

LIETUV. DARBO FEDERACIJOS LEIDINYS

DARBO ŽMONIŲ

KALENDORIUS

1928

Šv. Kazimiero Draugijos

ROTUŠĖS
AIKŠTĖ 6.

TELEF.
26 ir 4-27.

KNYGYNAS
Vienas iš
seniausių ir di-
džiausių Lietuvoj knygynų.

Turi provincijoje 10 skyrių ir 6 stočių knygynėlių. Šv. Kazimiero Dr-jos knygynas geriausiai gali aprūpinti bibliotekas ir skaityklas, turėdamas savo daug leidinių.

ŠV. KAZIMIERO DR-JOS KNYGYNAS YRA KOMISIONIERIUS:

- 1) Švietimo Ministerijos išleistų knygų,
- 2) Žemės Ūkio Ministerijos,
- 3) Karo Mokslo Skyriaus,
- 4) Blaivybės Dr-jos,
- 5) „Švyturio“ b-vės,
- 6) „Pavasario“ Są-gos,
- 7) „Vilties“ Dr-jos,
- 8) Lietuvos Universiteto Teol. Fil. Fakult.,
- 9) „Ryto“ Akc. B-vės Klaipėdoje.

Be to, dar turi apie 500 asmenų leidinius. Taipgi daug pargabenama

iš Vilniaus seniausių leidinių.

Taip pat gali aprūpinti visas valdiškas ir privačias raštines, viena iš didžiausių urmo ir detalaus pardavinėjimo įstaigų Lietuvoje.

DARBO ŽMONIŲ KALENDORIUS

1928 METAMS.

KAUNAS

1928 m.

Plaina 50 cent

1928 metai turi 366 dienas.

Metų dalys:

Pavasaris prasideda kovo mėn. 21 d. (diena lygi su naktim).

Vasara prasideda birželio mėn. 22 d. (ilgiausia diena).

Ruduo prasideda rugsėjo mėn. 24 d. (diena lygi su naktim).

Žiema prasideda gruodžio mėn. 22 d. (ilgiausia naktis).

Tai yra astronominis metų padalinimas. Šiaip jau metų dalių pradžios taip griežtai nustatyti negalima.

Šie metai yra:

1928	muo	V. Jėzaus Kristaus gimimo.
865	"	Bažnyčios perskyrimo.
606	"	Vilniaus miesto įkurimo.
541	"	Lietuvių apkrikštijimo.
498	"	Vytauto Didžiojo mirties.
488	"	Knygų spaudos išradimo.
436	"	Amerikos atradimo.
386	"	Pirmųjų lietuviškų knygų išspausdinimo.
352	"	Lietuvos susivienijimo su Lenkija.
132	"	Lietuvos padalinimo.
81	"	Pirmojo lietuviško kalendoriaus pasirodymo.
67	"	Baudžiavos panaikinimo Rusijoje (taip pat Kauno, Vilniaus ir Gardino g.).
64	"	Baudžiavos panaikinimo Suvalkų g.
45	"	Pirmojo lietuviško laikraščio lotyniškais raidėmis pasirodymo.
24	"	Lietuviškos spaudos gražinimo Rusijoje.
14	"	Didžiojo karo pradžios.
11	"	Lietuvos nepriklausomybės paskelbimo.
5	"	Klaipėdos Krašto prisijungimo.

Saulės ir mėnulio užtemimai.

- 1) Visiškas saulės užtemimas, gegužės mėn. 19 dien.; nematomas Lietuvoje.
- 2) Dalinis " " , yra toks mažas, jog plika akimi nepastebimas.
- 3) Dalinis " " , lapkričio mėn. 12 dien. matomas Lietuvoje.
Jis prasidės pas mus 8 val. 37 min. ir baigsis 10 val. 12 min. Aptemdyta bus hemaž pusė saulės.
- 4) Visiškas mėnulio užtemimas, birželio 3 d.; nematomas Lietuvoje.
- 5) Visiškas mėnulio užtemimas, lapkričio 27; nematomas Lietuvoje.

Šventadieniai ir nedarbo dienos.

Be sekmadienių, nedarbo dienomis dar laikomos šios dienos:

I. Bažnyčios šventės:

1. Pirmą Kalėdų dieną, gruodžio 25 d.; 2. Naujieji Metai sausio 1 d.; 3. Trys Karaliai, sausio 6 d.; 4. Šeštinės, gegužės mėn. 17 d.; 5. Dievo Kūno, birželio 7 d.; 6. Nekaltas Sv. P. Marijos Prasidėjimas, gruodžio 8 d.; 7. Š. P. Marijos Dangun Ėmimas, rugpiūčio 15 d.; 8. Šš. app. Petro ir Povilo, birželio 29 d.; 9. Visų Šventų, lapkr. 1 d.; 10. Pirm. Advento sekm., gruodžio 2 d.

II. Valstybės šventės:

1. Vasario 16 d., Nepriklausomos Lietuvos Valstybės paskelbimo diena; 2. Gegužės mėn. 1 d., Darbo žmonių ir tautų solidarumo šventė; 3. Gegužės 15 d.; Tautos šventė. 4. Rugpiūčio 1 d., Konstitucijos priėmimo metinės.

III. Valstybės tarnautojų nedarbo dienos:

1. Prieš Velykas penktadienis ir šeštadienis, 2. Antra Velykų diena, 3. Kūčių diena, 4. Antra Kalėdų diena.

Taip pat nedarbo dienomis laikomi ir visi šventadieniai.

Katalikų bažnyčios vyriausybė.

Katalikų bažnyčios galva yra Popiežius *Pijus XI*. Jis Popiežium išrinktas 1922 metais vasario 6 d. Lietuvos katalikų vyriausiasis perdėtinis yra Kauno Arkivyskupas — *Juozapas Skvirckas*. Be Kauno Metropolijos Lietuvoje yra dar keturios vyskupijos: Telšių — vyskupas *Justinas Štaugaitis* (jis ir Klaipėdos prelatūros valdytojas). Panevėžio — vyskupas *Kazimieras Paltarokas*, Vilkaviškio — vyskupas *Antanas Karosas* ir vyskupas pagalbininkas *Mečislovas Reinsys* ir Kaišėdorių — vyskupas *Juozapas Kukta*. Šis bažnyčios paskirstymas Lietuvoje įvesta 1926 metais ir pasiliks tol, kol bus atvaduota Lietuvos sostinė VILNIUS.

Oro spėjimas.

I ši kalendorių dedama oro spėjimus pagal „Šimtmetinio“ kalendoriaus. Bet skaitytojams patariame tais oro spėjimais ner daug netikėti, nes jie dažniausiai yra prasimanyti. Rytdienos orą geriausiai galima sužinoti turint radio priimtųją, nes Kauno radio stotis kiekvieną vakarą apie 7 valandą praneša, koks bus rytdienos oras. Neturint radio, orą galima maždaug nuspėti ir su barometru ir iš įvairių gamtos reiškimų.

Kaip spėti oras iš saulės, debesų, vėjo ir tt.

Jeigu aukštieji debesys slenka iš vakarų pusės tokiu greitumu, kad jų judėjimas akies pastebimas, tai jie nurodo audros artinimąsi, arba ilgesnį lietu po 1 arba 2 dienų.

Jei dangumi slenka nedideli būriniai debesys ton pusėn kaip ir vėjas pučia — oras gerinsis.

Jei būriniai debesys vakarop nepražūna, tai galima laukti lietaus bei oro pablogimo.

Jei būriniai debesys žymiai didėja ir pasirodo panašūs b kalnus ir nėra nuolatinio vėjo, galima laukti lietaus ir audros.

Jei vakarop debesys dingsta, gali būti sausas ir aiškus oras.

Jei rytą dangus skaistus, bet apie 10 valandą pasirodo apskriti būriniai debesys, vis didėja iki popiečių, o vakarop dingsta, yra tai gero oro reiškinys.

Jei diena skaisti, bet vakarop pradeda debesys tirštėti, tai reikia laukti lietaus bei oro atmainos.

Jei naktį tylu, rytą gi, po valandos kitos po saulės užtekėjimo kyla vėjas, iki pusiaudienio didėjas, o vakarop vėl nutilstas — ilgos audros reiškinys.

Jei vėjas vakarop netilsta, arba didėja, tai galima laukti ilgesnio lietaus bei audros.

Didelė rasa reiškia giedrą.

Jei rytą būna rūkas ir jis išsisklaido — tai reiškia giedrą.

Jei naktį miške šilčiau, negu lauke — giedros reiškinys.

Balti ratai aplink saulę ir mėnulį, o taip pat stulpai prie saulės — rodo šaltį.

Jei saulei nusilejdamas, vakaruos, be aiškių ribų matyti sidabrinis spindėjimas — giedros reiškinys.

Nepaprastas žvaigždžių mirksėjimas (ypač į rytą) nurodo galimą lietu.

Jei saulė leidžiasi į debesį, trečią dieną galima laukti lietaus.

Raudonas vakarinis saulėlaidis — į vėją; šviesiai geltonas — į lietu.

Mėnuo neaiškus — prieš lietu.

Jei vaivorykštė aiški — bus didesnių lietu. Juo zalesnė vaivorykštė, juo daugiau turi būti lietaus.

Jei vaivorykštėje daugiau raudonumo — gali būti vėjas.

Vaivorykštė vakarop — prieš giedrą; rytą — prieš lietu.

Griaustinis rugsėjo mėnesį nurodo ilgą ir šiltą rudenį.

Ūkininkų priežodžiai.

1. SAUSIS: Jei pradžia ir pabaiga šio mėnesio graži, tai galime tikėtis gerų metų. Jei pasirodo uodai, tai reikia taisyti skrandos. Jei sausas miglotas, bus geri metai. Jei sausas šiltas, greit pavasaris, o vasara bus lietinga.

2. VASARIS: Jei per Grabnyčias saulė šviečia, tai tikėkimės šalčio ir sniego. Jei ant šv. Motiejaus ledas tirpsta, tai netrukus jis bus kietas. Jei šiame mėnesy pučia šalti šiaurės vėjai, bus vaisingi metai, jei tų vėjų neturime šiame mėnesy, tai balandžio mėnesy tikrai sulauksime.

3. KOVAS: Kokia bus kita šio mėnesio pusė ir sekancio iki 15 dienos, tokia bus ir vasara.

4. BALANDIS: Geriau, jei balandis šlapias, negu sausas. Jei balandis sausas, toks pat bus ir birželis, bet liepos mėnuo lietingas. Jei šiltas lietus lyja, bus geri metai. Jei šio mėnesio giedrios dienos, tai gegužės mėn. bus šlapios. Šiltas balandis, vėsus gegužis, ir birželis šlapias, pripildo ūkininko stotines ir aruodus.

5. GEGUŽIS: Jei per Šeštines lyja, greit bus giedra. Jei per Sekmynes šlapias, bus riebios Kalėdos. Jei putpelės stropiai šaukia, tai lietus mūsų laukia. Jei gegužis šlapias ir vakarai rasuoti, ruduo bus šienų turtingas. Petronėlės lietus palaimina miežius.

6. BIRŽELIS: Jei per šv. Gervazą (19 d.) lyja, tai lys per 40 dienų. Jei per Jonines lyja, bus rugpiūtis šlapias. Koks šis mėnuo, toks bus ir gruodis, nes jei šį mėnesį šilta, tai aname bus labai šalta. Jei pradžioje mėnesio šalta, tai vėliau dažniausiai buva labai karšta.

7. **LIEPOS:** Jei per šv. Jokūbą nelyja, bus šalta žiema. Koks liepos mėnuo, toks bus ir sausis. Kas šiame mėnesy šieno nuvalo, tas žiemą su rezginėmis ubagaus pašaro.

8. **RUGPIŪTIS:** Jei rugpiūčio pradžioje griauja, griaus dažnai iki galo. Jei rugpiūty ilgai rasoja, bus ilgai giedra ir gražus laikas. Kas šieno negrėbia, rugpiūty pėdų neriša, rudenį anksti nekelia, tas pamatys, kaip žiemą klosis.

9. **RUGSĖJIS:** Koks oras šį mėnesį, toks bus ir kita. Koks oras per Šilines, toks bus ir per keturias savaites. Jei per šv. Mykolą (29 d.) nelyja, reikia tikėtis lengvos žiemos ir sauso pavasario. Rugsėjo griausmas pranašauja daug sniego žiemai.

10. **SPALIS:** Jei spalio mėnuo šaltas, tai ateinančius metus nebus kirmėlių, gadinančių kopūstus. Jei spalio mėnuo miglotas, tai žiemą sulauksime daug sniego. Jeigu šį mėnesį sninga ir šalta, tai sausis bus gražus.

11. **LAPKRITYS:** Jei per Vėlynės šlapia, tai ateinantieji metai bus vaisingi. Jei per Visus Šventus šala, bus lengva žiema. Jei lapkritys šaltas ir šiurpus, reikia tikėtis derlingų metų. Kokia šv. Elžbietos diena, tokia bus ir ateinančioji žiema.

12. **GRUODIS:** Koks bus gruodis, tokia ir žiema. Jei per Kalėdas šalta, tai per Velykas bus balta. Kad per Kalėdas daug sniego ir šalta, tai geri ateis javams metai. Jei šis mėnuo sausas, tai ir pavasaris bus sausas.

Atsimink, kad „Darbininkas“ buvo, yra ir bus geriausias tavo prieštis. Jei dar neužsisakei, tai pasiskubink užsisakyti ir įsitikinsi, kad taip yra.

Mėn. d.	Sav. d.	ŠVENTŪJŲ VARDAI	Saulė		Užrašams
			teka	leidž.	
1	S	Naujieji Metai. V. Jėz. Vard.	7 49	15 07	Dečia 7 d. 6 val., 3 val.
2	P	Izidoriaus kent.	7 49	15 07	
3	A	Genov. ir Daniel.	7 49	15 08	
4	T	Titaus pop.	7 49	15 09	
5	K	Eduardo kar. ir Simeono v.	7 48	15 10	
6	P	Trijų Karalių.	7 48	15 11	
7	Š	Julijaus kent.	7 47	15 13	
8	S	1 po Trijų Kar. Sever. ir Apolin.	7 47	15 15	Pilnatis 7 d. 6 val., 3 val., Priešpilis 1 d. 11 val., Priešpilis 22 d. 20 val., Jaunas 22 d. 20 val., Priešpilis 29 d. 19 val.
9	P	Marcijonos m.	7 46	15 16	
10	A	Vilimo v.	7 46	15 17	
11	T	Veronikos merg.	7 45	15 19	
12	K	Anastazo v.	7 44	15 21	
13	P	Benedikto v.	7 43	15 22	
14	Š	Hilarijono	7 42	15 24	
15	S	2 po 3 Kar. Povilo ats.	7 41	15 26	
16	P	Marcelio pop.	7 40	15 28	
17	A	Antano vien.	7 39	15 30	
18	T	Priskos.	7 38	15 31	
19	K	Enriko.	7 37	15 33	
20	P	Fabijono ir Sebastijono.	7 36	15 35	
21	Š	Agnietės merg.	7 35	15 37	
22	S	3 po 3 Kar. Vinc. ir Anastaz. k.	7 33	15 39	
23	P	Šv. Marijos Susizied.	7 32	15 40	
24	A	Timotiejaus v.	7 30	15 42	
25	T	Povilo apašt. atvirtimas.	7 29	15 44	
26	K	Polikarpo v.	7 27	15 46	
27	P	Jono Auksaburnio.	7 25	15 48	
28	Š	Karoliaus v. ir Leono k.	7 24	15 50	
29	S	4 po 3 Kar. Pranciškaus Salez.	7 22	15 52	
30	P	Martynos k.	7 20	15 54	
31	A	Petro Noliasko.	7 19	15 56	

Oro spėjimas: 1 — 4 šaltis, 8 atlydys, 16 nepastovus oras, bet žiema eiva smarkyn, 23 atlydys ir sniegas iki galui.

Savo giminėms Amerikoje nurašykite, kad jums dolerius siųstų tik per Lietuvos Ūkio Banką Kaune, Laisvės al. 31 nr., kuris Lietuvoje plačiausiai išsišakojęs ir greitai ir tinkamai išmokės pinigus ir visuose reikaluose mielai patarnaus. Ūkio Banko turtas 15 milijonų litų. Ūkio Banką rasite kiekvienam apskritys mieste.

Žmogus, pasivėlinęs ateiti sutartu laiku, niekad nebus kitų gerbiamas ir savo sumanymams neturės pasisekimo. Fichte.
Žmogau, žiūrėk, kad tavo darbo vaisius tau priklausytų. Socialistai nori jį nuo tavęs atimti.

Mėn. d.	Sav. d.	ŠVENTŪJŲ VARDAI	Saulė		Užrašams
			teka	leidž.	
1	T	Ignoto vysk.	7 18	15 58	Mėnulis atmainos: 5 d. 20 val., 6 Dečia 13 d. 19 val., 7 Pilsnatis 5 d. 20 val., 8 Dečia 14 d. 15 val., 9 Priespintis 28 d. 3 val., 10 Pilsnatis 5 d. 20 val., 11 Jaunas 21 d. 10 val., 12 Pilsnatis 5 d. 20 val., 13 Jaunas 21 d. 10 val., 14 Pilsnatis 5 d. 20 val., 15 Jaunas 21 d. 10 val., 16 Pilsnatis 5 d. 20 val., 17 Jaunas 21 d. 10 val., 18 Pilsnatis 5 d. 20 val., 19 Jaunas 21 d. 10 val., 20 Pilsnatis 5 d. 20 val., 21 Jaunas 21 d. 10 val., 22 Pilsnatis 5 d. 20 val., 23 Jaunas 21 d. 10 val., 24 Pilsnatis 5 d. 20 val., 25 Jaunas 21 d. 10 val., 26 Pilsnatis 5 d. 20 val., 27 Jaunas 21 d. 10 val., 28 Pilsnatis 5 d. 20 val., 29 Jaunas 21 d. 10 val.
2	K	Grabnyčios. Šv. M. P. Nus.	7 16	16 00	
3	P	Blažiejaus vysk.	7 14	16 02	
4	Š	Andriaus ir Veronikos.	7 12	16 04	
5	S	Sen. Užgav. Agotos merg.	7 10	16 06	
6	P	Daratos m. k.	7 08	16 08	
7	A	Romualdo v.	7 07	16 10	
8	T	Jono Matiečio.	7 05	16 12	
9	K	Apolionijos.	7 03	16 14	
10	P	Skolastikos.	7 00	16 17	
11	Š	Liucijaus.	6 58	16 19	
12	S	Prieš Užgav. Aleksijaus.	6 56	16 21	
13	P	Kotrynos Ricci.	6 54	16 23	
14	A	Valentino ir Zenono.	6 52	16 25	
15	T	Faustino.	6 49	16 27	
16	K	Julijos merg.	6 47	16 30	
17	P	Donato.	6 46	16 32	
18	Š	Konstancijos ir Sim.	6 44	16 34	
19	S	Užgav. Konrado išp.	6 41	16 36	
20	P	Leono vysk.	6 38	16 38	
21	A	Pelikso.	6 36	16 40	
22	T	Pelenų d. Šv. Petro Bažn. atm.	6 34	16 42	
23	K	Petro Damijono.	6 31	16 45	
24	P	Juozapo Bark.	6 29	16 47	
25	Š	Motiejiaus Ap. Viktoro ir Cez.	6 26	16 49	
26	S	1 Gavėn. Aleksandro vysk.	6 24	16 51	
27	P	Fortunato.	6 22	16 54	
28	A	Romano vien.	6 19	16 56	
29	T	Ketv. pasn. Niceforo k.	6 17	16 58	

Oro spėjimas: 1—4 pusiannakčiais vėjai su lietumi, 7 apsiniauke ir miglota, 8—14 drėgnas oras, 19 vėjas ir palinke lietun, 28 didelis vėjas ir šlapia.

Lašas po lašo ir akmenį prakala. Jei tu būtum dėjes litą po lito į Lietuvos Ūkio Banką, dabar nesirūpintum, kur gausi pinigų sūneliui ar dukrelei į mokslus leisti. Dar ne vėlu, susirūpink, Lietuvos Ūkio Bankas tau padės atitaisyti padaryta gyvenimo klaidą. Ūkio Banko turtas 15 milijonų litų. Ūkio Banką ras kiekvienam apskrities mieste.

Kiekvieno darbininko bakūželej privalo lankyti „Darbininkas“ jis yra vargo bakūžės šviesos spindulys.
Būk blaivus! Girtybė žudo Lietuvai Neik į ballus, kur girtybė viešpatauja.

Mėn. d.	Sav. d.	ŠVENTŪJŲ VARDAI	Saulė		Užrašams
			teka	leidž.	
1	K	Albino išp.	6 15	16 59	Mėnulis atmainos: 6 d. 11 val., 7 Dečia 14 d. 15 val., 8 Jaunas 21 d. 10 val., 9 Priespintis 28 d. 12 val., 10 Pilsnatis 5 d. 20 val., 11 Jaunas 21 d. 10 val., 12 Pilsnatis 5 d. 20 val., 13 Jaunas 21 d. 10 val., 14 Pilsnatis 5 d. 20 val., 15 Jaunas 21 d. 10 val., 16 Pilsnatis 5 d. 20 val., 17 Jaunas 21 d. 10 val., 18 Pilsnatis 5 d. 20 val., 19 Jaunas 21 d. 10 val., 20 Pilsnatis 5 d. 20 val., 21 Jaunas 21 d. 10 val., 22 Pilsnatis 5 d. 20 val., 23 Jaunas 21 d. 10 val., 24 Pilsnatis 5 d. 20 val., 25 Jaunas 21 d. 10 val., 26 Pilsnatis 5 d. 20 val., 27 Jaunas 21 d. 10 val., 28 Pilsnatis 5 d. 20 val., 29 Jaunas 21 d. 10 val.
2	P	Ketv. pasn. Elenos Cies.	6 13	17 01	
3	Š	Ketv. pasn. Kunegundos k.	6 11	17 03	
4	S	2 Gavėn. Kazimiero Kar.	6 09	17 05	
5	P	Andr., Teofilio.	6 06	17 06	
6	A	Viktoro, Viktorino.	6 03	17 09	
7	T	Tomo Akviniečio.	6 01	17 11	
8	K	Jono nuo Dievo.	5 58	17 13	
9	P	Pranciškos Rym.	5 56	17 15	
10	S	40 kentėtojų.	5 53	17 17	
11	S	3 Gavėn. Konstantino išp.	5 50	17 19	
12	P	Grigaliaus Didž. pop.	5 48	17 21	
13	A	Kristinos m.	5 46	17 23	
14	T	Matildos kar.	5 43	17 25	
15	K	Longino.	5 41	17 27	
16	P	Patricijaus.	5 38	17 29	
17	Š	Juozapo Arim.	5 35	17 31	
18	S	4 Gavėn. Gabrieliaus Ark.	5 33	17 33	
19	P	Juozapo Suž. Šv. P. M.	5 30	17 35	
20	A	Jokimo Šv. M. tėvo.	5 28	17 36	
21	T	Benedikto v.	5 25	17 38	
22	K	Povilo vysk.	5 23	17 40	
23	P	Fidelio, Pelagijaus.	5 20	17 42	
24	Š	Timotiejiaus.	5 17	17 44	
25	S	5. Gavėn. Apsireiškimas Š. P. M.	5 15	17 46	
26	P	Ludgero išp.	5 13	17 48	
27	A	Jono Damaskiečio.	5 10	17 50	
28	T	Jono Kapistrano.	5 7	17 52	
29	K	Grigaliaus D.	5 4	17 54	
30	P	Jono Klimako.	5 2	17 57	
31	Š	Benjamino k.	5 0	17 59	

Oro spėjimas: 1—7 vėjas, šaltas, bet giedras oras, 10—12 apsiniauke ir lietus, 13 vėjas su kruša, 15—20 nepastovus oras, 25 atlydys iki galui.

Tiek namus statantieji inžinieriai, tiek visi kiti įsitikino, kad geriausias, gražiausias ir tvirtiausias yra Ūkio Banko pastatyto fabriko „Palemono“ plytos. Plytų nusipirkti galima savo apskrities mieste, Ūkio Banke Ūkininkams statantiems mūrinius namus duodame išsismokėjimui ligam laikui.

Dar galima užsisakyti geriausį darbo žmonių laikraštį „Darbininką“.
Dvi turime ausi ir vieną burną, kad daugiau klausytumėm, mažiau kalbėtumėm.

Mėn. d.	Sav. d.	ŠVENTŲJŲ VARDAI	Saulė		Užrašams
			teka	leidž.	
1	S	Verbų sekm. Teodor. k. Viktoro.	4 57	18 00	Defėla 13 d. 8 val.
2	P	Pranciškaus Paul.	4 55	18 02	
3	A	Rišardo v.	4 53	18 04	
4	T	Izidoriaus vysk. išp.	4 50	18 06	
5	K	D. Ketvirtadien. Vincento Fer.	4 48	18 07	
6	P	D. Penktadien. Celest., Vilimo.	4 45	18 09	
7	Š	D. Šeštadien. Epifanijo.	4 43	18 12	
8	S	Velykos. Dionizijaus v.	4 40	18 14	Pilnatis 3 d. 4 val., 4 Defėla 12 d. 21 val., 21 Priespilis 25 d. 9 val.
9	P	Velykos. Marijos Kleopo.	4 37	18 16	
10	A	Ezekieliaus pr.	4 35	18 17	
11	T	Leono pop.	4 32	18 19	
12	K	Julijaus pop.	4 29	18 21	
13	P	Justino k.	4 27	18 23	
14	Š	Tiberijaus k.	4 24	18 25	
15	S	Atvelykis. Anastazijaus k.	4 22	18 27	
16	P	Kaliksto k.	4 19	18 29	
17	A	Aniceto pop.	4 17	18 31	
18	T	Apolionijos k.	4 15	18 33	
19	K	Simono.	4 12	18 35	
20	P	Teodoro v.	4 10	18 37	
21	Š	Anzelmo.	4 08	18 39	
22	S	2 po Velykų. Sotero, Kajaus p.	4 05	18 41	Mėnuo atmainos: 4 Jaunas 10 d. 5 val., 5 Priespilis 25 d. 9 val.
23	P	Jurgio k., Adalbertos.	4 03	18 43	
24	A	Fidelio Sig., Vaitiekaus.	4 01	18 45	
25	T	Morkaus Evang.	3 58	18 47	
26	K	Kleto k.	3 56	18 49	
27	P	Zitos merg.	3 54	18 51	
28	Š	Povilo nuo Kryžiaus.	3 51	18 53	
29	S	3 po Velykų. Petro k., Antonijos.	3 49	18 55	
30	P	Kotrynos Sien., Sofijos.	3 47	18 57	

Oro spėjimas: 1—2 vėjas, 3—4 sausas oras, 5 lietus, 9 giedras oras, 10—11 pagėla, 16 lietus, 19 gražus oras, 21 šalta su lietumi, 25 giedra, 28 saulėta, 29 šalta.

Nelaimų, ligos ir senatvės nesibijo tas, kas nuolat taupo ir pasideda atsargai tvirtame Ūkio Banke, kurio kapitalas 15 milijonų litų. Galima dėti ir visai mažomis sumomis, pradėdant 10 litų. Ūkio Banką rasi kiekvienam apskrityje mieste.

Su vyrais bukime vyrais, bet prieš Dievą visuomet būkime vaikais; nes Dievo akyse mes tesame vaikais. Pati senatvė, palyginus su amžinatve yra tik pirmas ryto būksteijimas Nemylėš, myliniu nebūsi.

Mėn. d.	Sav. d.	ŠVENTŲJŲ VARDAI	Saulė		Užrašams
			teka	leidž.	
1	A	Pilypo ir Jokūbo apašt.	3 45	18 58	Jaur Defėla 12 d. 21 val., 21 Priespilis 26 d. 9 val.
2	T	Atanazo, Celestino.	3 43	19 0	
3	K	Šv. Kryžiaus Atradimas.	3 41	19 2	
4	P	Monikos našl.	3 39	19 4	
5	Š	Pijaus V pop.	3 37	19 6	
6	S	4 po Velykų. Jono ap. al. virinto.	3 35	19 8	
7	P	Domicėlės m.	3 33	19 10	
8	A	Stanislovo vysk.	3 31	19 11	
9	T	Grigaliaus Nanz.	3 29	19 13	
10	K	Antonino vysk.	3 27	19 15	
11	P	Mamerto vysk. ir Antymo kun.	3 24	19 17	
12	Š	Achilėjaus, Nerėjaus ir Pankr.	3 22	19 19	
13	S	5 po Velykų. Servacijaus v.	3 20	19 21	Pilnatis 4 d. 20 val., 4 Defėla 12 d. 21 val., 21 Priespilis 26 d. 9 val.
14	P	Kryžiaus d. Bonifaco v.	3 18	19 23	
15	A	Kryžiaus d. Sofijos su 3 dukt.	3 16	19 25	
16	T	Kryžiaus d. Jono Nepom. k.	3 15	19 27	
17	K	Šeštinės. Paskalio išp.	3 14	19 28	
18	P	Klaudijos k.	3 12	19 30	
19	Š	Petro Celestino.	3 10	19 31	
20	S	6 po Velykų. Bernardo Seniečio.	3 9	19 33	
21	P	Valenso vysk.	3 7	19 35	
22	A	Julijos merg.	3 6	19 36	
23	T	Deziderijaus.	3 4	19 38	
24	K	Joanos Afr.	3 3	19 40	
25	P	Grigaliaus VII pop.	3 1	19 41	
26	Š	Vigilija pasn. Pilypo Nerio.	3 0	19 43	
27	S	Sekminės. Bedos kun., Jono p.	2 58	19 44	Mėnuo atmainos: 4 Jaunas 10 d. 5 val., 5 Priespilis 25 d. 9 val.
28	P	Augustino vysk.	2 57	19 45	
29	A	Restituto k.	2 56	19 47	
30	T	Ketv. pasn. Pelikso pop.	2 55	19 49	
31	K	Angelės, Petronėlės.	2 54	19 50	

Oro spėjimas: 1 vėjas, 4 giedra, 6 šilta lietus, 8—9 apsiniauke, 10 karšta, 13 gražus oras su vėjeliu, 17—18 panašu į lietų, 21—24 malonus oras, 26 nepastovus oras iki galui.

Valdžia padarius Lietuvos Ūkio Banke reviziją patvirtino, kad Ūkio Bankas vedamas gerai ir tvarkingai, kad indėlininkų pinigai yra pilnai apsaugoti ir banko turtai turi tikrą vertę — 15 milijonų litų.

Laikas jau užsisakyti antram pusmečiui „Darbininką“.
 Prakeiktas aukso troškimas! Ko tik tu nepriverti žmones papildyti!
 Virgilius.
 Mus Dievas sutvėrė, o mes didžiuojamės! — Isp. patarlė.

Mėn. d.	Sav. d.	ŠVENTŪJŲ VARDAI	Saulė		Užrašams
			teka	leidž.	
1	P	Ketv. pasn. Firmo, Prokulio.	2 53	19 51	6 val., Delčia 11 d. 6 val., Delčia 23 d. 23 val.
2	S	Ketv. pasn. Paulės karal.	2 51	19 52	
3	S	Šv. Trejybės. Klotildos karal.	2 51	19 54	
4	P	Pranciškaus Karačiol.	2 50	19 55	
5	A	Bonifaco vok. ap.	2 49	19 56	
6	T	Norberto, Klaud.	2 49	19 56	
7	K	Dievo Kūno. Povilo, Roberto.	2 47	19 57	
8	P	Medardo v.	2 47	19 58	
9	S	Primo, Felicijono.	2 46	20 00	
10	S	2 po Sekminių. Margaritos.	2 46	20 1	Pilnatis 3 d. 12 val., Priešplūnis 24 d. 23 val., Priešplūnis 24 d. 23 val., Priešplūnis 24 d. 15 val.
11	P	Barnabo apašt.	2 46	20 1	
12	A	Jono Fakundiečio.	2 45	20 2	
13	T	Antano Padviečio.	2 45	20 2	
14	K	Bazilijaus D. vysk.	2 45	20 3	
15	P	Vito, Modesto.	2 45	20 4	
16	S	Liutgardo.	2 44	20 5	
17	S	3 po Sekminių. Adolfo v.	2 44	20 5	
18	P	Marinos, Elzbietos m.	2 44	20 6	21. Brun- ce buvo nas jausti.
19	A	Florentinos merg.	2 44	20 6	
20	T	Silverijaus pop.	2 44	20 6	
21	K	Aloyzo Gonzago.	2 44	20 7	
22	P	Paulino v.	2 45	20 7	
23	S	Agripinos.	2 45	20 7	
24	S	4 po Sekm. Gim. šv. Jono Krikš- [tytojo.]	2 45	20 7	
25	P	Vilimo vien.	2 45	20 7	
26	A	Jono, Pov. k.	2 46	20 7	Mėnulio atmainos: @ Jaunas 17 d. 24 val., @ Jaunas 17 d. 5 val., @ Jaunas 17 d. 5 val., @ Jaunas 17 d. 5 val.
27	T	Vladislovo kar.	2 46	20 7	
28	K	Leono pop.	2 47	20 7	
29	P	Petro ir Povilo apašt.	2 47	20 7	
30	S	Liucinos merg.	2 48	20 7	
31	S				

Oro spėjimas: 1 giedra ir karšta, 5 vėjas ir dangus besinauks-
 tas, 6-8 šaltoka, 11-12 saulėta, 17-19 šaltas vėjas, 26-27 šilta su perkū-
 nijomis, 29-30 lietus ir perkūnija.

Geriausia aprūpinsi save ir savo vaikus pasidėdamas pinigus Ūkio
 Banke. Turtas 15 milijonų litų. Moka aukštus nuosimėlius. Ūkio Banką
 rasi kiekvienam apskrities mieste.

Nėra pasaulyje tokios jėgos, kuri galėtų pavergti tautą tvirtai paši-
 ryžusią ginti savo nepriklausomybę.
 Dievas algas išmoka ne savaitėmis, bet užbaigus darbus. — Holandų
 priežodis.

Mėn. d.	Sav. d.	ŠVENTŪJŲ VARDAI	Saulė		Užrašams
			teka	leidž.	
1	S	5 po Sekm. Julijaus, Arono.	2 48	20 6	2 Zal- mergė nasėjo
2	P	Šv. P. M. Aplankymo.	2 49	20 5	
3	A	Anatolijaus.	2 50	20 5	
4	T	Teodoro.	2 51	20 4	
5	K	Antano Zakarijo.	2 52	20 4	
6	P	Izaijo pran.	2 53	20 4	
7	S	Cirilijaus ir Metodijaus.	2 54	20 3	
8	S	6 po Sekminių. Elzbietos kar.	2 55	20 1	10 Zim- la nasėjo.
9	P	Veronikos vien.	2 57	20 1	
10	A	7 br. Kentėtojų.	2 58	20 0	
11	T	Pijaus I pop.	2 59	19 59	
12	K	Jono Gvalberto.	3 1	19 58	
13	P	Anakleto pop.	3 2	19 57	
14	S	Bonaventūro v.	3 3	19 55	
15	S	7 po Sekm. Henriko, Katulino.	3 4	19 54	
16	P	Škaplierinės P. Marijos.	3 6	19 53	24 dien pradėjo žiemą ryšiai
17	A	Aleksijaus ir Marin.	3 7	19 52	
18	T	Kamilo Lėliečio.	3 8	19 51	
19	K	Vincento Pauliečio.	3 10	19 49	
20	P	Česlovo.	3 12	19 48	
21	S	Praksedos.	3 13	19 47	
22	S	8 po Sekm. Marijos Magdelen.	3 15	19 45	
23	P	Apolinarijo, Liborijaus.	3 16	19 44	
24	A	Kristinos, Kunegundos.	3 18	19 42	
25	T	Jokūbo Didžiojo.	3 20	19 40	
26	K	Onos, Šv. P. Motinos.	3 21	19 39	
27	P	Natalijos k.	3 23	19 37	
28	S	Viktoro k.	3 25	19 35	
29	S	9 po Sekm. Mortos m., Olavo k.	3 27	19 34	31 išėjo- van išvartio- vani
30	P	Rufino, Jolitos.	3 28	19 32	
31	A	Igno Lojolės išp.	3 30	19 30	

Oro spėjimas: 2 vėjas, 5 saulėta, 7 lietus, 11 šaltoka, 14-18 sau-
 lėta, 19-20 apsiniauke ir šaltoka, 21-29 maloni giedra, 30-31 didelis lietus.

Dėk grūdą prie grūdo — pripilsi aruodą. Dėdamas pinigus Ūkio
 Banką, kad ir mažomis sumomis, po kiek laiko nė nepajusi, kad esi tur-
 tingas ir gali ką nors gero įsigyti. Ūkio Banko turtas 15 milijonų litų.
 Ūkio Banką rasi kiekvienam apskrities mieste.

Liepos mėnuo

Gera knyga sustiprina žmogaus dorą, tikėjimą ir tėvynės meilę. Skaityk ir platink geras knygas ir laikraščius. Judink nerangius savo kaimynus.. Kviesk juos į katalik/škus susirinkimus ir draugijas.

Mėn. d.	Sav. d.	ŠVENTŪJŲ VARDAI	Saulė		Užrašams
			teka	leidž.	
1	T	Petro ap. kalėjimas.	3 32	19 28	<i>rugpiū</i> <i>madė</i> <i>ion</i> <i>niauta</i> <i>6 dien</i>
2	K	Šv. P. M. Angel. (Parciunk.).	3 34	19 26	
3	P	Stepono kūno atr.	3 35	19 24	
4	Š	Dominyko.	3 37	19 22	
5	S	10 po Sekm. v. P. Mar. Snieg.	3 39	19 20	
6	P	Viešpaties Atsimainymo.	3 41	19 18	
7	A	Kąjetono, Donato.	3 42	19 16	
8	T	Cirijako, Liargo ir Smaragdo.	3 44	19 14	
9	K	Romano.	3 46	19 12	
10	P	Lauryno.	3 48	19 10	
11	Š	Tiburcijaus, Zuzanos k.	3 50	19 08	
12	S	11 po Sekm. Klaros, Herkulano.	3 52	19 6	<i>24 pra</i> <i>dejam</i> <i>mišnia</i> <i>ryšči</i>
13	P	Hipolito, Jono.	3 54	19 4	
14	A	Vig. pasn. Euzeb., Kaliksto.	3 55	19 1	
15	T	P. M. Dangun ėmimas.	3 57	18 58	
16	K	Roko išp.	3 59	18 56	
17	P	Anastazo vysk.	4 1	18 54	
18	Š	Agapito, Klaros vien.	4 3	18 51	
19	S	12 po Sekminių. Liudviko išp.	4 5	18 49	
20	P	Bernardo vien.	4 7	18 46	
21	A	Joanos Pranc. našl.	4 9	18 44	
22	T	Ipolito.	4 10	18 42	
23	K	Pilypo išp.	4 12	18 40	
24	P	Baltramiejaus apašt.	4 14	18 38	
25	Š	Liudviko kar.	4 16	18 35	
26	S	13 po Sekm. Zefirino, Aleksand.	4 18	18 32	
27	P	Kazimiero kūno perk.	4 20	18 30	
28	A	Augustino vysk.	4 22	18 28	
29	T	Jono Krikšt. nukirt.	4 24	18 25	
30	K	Rozės Limietės.	4 25	18 23	
31	P	Raimundo.	4 27	18 21	

Oro spėjimas: 1—4 nepastovus oras, 10 panašus į perkšnių, 11 karšta, 16 dideli vėlai, 19 nepastovus oras, 21 apsiniaukę, 24 vėjas su lietuimi iki galui.

Atsimink, kad pinigai pasidėti Lietuvos Ūkio Banke užtikrinti yra ir apsaugoti žeme, namais, fabrikais ir kitu nekilnojamu turtu. Ūkio Banke pasidėjus pinigus gali būti ramus. Ūkio Banko turtas 15 milijonų litų. Ūkio Banką rasi kiekvienam apskrities mieste.

Nėra aklesnio už nenorintį matyti, nei kurtesnio už nenorintį girdėti, nei tamsesnio už nenorintį žinoti.

To žmogaus reikia bijoti, kurs Dievo nebijo. — Turky priežodis.

Mėn. d.	Sav. d.	ŠVENTŪJŲ VARDAI	Saulė		Užrašams
			teka	leidž.	
1	Š	Egidijaus, 12 kent.	4 29	18 18	<i>10 diena</i> <i>madam</i> <i>rugpiū</i> <i>seti</i> <i>prabaigim</i> <i>14 diena</i>
2	S	14 po Sekminių. Stepono kar.	4 31	18 16	
3	P	Bronislavos, Izabėlės.	4 33	18 13	
4	A	Rozalijos.	4 35	18 11	
5	T	Lauryno, Justin. išp.	4 37	18 9	
6	K	Zakarijo, Fausto.	4 39	18 6	
7	P	Reginos m.	4 41	18 3	
8	Š	P. Marijos gim.	4 43	18 1	
9	S	15 po Sekm. Sergijaus, Petro K.	4 45	17 59	
10	P	Mikolajaus Tolent.	4 47	17 56	
11	A	Proto, Hiacinto.	4 49	17 53	
12	T	Juvencijaus.	4 50	17 50	
13	K	Eulogijaus ir Amato.	4 5	17 48	
14	P	Šv. Kryžiaus paaukšt.	4 53	17 46	
15	Š	Nikodemo kar.	4 55	17 43	
16	S	16 po Sekm. Kornel. Kiprijono.	4 57	17 41	
17	P	Šv. Pranc. Penk. zaizdų.	4 59	17 38	
18	A	Juozapo Kupert.	5 1	17 35	
19	T	Ketv. pasn. Januaro k., Konst.	5 3	17 33	
20	K	Bernardo vien.	5 5	17 30	
21	P	Ketv. pasn. Mato apašt.	5 6	17 27	
22	Š	Ketv. pasn. Simporijono.	5 8	17 24	
23	S	17 po Sekm. Lino p., Teklės m.	5 10	17 22	
24	P	Marijos belaisv. užt.	5 12	17 19	
25	A	Vladislovo Gieln.	5 14	17 16	
26	T	Kiprijono, Rufino.	5 16	17 14	
27	K	Kozmo ir Damijono.	5 18	17 11	
28	P	Vaclovo kent.	5 20	17 9	
29	Š	Mykolo Arkangelo.	5 22	17 7	
30	S	18 po Sekminių. Jeronimo.	5 24	17 4	

Oro spėjimas: 2 graži giedra, 7 šaltos naktys, 8 malonus oras, 13—14 vėjas su lietuimi, 19 apsiniaukę ir šaltoka, 21 vėjuota, 28 — 29 sniegas su lietuimi.

Ne kasmet geri metai. Užsidirbes pinigų juos be reikalo neišleisk, bet pasidėk į Lietuvos Ūkio Banką atsargai, kai tau bus reikalingi, visa dės galėsi iš ten pasiimti. Ūkio Banko turtas 15 milijonų litų. Ūkio Banką rasi kiekviename apskrities mieste.

Anaštalas yra tas, sakė popiežius Leonas XIII, kuris platina žmonėse gerus katalikiškus laikraščius.

Darbininke, žinok! kad Lietuvos Darbo Federacija yra Darbininkų reikalų tikroji ginėja!

Mėn. d.	Sav. d.	ŠVENTŪJŲ VARDAI	Saulė		Užrašams
			teka	leidž.	
1 P		Remigijaus v.	5 26	17 1	16 val.
2 A		Angelų Sargų.	5 28	16 58	
3 T		Evaldo, Gerardo.	5 29	16 56	
4 K		Pranciškaus Asyžiečio.	5 31	16 54	
5 P		Placido v.	5 34	16 51	
6 Š		Brunono v.	5 36	16 48	
7 S		19 po Sekm. Morkaus, Justinos.	5 38	16 46	Jaunas 13 d.
8 P		Brigitos našl.	5 40	16 43	
9 A		Dionyzo v.	5 42	16 41	
10 T		Pranciškaus Borg.	5 44	16 38	Pilnatis 23 d.
11 K		Zenaidos.	5 4	16 36	
12 P		Maksimilijono.	5 48	16 34	
13 Š		Eduardo k.	5 50	16 31	Mėnuo atmainos: 5 val. Delčia 6 d. 5 val., 21 val., 21 val., 21 val., 21 val., 21 val., 21 val., 21 val., 21 val., 21 val.
14 S		20 po Sekm. Kalikso, Evaristo.	5 52	16 29	
15 P		Teresės merg.	5 54	16 27	
16 A		Martinijono.	5 56	16 24	
17 T		Jadvygos našl.	5 57	16 22	
18 K		Luko evang.	5 59	16 20	
19 P		Petro Alkantaro.	6 1	16 17	
20 Š		Jono Kantiečio.	6 3	16 15	
21 S		21 po Sekm. Uršulės su draug.	6 5	16 13	
22 P		Pilypo, Kordulės.	6 7	16 10	
23 A		Ignoto ir Severino.	6 9	16 8	
24 T		Rapolo Arkang.	6 11	16 5	
25 K		Chrizanto k., Darijos.	6 13	16 3	
26 P		Evaristo k.	6 15	16 0	
27 Š		Florencijaus.	6 17	15 58	
28 S		22 po Sekm. Sim. ir Judo Tado ap.	6 19	15 56	
29 P		Euzebijaus, Sadoko.	6 21	15 54	
30 A		Alfonso Rodrig.	6 23	15 52	
31 T		Vigilija pasn. Liucilės kank.	6 25	15 50	

Oro spėjimas: 1—3 šilta ir giedra, 4—5 miglota, 11—16 miglota, o naktimis šaltoka, 17 gražus oras ir naktys šviesios, 27 prasideda speigai.

Ne iš to, ką žmogus uždirba, bet iš to, ką sutaupo, tampa turtingu. Todėl pradėk dar šiandien taupyti. Geriausia vieta pinigams pasidėti yra Lietuvos Ūkio Bankas, kurio turtas 15 milijonų litų. Gal pradėti taupyti kad ir nuo dešimt litų. Ūkio Banką rasi kiekviename apskrityje mieste.

Tas kurs dirba visados vieną darbą ir visomis jėgomis, nepažins nepasisekimo. — O. Gv. Marden.

Visas amžius neįstengs atlyginti niekais praleistos vienos minutės. — Senovės dainininkas.

Mėn. d.	Sav. d.	ŠVENTŪJŲ VARDAI	Saulė		Užrašams
			teka	leidž.	
1 K		Visų šventųjų.	6 27	15 48	10 val.
2 P		Uždūšinė diena.	6 29	15 46	
3 Š		Huberto.	6 31	15 43	
4 S		23 po Sekm. Karoliaus Borom.	6 33	15 41	Jaunas 12 d. 10 val.
5 P		Elzbietos.	6 35	15 39	
6 A		Leonardo, Pelikso.	6 37	15 37	
7 T		Rufo.	6 39	15 35	
8 K		Gotfrido.	6 41	15 34	
9 P		Teodoro.	6 43	15 32	
10 Š		Andriaus Avel.	6 45	15 30	
11 S		24 po Sekminių. Martyno vysk.	6 47	15 28	
12 P		Martyno p. k.	6 49	15 26	
13 A		Didako, Eugenijaus.	6 51	15 24	
14 T		Juozapato antv. k.	6 53	15 23	
15 K		Gertrūdos, Leopoldo.	6 55	15 21	
16 P		Stanislavo Kostkos.	6 57	15 20	
17 Š		Grigaliaus.	6 59	15 18	
18 S		25 po Sekm. Romano, Tomo.	7 1	15 16	Mėnuo atmainos: 14 val. Delčia 4 d. 14 val., 20 d. 14 val., 20 d. 14 val., 20 d. 14 val., 20 d. 14 val., 20 d. 14 val., 20 d. 14 val., 20 d. 14 val., 20 d. 14 val., 20 d. 14 val.
19 P		Elzbietos, Pontijono.	7 3	15 15	
20 A		Pelikso vysk.	7 5	15 14	
21 T		Honorijaus.	7 7	15 13	
22 K		Cecilijos merg. k.	7 9	15 12	
23 P		Klemenso.	7 11	15 10	
24 Š		Jono nuo kryžiaus.	7 13	15 9	
25 S		26 paskut. po Sekm. Kotrynos k.	7 14	15 8	
26 P		Silvestro.	7 16	15 6	
27 A		Virgilijaus, Valerijaus.	7 18	15 5	
28 T		Rufo, Mansveto.	7 19	15 4	
29 K		Saturnino ir Filom. k.	7 21	15 3	
30 P		Andriaus apašt.	7 23	15 2	

Oro spėjimas: 1 vėjuota, 2 apsinianke, 5 nepastovus oras, 7 šilta, 8 sniegas, 11—13 speigas, 19 miglota ir šalta, 20 lietus, 28 nepastovus oras.

Didžiausias Metalų išdirbinių fabrikas buv. „BR. ŠMIDT“ Kaunas — Šančiai išdirba: tvirtiausias grandines elektra sveisuotas, prosus, spynas, ratams buksus, langams ir durims apkaustymus. Ūkininkai! Reikalaukite geležies krautuvėse mūsų išdirbinių su šiuo vilyčios ženklu.

Žiūrėki, neišleiski iš savo namų „Darbininko“ ir sekanciais metais.
Praleistas turtas galima atgauti darbštumu, netikusi sveikata — vais-
tais, neįgytas mokslas — darbu, bet neišnaudotas laikas dingsta amžinai.

Men. d.	Sav. d.	ŠVENTŪJŲ VARDAI	Saulė			Užrašams
			teka	leidž.		
1 Š		Natalijos k.	7 24	15	1	
2 S		1 Advento. Silvijanos, Aurelijos.	7 26	15	00	Prieš- Jaunas 12 d. 5 val., 9 Pilnatis 20 d. 20 val. Dėlia 4 d. 3 val., 6 Pilnis 20 d. 4 val., 6 Mėnulio atmainos: pilis 20 d. 4 val., 6
3 P		Pranciškaus Ksavero.	7 28	14	59	
4 A		Barboros m. k.	7 29	14	59	
5 T		Sabo vien.	7 30	14	58	
6 K		Mikalojaus v.	7 32	14	58	
7 P		Ambraziejaus v.	7 33	14	57	
8 Š		P. Marijos Nek. Prasiidėjimo.	7 35	14	57	
9 S		2 Advento. Leokad., Valerijos.	7 36	14	56	
10 P		M. P. Loretiškės.	7 37	14	56	
11 A		Damazo pop.	7 38	14	56	
12 T		Aleksandro, Donato.	7 39	14	56	
13 K		Lucijos m. k.	7 40	14	56	
14 P		Alfredo Did. kar.	7 41	14	55	
15 Š		Kandido.	7 42	14	56	
16 S		3 Advento. Euzebij., Albinos.	7 43	14	56	
17 P		Lozor. v. Olimpo.	7 44	14	56	
18 A		Šv. P. Laukimo.	7 45	14	56	
19 T		Ketv. pasn. Nemezijaus v.	7 46	14	57	
20 K		Julijaus, Urbono.	7 46	14	57	
21 P		Ketv. pasn. Tomo apašt.	7 47	14	57	
22 Š		Ketv. pasn. Zenono kareivio.	7 48	14	57	
23 S		4 Advento. Viktorijos m. k.	7 49	14	57	
24 P		Kučios pasn. Adomo ir levos.	7 49	14	58	
25 A		Gim. V. Jėz. Kristaus. Kalėdos.	7 49	14	59	
26 T		Stepono diak. k.	7 49	15	0	
27 K		Jono Evangelisto.	7 49	15	1	
28 P		Nekaltų vaikelių.	7 49	15	2	
29 Š		Tomo antv.	7 50	15	3	
30 S		1 po Kalėdų. Eugen., Sabino.	7 50	15	4	
31 P		Silvestro popiežiaus.	7 49	15	5	

Oro spėjimas: 1 — 5 sausas rytų vėjas ir šaltoka, 11 drūčiai šalta, 13 apsiniaukę, 15 speigas, 22 panašu į atlydį, 24 sniegas ir šaltoka.

Didžiausias Metalo išdirbinių fabrikas buv. „BR. ŠMIDT“ Kaunas — šandis: išdirba: tvirtiausias grandines elektra šveisuotas, prosus, spynas, ratams buksus, langams ir durims apkaustymus. Ūkininkai! Reikalaukite geležies krautuvėse mūsų išdirbinių su šiuo vilyčios ženkl.

Lietuvos Himnas.

Lietuva, tėvyne mūsų,
Tu didvyrių žeme,
Iš praeities tavo sūnūs
Te stiprybę semia.

Tegul tavo vaikai eina
Vien takais dorybės,
Tegul dirba tavo naudai
Ir žmonių gėrybei.

Tegul saulė Lietuvos
Tamsumus prašalina.
Ir šviesa ir tiesa,
Mūs' žingsnius telydi.

Tegul meilė Lietuvos,
Dega mūsų širdyse,
Vardan tos Lietuvos
Vienybė težydi . . . !

J. E. Lietuvos Respublikos Prezidentas
ANTANAS SMETONA.

1928 metams.

Nuslinko šešėliai metelių senų,
 Nei vargoržymės, nei skriaudos aimanų
 Aidelio garsai nebešaukia.
 Del laimės - vilionės
 Viltis gundo žmones,
 O laikas - karalius kvatojas ir kaukia...
 Ir dingo senieji, vaje, amžinai.
 Ar sveikas galvoji, kad viską žinai?
 Nei pėdsako laimės, Kaip ryto aušrinės,
 Šešeliais pavirto svajonės;
 Kur dingo tie žodžiai ir mintys auksinės, —
 Gana jau gana tos klajonės...
 Štai eina jau amžių naujoji grandinė
 Be galo pradžios gyvo žodžio aidais;
 Be vingių klaidos dangaus kelio takais
 Praamžių buities sutartinė...
 Ką lems Dievo žodis
 Del vargo žmonių:
 Ar duonos kasdienės,
 Ar karstui vinių?..
 Likimo dievaitis štai gimė šiandie,
 O Kovas-senelis nesako sudie...
 Jau' dešimtį metų del laisvės būdėjom,
 Be Vilniaus nerimom,
 Ir vargą lydėjom.
 Palaimintos aukos už laisvę Tėvynės!
 Vienybės, mums broliai, ir valios gelžinės...

Bronius Rimša.

JO EKSC. JUOZAPAS SKVIRECKAS,
Kauno Arkivyskupas Metropolitai.

Lietuvos Darbo Federacija.

Pirmieji daigai.

Jauna Nepriklausomoji Lietuvos Valstybė, jauna ir krikščionių darbo žmonių organizacija. Juoda, žiauri ir marinantė vergovės naktis siautė gimtosios žemelės padangę prieš didįjį pasaulio karą. Nyki ir šiurpi buvo mūsų tėvynės būklė. „Po Lietuvą—žiema“ — didžiojo dainiaus žodžiais tarus. „Nei žodžio, nei rašto neleidžia erelis“... Savaimė suprantama, kad šitokioj aplinkumoj joks platesnio masto organizuotas krikščionių darbo žmonių veikimas buvo neįmanomas. Didieji socialiniai, kultūriniai ir ekonominiai reikalai nors rūpėti ir labai rūpėjo, bet organizuota darbo žmonių pajėga negalėjo jų viešai kelti, viešai svarstyti ir ginti. Ir vis dėlto, nežiūrint sunkiausios mūsų tautos gyvenimo būklės, krikščionių darbo žmonių jau ir tada organizuotasi. Didesniuose Lietuvos centruose—miesčiuose ir miesteliuose, kaip, sakysime, Vilniuje, Kaune, Mariampolėje, Šiauliuose, Panevėžyje ir dar vienu kitur buvo susiorganizavusios švento Mykolo, švento Juozapo darbininkų draugijos, šventos Zitos tarnaičių draugija ir kitokios darbo žmonių sąjungos ar draugijos. Tai buvo pirminiai krikščionių darbo žmonių organizacijos daigai. Drauge tai buvo Lietuvos Darbo Federacijos užuomazga. Žinoma, to meto aplinkoje šitų draugijų veikimas negalėjo išbūjoti, negalėjo išsiplėsti plačia vage, bet vis dėlto jos veikė ir to veikimo pasėkos buvo visai apčiuopiamos: vienos tų draugijų turėjo įsigijusias dirbtuves, kitos — krautuves, trečios — įsitaisiusios orkestrą, ketvirtos — įsigijusias savus namus, suorganizavusios darbininkų kasą ar knygyną. Tiesa, tuo metu niekas ir sapnuote nesapnavo apie bet kurį krikščionių darbo žmonių organizuoto darbo centralizavimą. Vergovės pančiuose per drąsi tai mintis. Kiek-

vienas organizuotas būrys gyvavo ir veikė tik sau. Tie organizuotieji būriai neturėjo menkiausio galimumo sudaryti kuopas, batalijonus ir pulkus, kurie, savo ruožtu, būtų sudarę glaudžią ir galingą Lietuvos krikščionių darbo žmonių armiją.

Taip buvo ligi didžiosios 1914 metų (pasaulio katastrofos).

Didžiojo karo negandai išblaškė Lietuvos darbininkiją. Nemaža Lietuvos darbo žmonių dalis buvo nublokšta į plačiąją Rusų žemę skurdžiajam tremtinio likimui. Kita dalis pakliuvo po žiauriosios vokiečių okupacijos jungu. Atrodė, jog visa ardanti, naikinanti ir žudanti karo audra nušluos tuos pirmuosius krikščionių darbo žmonių organizacijos daigus, nepalikdama nė pėdsako kruopštaus organizacinio darbo. Bet, štai, ateina rūsčioji lemties valanda — galybių sostai griuvėsių pelenuose prasmenga. „Silpnas keliasi — tvirtas griūna“...

Pirmasis baras laisvoj tėvynėj.

Lietuva prisikėlė. Lietuva laisva. Lietuva nepriklausoma valstybė. Prasideda didysis Lietuvos atstatymo darbas. Lietuvos darbo žmonės, sudarydami neatskiriamą valstybinio kūno dalį, taip pat subruzdavo organizuotis. Juo didesnis reikalas buvo susirūpinti krikščionių darbo žmonių organizacija, nes vien tik tai šitokia organizacija galėjo parodyti reikiamo atsparumo raudonųjų Maskvos „Karalių“ atsiųstoms samdytu agitatorių gaujoms, kurios turėjo suruošti ir Lietuvos darbo visuomenei ir visai lietuvių tautai kruvinąją pirtį.

Organizavimo darbas buvo be galo sunkus. Be to, jis teko dirbti neapsakomai nepalankiose apylostose. Reikėjo didžiadvasio žmogaus. Žmogaus, kuris išsižadėtų savęs darbo žmonių labui, kuris gyvuosius darbo žmonių reikalus ir rūpesčius giliai giliai į širdį imtų. Ir tokį didelį darbo žmonių draugą,

Mano gimtinė.

Graži gi tu mano, maloni gimtinė,
Pavasario puošta varsa,
Graži kaip saulutė šviesa sidabrinė
Sau žaidžia ant pievos rasa.

Ar yra kumpelis, kad būtų meilesnis,
Kaip mano jaunystės takai?
Ar yra kur miškas, kad būtų žalesnis,
Kaip tas, kur jaunystės žaislai?!

Ar yra kur pieva, kad būtų gėliuota
Daugiau, kaip Lankelė plati?
Kur tiek daug lakstyta, gėlelių rankiota...
Dabar ją jau mindo kiti...

Gražink man, likime, jaunystės ramybę,
Ir josios svajones plačias!
Kada mano dvasia vien matė grožybę,
Apleisdama skausmus, kančias...

F. Žylis.

darbo visuomenės apaštala Apveizdos valia Lietuvai davė. Tai buvo amžinos atminties Vytautas Endziulaitis. Deja. Sunkioji darbo našta sugniuždė šito dvasios galiuno fizines pajėgas ir beširdė mirtis be laiko išrovė jį iš gyvųjų tarpo. Šito Apveizdos vyro mirtis buvo skaudžiausias krikščionių darbo žmonių organizavimuisi smūgis.

Nežiūrint tų kryžiaus kelių, kuriais teko eiti organizacinį darbą dirbant, nebojant tų sunkenybių, su kuriomis teko susidurti pirmąjį barą varant ir tų skaudžių smūgių, kuriems lemta buvo lydėti krikščionių darbo visuomenės pirmutinius organizacinio darbo žygius, darbo žmonių organizavimasis dideliais žingsniais stūmėsi į priekį, pasireikšdamas vis platesniais užsimojimais ir užimdamas vis platesnį darbo barą.

Pirmąjį krikščionių darbininkų organizacijai darbo barą bevarant pirmas didelis to darbo vadų uždavinys ir pirmoji jų pareiga buvo sujungti visas atskiras krikščionių darbo žmonių organizacijas, sąjungas ir draugijas į vieną kūną. Kruopščios pastangos sudaryti visoms krikščionių darbininkų draugijoms vieną centrą veikiai davė gerų sėkmių. 1919 m. rugsėjo m. 27—28 d. Kaune įvyko pirmasis organizuotos Lietuvos krikščionių darbo visuomenės atstovų suvažiavimas, kuris nutarė visoms darbo žmonių sąjungoms, draugijoms ir kuopoms įsteigti jungiamąją įstaigą, vienijančią centrą. *Sulig tuo nutarimu Lietuvos Darbo Federacijos idėja tapo kūnu. Tuo būdu gimė L. Darbo Federacija, kurios nariais yra visos krikščionių darbo žmonių organizacijos.*

Sėkmingesnei kovai su visais darbo žmonių išnaudotojais, skriaudėjais ir apgaudinėtojais šitas pirmasis krikščionių darbininkų organizacijų atstovų suvažiavimas nutarė leisti krikščionių darbo žmonių laikraštį, L. Darbo Federacijos organą—*„Darbininką“*,

kurio pirmasis numeris netrukus ir pasirodė (1919 m. lapkričio 30 d.).

Šalia grynai organizacinio pobūdžio klausimų, suvažiavimui rūpėjo ir gyvieji darbo žmonių reikalai, ir pro juos jis nepraėjo tylomis. Tam tikra rezoliucija jis nutarė reikalauti valdžios įvesti 8 valandų darbo dieną, draudimą ligai, bedarbei ir senatvei, medicinos priežiūrą ir visokio samdomo darbo inspekciją.

Štai pirmutiniai Lietuvos krikščionių darbo žmonių profesinio organizavimosi žingsniai, pirmasis baras laisvojo tėvynė.

Lietuvos Darbo Federacijos ideologijos pagrindiniai bruožai.

L. Darbo Federacijos statuto įžangoje tarp kitko yra šitoks nuostatas: „...Šiam uždaviniui atlikti visos darbininkų organizacijos... *prisilaikančios savo veikime krikščioniškosios pasaulėžiūros*, dedasi į vieną Lietuvos darbininkų susivienijimą Lietuvos Darbo Federacijos vardu“. Vadinasi, L. Darbo Federacija yra *krikščionių darbo žmonių organizacija*. Krikščionių pasaulėžiūros ir dorovės dėsniai sudaro vieną pagrindinį L. Darbo Federacijos ideologijos bruožą.

Budama *krikščionių darbo žmonių organizacija*, L. Darbo Federacija griežtai smerkia socializmo peršamąjį klasių neapykantos ir klasių kovos „dėsnį“. Nes tenai, kur liepsnoja pragariškos neapykantos ugnis, nėra vietos meilei ir teisingumui. Ogi krikščionybės dėsniai—yra meilės ir teisingumo dėsniai. Mylėsi savo artimą kaip save patį—štai pirmutinis ir pats didysis Kristaus socialinio mokslo dėsnys. Kas šitais dėsniais savo veikimą grindžia, tam svetima piktoji neapykantos sėkla.

Labai glaudžiai su krikščioniškosios meilės ir teisingumo dėsniais yra susijęs klasių bendradarbiavimo ar solidarumo dėsnys. Va, dėl ko krikščionių darbo žmonių organizacija griežtai atmeta socialistų skelbia-

mą klasių kovos šūkį ir siekia įgyvendyti klasių bendradarbiavimą. (Plačiau šituo klausimu kalbama rašinyje „Pasaulio Ūkio Programa“, žiūr. psl. 35).

Antras pagrindinis L. Darbo Federacijos principų bruožas—yra tautybė. Jau 1847 metais socializmo tėvas Karolis Marksas paskelbė, kad darbininkai neturi tėvynės, nepažįsta tautos, kad tie šventi dalykai esą vien tik buržuazijos išgalvoti prietarai darbo visuomenei klaidinti. Be abejo, šitas apsukrus žydėlis (tikra jo pavardė Mordechai) puikiai numanė, ką reiškia žmogaus ir žmonijos gyvenime tėvynė. Jis gerai suprato, kad didžiausia kliūtis, kurią sutiks socialistai, besisteigdami įvelti darbo žmones į pragaištingą klasių kovą, be abejo, bus kiekvienam įgimta tėvynės meilės ir tautos garbės pajautimo dorybė. Tėvynės meilė tegali būti akstinu garbingiems darbams atlikti, o ne nusikaltimams ir nedorybėms daryti. Kas tėvynę myli, tas neis savo brolių smaugti ir žudyti, nes taip darydamas jis žudytų savo tėvynę, savo tautą. Va, dėl ko socialistai, kurstydami klasių neapykantą ir kovą ir ruošdami pasauliui kruvinąją pirtį, visų pirma kėsinausi užtrinti darbininko sieloje tuos šventus pajautimus. Bet niekuomet socialistams ta piktadarybė nepasiseks padaryti. Tautybė ar tėvynės meilė—tai toks žmogaus dvasios ypatumas, tokia įgimta žmogaus galia, kuri ir patį socializmą nugali. Kiekvieno krašto socializmas yra perkoštas per tautybės koštuvą. Va, dėl ko Vokietijos socialistai vienoki, Anglijos—kitoki, Rusijos—dar kitoki. Va, dėl ko teisingas yra dėsnys, kad nėra vieningo socializmo—yra įvairūs socializmai.

O jeigu taip, jeigu pats socializmas, apšaukęs tautybę prietarų, neišvengia josios įtakos, tai krikščionių darbo žmonių organizacija negali atsisakyti tos didelės dorybės, kuriai tenka pirmasis vaidmuo vaidinti žmonijos pažangos ir kultūros kūryboje.

DR. K. AMBROŽAITIS,

L. Darbo Federacijos Vyr. Sekretoriato Pirmininkas, Seimo Prezidiumo Vicepirmininkas.

Krikščionybė ir tautybė yra Lietuvos Darbo Federacijos pagrindų kertiniais akmenimis.

Pastangos ir pasėkos.

Nėra ir būti negali Lietuvoje tokio susipratusio darbo žmogaus, kuris nežinotų tų nuoširdžių Lietuvos Darbo Federacijos pastangų išvesti Lietuvos darbininką į šviesią ateitį ir užtikrinti visiems Lietuvos darbo žmonėms patenkinamas gyvenimo sąlygas. Bet darbai geriau įtikins, negu žodžiai, tegu tad jie patys ir kalba. Štai jie!

1) *Dvarų darbininkų samdymo ir atstatymo įstatymas.* Šitas įstatymas dar Steig. Seime didelėmis L. Darbo Federacijos pastangomis praveistas. Kiti seimai jį dar patobulino. Juo apsaugojama darbininkai nuo išmetimo iš dvarų; nustatydamas atlyginimo minimumą, tas įstatymas apsaugoto darbininkus nuo naudojimo; netekusiems sveikatos ir našlėms jis užtikrina pragyvenimą ir t. t. ir t. t. Reikia atsiminti, kad socialdemokratai Steig. Seime tam tikrais sumetimais (tik jau ne darbininkais!) buvo priešingi šitam įstatymui.

2) *Žemės reformos įstatymas.* Šituo įstatymu apie šešiasdešimt tūkstančių dvarų darbininkų atleidžiama iš dvarininkų baudžiovos. Jis palengvins gyvenimo sąlygas daugeliui bežemių, kurie, neturėdami savos žemės kampelio, skurdo svetimose palėpėse dažnai pristigdami kasdieninės duonos kašnio.

Gyvenimo parodytoms šito įstatymo spragoms užlopyti yra išleisti atatinkami pakeitimai ir papildymai. Visa tai padaryta daugių daugiausia Lietuvos Darbo Federacijos pastangomis Lietuvos darbo žmonių labui. Reikia pasakyti, kad ir prieš šito įstatymo išleidimą socialdemokratai kovojo. Šitos juodžiausios dėmės iš socialdemokratų darbų niekas niekumet neištrins.

3) *Įstatymas apie atlyginimą atleidžiamiems iš įmonės darbininkams.* Šituo, trumpai vadinamu kom-

pensacijos, įstatymu nustatoma, kad darbdavys, be kaltės atleisdamas darbininką, turi jam sumokėti tam tikrą atlyginimą. Tas atlyginimas juo didesnis, juo ilgesnį laiką atleidžiamasis darbininkas įmonėje dirbęs. Ir šitas taip reikalingas darbo žmonėms įstatymas yra vienos tik Lietuvos Darbo Federacijos pastangų pasėka, nes ir šitą įstatymą išleisti socialdemokratai atsidėję trukdė.

4) *Metinių sutarčių samdymas apmokėjimo įstatymas.* Visi gerai atsimename, kad 1922 m. pradžioje visi ūkininkai ir kiti samdytojai su samdiniais buvo sulygę algas markėmis. Bet į galą metų vokiečių pinigai nuėjo velniop. Lietuvos valdžia įvedė litus. Bet neteisingi samdytojai savo samdiniams norėjo primesti niekam vertas markes. Lietuvos Darbo Federacijos pastangomis seimas išleido aukščiau minėtą įstatymą ir tuo būdu privertė teisingai sumokėti suderėtą ir praktiškai per metus uždirbtą algą.

5) Lietuvos Darbo Federacija, matydama apverktiną Lietuvos kariuomenės ir didžiojo karo invalidų ar jų šeimų būklę, 1920 m. lapkričio 8 d. patiekė Steig. Seimui atatinkamą įstatymo sumanymą, kurį seimas priimdamas įvardino „*Netekusiems sveikatos kariams, jų šeimynoms, o taip pat žuvusiųjų karių šeimoms pensijų įstatymas*“. Šitas L. Darbo Federacijos rūpesčiu išleistas įstatymas nors dalinai patenkino kalbamą reikalą ir buvo paakinimu ir pagrindu valdžiai paruošti platus „*Karių pensijų įstatymą*“.

6) *Ligonių kasų įstatymas.* Darbininko turtas — tai sveikata. Darbininkui susirgus, jo šeimą ištinka baisi nelaimė. Didžiama darbo žmonių negali gydytis, negali taisyti sveikatos, nes, jiems susirgus, šeimos neturi ko valgyti. Lietuvos Darbo Federacija atjausdama tą skaudžią būklę, jau Steig. Seimui buvo patiekus svarstyti „*Ligonių kasų įstatymą*“ ir jeigu tas įstatymas buvo išleistas tik 1925 metais, tai ne L. Darbo Federacijos

kaltė. Didžiausia kaltė yra tas nesusipratimas, tas tamsumas, kuris žymią dalį Lietuvos darbininkijos buvo nustumęs į socialistų spąstus. Tik susipratę ir glaudžiai organizuotomis eilėmis krikščioniškų profesinių sąjungų pavidalu Lietuvos darbo žmonės gali laimėti tai, ko jie siekia.

Ligonių kasų įstatymo pravedimas seime yra gražiausias pavyzdys to didelio Lietuvos Darbo Federacijos susirūpinimo darbo žmonių reikalais, kuris šitai organizacijai suteikė to kieto pasiryžimo ir patvarumo kovoje už darbo žmonių gerbūvį.

Galima būtų čia dar kelis kartus tiek surašyti panašių pavyzdžių, kaip aukščiau suminėti, bet jau ir tie yra neužginčijamu įrodymu tų kruopščių Lietuvos Darbo Federacijos pastangų ir to tauraus jos pasiryžimo teisingai išspręsti visus socialinius uždavinius. Ogi visiems tiems raudoniems veidmainiams, mūsų laikų farizėjams, kurie taip mėgsta girtis vieni esą darbo reikalų gynėjai ir darbo žmonių draugai, Lietuvos Darbo Federacija tegali priminti niekingus jų užsimojimus darbo žmonių reikalų atžvilgiu ir drąsiai paklausti jų, tegu jie pasako, kieno nuopelnas yra aukščiau suminėti įstatymai, kieno, pagaliau nuopelnas yra švenčių įstatymas, atatinkami muitų tarifo nuostatai, palaikų mokesčio įstatymo tam tikras pakeitimas, įstatymo apie valstybinį mokestį nuo nejudomųjų turtų miestuose ir miesteliuose pakeitimas, žemės mokesčio įstatymo pakeitimo projektas, būtų mokesčio savivaldybių naudai įstatymas ir t. t. ir t. t. Čia suminėti tik keli vardai iš daugelio tų įstatymų, kurie Lietuvos Darbo Federacijos didelėmis pastangomis praveisti ar siūlyti praveisti, atsižvelgiant į gyvuosius darbo visuomenės reikalus ir į visos valstybės ekonominę ir finansinę būklę.

Visa tai, kas aukščiau suminėta, tėra žiupsnelis duomenų iš Lietuvos Darbo Federacijos darbų, kurie, toli gražu, nesudaro L. Darbo Federacijos darbų visu-

Papartėlio žiedas.

Jei surasčiau šią naktele
Žiedą papartėlio,
Mesčiau sunkiąją dalelę,
Arklą artojėlio.
Aukštą pilį pastatyčiau,
Akmenėlio kieto,
Ten vargelį uždaryčiau
Aš iš viso svieto.
Raktą saulei dovanočiau,
O daboti pilį
Naktužėlei atiduočiau,
Kur vargeliai tyli.
Aš su žiedu papartėlio
Džiaugsmą išvaduočiau,
Ir tvirtumą ažuolėlio
Artojėliui duočiau.

Skrajūnas.

1926-VII-15.

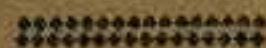
mos. Visų Lietuvos Darbo Federacijos darbų smulkmenišką aprašymą sudarytą storą knygą.

ateitį pažvelgus.

Būdama grynai profesinė darbo žmonių organizacija ir savo tikslu teturėdama vienus tik socialinius, kultūrinius ir ekonominius darbo visuomenės reikalus, Lietuvos Darbo Federacija gyvenamojo momento aplinkos priversta buvo aktingai dalyvauti politikos gyvenime, politikos darbą dirbti. Žinoma, neįmanoma griežtai išskirti profesinių reikalų iš politinių viso krašto uždavinių, tačiau, nežiūrint to, kad ir politikos gyvenime dalyvaujant, visus Lietuvos Darbo Federacijos žingsnius rikiavo profesiniai darbo žmonių reikalai, vis dėl to pati organizacija savo viduje jautė tam tikrų su tuo susijusių techninių keblumų. Šitų keblumų nebebus, kai visa Lietuvos darbininkija bus suorganizuota į atskiras krikščionių profesines sąjungas. Darbas šitą kryptimi jau pradėtas ir vyksta labai sėkmingai. Jau yra susiorganizavusios Lietuvos Mažžemių ir Naujakurių Sąjunga, Lietuvos Plentų, Vieškelių ir Žemės Nusausinimo Darbų Darbininkų Sąjunga, Lietuvos Miškų ir Lentpiūvių Darbų Darbininkų Sąjunga, Lietuvos Geležinkelininkų Sąjunga, Lietuvos Garlaivių Darbininkų ir Tarnautojų Sąjunga ir Darbininkų Metalistų Sąjunga. Be to, organizuojama Darbo Jaunimo Sąjunga ir steigiama Švietimo Sekcijos. Darbo baras labai platus. Tačiau yra tikras laidas, kad tas baras kuo sėkmingiausiai bus išvartytas. Tuo laidu, visų pirma, yra mokslus einančio jaunimo taurus ir kietas pasiryžimas padėti Lietuvos darbo visuomenei susiorganizuoti. Tuo laidu yra ir Lietuvos darbo žmonių susipratimas. Tuo laidu, pagaliau, yra visa Lietuvos Darbo Federacijos praeitis. Jeigu tada, kai vos pradėjo trupėti vokiečių galybė, vos pradėjo griūti durtuvų sienos ir tiltai pragariški

armotų trenksmai, vos per žuvusių kovose karžygių kapinių kryžių miškus, per tebeliepsnojančius karo laukuose kaimus, miestelius ir miestus Lietuvos tauta pradėjo regėti tekančios laisvės pirmus spindulėlius, jeigu jau tuo metu Lietuvos darbo žmonės, iškankinti, išvarginti ir išniekinti, pajutę Lietuvos laisvę, laisviau atsikvėpę, dideliais būriais telkėsi po krikščionių darbo žmonių organizacijos vėliava, tai šiuo metu, kada organizacinio darbo sąlygos yra nelygstamai geresnės, krikščionių darbo žmonių organizacijos pasisekimo niekas negalės sulaukyti. Jau nebetoli tas laikas, kada visi Lietuvos darbo žmonės, broliškai padavę vienas kitam ranką, susitelkę į vieną didžią ir galingą darbo armiją, organizuotai stos į darbą sudaryti doras gyvenimo sąlygas visiems darbo žmonėms ir išrauti iš šventos Lietuvos žemelės piktuosius socializmo daigus.

K. Nakauskas.

Pasaulio ūkio programa.

1. Pagrindai.

Tarptautinis krikščionių darbininkų profesinių sąjungų susivienijimas vadovaujasi krikščioniškąja pasaulėžvalga, siekdamas ją įvykdyti socialinėje ir ekonominėje santvarkoje.

Krikščioniškoji pasaulėžvalga reikalauja, kad šitos santvarkos centras būtų žmogus. Jis turi valdyti gamtos jėgas ir naudotis žemės turtais. Taigi visuomenė turi būti taip sutvarkyta, kad kiekvienam žmogui būtų laiduota, kad jis pasieks ko didžiausios dorovinės ir socialinės gerovės. Šitokio sutvarkymo būtina sąlyga — proto (intelektualinis) ir rankų atskiro asmens dar-

bas, taip pat asmens ir atskirų grupių interesų palenkimas (subordinacija) aukštesniems visuomenės interesams.

Materialistinė pasaulėžvalga, kuri žmogaus gyvenimo vienintelį tikslą ir vyriausią visuomenės uždavinį temato žemės gėrybių valdyme ir vartojime yra nesuderinama su krikščioniškąja pasaulėžvalga.

Pagrindiniai krikščioniškojo gyvenimo dėsniai, ypačiai teisingumas ir meilė, turi viešpatauti visuose atskirų asmenų, visuomenės grupių ir tautų santykiuose.

Tarptautinis krikščionių darbininkų profesinių sąjungų susivienijimas atmeta ekonominio liberalizmo mokyklos nepažabotą individualizmą. Liberalizmas su savo neribotos laisvės mokslu veda prie to, kad, naujos mados kapitalizmo pavidale, mases pavergia mažos ekonomiškai galingesnių asmenų grupės.

Bet tarptautinis krikščionių darbininkų profesinių sąjungų susivienijimas lygiai atmeta ir socializmo — komunizmo skelbiamą asmenybės neigimą.

Klasių kovos mokslas veda prie visuomenės pavergimo vienai jos pačios daliai, todėl yra nesuderinamas su teisingumo ir meilės principais.

Tarptautinis krikščionių darbininkų profesinių sąjungų susivienijimas siekia ko geriausiu būdu laiduoti kiekvienam žmogui jo teises ir laisvę, tačiau su ta sąlyga, kad naudojimasis jomis neišeitų iš visuomenės labo ribų ir, kad jis būtų pagrįstas pareigų atlikimu.

Tarptautinis krikščionių darbininkų profesinių sąjungų susivienijimas pripažįsta asmeninės nuosavybės teisę. Kiekvienas žmogus turi teisę įsigyti ir valdyti sau turta.

Nuosavybės formos gali būti tvarkomos atsižvelgiant į kultūros reikalavimus, tačiau nuosavybės įgijimo ir jos vartojimo būdai negali prieštarauti dorovės pareigoms, nuo kurių niekas negali pasiliuosuoti.

Darbas tai nėra prekė, kuri tik nuo pasiūlymo ir pareikalavimo dėsnio priklauso ir kurią gamybos įrankių savininkas naudoja savo pelnui. Darbo sąlygos turi patenkinamai apsaugoti darbininko dorovę, jo, kaip žmogaus, vertybę, pajėgumą ir sveikatą, galinti jį laisvai pareikšti ir plėtoti savo asmenybę ir atlikti savo pareigas Dievui, šeimai ir visuomenei.

Krikščionybės dėsnių tautos ūkiui taikymas reikalauja visų asmenų, klasių ir tautų visuomenės gerovės dvasia persiėmusio galių bendradarbiavimo, kad gamybos tikslas — materialinių reikalų patenkinimas — būtų pasiekiamas nepažeidžiant dvasinių ir dorovinių interesų ir suteikiant kiekvienam žmogui teisingą žemės turtų dalį.

2. Visuomeninės ir ūkio reformos.

A. Ūkio sutvarkymas.

Šiandieninės visuomenės ir ūkio išsiplėtojimas reikalauja tokios gamybos ir paskirstymo organizacijos, kuri visuomenės labui būtų paremta darbdavių ir darbininkų bendradarbiavimu.

Kadangi kapitalas, ar pinigų, ar gamybos įrankių pavidalu, tėra pasyvus gamybos faktorius ir pats tėra gamtos ir darbo padarinys, tad kapitalo, kaip kad ir gamtos gėrybių valdymas, neduoda jokios pirmenybės prieš vienintelį aktyvų gamybos faktorių — prieš darbą.

Atvirkščiai, darbininko triūsas yra aukštesnė vertybė, kaip kapitalo apyvarta ir jis, tas triūsas net savo žemiausiame pavidale yra žmogaus dvasios rikiuojamas pasireiškimas.

Gamybos rikiavimas iš esmės yra proto darbas, taigi rikiavimui ir ūkio santvarkoje turi būti duota tinkama vieta.

Tačiau vadovybės arba rikiavimo interesai šią dieną taip yra glaudžiai susiję su kapitalo savininko

interesais, kad įmonių vedėjus, kad jie ir nebūtų įmonių savininkai, apskritai tenka laikyti kapitalo atstovais.

Ūkio sutvarkymas turi būti toks, kad kapitalas ir darbas, atatikdamas jų dviejų dorovinei ir ūkiškajai reikšmei, dalyvautų gamybos proceso rikiavime ir gamybos pelne ir, ypačiai, kad būtų įvestas įdėtam kapitalui atatinkamas korporatyvinis ar dar kitokių panašių pavidalų dalyvavimas pelne.

Darbdavių ir darbininkų bendradarbiavimą būtų tikslingiausia įkūnyti tuo būdu, kad kiekvienoje gamybos šakoje: žemės ūkyje, amatuose, pramonėje, prekyboje ir susisiekimo įmonėse, — darbdavių sąjungos su tos šakos darbininkų ir tarnautojų profesinėmis sąjungomis sudarytų paritetines (lygybės pagrindais) darbo bendruomenes.

Šitos darbo bendruomenės visų pirma turėtis visose įmonėse nustatyti darbo sąlygas.

Įstatymų keliu joms turi būti duota teisė leisti privalomi įsakymai jų žinioje esančiai gamybos šakai, prižiūrėti jų, tų įsakymų; vykdymas ir spręsti iš to kilusieji ginčai.

Darbo bendruomenės turi dalyvauti gamybos rikiavime.

Visų gamybos šakų darbo bendruomenės turi būti sujungtos į vieną tautinę centralinę darbo bendruomenę.

Šitos centralinės darbo bendruomenės uždavinys yra ne vien tik tarp atskirų darbo bendruomenių organizuoti bendradarbiavimą ir šalinti tarp jų kylančius konfliktus, bet taip pat saugoti visuomenės, ir ypačiai vartotojų, interesus nuo naudojimo, nustatyti vadovaujamą gamybos kryptį ir tvarkyti ūkio politiką.

Visų šalių tautinės centralinės darbo bendruomenės turi bendradarbiauti tarptautinėje dirvoje, paskirstydamos žaliavą ir tvarkydamos bei organizuodamos gamybą tuo būdu, kad susidarytų pagrindas planingam tarptautiniam ūkiui.

Kadangi valstybė yra kilusi ne iš ekonominės tautos diferencijos, tad, apskritai imant, ji negali būti nė gamybos įmonė, nei ūkio šeimininkas. Valstybė įmonininko pareigose pateisinama tik tais atvejais, kai privatinis ūkis nepasiekia reikalingo ūkio tikslo arba kai bendri tautos ūkio ir kultūros sumetimai to reikalauja.

B. Veikimo programa.

Tarptautinis krikščionių darbininkų profesinių sąjungų susivienijimas stato šiuos reikalavimus, kurie turi būti įvykdyti iš dalies valstybės, iš dalies darbdavių.

Kol nėra tautų ūkio savivaldybės, kuri patenkinamai laiduotų visiems jos dalyviams interesų apsaugojimą, valstybės valdžia, būdama pašaukta kelti bendrą gerovę ir globoti silpnuosius, turi imtis priemonių normalioms darbo sąlygoms nustatyti ir sveikam ūkio plėtojimuisi paremti.

Valstybės valdžia, laiduodama pilną ir laisvą naudojimąsi koalicijos ir sąjungų teise, turi taip pat darbdavių ir darbininkų organizacijas pripažinti tų ūkio grupių atstovais ir, atsizvelgdama į jų moralinę, socialinę ir aritmetinę reikšmę, įtraukti jas į įstatymą leidimo darbą.

Valstybės valdžia turi tinkamai saugoti mažumų teises visuomenės ūkio organizacijose ir laiduoti darbininkui laisvą savo, kaip žmogaus ir kaip darbininko, teisėmis naudojimąsi.

Darbo laikas negali pranešti žmogaus pajėgumo; jis turi būti suderintas su darbininko religiniais, šeimyniniais ir politiniais reikalavimais.

Darbo dienos ilgumo pagrindas turi būti 8 valandų darbo diena.

Sveikatos atžvilgiu kenksmingiems ir sunkiems darbams (kalnakasių, rūdos tirpinimo krosnių) turi būti siekiama tolesnio darbo laiko apribojimo.

Sekmadienio ir nakties darbai gali būti palikti tik būtiniausiems darbams. Darbininkams ir tarnautojams turi būti kiek galint laiduotas laisvas nuo darbo šeštadienio popietis.

Neturi būti leidžiama uždarbiauti jaunesniems kaip 14 metų vaikams.

Darbo jaunimas ir mokiniai ypačiai turi būti globojami.

Moterims ir jaunesniams kaip 18 metų vaikams nakties darbas draudžiamas.

Ištekėjusių moterų (motinų) uždarbiavimas laikui bėgant turi būti pašalintas.

Istatymais turi būti sutvarkyta motinų globa.

Turi būti užkirstas kelias visokiame naudojimui namų pramonėje dirbančių darbo jėgų.

Sveikatos ir dorovės sumetimais turi būti gerinama liaudies gyvenamųjų namų priežiūra.

Kiekvienai profesijai turi būti paruošiamos geriausios darbo jėgos, tikslingai tvarkant ir mokslingai pagrindžiant profesijos parinkimą.

Socialinis įstatymų leidimas turi būti kontroliuojamas ir saugojimas kompetentingos pramonės inspekcijos kartu su profesinėmis organizacijomis.

Uždarbio didumas nustatomas tarifų ir bendrų darbo sutarčių keliu, atsižvelgiant į šiuos dėsnius:

- a) Kiekvienas suaugęs darbininkas turi teisės gauti reikalingą savo šeimai išlaikyti uždarbio minimumą, kurio norma nustatoma atsižvelgiant į pragyvenimo brangumą.
- b) Greta minimumo darbininko uždarbis turi atitikti dirbamo darbo vertę ir atlyginti darbininkui už jo ypatingą įpratimą ir tinkamumą darbui, taip pat už ypatingą jėgų įtempimą ir pavojingumą bei riziką.

Daug vaikų turinčioms šeimoms padėti steigiamos tam tikros įstaigos, iš kurių tos šeimos gauna atatinamus papildomus priedus.

Valstybės valdžia objektyviais pragyvenimo brangumo ir panašiais statistikos duomenimis turi palengvinti nustatytą uždarbį.

Tose pramonės šakose, kur nėra profesinių darbininkų organizacijų, valstybės valdžia steigia uždarbio nustatymo ir kitokias komisijas, kurių uždavinys — rūpintis darbininkų ekonominio būvio pagerinimu.

Viešosios teisės korporacijos (valstybė, savivaldybės ir t. t.) turi įvykdyti minėtus reikalavimus savo tarnautojų atžvilgiu.

Per Tautų Sąjungą ir per tarptautines darbo organizacijas arba per kitas atatinamas įstaigas tautos turi bendradarbiauti šitos programos dvasioje.

Tarptautinė darbo organizacija turi ginti darbininkų reikalus, darydama sutartis ir duodama patarimų (rekomendacijų).

Vašingtono, Genujos ir Ženevos sutartys ir patarimai yra kukli pradžia aktyvios darbininkų apsaugos, kurios laukia darbininkų klase.

Tarptautinė darbo organizacija neturi pasitenkinti savo įtaka vien tik tiems kraštams, kur socialinių įstatymų leidimo visai nėra, arba jis, tas įstatymų leidimas, nepatenkinamas, bet turi stengtis išplėsti savo veikimą visuose kraštuose, nuolat gerindama tą įstatymų leidimą.

Darbininkų išeivybės organizavimo pagrindas turi būti dedama įvairių kraštų socialinių įstatymų leidimo draugingumas ir ateivių teisių su vietos gyventojų teisėmis sulyginimas. Išties grupių išeivybė gali būti leidžiama, tik susitarus su suinteresuotomis ūkio sąjungomis.

Kad tarptautinių darbo konferencijų priimtose sutartyse ir patarimuose turėtų visur kodidžiausios įtakos,

atskirų kraštų profesinių sąjungų centrai, priklausantieji tarptautiniam krikščionių darbininkų profesinių sąjungų susivienijimui, turi stengtis įvykdyti juos savo kraštuose.

Kad krikščionių darbininkų profesinis sąjūdis galėtų sėkmingai dalyvauti šito uždavinio vykdyme, jis turi turėti pilnos ir tiesioginės įtakos tarptautinėje darbo organizacijoje; be to, jam pridera proporcinga dalis atstovybės tarptautinėse darbo konferencijose ir tarptautinio darbo biūro taryboje.

Tarptautinis krikščionių darbininkų profesinių sąjungų susivienijimas yra pasiruošęs bendradarbiauti teisėtų darbininkų reikalavimų vykdymo dirvoje su visomis suinteresuotomis organizacijomis.

C. Darbininkų švietimas.

Tarptautinis krikščionių darbininkų profesinių sąjungų susivienijimas reikalauja įvesti visuotiną ekonominį ir techninį darbo jaunimo lavinimą. Jis laiko šią lavinimą būtina sąlyga dorovinės, šeimyninės ir socialinės darbininkų gerovės ir sveiko gamybos vystymosi.

Į privalomą ligi 14 metų amžiaus pradžios mokslą turi būti įtrauktas ir profesinis švietimas.

Kiekvienam darbščiam ir gabiam žmogui, nepaisant jo tėvų piniginės padėties, turi būti suteikta proga išeiti vidurinį ir aukštesnįjį mokslą.

Socialinės ir ekonominės darbininkų pažangos sąlyga yra išsemiamos visų socialinio, ekonominio ir valstybinio gyvenimo sąryšių ir santykių studijavimas, pakilęs darbo džiaugsmas, gilus pareigos sąmoningumas ir atsakomybės jausmas prieš visuomenę, valstybę ir šeimą.

3. Pabaiga.

Šią Tarptautinio Krikščionių Darbininkų Profesinių Sąjungų Kongreso, įvykusio Jnnsbruck'e 1922 m.

birželio m. 21—23 d., priimtą vadinamąją „Pasaulio ūkio programą“, del jos pagrindų kilnumo, del jos užsimotų socialinių reformų platumo ir, pagaliau, del jos visapusio darbo žmonių reikalų numatymo,—galima laikyti krikščioniškosios visuomeninio ir ekonominio gyvenimo santvarkos evangelija. Šitoje evangelijoje suglausta ne vienos kurios tautos, bet viso pasaulio ūkio sutvarkymo dėsnių. Dėsnių neišsvajoti, neutopiški, bet glaudžiai susiję su tikrąja, su kasdieninio gyvenimo sąlygomis. Šitas krikščioniškosios visuomeninio ir ekonominio gyvenimo santvarkos dėsnių realumas ir daro juos daug vertesniais už visokiariopas miglotas socializmo ar komunizmo teorijas, kurios neįvykdomais pažadais tik suvedžioja ir suklaidina darbo žmones, įstumdamos juos į pražūtingą neapykantos kovą ir dar į didesnę vargą. Atvirai, įgyvendinimas krikščioniškosios pasaulio ūkio programos, kad ir nevisos iš karto, kad ir dalimis sudarytų žymų darbo žmonių pagerėjimą.

Kertinis krikščioniškosios visuomeninio ir ekonominio gyvenimo santvarkos akmuo — tai solidarumas (sutarimas, bendradarbiavimas).

Krikščionių darbininkų profesinių sąjungų kongreso priimtoji pasaulio ūkio programa reikalauja to solidarumo ne tik tarp asmenų, ne tik tarp visuomenės grupių, bet ir tarp visų tautų bei valstybių. Programa numato ir organizaciją tam pasauliniam solidarumui siekti, jam ugdyti.

Kiekvienos atskiros gamybos šakos darbdavių ir darbininkų sąjungos sudaro bendrus organus. Šitie atskirų gamybos šakų bendrieji organai sudaro visos valstybės centrą, ogi šitie atskirų valstybių centrai dedasi į tarptautinę sąjungą, kuri vadovauja planingam tarptautiniam ūkiui. Meilės ir teisingumo dėsniai turi tvarkyti ne tik vidaus, bet ir tarptautinius ekonominius santykius. Tuo būdu programa pasisako prieš atskirų tautų išimtiną viešpatavimą, paremtą fizine ar ekono-

mine jėga ar vien tuo, kad jos laimingo atsitikimo dėka valdo didesnį gamtos turtų kiekį. Programos įgyvendinimas pašalintų ne tik ekonominio pobūdžio nesusipratimus tarp atskirų valstybių, bet, aplamai, silpnesnių tautų išnaudojimą.

Per visą programą šviesiu siūlu eina nepaprasta žmogaus meilė ir jo kaipo dorovinės esybės, turinčios kilnesnių tikslų, išaukštinimas. Visokio visuomeniniai—ekonominio veikimo tikslas yra patikrinti žmogui galimybę pasiekti kiek galint didesnės dorovinės ir socialinės gerovės. Va, dėl ko kongresas savo priimtoje programoje griežtai pasisako prieš elgimąsi su žmogumi kaip su darbo įnagiu ir su jo darbo pajėga kaip su paprasta preke, kurią dabartinis kapitalizmas norėtų pigiausiai pirkti ir pigiausiai išnaudoti. Iš to išeidami, programos autoriai nusmaigsto gaires plačiausiai socialinei politikai. Programa reikalauja nustatyti atitinkamas žmogaus doriai, sveikatai ir pajėgoms, darbo sąlygas, darbo laiką, sunumeruoti atlyginimą, saugoti ir globoti darbo jaunuo- menę, dirbančias moteris, motinas ir t. t. Šituos reikalavimus įgyvendinti yra pirmoji valstybės pareiga. Tuo tikslu programoje statoma visa eilė reikalavimų valstybei: sutvarkyti ir pakelti darbo jaunuo- menės bendrąjį ir techniškąjį lavinimą, kad ji stotų į darbą gerai pasiruošusi ir tuo būdu atneštų daugiau naudos, tobulinant pati gamybos procesą ir atsiekiant vis didesnių darbo rūšių.

Pagaliau kaip tautinių taip ir tarptautinių ūkio veiksmų bendradarbiavimu krikščioniškoje dvasioje norima pasiekti planingesnio ūkio sutvarkymo tuo atžvilgiu, kad būtų gaminama tie daiktai, kurių visuomenė yra būtinai reikalinga, o ne prabangos dalykai.

Programos dėsnių įgyvendinimas yra ne vienos dienos ir ne vieno įstatymo darbas. Tą darbą turi sutartinai varyti valstybė, visuomenė ir darbininkų organizacijos.

Italų valstybės Darbo Konstitucija.

Keli šimtai metų atgal italai pradėjo nepaprastai gyvą darbą visose mokslo srityse, kuris išjudino visą tų laikų miegantį Europos gyvenimą. Tuos laikus mokslininkai ir istorininkai vadino atgimimo laikais arba Renesansu. Tam dvasiniam atgimimui pradžią davė Italija su savo garsiais mokslininkais ir menininkais. Šiandieną, kada ne tik Europos, bet ir viso pasaulio gyvenimas blaškosi į visas šalis, ieško išsigelbėjimo kelių, šios, galima sakyti, visuolinės netvarkos laikais Italija vėl pradeda eiti nauju keliu. Tuos naujus kelius Italijoje skina fašistų partija vadovaujant nepaprastu gabumu ir plieninės valios žmogui Benito Mussolini. Mussolini ir jo partija turi daug priešų, turi ir daug gerbėjų garbintojų. Tačiau ir pikčiausi jo priešininkai dažnai lenkia savo galvas prieš tuos milžiniškus darbus, kuriuos jau yra nudirbę Italijos fašistai. Vienas tų didžiųjų darbų yra vadinamoji Darbo Konstitucija. Dar nebuvo pasaulyje valstybės, kuri su tokiu griežtumu ir tikslumu būtų sprendusi darbininkų klausimus kaip tai daro Italija. Žemiau talpindami sulietuvintą, Italijos vyriausybės paskelptąją Darbo Konstituciją, mes esame linkę manyti, kad tiek toji konstitucija, tiek visi kiti didingi Mussolini darbai sudarys naują Europos politinio gyvenimo pradžią.

Darbo konstitucija.

Korporatyvinė valstybė ir jos sutvarkymas.

I. Italų tauta yra organizmas, turįs aukštesnį gyvenimą, aukštesnius tikslus ir veikimo priemones, negu tie atskiri asmenys, kurie ją sudaro.

Tauta fašistų valstybėje yra visai įgyvendintas(?) dorovinis, politinis ir ekonominis vienetas.

II. Visos proto, technikos ir rankų darbo formos yra visuomenės pareiga. Šitas darbo pobūdis yra vienintelis pagrindas valstybei darbą saugojant.

Gamybos rūšių visumą tautinių reikalų atžvilgiu sudaro vieneta, kurio tikslai vieningai rikiuojami gamintojų gerovės ir tautinės galios ūgdymo kryptimi.

III. Pripažįstama profesinio organizavimosi laisvė. Tačiau teisėtai atstovauti visoms toms darbdavių ir darbininkų grupėms, kurioms profesinė sąjunga įsteigta, ginti jų, tų grupių, reikalus prieš valstybę ir prieš kitas profesines sąjungas, sudaryti visiems, toms grupėms priklausantiems asmenims, privalomas kolektyvines sutartis, jiems mokesčių skirti ir viešajame interese paskirtas funkcijas atlikti, teturi teisę tik įstatymo pripažinta ir valstybės kontroliuojama profesinė sąjunga.

IV. Kolektyvinėje darbo sutartyje, sutaikant priešingus darbdavių ir darbininkų reikalus ir palenkiant juos aukštesniems gamybos reikalams, konkrečiai pasireiškia įvairių gamybos veiksmų solidarumas.

V. Darbo įstatymų leidimo keliu valstybė sprendžia kilusius darbo srityje ginčus tais atvejais, kai liečiamas sutarčių ir esamų taisyklių saugojimas, arba naujų darbo sąlygų nustatymas.

VI. Įstatymo pripažintos profesinės sąjungos saugoja darbdavių ir darbininkų teisinę lygybę, palaiko gamybos ir darbo tvarką ir rūpinasi jų patobulinimu.

Korporacijos sudaro vieningą gamybos organizaciją ir visais atvejais jai atstovauja, gindamos jos reikalus. Del šito pilnutinio atstovavimo įstatymų keliu korporacijos pripažįstamos valstybės organais, nes gamybos reikalai yra tautos reikalai.

Gindamas vieningus gamybos reikalus, korporacijos gali leisti darbo santykių ir gamybos tvarkai laikyti privalomas taisykles, jeigu jos yra gavusios reikalingus įgaliojimus iš joms priklausomų sąjungų.

VII. Korporatyvinė valstybė privatinę iniciatyvą gamybos srityje laiko veiksmingiausia ir naudingiausia priemone tautos reikalams apsaugoti. Kadangi privatinė gamybos organizacija atlieka tokia funkcija, kuria yra suinteresuota visa tauta, tad įmonės vedėjas yra atsakingas valstybei už gamybos eigą. Iš gamybos jėgų bendradarbiavimo kyla tarpusavio teisės ir pareigos. Darbėmis, vistiek ar technikas, ar tarnautojas, ar darbininkas, yra aktyvus ūkio įmonės bendradarbis; įmonės vadovybė priklauso atsakingo už ją darbdavio.

VIII. Profesinės darbdavių organizacijos turi pareigas visais galimais būdais rūpintis gaminių kiekybės padauginimu, jų pagerinimu, ir gamybos išlaidų sumažinimu. Asmenų, kurie verčiasi laisvąja profesija, *asmenų* atstovybės ir viešųjų įstaigų tarnautojų sąjungos turi padėti saugoti dailės, mokslo ir literatūros reikalus, nukreiptus gamybai pagerinti ir korporatyvinei tvarkai(?) moraliniams siekiniams realizuoti (įkūnyti).

IX. Pati valstybė gamybos imasi tik tais atvejais, kai visai trūksta privatinės iniciatyvos ir kai ji yra nepatenkinama, arba kai yra paliesti politiniai valstybės reikalai. Gamybos reikalų tvarkymą gali pareikšti kontrolės, paramos arba betarpio reikalų vedimo forma(?).

X. Ginčai, liečiantieji visiems bendrus darbo santykius, negali būti keliami teisme tol, kol korporatyviniai organai nėra mėginę pasiekti susitaikymo.

Kilus atskiriems ginčams dėl kolektyvinių darbo sutarčių aiškinimo ar jų pritaikymo, profesinės sąjungos turi teisės pasiūlyti savo tarpininkavimą. Tokių ginčų galutinas sprendimas priklauso teismams, dalyvaujant atatinkamų profesinių sąjungų paskirtiems posėdininkams.

Kolektyvinė darbo sutartis ir jos vykdymo garantijos.

XI. Profesinės sąjungos įpareigojamos sutvarkyti jų atstovaujama darbdavių ir darbininkų grupių darbo santykius, sudarant kolektyvines sutartis.

Kolektyvinė darbo sutartis, vadovaujant ir prižiūrint centralinėms organizacijoms, sudaroma su pirmojo laipsnio sąjungomis, bet įstatymo ir statutų numatytuose atvejuose jų, tų pirmojo laipsnio sąjungų, vietoje gali stoti ir aukštesnio laipsnio sąjungos.

Kiekvienoje kolektyvinėje darbo sutartyje turi būti nuostatai drausmės santykiams, bandymo metui, uždarbio didumui bei jo sumokėjimo būdai ir darbo laikui normuoti. Be šitų nuostatų sutartis neturi galios.

XII. Profesinių sąjungų veikimas kooperatyvinių organų taika vykdymo darbuose ir darbo teismų sprendimai patikrinami darbininkui, kad jo uždarbis atitiks normalius pragyvenimo reikalavimus, ūkio pajėgumą ir darbo sutartį.

Bendros kryptys pastoviam uždarbio nustatymui nepažymimos. Uždarbis nustatomas kolektyviniu šalių susitarimu.

XIII. Korporacijų ministerija sugrupuoja ir sutvarko centralinio statistikos instituto įstatymo pripažintų profesinių sąjungų surinktus davinius apie gamybos ir darbo santykius, pinigų rinkos būklę ir darbėmių pragyvenimo sąlygų pakaitas.

Šitos žinios yra derinamuoju mastu derinant atskirų grupių ir klasių reikalus tarp savęs ir derinant juos su aukštesniais gamybos reikalais.

XIV. Atlyginimas už darbą turi būti atliekamas ta forma, kuri labiausia atatinka darbininko ir įmonės reikalus.

Jei būtų sutartas akordinis atlyginimas, kurio mokėjimo tarpai būtų retesni, kaip kas 14 dienų, tad tais atvejais turi būti kas savaitė arba kas 14 dienų, duodama atatinkamas avansas.

Už nenumatytą nakties darbą atlyginama atatinkamomis aukštesnėmis normomis, negu už dienos darbą.

Akordinio atlyginimo normos turi būti tokios, kad darbštus, normalaus pajėgumo darbininkas, galėtų šalia pagrindinio atlyginimo užsidirbti bent pirmą mažiausią pagrindinio uždarbio didumą, be paprastojo savo atlyginimo.

XV. Darbininkas turi teisės gauti vieną savaitinę poilsio dieną, būtent, sekmadienį.

Šis dėsnis turi būti įvykdytas kolektyvinėmis darbo sutartimis, atsižvelgiant į veikiančių įstatymų nustatymus ir įmonės technikos reikalavimus. Šių reikalavimų ribose sutartys turi žiūrėti, kad sulig vietos papročiais būtų saugojamos tikišinės ir viešosios šventės. Darbininkas turi sąžiningai atidirbti nustatytą darbo laiką.

XVI. Be pertraukos išstarnavęs vienerius metus nuolat veikiančioje įmonėje, darbėmis darbininkas žmogus turi teisę gauti kasmet atastogų su atlyginimu.

XVII. Ne dėl savo kaltės atleistas, darbininkas, dirbes nuolat veikiančioje įmonėje, turi teisę gauti kompensaciją nustatytą atsižvelgiant į išstarnautą laiką. Šita kompensacija turi būti išmokėta ir darbininkui mirus.

XVIII. Nuolat veikiančios įmonės perėjimas į kitas rankas darbo sutarties nepanaikina. Įmonės personalo teisės lieka galioje ir santykiuose su nauju šeimininku.

Nepanaikina darbo sutarties ir darbininko liga, neužsitiesusi ilgiau nustatyto laiko. Pašaukimas darbininko į karo ar krašto milicijos tarnybą neduoda pamato atleisti jį iš darbo.

XIX. Darbėmių nusikaltimai drausmei ir jų padaryti nusikaltimai, arda normalią įmonės darbo eigą, baudžiami atsižvelgiant į jų sunkumą pinigine bauda, atsisakymu nuo sutarties ir svarbiuose atvejuose ūmu atleidimu, neišmokant kompensacijos. Tie atvejai, kur darbdavys gali pakartoti pinigine baudą, atsisakymą nuo sutarties ar paliuosavimą nuo kompensacijos, turi būti aiškiai nurodyti.

XX. Naujai priimtas darbėmys per tam tikrą laiką atlieka pratybas, kuriuo metu bet katros šalies noru sutartis gali būti nutraukta, laikantis dėsnio, kad atlyginimas išmokamas tik už faktinio darbo laiką.

XXI. Kolektyvinės darbo sutarties palankumai ir darbo drausmės nuostatai taikomi ir namų darbininkams. Namų darbininkų priežiūrai ir jų sveikatos globai tvarkyti, valstybė leidžia specialinių taisyklių.

Darbo nurodymas.

XXII. Valstybė seka ir kontroliuoja darbo ir nedarbo svyravimus, jei tie svyravimai yra gamybos ir darbo sąlygų mastu.

XXIII. Steigiamos darbo nurodymo įstaigos, kurių veikimą kontroliuoja, iš lygaus darbdavių ir darbininkų atstovų skaičiaus sudaryti, korporatyviniai organai. Darbdaviai pasirenka darbininkus iš darbo nurodymo įstaigos įregistruotų asmenų. Darbdaviai turi teisę laisvai pasirinkti patinkamus asmenis iš įregistruotųjų tarpo. Fašistų partijos ir fašistinių profesinių sąjungų nariai turi pirmenybės įtraukiant juos į eile norinčių gauti darbo.

XXIV. Profesinės darbininkų organizacijos turi darbininkų parinkimo būdu kelti jų profesinį tinkamumą ir moralinę vertę.

XXV. Korporatyviniai organai žiūri, kad nelaimingų atsitikimų, įspėjimo ir darbo priežiūros taisyklės būtų jiems priklausomų sąjungų narių vykdomos ir saugojamos.

Socialinė globa, parama, auklėjimas ir švietimas.

XXVI. Globa yra aukščiausia bendradarbingumo principo išraiška.

Socialinės globos išlaidose dalyvauja darbdaviai ir darbininkai *atitinkamai* jų lėšoms. Per korporatyvinius organus ir profesines organizacijas valstybė rūpinasi sutvarkyti ir suvienodinti socialinės globos sistemą ir jos įstaigas.

XXVII. Fašistinė valstybė numato —

1. patobulinti draudimą nelaimingais atsitikimais,
2. pagerinti ir išplėsti draudimą,
3. draudimą profesinėms ligoms ir džiovai, kaip pirmą žingsnį draudimui visoms ligoms,
4. patobulinti draudimą nedarbui,
5. įvedimą specialinių draudimų jauniems darbininkams padėti.

XXVIII. Darbininkų sąjungos turi atstovauti savo nariams, gindamos jų interesus administracijos ir teismo procesuose, sprendžiant draudimo nelaimingais atsitikimais ir socialinio draudimo bylas. Kolektyvinėse darbo sutartyse turi būti numatytas, technikinėms sąlygoms leidžiant, savitarpinio draudimo ligonių kasų steigimas, dalyvaujant jose savo įnašais darbdaviams ir darbininkams; šitos ligonių kasos valdomos darbdavių ir darbininkų atstovų, korporatyviniams organams prižiūrint.

XXIX. Profesinės sąjungos turi teisę ir pareigą padėti jų atstovaujamiems asmenims vis tiek, ar jie yra jų nariai, ar ne. Profesinės organizacijos pagalbos darbą dirba betarpiškai ir per savo organus. Jos gali pavesti tą darbą kitoms korporacijoms ar įstaigoms, kai susiduriama su bendrais reikalais, išėinančiais iš atskirų grupių reikalų ribų.

XXX. Vyriausia profesinių organizacijų pareiga yra atstovaujimų asmenų auklėjimas ir švietimas, o ypačiai profesinis paruošimas, vis tiek, ar jie būtų jų nariai ar ne. Jos turi remti tautinių įstaigų (?) laisvam laikui sunaudoti ir kitiems švietimo tikslams atsiekti darbą.

Apie visą pasaulį.

I. Žemė.

Žemė yra tai viena iš aštuonių apie saulę besisukančių planetų. Ji per metus apibėga aplink saulę. Jos kelias yra elipsės (suploto skritulio) pavidalo. Didžiausias žemės nuotolis nuo saulės siekia 151.000.000 kilom.; mažiausias — 146.000.000 kilom. Jos metinio kelio ilgumas yra 9.340.000.000 kilom., kuriuo per 1 sekundę nubėga $29\frac{1}{2}$ kilom., tuo tarpu kad mėnulis per 1 sek. nubėga 1 kilom. Jei norėtum storiausioje vietoje žemę perdurti, reikėtų paimti $12.775\frac{1}{2}$ kilom. ilgumo virbalą. Visos žemės tūris sudaro 1.082.841 milijonai kub. kilom. Žemės svoris siekia 5.977.000 kvadrilijonų tonų (1 tona 60 pūdų—960 kilogr.), paviršius — 510.000.000 kv. kilom.

Visoje žemėje yra 146.500.000 kvadrat. kilom. sausazemio ir 363.500.000 kv. kilom. vandens. Vandens išsimėtę po visą žemę sudaro vandenynus, jūras, ežerus, upes ir upelius. Didžiausias vandenynas yra: Didysis vandenynas turis 166.000.000 kv. kilom. giliausia jo vieta — $9\frac{1}{2}$ kilom. (visų giliausias). Didžiausia jūra: Viduržemio 8.963.000 kv. kilom. giliausia vieta — $6\frac{1}{2}$ kilom.

Vieni vandenys jungiasi su kitais, vandens kaklais vad. sąsiauriais. Jų ilgiausias yra Malakso (780 kilom.), plačiausias — Korejos (140 kilom.). Didžiausias ežeras yra Kaspijos (438 kv. kilom.), dažnai vadinamas jūra.

Vandenynuose ir jūrose yra salų. Didžiausia pasaulyje sala — Grenlandija, turinti 2.170.000 kv. kilom.

Žemės paviršius nelygus. Yra ir labai aukštų kalnų. Aukščiausi pasaulyje kalnai yra Himalajų, su viršukalne Gaurisankar Azijoje beveik 9 kilomtr. (8.840 metrų) aukštumo. Europoje aukščiausi kalnai yra Alpai su viršukalne Mon-Blan ant rubežiaus Prancūzijos ir Italijos veik 5 kilom. (4810 metr.) aukščio. Lietuvoje aukščiausias kalnas yra Jakaučizna 293 mtr.

Visa mūsų žemė išvagota upėmis ir upeliais. Ilgiausios viso pasaulio upės yra: Missuri-Missisipi 6730 kilom. (Amerikoje), Nilas — 6.500 kilom. (Afrika), Jenisejus, 6.220 kilom. (Azija). Ilgiausia Europoje upė yra Volga 3.600 kilom. (Rusija), toliau eina Dunojus — 2.860 klmtr., Dniepras — 2.150 klmtr. ir t. t. Lietuvos didžiausia upė yra Nemunas, turintis 960 klmtr. ilgio.

Visos žemės sausazemis šiaip galima suskirstyti dalimis ir rūšimis: 1) Dirbamos žemės daugiausia yra Azijoje (7.920.000 kv. kilom.), ganyklų, pievų, stepių — Azijoje (1.980.000 kv. klmtr.), miškų ir krūmų Amerikoje (13.200.000 kv. klmtr.), tyrumų, kalnų, ledynų

— Azijoje (8.800.000 kv. klmtr.). Visame gi pasaulyje yra 19.950.000 kv. klmtr. dirbamos žemės, 53.900.000 kv. klmtr. ganyklų, pievų, stepių; 33.680.000 kv. klmtr. miškų ir krūmų, 38.970.000 kv. klmtr. tyrų, kalnų, ledynų.

Visa mūsų žemė padalyta į penkias pasaulio šalis: 1) Azija (44.093.000 kv. kilom.), 2) Amerika (43.887.000 kv. kilom.), 3) Afrika (30.027.000 kv. kilom.), 4) Europa (10.066.000 kv. kilom.) ir 5) Australija (8.960.000 kv. kilom.). Europoje savo didumu didžiausia valstybė yra Rusija (4.603.000 kv. kilom.); toliau eina Francūzija (551.000 kv. klmtr.), Ispanija (505.000 kv. klmtr.), Vokietija (472.000 kv. klmtr.) ir tt. Lietuva savo plotu užima (be Klaipėdos krašto) 48.000 kv. kilometrų. Gyventojų skaičiumi pirmą vietą užima irgi Rusija (101.410.000 gyv.), toliau eina: Vokietija (59.853.000 gyv.), Didžioji Britanija (47.657.000 gyv.), Francūzija (39.210.000), Italija (58.901.000) ir tt. Lietuvoje (be Kl. kr.)¹⁾ 1923 m. statistika buvo 2.300.000 gyventojų. Tankiausiai apgyventa valstybė yra Monako: 1 kv. kilom. gyvena 1.055 žmonės. Toliau eina: Belgija, San-Marino ir kt. Lietuvoje vidutiniai imant, vienam kv. kilometrui atitenka 38 žmonės.

II. Gyventojai.

Paskutiniaisiais daviniais iš 1923—24 m. visame mūsų žemės skrituly yra 1.821.000.000 gyventojų, iš kurių Azijoje — 1.017.000.000, Europoje — 449.000.000, Amerikoje — 215.000.000, Afrikoje — 131.000.000, Australijoje — 9.000.000 gyventojų. Visi žemės gyventojai skirstosi į penkias rases: 1) Baltoji rasė — 900.000.000 gyventojų; 2) Mongolų rasė — 615.000.000 gyv.; 3) Malajų rasė — 60.000.000; 4) Indų rasė — 40.000.000; 5)

¹⁾ Klaipėdos krašte skaitoma iki 141.274 gyventojų.

Negrų — 116.000.000 ir 6) nepriskirtų prie jokios rasės — 70.000.000.

Baltoji rasė dalijasi į tris dideles grupes:

1) **Indo-germanų** (airių) grupė 858.000.000 gyv. Prie tos grupės priklauso: indusai, germanų tautos (anglai, vokiečiai, skandinavai), romanų tautos (ispanai, francūzai, italai, portugalai, rumunai ir kt.), slavų tautos (didžiarusiai, ukrainiečiai, lenkai, čekai-slovakai, serbai, bulgarai ir kt.); graikai (albanai, keltai, latviai ir lietuviai).

2) **Semitų** grupė. Prie jos priklauso arabai, žydai, abesinai ir kt. Žydų visame pasaulyje yra 13.650.000. Europoje žydų yra 10.300.000, iš kurių daugiausia yra Rusijoje (3.500.000); toliau eina Lenkija (3.100.000), ir tt. Lietuvoje yra 153.743 žydai.

3) **Chamitų** grupė, prie kurios priklauso Afrikos — berberai, koptai, somalai ir kt.

Kalbos. Daugiausia kalbančių yra kitajų (435 milijonų) ir indų (230 mil.) kalbomis. Toliau eina Europos kalbos: anglų (163 mil.), vokiečių (91 mil.), ispanų (80 mil.) ir tt. Šeštą vietą užima rusų kalba (70 mil.), toliau: pranzūzų 45 mil., italų — 41 mil. ir tt.

Tikybos. Visame pasaulyje skaitoma krikščionių 650.000.000 žm. (katalikų — 300 mil., protestantų ir liuterių — 230 mil., pravoslavų — 120 mil.), budistų — 570 mil., mahometonų — 250 mil., bramanų — 235 mil., fetišų ir šamanų — 90 mil., žydų — 13,65 mil. Europoje: krikščionių — 421 milijonas, iš jų katalikų — 194 mil., protestantų — 121 mil., pravoslavų — 106 mil.; žydų — 10 mil. 300 tūkst; mahometonų — 10 mil.

Vyrai ir moters. Devynioliktame šimtmete visame pasaulyje vidutiniškai imant 1000-čiui vyrų, teko 988 moterys. Atskiras kaip kurias šalis paėmus vyrų ir moterų skaičius 1921 m. šiaip atrodo: Vokietijoje

1000-čiui vyrų atitenka 1100 moterų; Anglijoje—1089, Francūzijoje — 1120; Italijoje — 1070; Graikijoje — 996, Suv. Amerikos valstybėse — 958 ir tt.¹⁾

Užsiėmimas. Bendrai imant daugiausia pasaulyje yra žemdirbių. Pavyzdžiu paimsim Vokietiją. Sulig 1920 m. registracijos Vokietijoje buvo žemdirbių: 10.708.000, visokios pramonės ir kalnų darbininkų drauge — 12.894.000, prekybos ir transporto — 3.977.000, laisvos profesijos ir valstybės tarnautojų — 1.852.000, namų tarnų ir padienių — 561.000.

Miestai. Didžiausias visame pasaulyje miestas yra Nevjorkas turįs 5.620.000 gyventojų. Antrą vietą užima Londonas (Anglijos sostinė) 4.483.000 gyv., toliau eina Berlynas (Vokietijos sostinė) 3.804.000 gyv., Paryžius (Francūzijos sostinė) 2.906.000 gyv. ir tt. Didieji Lietuvos miestai yra šie: Kaunas 92.446 gyv., Šiauliai — 21.387 gyv., Panevėžys — 19.197 gyv. ir Ukmergė — 10.604 gyventojai.

III. Turtai.

1896 m. vienas anglų ekonomistas Mueholl (Molgoll) įkainavo atskirų šalių turta milijonais svarų sterlingų (1 sv. sterlingų lygus 48 lit. 67 cent.) šitaip: Anglijos turtas siekė iki 10.062.000 sv. sterl., Prancūzijos — 9.690.000 sv. sterl., Vokietijos — 8.052.000 sv. sterl., Rusijos — 6.425.000 sv. sterl., Austro-Vengrijos — 4.512.000 sv. sterl., Italijos — 3.160.000 sv. sterl., Ispanijos — 2.380.000 sv. sterlingų ir tt. Žodžiu visos Europos turtas siekė iki 51.340.000 svarų sterlingų, arba apie 2 milijardu 454 milijonai, 320 tūkstančių (2.454.320.000) litų. Gi visame pasaulyje turtingiausia šalis yra Suv. Amerikos valstybės, kurių turtas siekia iki 16.350.000 sv. sterl. arba apie 784.800.000 litų. Gi viso pasaulio turtas (1914 m.) siekė 1000 milijardų dolerių arba 10.000 milijardų (10.000.000.000.000) litų. Tai bent gražių pinigėlių!

¹⁾ Lietuvoje 1923 m. statistika vienam vyrui tenka 2¹/₄ motr.

IV. Organizuoti darbininkai.

Paskutinėmis statistikos žiniomis, kurias paduoda Amsterdamo (II) profesinis internacionalas, 1923 metų sausio 1 d. organizuotų darbininkų skaičius išrodė šitaip: Rusijoje organizuotų buvo 4.494.000, Vokietijoje — 11.264.000, Didž. Britanijoje — 5.580.000, Prancūzijoje 1.396.000, Lenkijoje — 1.233.000, Čeko-Slovakijoje — 1.505.000, Belgijoje — 781.000, Lietuvoje — 40.000, Latvijoje — 25.000, Estijoje — 20.000 ir tt. Visame gi pasaulyje organizuotų darbininkų skaičius siekia maždaug iki 40.929.000 asm.

Darbininkų sąjungos. Sekant Amsterdamo internacionalu, visos darbininkų sąjungos galima suskirstyti į šešias kategorijas-sroves: 1) Amsterdamo internacionalas, 2) Krikščionių darbininkų sąjungos, 3) Anarcho-sindikalistų sąjungos, 4) Maskvos profinternas, 5) neutralės darbininkų sąjungos, 6) įvairios darbininkų sąjungos. Skaičiumi gi tos srovės 1923 m. sausio m. 1 d. sulig Amsterdamo int-lo statistikos šiaip atrodė: 1) Amsterdamo internacionalas turi 18.574.000 narių, 2) Krikščioniškosios sąjungos — 3.026.000, 3) Anarcho-sindikalistų sąjungos — 826.000, 4) Maskvos profinternas 5.358.000, 5) neutralės sąjungos — 3.965.000 ir 6) įvairios — 9.180.000 narių. Iš tų daugiausia narių turi: Amsterdamo internacionalo — Vokietija, Krikščionių — Vokietija, Anarcho-sindikalistų — Ispanija, Maskvos profinterno — Rusija, neutralių — Vokietija (visam pasauly: Suv. Š. Am. valstybės: 2.926.000 narių), įvairių kitų — Italija.

Krikščionių darbininkų sąjungų nariai profesijomis šiaip atrodo: ¹⁾ 1) Žemės darbininkų viso yra 1.091.000 (pirmą vietą užima Italija: 336.000), maisto

¹⁾ 1921 m.

produktų darbininkų — 24.000 (pirmą vietą užima Vokietija: 15.000), Tabako — 58.000 (I-ą vietą Vokietija: 40.000), grafikos pramonių — 18.000 (I-ą v. Vokietija: 8.000), audimo pramonių — 214.000 (I-ą v. Vokietija: 130.000), manufaktūros — 70.000 (I-ą v. Vok.: 39.000), odos — 24.600 (I-ą v. Vokietija: 13.000), medžių apdirbimo — 61.000 (I-ą v. Vokietija: 40.000), metalistų — 287.000 (I-ą v. Vok.: 220.000), statybos — 98.000 (Vok.: 54.000), fabriku ir transportų — 143.000 (Vok.: 100.000), tarnų 577 000 (pirmą vietą Vokietija: 500.000) narių. Lietuvoje 1923 m. sausio m. 1 d. organizuotų darbininkų buvo skaitoma 40.000.

V. Žemės ūkis.

Visa mūsų žemės sausuma galima ūkio žvilgsniu padalyti į produktingą ir neproduktingą t. y. į tinkančią augmenims augti ir — į netinkančią. Toliau produktingoji, arba derlingoji žemė savo mastu dalyjama: 1) dirbamoji (dirva), 2) naturalės pievos bei ganyklos, 3) miškai ir krūmai ir 4) balos (pelkės), ganyklos ir kitos tyrumos. Dirbamoji žemė savo vaisių rūšies atžvilgiu vėl dalinasi į dalis.

Javai. Viso pasaulio javų statistika štai kaip atrodo: kviečių — 2400 — 2600 mil. centnerių, rugių — 700 — 900 m. cntr., miežių — 600 — 800 m. cntr., avižų 1000 — 1400 m. cntr. ir t. t. Taip, kad visame pasaulyje (kiek galima surinkti žinias) javų būta iki 16.586.000.000 — centnerių.

1910 — 14 m. visame pasaulyje buvo 2012092000 centnerių kviečių, 884832000 rugių, 718518000 miežių, 1286582000 avižų, 1991410000 kukuruzų, 2009166000 ryžių, 2903372000 bulvių, 157136000 cukrinių runkelių, 173212000 — paprastų runkelių, 279932000 vynuogių, 15426000 kavos ir 19348000 tabako. Iš viso matyt, kad daugiausia pasaulyje vartojami javai yra bulvės, toliau eina kviečiai, ryžiai, kukuruzai, avižos, rugiai, miežiai ir t. t.

Iš pramonės tepaminėsiu linus, būtent, 1920 m. visame pasaulyje linų buvo pagaminta 5590000 centnerių. Daugiausia pagamino Rusija — 1474000 centnerių. Toliau eina: Belgija — 1386000 centn.; Prancūzija (1518000), ir ketvirtą vietą pasaulyje linų produkcijoje užimanti Lietuva — 410000 cent.; penktą Formoza (Azijoje) — 364000, šeštą Islandija — 516000, septintą Čekoslovakija — 262000 ir t. t.

Gyvuliai. 1921 m. visame pasaulyje buvo¹⁾ 99847000 arklių, iš kurių Europai tenka 38376000. Pirmą vietą užėmė Rusija — 17718000 arklių; toliau eina Vokietija (3683000), Prancūzija (2635000), Lenkija (3118000) ir t. t. Lietuvoje 1924 m. buvo 482000 arklių.

2) Raguočių — 512892000 št. Iš jų Europai tenka 122102000 št. Čia pirmą vietą užima irgi Rusija — 28383000, antrą — Vokietija (16840000), trečią Prancūzija (13217000) ir t. t. Lietuva 1924 m. turėjo 1252000 raguočių.

3) Avių visame pasaulyje — 532188000 št. Iš to Europa turi 113310 št. I-ą vietą užima Rusija, II-ą — Didžioji Britanija ir t. t. Lietuvoje 1924 m. buvo 1139000 avių.

4) Ožkų — 123974000 št. Iš jų Europa — 24887000 št. Europoje daugiausia ožkų laiko Vokietija 4337000 št., toliau eina Ispanija, Graikija, Italija ir t. t.

5) Kiaulių — 209743000 št. Iš jų Europa: 68227000 št. Čia pirmą vietą užima Vokietija — 15876000 št.; toliau eina Rusija, Prancūzija ir t. t. Lietuvoje 1924 m. buvo 1564000 kiaulių ir t. t.

Miškų ūkis. Miškų ūkyje pirmą vietą Europoje ir visame pasaulyje užima Rusija. Toliau eina (Europoje) Švedija, Vokietija, Austrija ir t. t.

¹⁾ Kiek apėmė statistika.

Medžioklė ir žuvininkystė. Brasso apskaičiavimu dabartinis metinis viso pasaulio iš kailių gaunamas pelnas siekia 2 milijardų 585 milijonai (2585,000,000) litų. 1923 — 1924 metais medžioklėje nušauta — sugauta ir t. t. 292592775 št. įvairių gyvulių. Be to pav. vien tik Rusijoje pagauta 23 mil. centnerių žuvų; o kiek pagauta visame pasaulyje.

VI. Pramonė

Kasyklos. Prieš Didįjį Karą visame pasaulyje iškasta 1.186.800.000 metrinių tonų anglies, 62.000.000 m. t. geležies, 9.311.000 m. t. vario, 1.112.000 m. t. švino, 9.241.000 — cinko, 116.400 — čino, 716.865 kilogramų aukso, 7.110 kgr. sidabro, 46.577.300 metr. tonų nafto, bei petrolijos, 17.840.700 metr. tonų druskos.

Auto-motorai. 1926 metais visame pasaulyje buvo 20.799.151 keleivinių auto, 3.636.542 prekinių ir omnibusų ir 1.519.765 motociklu. Pirmą pasaulyje vietą šioje srityje užima Suv. Amer. Valst. Europoje pirmą vietą užima Didžioji Britanija (1.660.734 kel., 242.287 prekių ir omnib.), antrą — Prancūzija, trečią — Vokietija.

Galima būtų paduoti ir kitų pramonių šakų statistikų, bet kad ir taip jau susidarė per daug, todėl kitus skaičius aplenkę eisime prie naujo dalyko.

VII. Susisiekimas.

1. Geležinkeliai. 1814 m. Jurgis Stefensonas išrado lokomotyvą (garinę mašiną) su tekiniais 1825 m. Anglijoje buvo padarytas pirmas geležinkelis, o 1829 m. jau buvo padarytas geležinkelis Mančesteris — Liverpolis. 1830 m. buvo padarytas geležinkelis Europos sausžemy (Prancūzijoje). O 1840 m. Europa turėjo geležinkelio tinklą siekiantį jau 2925 klmtr. Dabar gi (1923 m.) viso pasaulio geležinkelių tinklas

siekia 1.216.000 klm. Kadangi į mėnulį nuo mūsų žemės, mokslininkų apskaičiavimu, yra tik 384.000 klm., tai viso pasaulio geležinkelių sujungus galima būtų nutiesti $3\frac{1}{6}$ geležinkelio į mėnulį. Iš to, pirmą vietą užima Amerika: 598.873 klm. Toliau eina Europa — 379.991 klm., Azija — 129.510 klm., Afrika — 59.674 klm., ir Australija — 47.682 klm. geležinkelio. Europoje pirmą vietą užima Vokietija: 57.642 klm. Toliau eina Rusija (56.370 klm.), Prancūzija (53.561), Britanija (39.262) ir t. t. Lietuvos geležinkelių tinklas 1923 m. pabaigoje siekė maždaug 3.120 klm., Latvijos — 2.824, Estijos — 1.433 klm. ir t. t. Taigi bendrai suėmus kiekvienam 100 — m. gv. kilometrų sausžemio Europoje vidutiniškai tenka 4,3 klm. geležinkelio, Amerikoje — 1,5; Afrikoje — 0,3; Azijoje — 0,3; Australijoje — 0,6. Visame pasaulyje — vidutiniškai imant 1,0¹⁾. O kiekvienai 10.000-ai gyventojų Europoje vidutiniai tenka 9,2 km. geležinkelio; Amerikoje — 28,5; Afrikoje — 5,8; Azijoje — 1,2; Australijoje — 35,7; visame pasaulyje — 6,7 klm.²⁾.

Ilgiausi geležinkelių tuneliai yra: Simplon (Alpiai, Šveicarijos — Italijos siena)	— 19.803 mtr.
St.—Gotthard (Alpiai, Šveicarija)	— 14.990 „
Lötschberg (Alpiai, Šveicarija)	— 14.536 „
Mont—Senis (Alpiai, Prancūzijos — Italijos siena)	— 13.636 „
Arlberg—(Austrija)	— 10.270 „
Lietuvoje yra Kauno tunelis turįs	— 1.500 mtr.

Važiuojamosios medžiagos (garvežių ir vagonų) daugumu pirmą vietą pasaulyje užima Jungtinės Amerikos Valstybės, būtent turi³⁾ 65.327 lokomotyvus.

¹⁾ Lietuvoje — 5,6.

²⁾ Lietuvoje 15,3.

³⁾ 1923 m.

54.718 keleivinių, 2.345.591 prekių vagonų. Europoje pirmą vietą užima toje srityje Vokietija (30.210 lok., 68.499 kel. ir 707, 306 prek. vag.).

2. Vandens kelias. Vandens keliais susisiekimui tarnauja laivai. Žinoma, kad jau senovės finikiečiai ir graikai turėjo laivų, kuriuose tilpo net iki 500–600 žmonių. Tie laivai buvo varomi dalinai irklais, dalinai vėjo. Juo toliau, juo laivų statyba tobulėja. Ir antroje pusėje praeito šimtmečio vandens kelyje pasirodo garinis laivas. Nuo to laiko vandens keliais judėjimas kaskart pradėjo smarkiau augti ir įgijo labai didelės reikšmės. Taip 1926 m. visame pasaulyje buvo skaitoma 29.092 motoriniai bei gariniai laivai su 62.671.931 registr. ton. bruto talpa; ir 3523 būrinius laivus su 2.112.433¹⁾ registr. ton. bruto talpa. Taigi viso visame pasaulyje 1926 m. buvo 32.615 laivų su 64.784.370 registr. ton. bruto talpa. Laivų daugumą pirmą vietą pasaulyje užima Didžioji Britanija ir Irlandija (10.846 laivai), antrą vietą — Suv. Amerikos Valst. (4.6227), trečią — Japonija (2.087). Toliau eina: Vokietija (1983), Norvegija (1844), Prancūzija (1769), Italija (1401) ir tt.

3. Oro kelias. Jau keli tukstančiai metų kaip žmoguje glūdi didelis noras skraidyti oru, kaip paukštis. Net senovėje buvo daryta mėginimų, tik be pasėkmų. 1783 m. broliai Montgolfierai padarė pirmą oro balioną. Nieko geresnio juo neatsiekta, nes jo negalima buvo valdyti (neturėjo vairo); stigo motoro. Išradimu benzino ta kliūtis buvo pašalinta. Pabaigoje 19 šimtmečio jau gerokai išstobulėja įvairių rūšių orlaiviai. Pagaliau per didįjį karą ir po jo orlaiviai pasiekė aukščiausio išsivystymo laipsnio ir reikšmės. Taip, 1909 m. į valandą orlaivis galėjo nulėkti 770 klm., aukščiausias aukščio rekordas 453 m., nenusileis-

¹⁾ Tuo tarpu pav. 1892 m. buvo 12.193 gar. — motor., o 19790 būrinių laivų.

damas galėjo nusikristi 234,2 klm. ir ore kaboti ne. nusileidęs 4 val. 17 min. 53 sek., o 1924 m. į val-orlaivis galėjo nulėkti 448,2 klm., aukštyr pakilti 12.066 m., nusikristi nenusileisdamas 5.300,0 (1923 m.), išbūti ore nenusileidęs 37 val. 59 min. 10 sek. Taip, kad pav. iš Berlyno (Vokietija) į Londoną (Anglija) traukiniu ir laivu reikia važiuoti 21 val., o orlaiviu 10 val.

4. Nelaimingi atsitikimai. a) *su laivais.* Laikotarpy nuo 1891 m. iki 1925 m. daugiausia laivų žuvo 1917 m., būtent: 1719 garo bei motoro laivų talpa 4.492.807 Reg.-ton. bruto ir 847 būriniai laivai talpa 945.000 Reg.-ton. bruto, taigi viso 2566 laivai talpa 5.437.807 Reg.-ton. bruto.

b) *su traukiniais.* Vien tik Vokietijoje 1925 m. buvo nuėjimų nuo bėgių 415, susidurimų 213, kitokių 2458, viso 3086 nelaimingų atsitikimų, kuriuose 148 užmušta ir 796 sužeista keleivių, 409 užmušta ir 1024 sužeista geležinkelio tarnautojų ir darbininkų ir 647 visokių. Tai gi viso užmušta bei sužeista 3042 asmenys. Tai tik Vokietijoje, o kur gi visas pasaulis!

c) *Su automobiliais.* Automobiliai suėmė daugiau aukų negu kitos susisiekimo priemonės. Vien Amer. Suv. Valstybėse 1923 m. buvo užmušta automobiliais iki 14411 asmenų, ir Anglijoje 2685 asmenys.

d) *Su orlaiviais.* Su orlaiviais iki 1925 m. pasitaikydavo labai retai nelaimingi atsitikimai, pav. 1925 m. Vokietijoje buvo 2 asmens užmušti ir 9 sužeisti. Bet paskutiniaisiais laikais ir čia nelaimingi atsitikimai labai padaugėjo. Bet tarptautinė statistika nėra dar surinkta.

4. Korespondencija. a) *Paštas.* Pašto pradžia siekia gilios senovės. Jau senovės Aigipte, Persijoje, Romos valstybėje buvo nustatytos pašto linijos su stotimis. Toks paštas, kaip dabar išrodo t. y. su

tarifu, markėmis (pašto ženklais) buvo įvestas tik pūsėje praeito šimtmečio. 1874 m. buvo įsteigtas pasaulinis paštas, į kurį tuojau įėjo 22 valstybės. Dabar pasaulinis paštas veikia visose pasaulio valstybėse. Taip 1908 m. pasauliniame pašte buvo persiųsta 42.000.000.000 (42 milijardai) laiškų, atvirukų bei spausdinių.

Didžiausias pašto įstaigų skaičiumi, pašto tinklas yra Suv. Amerikos Valst. (53.200 įstaigų), Vokietijoje (40.900), D. Britanijoje (21.500). Toliau eina Prancūzija, Italija, Rusija, Japonija ir t. t., per kurias persiųsta laiškų: D. Britanijoje — 6.143.000.000 laiškų, 138.267 neįvertintų ir 1869 įvertintų siuntinių; Vokietijoje: 4.392.000.000 laiškų ir atvirukų, 248.813 neįvert. ir 1338 įvert. siuntinių ir t. t.

b) *Telegrafas*. Telegrafo protėviu reikia skaityti signalą. Jau gilioje senovėje ypatingai svarbioms žinioms paskelbti, k. a. karui, šventėms, iškilmėms ir tt. būdavo aukštuose bokštuose arba mušama bugnas arba pučiama trimitas. Pabaigoje 19 šimtmečio buvo išrastas optiškas telegrafas. Tokiu telegrafu pav. žinia iš Paryžiaus (Prancūzija) galima buvo perduoti į Strassburgą (Vokietija 75 g. milios) per 6 min. 50 sek. Toss rusies telegrafas nuolat buvo tobulinamas (Morse, Hughes). Pagaliau 20 šimtmetį išrastas bevielis telegrafas. Kaip telegrafas dabar yra išsiplatinęs rodo tai, kad 1920 m. sausio 1 d. visame pasaulyje telegrafo ilgis siekė iki 10.000.000 klm. iš kurių Europai teko 2.409.969,6 klm. Visame pasaulyje toje srityje pirmą vietą užima Suv. Am. Valst. (1.700.000 anglų mil.¹⁾). Toliau eina Prancūzija (715.468 angl. mil.), Vokietija (486.714), D. Britanija (368.759), Italija (208.210) ir tt. Lietuvoje 1923 m. buvo 246 telegrafo įstaigos 5,4 tūkstančių klm. ilgio linijos, 343 telegrafo aparatai.

¹⁾ 1 anglų mylia lygi 1,6 klm.

c) *Telefonas*. Nors telefonas išrastas vėliau už telegrafą, bet išsivystė daug greičiau. Ypač daug pažengė laike D. Karo. Dabar t. y. 1925 m. visame pasaulyje buvo iki 26 milijonų stočių (vieta), Europoje 6.895.365, Azijoje — 857.427, Šiaurinėje Amerikoje — 17.300.219, Afrikoje — 153.503, Okeanijoje — 458.837. Ilgumu žvilgsniu telefonas irgi daug pažengė. 1925 m. viso pasaulio telefonų ilgis siekė iki 122,5 milijonų; iš kurių 74,8 milijonai tenka Suv. Amerikos Valstybėms. Šitokio ilgio telefonu galima 3000 kartų apjuosti žemę, 300 linijų galima nuvesti į mėnulį.

VIII. Finansai.

Apleidę atskirose valstybėse bendrai apie finansus ir jų sutvarkymą, nuostolius, pelną ir skolas tepaminėsime čia valstybių finansinį stovį kylusį dėl Didžiojo Karo priežasties.

Pasaulinis karas. Didžiojo karo nuostolius pavertus mūsų litais išeina, kad Vokietijai pasaulinis karas kainavo 375 milijardai 840 milijonų (375840000000) litų, Didžiajai Britanijai 415 milijardų, 200 milijonų (415200000000) litų. O kur gi kitos valstybės! Tokių išlaidų joki valstybė, žinoma, negalėjo padengti iš savo kišenės ir todėl turėjo paskęsti skolose kurios 1921 m. siekė Vokietijai 248,8 milijardų markių, Prancūzijai 297,4 milijardai frankų, Vengrijai 61,0 milijardai kronų, Belgijai 34,1 milijardai frankų ir t. t. Lietuva 1924 m. viso turėjo 69 milijonus 600 tūkstančių (69600000) litų. Gi viso pasaulio skolos 1924 m. siekė 457 milijard. 540 milijonų, 800 tūkstančių (45754000000) litų.

Be to pasaulinis karas pareikalavo iš valstybių didžiausių jėgų įtempimo, kokio iki jo nėra buvę veik visi galimi ginkluoti Europos vyrai tapo pastatyti į karo lauką. Štai pavyzdžiui:

1914—18 m.	Rusija	sumobilizavo	viso	19000000	kareiv.
"	Vokietija	"	"	13250000	"
"	Anglija	"	"	9496370	"
"	Austro-Vengrija	"	"	9000000	"
"	Prancūzija	"	"	8194500	"
"	Italija	"	"	5615000	ir t. t.

O kiek iš jų bepaliko? Kiek besugrižo į savo tėviškes? Daug jaunų galvų ir širdžių tapo paaukota karo dievaičiui. Tai vienas karas. O kurgi visi karai įvykę nuo pasaulio pradžios! Tai kur žūna žmonių gyvybės! Kas drįstų tas aukas apskaičiuoti pinigais?

* * *

Na, bet matau, kad jau įvarginau skaitytojus savo skaitlinėmis, tad čia ir sustosiu.

Surinko: *Pr. Kulys.*

J. M.

Juodi debesys aptraukė
Visą gamtą, kiek matai,
Visas grožis apsiniaukė,
Taip nejaukiai ir liūdnai.

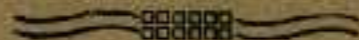
Smarkus vėjas štai pakilo,
Rodos viską išblaškys:
Kaukia, neša lapus šilo,
Viską verčia, kiek galįs.

Po tų viesulų didžiųjų,
Gražus laikas vėl ateis,
Atneš reginių gražiųjų,
Iš tamsos visus paleis.

Švies saulelė vėl meilingai,
Vėjas sparnus sudėlios
Ir dvelkimu maloningai,
Visų veidus pabučiuos.

Dvasios audra siunčia vėjus,
Kurie sielą, rods, prarys,
Bet Jo šviesa patekėjus,
Vėl ramybę padarys.

F. Šimonis.

Šių dienų moterų darbininkų klausimai.

Patys du svarbieji klausimai šių dienų moterų darbininkų gyvenime yra: 1) gauti progą dirbti visus tuos darbus, kurie atitinka moterų proto ir kūno jėgoms; 2) už lygų darbą gauti lygų su vyrais atlyginimą.

Per paskutinį šimtą metų, keičiantis gyvenimo sąlygoms, moterys pamažu pačios įsibrovė arba buvo aplinkybių įstumtos į kuone visas protinio ir fizinio darbo sritis. Šiandien galima drąsiai sakyti, kad beveik nėra to darbo, kuriuo moterys neužsiimtų: be savo priprastų „moteriškų“ darbų, yra ir moterų kurpių ir dailydžių, kalvių ir murininkų, policistų ir jūrininkų (yra net keleta moterų jūrų laivų kapitonų). Yra moterų mokytojų, gydytojų, mokslininkų, advokatų, notarų, teisėjų, inžinierių, diplomatų, žemų ir aukštų valdininkų (yra net ir ministerių) ir, protestonų šalyse, yra net ir moterų kunigų-pastorių. Japonijoje ir kituose Azijos ir Afrikos kraštuose yra ir moterų kasyklų darbininkų bei narų — perlų ieškotojų jūrų gelmėse. Laukus dirbti, moterys senai pratusios; kai kuriuose Afrikos kraštuose, vienos moterys laukus ir apdirba — vyrai užsiima išimtinai medžiokle ir karu.

Iš to yra aišku, kad yra moterų, kurių protinės ir fizinės jėgos leidžia joms dirbti visus tuos darbus, kuriuos ir vyrai dirba, taip kaip vyrai gali atlikti visus moterų darbus. Bet bendrai imant, visuomet buvo ir visuomet bus tam tikri darbai, kuriuos geriausia gali atlikti vyrai, o kiti darbai, kurie geriausiai tinka moterims. Del šių savotiškų darbų rūšių moterys darbininkės netaip labai susirūpinusios. Čia jos gali tartis su darbdaviais ir del darbo valandų ir del atlyginimo ir del darbo apsaugos, nebijodamos, kad jei per daug gerų sąlygų norės, tai darbdavys atiduos darbą vyrams.

Bet tokios aiškiai vyrų arba aiškiai moterų darbo rūšys yra, sulyginus, neskaitlingos. Didžiumą darbų šioj fabrikų ir kontorų gdynėje gali lygiai dirbti ir vyrai ir moterys. Iš to kyla tie du viršminėti svarbieji klausimai.

Moterys visuomet atliko pusę pasaulio darbo. Bet iki maždaug 19-to šimtmečio, jų darbas daugiausia rėšosi tik su namų ūkiu. Net kuomet moterys ir ne savo šeimose dirbdavo, tai senesniais laikais, jų darbas vis viena buvo su šeima ar naminiu ūkiu surištas; jos tai namų ruošia tai svetimų vaikų auklėjimu ar mokymu užsiimdavo. Delto žmonėse užsiliko dvi nuomonės: viena, kad moterų darbas kur kas mažiau vertės turis už vyrų; antra, kad jis daug lengvesnis.

Nuomonė, kad moterų darbas nelygiai vertingas su vyrų darbu turbūt ypatingai kilo del to, kad jis daugiausia nebuvo apmokamas, o žmonės, deja, jau labai senai įpratę branginti tik tą, kas atneša gryną pinigą arba tą, už ką gryną pinigą mokėti reikia. Ir kaip moterų darbas savuose namuose nebuvo lygiai įvertinamas su vyrų, taip, kuomet jos pradėjo ir fabrikuose ir kontoruose ir kanceliarijose dirbti, pasaulis negalėjo sutikti su tuo, kad jų darbas, pinigų atžvilgiu, būtų lygiai tiek vertas, kiek vyrų, net ir tuose atvejuose, kuomet jos lygiai tokį darbą ir lygiai taip gerai (jei ne geriau) už vyrus atlikdavo.

Nuomonė, kad moterų darbas visuomet buvo ir turi būti lengvesnis už vyrų, jų darbo valandos trumpesnės, kilo delto, kad vyrai, patys nedirbę namų darbo, niekuomet negalėjo tikrai įvertinti jo sunkumą ar lengvumą. Pas mus, Lietuvoje, dažnai girdisi paniekiantis išsireiškimas: „Et, tas bobų darbas!“ Mat, tas namų darbas toks nedėkingas! Gali dirbti ir dirbti ir vis delto, nėra kuo pasirodyti, tad turi būti ir nesvarbus ir lengvas. Bet ištikro, tai jis niekuomet nebuvo lengvas, o kai del valandų, kurias moterys pratusios

dirbti, sena anglų daina jas geriausiai apibūdina. „Vyras dirba nuo aušros lig sutemos, bet moters darbas nežino ribos.“

Dirbant fabrikuose ir kontorose, moterims pirmiausia prisiėjo kovoti prieš mažą joms skiriamą atlyginimą. Tai buvo ilga ir sunki kova, bet, ilgainiui, ypač dėka darbininkų organizacijų pastangoms, atlyginimas ėmė kilti ir kaikuriuose kraštuose, tose darbo srityse, kur moterys visais atžvilgiais gali su vyrais lygintis, jau prieita prie lygaus ar maždaug lygaus atlyginimo. Dabar moterų darbininkų organizacijos, o tuose kraštuose kur nėra atskirų moterų organizacijų, tai jų reikalus atstovaujanti bendros darbo žmonių organizacijos, rupinasi, kad lygus atlyginimas už lygų darbą būtų praveistas visuose kraštuose.

Moterims pradėjus išsikovoti sau bent kiek žmoniškesnį atlyginimą, nauja kliūtis stojo skersai jų kelią. Tai buvo gerų norų, bet trumparegių atskirų žmonių ir organizacijų pravedami įstatymai moterims darbininkėms saugoti. Šie įstatymai nustato darbo valandas moterims, draudžia joms viršlaiką arba naktimis dirbti ir stengiasi pagerinti jų darbo sąlygas. Kur toki įstatymai liečia tikrai tokius darbus, kuriuos vien moterys dirba, tai jie daug gero padaro. Bet kur jie liečia darbus bendrai vyrų ir moterų dirbamus, tai jie moterims tikrai žalos atneša.

Kur darbdavys gali lygiai moteris ar vyrus samdyti, jis visuomet samdys moteris, jei galės joms mažesnę algą duoti nei vyrams. Jei kurioj toj srity moterų darbas pasirodys atnašesnis už vyrų (kartais taip būna) tai dar darbdavys sutiks jas samdyti, jeigu reikia ir lygų atlyginimą su vyrais duoti, bet jeigu reikia atlyginimą duoti, ir dar nustatyti speciales darbo valandas bei sąlygas, tai kiekvienas darbdavys samdys vyrus, o ne moteris, nežiūrint to, kad pastarosios būtų ir geresnės darbininkės. Tokiu būdu, šie įstaty-

mai, moteris apsaugoja atimdami iš jų progą duoną sau užsidirbti. Gera apsauga!

Tad dabar, moterų darbininkų organizacijos visur stengiasi tokių įstatymų atsikratyti. Jos tvirtina, kad tie įstatymai tik žymiai apsunkina jų padėtį. Nėra to darbo, kur kartais neprisieitu dirbti viršlaikį, arba naktimis. Moterys, namų ruošos darbe neturi nustatytų valandų; gi motinoms, vaikus auginant, prisieina ne vieną nemigio naktį praleisti. Tad gali moterys, reikalui esant, dirbti ir viršlaikį ir naktimis fabrike arba kontoroje ar raštinėje.

Moterys darbininkės reikalauja praveisti ne tokius įstatymus, kurie vien jas „saugotų“, bet įstatymus, kurie gintų *visų darbininkų* — lygiai vyrų kaip ir moterų — teises. Jos nori, kad pravedant įstatymus, būtų atsižvelgta ne į darbininkų lytį, bet į darbo rūšį; kad darbo sąlygos, valandos ir atlyginimas būtų pagerinti lygiai vyrams ir moterims.

Pastarais laikais buvo visur ypatingai kreipiama dėmesys į vadinamą „motinystės apsaugojimą“; šie įstatymai lietė tas vargo moteris, kurios ir ištekėjusios netik privalo savo namų ruošą atlikti, bet ir uždarbiauti ar fabrikuose ar kontorose, nes jų vyrų algos nepakanka visiems šeimos reikalams aprūpinti. Einant šiais įstatymais, darbdavys privalo atleisti moterį nuo darbo bent mėnesį prieš ir mėnesį po gimdymo, su pilnu atlygimu. Bet toki įstatymai gerai veikia tik prie tokių darbų, kur vien moterys dirba ir tai, tik ten kur darbininkų nėra pertekliaus. Kitur, tai darbdaviai, norėdami vengti tokių įstatymų, moteriai ištekėjus ją visai pašalina nuo darbo, arba nepriima į darbą, arba priima tik prie labai blogai apmokamų darbų, kuriuos nieks kitas nenori dirbti.

Moterys darbininkės tvirtina, kad ir šie įstatymai joms nieko nepagelbsti. Ir lengviausias, geriausiai apsaugotas darbas ne savo namuose yra žalingas mo-

tinai, o ypatingai jos šeimai. Moteris negali kartu svetur uždarbiauti ir tinkamai savo šeimą aprūpinti. Tad moteris darbininkės reikalauja ne motinystei apsaugoti įstatymus praveisti, bet išrūpinti darbininkams pakankamas algas, kad jų žmonoms nereikėtų eiti svetur uždarbiauti.

Lietuvos Darbo Federacija, vienatinė moterų darbininkių globėja Lietuvoje, senai suprato šią moterų padėtį, ir gindama visų darbininkų reikalus, ji rūpinasi ne ypatingai darbininku vyru ir darbininke moterim, bet bendrai—darbininku žmogumi. Federacijos pravedami apsaugojimo įstatymai turi prieš akis ne darbininko lytį, bet darbo rūšį; o atlyginimą nustatytieji įstatymai kreipia dėmesio tik į darbo atnašumą.

Darbininkė.

Pirmoji pažintis.

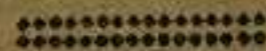
(Sk. O. M.)

1. Kad pirmą aš kartą regėjau tave
Sodely bežaidžiant pas mus,
Neaiški galybė užliejo mane
Ir pavergė jausmus visus.
2. Malonus, lengvutis vėjelis pietų
Kedeno gelsvasias kasas
Ir dailiai palietęs rausvuosius skruostus
Juos meiliai, saldžiai išbučiavo...
3. Aš vaizdu tavuoju pavergtas buvau,
Kai žaidėme sode kartu,
Pirmosios aš meilės pagautas tapau,
Nors buvom dar vaiku abu.

4. Laimingas žiūrėjau linksmai į tave —
Nebuvo dar man tada pančių...
Norėjau aš imti už rankos tave
Ir eiti draugėje per amžius...
5. Ir buvo tai diena pirmos pažinties,
Kai drauge sodelyje žaidėm.
Nežus ta dienele man iš atminties,
Kai bėgti per kluoną mes leidėms...

1926.IX.28.

P. Balandėlis.

Alkolis ir darbininkų reikalai.

Darbininkų luomas alkoholio klausimu turi ytin susirūpinti, turi jį atatinamai išrišti. Nuo atatinamo gero išsprendimo ir jo įgyvendinimo, priklausys ir darbininkų tokia ar kitokia ateitis, geras ar blogas būvis.

Dabar darbininkų būvis pas mus nėra geriausias, gal reikėtų pasakyti, kad jis ir doriniai ir medžiaginiai blogas. Šito blogumo priežasties reikia ieškoti pirmiausia pačių darbininkų gyvenime. Į jį giliau įsižiūrėję, pamatysime, kad didžioji jų dauguma yra žmonės geriantieji degtinę ir panašius svaigalus. Kam neteko matyti darbininkus geriant prie darbo ar namie? Manau, kad daugelis matė. O geria vieni neva „sušilimui“, kiti dėl „sveikatos“, o tretį sekdami pirmųjų pavyzdžius ir t. t. Tai priežastys nepateisinančios dalyko, nerimtos. Šiandien medicinos daktarų ir praktikoje žmonių išmėginta, kad degtinė žmogaus nešildo, žiemos laike įgėre žmonės daug greičiau sušąla, negu blaivūs būdami. Ji kenksminga žmogaus sveikatai. Daktarų yra įrodyta, kad geriančiam degtinę žmogui daug greičiau ligos limpa, kad tokius žmones daug sunkiau išgydyti. Girtuokliui net ir mažiausia operacija sunku padaryti, jo

kraujas esti alkoholio sugadintas. Mūsų sveikata — tai brangiausias turtas, kurį mes privalome visomis galimomis priemonėmis saugoti. Alkoholis—sveikatos ardytojas, todėl mes jį privalome išmesti iš savo gyvenimo. Degtinė nėra tai vaistai, kaip kitų sakoma, bet stačiai nuodai. Vaistinėse jos neparduodama be tam tikro gydytojo leidimo, ji laikoma lentynose su kitais nuodais. Žmogus tuomet tegali dirbti, kuomet jis sveikas. Tai svarbu visiems žmonėms ir ypač darbininkams išlaikyti tą brangiausį turtą—sveikatą. O to nebus tol, kol mes vartosime alkoholį. Tai šalin jis!

Visi pageidauja, visi nori, kad būtų didesnis darbo našumas. Pas mus darbdaviai dar šiandien kai kur (kaimuose) tebepraktikuoja darbininkus prieš darbą girdyti degtine. Baisus tai paprotys! Darbdaviai mano, kad prigirdyti degtine darbininkai daugiau padarys. O esti priešingai. Alkoholis darbo našumą iš pradžių, kad ir padidina, bet greit tuojau sumažina. Taip kad palyginus padidėjimą su sumažėjimu, gauname daug mažesnį darbo našumą negu paprastai. Kituose kraštuose darbininkams (fabrikų, gelžkelių ir t. t.) svaigalus gerti yra visiškai uždrausta, nes yra žinoma, kad jie tuomet neatliks tinkamai paskirtu laiku darbo. O neduok Dieve, kuomet, pav., jei atsakomingas geležinkelio tarnautojas tik keletą minučių kur nors pasivėlina ar būdamas išsigėres suklysta atlikdamas kokį svarbų darbą, kokios baisios gali įvykti pasekmės: traukinio susidaužimas ir p. Kiek, per vieną girtą žmogų gali nustoti savo gyvybių, savo sveikatų. Sunku ir apsaugoti! Visų darbininkų yra pareiga darbą atlikti tinkamai ir savu laiku, darbininkų troškimas turi būti, kad jo darbas būtų kuo našesnis. Todėl rimtas darbininkas nevartoja alkoholio, negeria degtinės. Lietuvoje dejuojama litų stoka, skurdu, vargu... Taip, vargstančių žmonių yra didelis skaičius. Jų rasime ne vien darbininkų tarpe, bet ir kituose sluoksniuose. Kai ku-

riuose kraštuose šis skaičius mažesnis. Kodėl? Greičiausia dėl to, kad ten darbininkai daugumoje negeria degtinės, kiti net nerūko. Pav., Vokietijoje darbininkas gaudamas į mėnesį algos 240 litų, puikiai išmaitina save, žmoną ir du vaikučius. Turi tris kambarius ir virtuvę, prie namo 10 kv. metrų ploto žemės sklypelis. Kitų pašalinių pajamų neturi, o gyvena švariai, gražiai ir tvarkingai. Vyras negirtuokliauja, grįžęs nuo darbo padeda žmonai nudirbti net namų ruošos darbus. Pas mus esti daug blogiau, gyvena nešvariai, skurdžiai, vargingai. Kaltas esąs neturtas. Man rodos, daugiausia čia kaltas yra ne neturtas, bet girtuokliavimas, nedarbštumas ir apsileidimas. Kuomet nustosime girtuokliavę, tuomet darbštumas padidės, o apsileidimas sumažės ar net visai išnyks. Tuomet ir patsai gyvenimo būvis pagerės.

Išlaidos svaiginamiems gėrimams yra labai neišmintingas pinigų cirkavimas. Svaigieji gėralai žmogaus gyvenimui visai nereikalingi. Atvirkščiai, jie ardo sveikatą, didina darbininkų luomo skurdą. Girtuoklis tėvas atima savo vaikams galimybę tinkamai išsivystyti ir išsilavinti. Tad girtybė yra pavojingiausias mūsų priešas. Ji užmuša daugiau žmonių, negu visokie šių laikų ginklai, o žudo netik kūną, bet taip pat protą ir dvasią. Mes žiūrime į šviesesnę ateitį. Mes dirbame ne vien, kad šiandien turėtumėm duonos. Ne, mes dirbame ir dėl rytojaus, dėl ateities. Mes dirbame, kad pagerinti materialinę ir moralinę darbininkų būklę. To mes tepasieksime tikrai per blaivybės laimėjimą. Tad tu, darbininke, naujakuri, kuris skundiesi savo skurdu ir vargu, negerk degtinės ir jokių kitų svaigalų nė lašo, tapk blaivininku, tuomet tu greitai iš skurdo verguvės pasiluosuosi. Tik tada išnyks iš darbininkų kūno ir dvasios skurdas, kai jų tarpe užviešpataus blaivybė.

Stud. J. Labokas.

Artojėlio ilgesys.

Jums pavydžiu debesėliai,
 Sau klajojate laisvi,
 Jus neslėgia rūpestėliai,
 Jums dangus, erdvė plati.
 Beklajodami po dangų
 Draug su aukso žvaigždėmis,
 Jūs saulutės veidą brangų
 Nuolat lydit akimis.
 Aš ant žemės vienui vienas,
 Juodą žemę tik ariu
 Ir per ilgas darbo dienas
 Vien tik jus lydėt turiu.

Antanėlis.

Gamta, mokslas ir tikyba.

Na, sveikas gyvas, mielas darbininke! Jau senai rengiuosi su tamsta susitikti, tamstos gryčiutę aplankyti, bet vis iki šiol progos neturėjau. Ot, dabar, tai tikrai mes abu pasišnekučiuosime. Sėskis čia, šalia manęs, duok man savo dešinę ranką. Atsivėpk valandėlę. Juk pavargęs esi. Sunkų darbą dirbai. Tiesa, dirbti reikia. Šv. Povilas, apaštalas, sako: „Jei kas nedirba, tas tegu nevalgo“. Bet kodėl tamsta toks nedrąsus? Kodėl? Juk broliai esame. Kartu gyvename, kenčiame, kartu ir mirsime. Kodėl tamstos veidas taip nušimines, tokiais giliais skausmo ravais išvogotas? Žinau, skurdas džiaugsmą aptemdė. Ak, vargingas gyvenimas žmogų este suėda!

Iš tikro, sunku pasaulį, kai žemiški kryžiai prispaudžia, bet dar sunkiau, kai širdis nuodėminguose purvuose paskęsta, kai Dievas nuo žmogaus nusigriebžia. Kur tuomet bepasidėti, kur palaimos ieškoti?

Ant žemės nėra nei ramybės nei išganymo. Žemė — tai tik trumpų kelionės vieta. Žmogus ateina pasirodo ir vėl išnyksta. Žmogaus laukia dangus — toji skaidrioji tėvynė, o jei nesulaukia, tada amžinai jį išniekina ir atmeta. Kas nori tikrojo gyvenimu gyventi, tas privalo labai rimtai susidurti su gamta, mokslu ir tikėjimu.

Visa tai, ką mato mūsų akys, vadinama gamtos vardu. Gamta yra turtlinga. Jos turtais turi teisės naudotis tik tie žmonės, kurie myli darbą ir jį dirba. Tačiau, pasirodo, jog gan dažnai didžiausius žemės plotus, aukso kasyklas, užgrobimo keliu pasisavina įvairūs dykūnai ir išnaudotojai, o nelaimingiems darbininkams, it šunyčiams, palieka tik nugriaužtus plikus kaulus. Tai yra aiški neteisybė. Sulig Dievo surėdymu, žmogus privalo rūpintis savo kūno sveikata ir gerove. Tat, aišku, jog tie, kurie skriaudžia žmogų, nusideda ne tik tai pačiam žmogui, bet ir Dievui, kadangi laužo Jo nustatytą tvarką. Iš čia darosi visai suprantama ta kova, kuri smarkiausiu būdu yra vedama tarp darbininkų ir turtuolių. Kartais kovotojai, ir iš vienos ir iš antros pusės, per daug įsikarščiuoja, kartais net išeina iš protingumo ir padorumo ribų, bet vis dėlto kova turi tvirto pagrindo. Galutinas kovos išsprendimas įvyks tik tada, kai žmonės blaiviai pažvelgs į dievišką Kristaus mokslą ir sulig juo pradės gyventi. Kitokios išeities veltui ieškotume.

Pilnutiniam žmogaus gyvenimui, deja, vienu turtu neužtenka. Gamtos gėrybės daugiau liečia tik tai kūno reikalus, o siela jomis liekasi neaprūpinta. Sielos galios: protas, valia ir jausmai taip pat reikalauja sau maisto. Sielai maistas yra mokslas. Todėl be galo svarbu sudaryti tokias gyvenimo sąlygas, kad kiekvienas darbininkas galėtų išmokti skaityti, rašyti, kad kiekvienas darbininkas pažintų savo krašto istoriją ir geografiją ir įgytų griežtą nusistatymą siekti tobulesnės

ateities. Suaugusių švietimu ypač privalo susidomėti pačių darbininkų draugijos, vyriausybė ir inteligentai. Ir štai, kursai, paskaitos, pasikalbėjimai, laikraščiai, knygos, be abejonės, labai daug suteiktų mokslo žinių ir tuo praturtintų darbo žmogaus ištroškusią sielą. O darbininkų vaikučiams turėtų būti atidarytos ir priimanamos visos mokyklos.

Bet mokslas, nors ir giliausias, dar visai žmogaus nepatenkina. Teisingai suprastas mokslas veda žmogų prie tikėjimo ir tikėjimu jį apvainikuoja. Žmogus mato, jog ant žemės viskas mirtimi kvėpia, jog ir žmogui, anksčiau ar vėliau, reikia užmerkti akis. Šiaip ar taip, tamsiojo kapo prisiminimas žmogų veda į nuliūdimą, iš kurio gali išliuosuoti tikrai vienintelis tikėjimas. Tikėjimas duoda žmogui viltį į pomirtinį gyvenimą ir kartu tikėjimas stato savo reikalavimus. Kristaus tikėjimo pamatinis reikalavimas, tai Dievo ir artimo meilė. Pasirodo, jog tie žmonės, kurie Dievo nepripažįsta, apie artimo meilę nė kalbėti nenori. Todėl visi bedieviai yra sykiu ir baisūs žmonių neprieteliai. Ir tikrai. Imkim pavyzdžius iš vokiečių mokslininkų, atmetusių Dievą. Štai, Štrinbergas sako: „Gera daryti — silpnybė“. Štirneris daug aiškiau išsireiškia. O Nicšė tiesiog beprotiškai tvirtina: „Malonu matyti žmogaus kančią, bet dar maloniau tą kančią didinti“. Kristus gi visai kitaip kalba. Jis ne tik reikalauja mylėti Dievą ir artimą, bet ir kiekvieną priešininką: „Mylėkite savo neprietelius, gera darykite tiems, kurie jūsų nenkenčia ir melskitės už persekiojančius ir šmeižiančius jus, kad būtumėte vaikai jūsų Tėvo, esančio danguje, kurs leidžia savo saulei užtekėti ant gerųjų ir piktųjų ir lietui lyti ant teisiųjų ir neteisiųjų“. Matome, koks begalinis skirtumas yra tarp bedievių ir Išganytojo mokslo.

Kaip liūdna ir graudu, kad daugumas žmonių Kristų užmiršo, kad daugumas žmonių Jo visai nepažįsta,

kad daugumas žmonių prieš Jį kovą pakėlė. Tačiau nenusiminkime! Ištiesais amžiais buvo, yra ir bus žmonių, kurie savo doru gyvenimu skleidė, skleidžia ir skleis Kristaus karalystę. Kristus — dangaus ir žemės Karalius. Jo sostas — ne rumai, auksu išlieti, o tikrai Kalvarijos kalne iškeltas šiurpulingas kryžius. Kristaus karalystės platybė neturi jokių ribų. Kristaus karalystėje neapsakomai saldu gyventi. Kristus be paliovos šaukia vis naujus ir naujus darbininkus: „Ateikite visi tie, kurie ieškote savo sielai ramybės, kurie pavargote betarnaudami piktajai dvasiai. Ateikite! Aš nereikalauju nei aukso nei sidabro. Aš reikalauju tik jūsų širdies. Jei ateisite, aš jus mylėsiu taip, kaip nieks pasauly negali mylėti, aš jus girdysiu savo krauju ir maitinsiu savo kūnu ir pasiliksiu jūsų draugas per amžių amžius... Tikrai ateikite! Aš laikiu kryžių apkabiņę, ašarose paplūdęs...“

Taigi, mielas darbininke, dirbk darbą ir reikalauk tinkamo atlyginimo, kad turėtum ir butą ir valgį ir kuo žmoniškai apsidengti, kad tavo vaikučiai bado negėtų ir nebūtų pastumdėlių vietoje. Sykiu atsimink, jog tu privalai šviestis, ir lavintis, ir mokyti savo šeimyną. O tikėjimas tegu tau rodo kelią ir tave veda per Kristų į išganymą. Jeigu tu kada nors nusidėsi ir gailėsies, Kristus tau dovanos, nes Jo mielaširdystė yra neišsemiamą. Bet jeigu tu nusidėsi ir nesigailėsi, nesakysi: „Viešpatie, gelbėk!“ tuomet tu sudžiūsi, kaip nulaužta medžio šakelė, ir Kristus tave atmes nuo savęs.

Visi tavo priešininkai tegu susigėdina ir palieka tave ramybėje. O turtuoliai kurie matydami prakaitu suvilgytą tavo darbą ir mirtiną skurdą, dėl cento varžysis, tegu neužmiršta Išganytojo žodžių: „Kaip gi sunku į Dievo karalystę turintiems pinigų“.

Ačiū, brole, kad taip atidžiai klausei manęs. Kalbėjau tau tik gera norėdamas. Sudiel! Einu kur-kitur.

K. P. Maželis.

Lėk, dainele.

Lėk, dainele, skrisk, dainele
 Per žalias girias, miškus,
 Kur artojas sau dalelę
 Apdainuoja po laukus.
 Tepaguodžia jojo sielą
 Nors dainulės atgarsys...
 Gal jo darbo ilgą dieną
 Jis trumpesnę padarys.
 Skrisk, dainele, lėk, dainele,
 Per kaimus, laukus, girias.
 Tu paguosk žmogaus širdelę,
 Dovanok mintis ramias.

Skrajūnas.

Kuris kaltas?

1. Meilės žiedai.

Marytė Širvidaitė, rodos, buvo laimingiausia mergaitė visoje apylinkėje. Sveika, graži, gerai tėvų, ypač geros motinos, išauklėta, turėjo daugelį gerų sielos ir kūno ypatybių. Kaip kukli mergaitė ir vienturtė turtingų tėvų duktė atkreipė į save dėmesį daugelio vietinių rimtesnių vaikinių, o ypač Jonaičio. Jiedu ir susipažino.

Pranas Jonaitis buvo kambarių poliruotojas. Būdamas doras ir taupus vaikas, susirinko gerokai cento. Buvo bemanąs atidaryti kokią nors krautuve, bet vistiek savo surinktų pinigų dar neužteko. Argi jau iš to nebegalima buvo rasti jokios išeities? Jam tik reikėjo kreiptis į Marytę Širvidaitę ir klausimas

būtų išrištas. Jis taip ir padarė. Marytės tėvas turėjo prie stoties atliekamą žemės sklypelį. Čia jis ir leido Jonaičiui pasistatyti namus. Ir taip mūsų Pranas, Širvidų padedamas, pasistatė namus ir įrengė krautuve. Esant patogioms sąlygoms — geležinkelio stotyje — prekyba gerai sekėsi, ir Jonaitis greitai laiku žymiai praturtėjo. Jau pirmiau buvus pažįstamiems, dabar gi dar suėjus į artimesnius santykius, tarp Marytės Širvidaitės ir Prano Jonaičio pražydo pirmieji skaisčios, nekaltos meilės žiedai, iš kurių ir susidarė vėliau sužieduotuvų vainikas.

Pagaliau, atėjo diena, kada Pranas Jonaitis atvyko pas Širvidus iškilmingai prašyti Marytės rankos. Marytės tėvai, jau senai pažindami gerą Prano būdą ir skaisčią širdį, ir nematydami savo dukteriai už jo išėjus jokio pavojaus, Marytei pačiai sutinkant mielu noru patenkino Prano prašymą ir tėviškai palaiminę atliko kitas sužieduotuvų apeigas.

2. „Tai nieko nekenkia!“

Dabar Marytė ir Pranas, pasilikdami kiekvienas prie savo užsiėmimo, kaip ir pirmiau uolūs, sąžiningi tik laukė tinkamos progos kada iškilmingai galės vienas kitam prisiekti prieš Viešpaties altorių. Ir buvo jie laimingi ir patenkinti!

Viskas būtų buvę gerai, kad nebūtų pasitaikiusi viena aplinkybė, kuri ant jų laimės dangaus skliauto iš karto lengvus debesėlius, paskiau tamsius debesius užtraukė.

Štai progai pasitaikius Pranas sutiko poną Karolį, pas kurį jis keleta metų tarnavo. Šis ponas ir užkviėtė Praną susigerti. Pranas iš karto lyg nenorėjo sutikti, bet Karolio verčiamas pagaliau ir pats atsiminęs gerą, kurį Karolis jam yra padaręs, jautėsi lyg negalįs nepriimti savo buvusio geradarijo malonės; dar daugiau: jis norėjo su juomi kuo arčiausiai susidrau-

gauti. Ir jis sutiko... Nuo to laiko Pranas ir pamėgo traktierių. Vis dažniau ir dažniau jis pradėjo lankytis pas Dargą su Karoliu, neužilgo lankėsi jis ten ir be Karolio ir jei ne pas Dargą, tai kitur kur, nes traktierių čia nestigo, lygiai nestigo ir padėjėjų.

Rūpestinga, akyla Marytė tuojau pastebėjo augantį Prano linkimą prie stikliuko. Pagaliau laikė sau už pareigą perspėti savo mylimąjį.

Pranas tik pasijuokė iš jos. „Tas netik nieko nekenkia, bet dar padeda geriau prekybos ryšiams užsimegsti“ aiškino jis.

Marytė nutylėjo. Nors jos buvo tiesa, bet kad ji mažai tesuprato apie pirklybą, todėl manė, kad taip ir reikia, kaip Pranas aiškino. Bet ištikrųjų prie ko toks pirklys prieis, jei jis kiekvieną apyvartą lydės alumi, vynu, ar degtine!..

Kartą Pranui teko dalyvauti vieno pažįstamo pirklio įkurtuvėse. Ten ant stalo viešpatavo butelis. Žinoma, ir Pranui teko gana daug suvartoti to skystimėlio. Vakare Marytei pasirodė — kitos akys nebūtų to ir pastebėję — kad Pranas, santykiuose su ja, pasidaręs visiškai nemandagus, nekuklus, kas jai, kaip būsiančiai jo žmonai, buvo labai skaudu. Taigi ji pasirijo dar kartą pareikšti savo nuomonę. „Juk žmogus tik vieną kartą esi jaunas“ — atsakė jis — o progų pasilinksminti tiek maža. Kas dienų dienas savo pareigas ištikimai atlieka, tas gali šiek tiek ir pasilinksminti. bent minutėlę nutolti nuo kasdienių rūpesčių“.

Ir vėl jo buvo tiesa, ir vėl ji nieko nelaimėjo, pasiliko „neišmanėlė“, ir vėl jis tapo „išteisintas“. Beabejo, ji nenorėjo jam uždrausti būti linksmam, ne, tikrai ji to nenorėjo. bet neaiškus jausmas stumė ją prašyti, kad jis mažiausia, bent šiandieną daugiau nebegertų. Jis gi j tai atsakė labai aštriai ir ji pastebėjo jo veide baisius bruožus, kurių dar iki šiol jame nebuvo mačiusi. Tai buvo tik pirma kibirkštis jausmų

reiškiančių ką tai žemesnio, svetima. Šis reiškinys įvairė jai ilgesniam laikui gerokai baimės ir rūpesnio. Dabar ji tik norėjo viską užmiršti, savo mylimajam daugiau nebeprikaišioti, ir pagaliau stengėsi įsitikinti, kad jos numylėtinis, vistik, yra geriausias žmogus pasaulyje.

Po kiek laiko sužinojo ji, kad kartą Pranas taip buvo pasigėręs, kad buvo netekęs jausmų ir sąmonės.

Dar kartą prakalbėjo ji jam į sąžinę. Nupiešė ateitį, kas jį laukia, jei jis nesiliaus gėręs, kaip jis nustosias pasitikėjimo ir pagarbos žmonėse, jei pasikartosią tai, ką dabar jau žmonės apie jį pasakoja.

Jis gailėjosi ir prašė jos atleidimo. Bet neilgam savo įžadus išlaikė; be abejo tame jam padėjo „geri draugai“. Ir kai Marytė dar kartą mėgino prakalbėti jį, tai jis trumpai užgynė visus „susiziedavusių pamokslus“. Ir čia gimsta tarp judviejų kažkoks atšalimas, kurs pagaliau privedė prie to, kad Marytė begalo jautriame laiške pasiūlė Pranui pasirinkti: ar vengti malonumų, kurie veda jį į pražūtį, ar atsisakyti jos...

Ji nė kiek neabejojo, kad šis perspėjimas-pagasdimas atvers jį. Beabejo, ji nemanė rimtai nuo jo atsisakyti, nes per daug jį mylėjo — pagaliau neįsivaizdino, kaip gi ji gyventų be jo!

3. „Jis ėjo į smuklę!“

Bet įvyko netikėtas dalykas. Po kelių dienų laukimo ji gavo iš Prano šaltą tokio turinio laišką: Gerbiamoji! Man netinka pasiduoti Jūsų niekinamam. Savo laisvę kaip vyras privalau ginti. Labai gerai, kad Jūs visoje savo išvaizdoje pasirodėte dar prieš šliubą. Aš atsisakau laimės šalia moters, kuri man neduoda jokios laisvės, jokio malonumo. Juo lengviau aš atsisakau, nes pastebėjau, kad Jūs visai manęs nemylit, nes kitaip negi būtumėte priėję prie tokio šposo. Aš

jau senai pastebėjau, kad tampanti vis šaltesnė link manęs. Gal galėsite su kitu būti laimingesnė...

Marytė to nelaukė. Toks smūgis dar labiau pakenkė jos jau ir taip žymiai sumenkėjusią, del rūpesčių apie numylėtini, sveikatai, ir ji, pagaliau atsigulė į patalą, iš kurio jau nebeprisėjo atsikelti. Suėmė ją drugys ir pilni baimės jos nusilpnėjusios dvasios dejavimai išdavė, slaugiančiai jos motinai, koks baisus smūgis ją ištiko. Motina rado Prano laišką, kurį ir parodė savo vyrui. Iš čia sužinojo, kad Jonaitis paskutiniu laiku, kaip sakoma, „vyriškai“ išsigerdavęs... Dabar abu suprato, ko Marytė iš jo reikalavo. Tėvas pradžioje palaikęs Praną, ir stengėsi jį išteisinti. Negalima gi esą — sakė jis — prie menkiausios progos rodyti vyrui duris. Vyras gi privalas ginti savo laisvę. O žmona neturinti manyti, kad ji su savo mylimuoju galinti ką norinti daryti.

Motina prieštaravo. Ji aiškino, kad jei vyras prasimano visokių niekų — keistenybių, tai nėra reikalo moteriai visur jam nusileisti. Beto, sakė ji, dar esąs didelis klausimas, ar girtuoklis vyras galis tikrai mylėti nekaltą meilę mergaitę ar net žmoną, kuriai jis tiek daug vargo, nelaimių užtraukia. Ji įrodė vyrui įvairiais pavyzdžiais, kad girtuoklio meilė yra nešvari ir klastinga, kad Pranas taip darydamas Marytės nemyli.

Taip abiem įsitikinus Pranas, anksčiau jų taip gerbiamas ir Marytės idealizuojamas asmuo, dabar jų tarpe visai nustojo vardo.

Bet ir Širvidienė klydo manydama, kad Jonaitis nemylėjęs Marytės ir todėl taip slykščiai nuo jos atsisakęs. Pranas mylėjo Marytę. Bet nelemtas stiklėlis, matydamas, kad jam grėsia pavojus iš Marytės pusės privertė Praną parašyti atsisakymo laišką. Bet ir jis dabar neramus. Sąžinė išmėtinėja jo niekšybę. Nuolat jam akyse stovi Marytė, o jos skaisčios perspėjančios

akelės, lyg nuolat jam sako: „Praneli, bėk nuo stiklėlio, jis veda į pražūtį“. Dabargi tą, kurioje matė visą laimę, atmeta, lyg iš savo laimės darželio gėlę išrauna. Ir ta buvo vienintelė, kuri puošė jo darželį. Štai vel jis mato ją sapne nuliūdusią, bet lygiai dorą, nekaltą į jį kalbančią: „Pranai, suardei tu savo ir mano laimę“... „O Dieve! — sušunka jis pabudęs — nejaugi aš tai padariau, tas, kurs buvau toks nekaltas, doras, kaip ir ji?!... Štai puola jam į galvą mintis, bėgti, kristi pas ją, pulti ant kelių... ir gailiomis ašaromis aplaisčius tą savo gėlelę atsiprašyti, melsti atleidimo pasižadėti ateityje ne nepažvelgti į stikliuką, kad tik sugrįžtų ta pirmoji laimė.

Bet... Štai vėl kyla jame tuščios puikybės ir keršto dvasia: „Aš vyras, taigi negaliu taip save žeminti, pasiduoti kiekvienam moteriškės — mergaitės riktelėjimui“... Nemylėjo ir Marytė manęs — pagaliau jis galvojo — už kiekvieną menkniekį tuoj įvairiais pamokslais neduoda ramybės. O ir tas laiškas nekokią liudymą duoda apie jos meilę“...

Bet panašios mintys neilgai laikėsi jo galvoje. Tuojau skaisčios, nekaltos Marytės akytės prasiverždavo lyg pro ūkus ir įsismeigdavo tiesiog jam į veidą. Tada jis pajusdavo lyg gailios jos ašaros krinta jam ant krūtinės palikdamos didelę žymę jo širdyje... Ir vėl jis neramus... vienas... apleistas...

Kad visa tai nuraminus, jis ėjo į smuklę. Ten ieškojo ramumo... ir kai alkoholio ugnis lakstė jo gyslomis, jis pamiršdavo viską, kas kilnesnio, o pasilikdavo jame tik laukinis kerštas... Bet sulaukus rydinės jo skurdas vienumas pasirodydavo jam dar baisesnis. Ir išsiverždavo tada iš pačios širdies žiaurus, liūdnas, tamsus, kaip rudens naktis, dejavimas, o po jo karčios ašaros... Tik tada jis aiškiai pamatydavo save kuo buvo ir kuo dabar yra.

4. Pradingusi laimė.

Praėjo mėnuo laiko. Marytės sveikata ėmė galutinai irti. Jos veide pradėjo rodytis džiovos ženklai. Retai kada bepasikeldavo iš patalo. Išbalusi, liūdna kartą sėdėjo lovoje ir žiūrėjo pro langą į apsiniaukusį rudens dangų. Kaip gi panašus šis dangus į jos gyvenimą! Nei žymės spindulių, nei balto permatomo debesėlio, o tik žiauri rudens vėtra siūbuoja į šonus medžius, lyg norėdama tyčia juos išrauti iš šaknų. Kogi ji galėtų šiame pasaulyje viltis, laukti? Tas, kurį ji labiausiai mylėjo, ją atmetė... Ji amžinai jo nustojo.

Rupestinga motina ir griežtas tėvas įvairiais būdais stengėsi ją raminti, guosti. Bet viskas veltui... Mergaitė ėjo kas kart blogyn.

Štai atsidaro durys ir atsargiai įeina motina. Apžiūrėjęs dukrele, padeda ant jos išbalusios kaktos ranką ir pradeda motiniškai kalbėti.

— Maryte, išmesk iš širdies, kas tau kenkia. Juk žiūrėk ir tas apsiniaukęs dangus nebus visados toks pat. Ateis laikas, kai prasimušę pro debesis saulės spinduliai nušvies visą žemę, atgaivindami visą gamtą. Taip ir tau, vaikel, ateis laikas, kad sugrįš ta pirmoji laimė.

Marytė pakratė galvą.

— Ne, mama, man ta laimė, tie saulės spinduliai, jau niekumet nesugrįš. Jie ant visados apleido mane...

— Dukrele, — prieštaravo motina — argi tu nežinai, kad Dievo ranka, kuri dangaus debesis valdo, negali padaryti stebuklo?! Atsiduoki Dievo valiai; Jis tave išgelbės.

— Ar Jis tai padarys... Ar Jis tai gali padaryti?.. Praeito nebesugrąžinsi. Praeitis nebegalima sugrąžinti ir Visagalybei...

— Bet Jis gali suteikti tau naują laimę.

— To aš nenoriu. Nes kiekviena nauja laimė, primins man senąją laimę, kurią aš praradau...

— Vaikeli, juk ne tu tame kalta. Vyras, kurį tu norėjai padaryti laimingu, ją suardė. Neverk tu jo, o tik dėkok Dievui, kad jis tave apleido, kad jį laiku pažinai.

— Mamyte! nekalbėk taip žiauriai apie jį! Aš esu pirmoji, kuri jam parašiau atsiskyrimą...

— Tai ką, argi tu jo atsisakei? Ne gal būt! Tu jį paskatinai prie geresnio gyvenimo! Jis yra žmogus, kurs...

— Neapkalbėk jo, mama! — pertraukė ją Marytė.

— Jis dabar yra pasigailėjimo vertas. Argi aš jam nematant prie šono stovėjau, sergėdama nuo girtuoklystės! Jis dar nėra girtuoklis! O kad būčiau tapusi jo!... Aš jį...

— Neprotingas, vaikel, — perkirto ją motina — jei jis iš meilės prie tavęs negalėjo atsisakyti stiklo dabar, tai juo labiau nesusilaikys apsivedęs. Argi galima leisti, kad dėl vieno žūtų du ar daugiau žmonių? Tu privalai nusiraminti. Užmiršk, vaike, užmiršk!

Ji nušluostė nuo Marytės veido šaltą prakaitą, davė vaistų, kuriuos gydytojas prirašė, ir tyliai išėjo iš kambario.

5. Baro gatvėje.

Liūdna pasiliko kambaryje Marytė, liūdna, kad net savo motinos negalėjo įtikinti. Tik sunkūs atsidusimai rodė ją kenčiant.

Tuo tarpu vėjas švilpia ore. Dangus, lyg ką blogesnio pranašaudamas, ne tik kad nesiblaivė, bet dar tamsesni debesis savo juoda skraiste apsupa visą horizontą. Ūpas nejaukus.

Liūdnai, užsiremus ant lango, žiūri Marytė; liūluoja linksmos, patenkintos žmonių minios.

Štai ji mato, kad prieina koks tai vaikinys prie policininko ir klausia jo, kur čia gyvenas gydytojas Kaubrys, nes jis esąs reikalingas žmogui, kurs būdamas girtas nuvirto nuo trotuaro — šaligatvio ir į šalį

stovintį telegrafo stulpą taip susimušęs, kad ir sąmonės netekęs. Marytė lyg ką nujausdama sustiro vietoje. Bet tuojau atsipeikėjo, ir pravėrus langą, silpnu iš išgąščio balsu paklausė, kas esąs tas žmogus, kuris užsimušė. Vaikinas žvilgterėjęs į suvargusią žmogystą, nieko nelaukdamas atsakė: „Jonaitis, stoties krautuvės savininkas“.

— Ar Pranas? — dantį sukandusi dar paklausė Marytė.

— Taip. Jis galvą persiskėlė... —

Marytė daugiau jau nieko nebegirdėjo. Bereginti, ji jau stovėjo gatvėje ir šaukė į tą patį vaikina:

— Mielasai, greičiau sakyk, kur ta nelaimė įvyko.

— Baro gatvėje prie Rabino ir Co traktieriaus.

Jau lėkė ji be sąmonės miesto gatvėmis. Jau vieną kalošą paliko purvyne. Visa apsidrabstė purvais. Jos sudraikyti plaukai vėjo kedenami, dar labiau sudriko ir lindo tai į akis, tai į burną. Skepetaitę, kuria buvo prisidengusi galvą, vėjas jau nutraukė nuo galvos. Nieko ji nežiūrėjo, o tik bėgo ir bėgo nurodyton gatvėn... „O, kad dar raščiau gyvą! — mąstė sau, — pulčiau, prašyčiau... gal dar atleistų... o, aš nelaiminga!!..“

Be kvapo ji pasiekė Baro gatvę ir tą vietą... Čia buvo susirinkusi žmonių minia, o jos viduryje gulėjo... kraujais pasruvęs, išbalęs, užverstomis akimis jos Pranas. Prasiveržusi ji pro žmones, galvą rankomis susiėmusi puolė prie jo... Dešine ranka pakilėjusi jo galvą pabučiavo jo kraujais pasruvusias lūpas. Jos gi kairė ieškojo širdies. Ar ji dar plakė? Silpnos krutinės kilnojimasis rodė dar jį esant gyvą.

Bereginti pribuvo ir gydytojas. Apžiūrėjęs jis paklausė: „Vadinasi, jis buvo girtas?“ „Taip“, — atsakė anas vaikinas — paskutiniu laiku jis beveik ir nebeišeidavo iš traktieriaus.

— Vis ta pati giesmė — pratarė gydytojas.

Marytė nieko negirdėjo, ji tik sekė jo krūtinės kilnojimąsi.

Tik štai mirštantis atvėrė akis. Švelnus nusišypsojimas perbėgo per jo veidą ir tik ištare „Marytė!“

— O, brangusis Praneli! Nejaugi jau muris lemta persiskirti!? O nemirk gi dar! Aš negaliu gyventi atsiminus, kad aš tave privedžiau prie tos mirties!... O mieliausis Pranai, ar dar gali tu man atleisti?!...

— O!.. ne!.., aš! Tu man atleiski!.. Aš tave... taip... mylėjau!.. Atleisk... man... Ma...ry...te!!... — čia nutraukė jam kalbą prasiveržęs per burną kraujas.

Dabar tik dar pribuvo kunigas ir suteikė mirštančiam absoliuciją.

Marytė neteko sąmonės. Gi kai ją atgavo pasijuto gulinti lovoje savo kambary, šalia jos sėdėjo motina.

— Ar jis mirė?—silpnu balsu ji paklausė motinos.

Motina bijojo ligoniui pranešti liūdną žinią. Bet Marytė ir be atsakymo suprato tą.

— Taip, tai gerai! — sudejavo ji — ten aukštai mudu būsime laimingi!

Tai buvo paskutiniai jos žodžiai. Keliomis dienomis ankščiau aprūpinta šventais sakramentais, ji dar šį vakarą nukeliavo į tą šalį kur nėra vargų, nei skausmų, nei dejavimų.

* * *

Už poros dienų, žmonių minia lydėjo du karstu amžino poilsio vietą — į kapus.

Motinos ranka rodydamos karstų link savo vaikams sakė:

— Vaikeliai, negerkite degtinės ir bėkite nuo alkoholio. Štai du žmonės, kurie galėję būtų laimingai ir gražiai gyventi, dėl alkoholio suardė savo gyvenimą, ir pačiose gražiausiose savo gyvenimo dienose, turi keliauti juodan kapinyan.

Vaikai dar gerai nesuprasdami, kas yra tas alkoholis — degtinė jau rimtai savo motinoms pasižadėjo:

— Aš niekumet jo negerisiu.

Pr. Balandėlis.

Liesiškiai
1924.III.12.

V. E. Ketteler'is — darbininkų vyskupas.

Šių 1927 m. liepos mėn. 13 d. sukako lygiai pusė šimto metų, kai visa katalikiškoji Vokietija stovėjo nušliūdusi prie karsto Mainco didžio vyskupo (†1877.VII.13) Emanuelio Ketteler'io, praskynusio kelią katalikų socialiniam judėjimui ir pirmutinio kovojusio už sveikas socialines reformas. Ketteleris taip pat, pradėjo ir tą didelį reforminį darbą, kurio vaisiais šiandien naudojasi Vokietijoje darbo žmonės savomis pavyzdinčiai išplėtomis organizacijomis. Gavę progos, pasipažinkime arčiau su šiuo darbo ir vargo visuomenės draugu, nenuilstamu kovotoju už krikščionišką žmonių visuomenės susitvarkymą: pažinkime, kokiais laikais jam teko gyventi ir dirbti, kaip jis patapo tuo, kuo buvo, kaip galvojo ir ką nuderbo, kokių vaisių darbo žmonėms davė jo gyvenimo trūsas.

* * *

Palaidos laisvės obalsiai, nuaidėjęs vakarinėje Europoje prieš 400 metų pirmiausiai religinėje srityje, netrukus persimetė ir į kitas gyvenimo sritis, kaip,

antais, politikos bei ūkio. Politinės laisvės šūkliai pirmiausia pasigirdo Anglijoje. Iš ten juos pasiėmė Prancūzija, per savo vadinamą Didžiąją Revoliuciją (prasi-dėjo 1789 m.) paskelbusi žmogaus ir piliečio teises, bet užsimiršusi priminti ir apie žmonių *pareigas* įvairiais atvejais. Senoji visuomenės santvarka buvo suardyta. Ekonominiame (ūkio) gyvenime taip pat palaista (vadinamųjų fiziokratų) palaidos laisvės šūklis: „Laissez faire, laissez passer“ (leisti kiekvienam elgtis kaip tinkamam).

Ilgai neteko laukti iki pasirodė, ko vertas buvo šis pradas ūkio gyvenime. Jau 18-me šimtmečio deka kai kuriems technikos suradimams (darbo mašinų sugalvojimas), susitelkus kapitalui ir pasireiškiant sumanumo dvasiai kūrėsi vadinamas industrializmas (stambios pramonės ūkis), siekdamas nukreipti savo pusėn ir visą ūkio plėtojimąsi. Bet vos tik industrializmas tvirtai pastatė koją Anglijoje ir Prancūzijoje, kai buvo pajusta, jog užuot lauktos darnos, ūky pradėjo reikštis skaudžių sukrėtimų. Pramonės pagamintų dirbinių pardavimas trikdėsi, darbo mokesnis buvo mažinamas, galų gale laisvasis industrializmas darbininkų visuomenę buvo nustumęs į pikčiausios rūšies vergiją ir skurdą, kokiame darbo žmonės iki tol niekad nebuvo buvę. Pasigirdo pagalbos šaukiąs neapsaugotų, išnaudojamųjų ir skurdančių „proletarų“ balsas. Ir jie šaukėsi laisvės ir žmogaus teisių. Iš šio tarpo rengėsi prieš kapitalizmą kilti socializmas. Socialistinio judėjimo advokatais Anglijoje buvo Robert Owen ir William Thompson, Prancūzijoje Fourier ir Proudhon.

Naujų laikų srovės nepalikto nepalietusios ir Vokietijos. Laisvės ir žmogaus teisių idėjos iš Prancūzijos įėjo ir čion, ir 1848 m. kilo revoliucija dėl laisvesnės valstybinės santvarkos. Frankfurte buvo susirinkę vokiečių tautos atstovai taryboms. Neapsiėjo be kruvinos kovos ir šiame mieste. Laidojant revoliucijos aukas,

iš begalinės ilgos eisenos išsiskyrė ypač vienas aukšto ūgio vyras, su tamsiaplauke galva, šviesiomis, drąsiomis akimis, siauromis lūpomis ir energingais veido bruožais. Procesijai pasiekus kapus, tasai vyras pradeda sakyti kalbą. Jo stiprus balsas, jo gyvas temperamentas veikiai palenkia klausytojus savo pusėn. Ne mažiau žavi ir jo reiškiamų minčių galybė. Jis pradeda vaizduoti įspūdį, kurį jam padarė nužudytieji, o paskui pereina ieškoti gilesnių priežasčių. Jis giliai perkrato įvykių esmę; jis nesiteirauja, kas čia yra žudytojai, bet iškelia aukštėn mintis, kurios šiokių darbus gimdo, kurios ne iš čia pat kilusios, bet iš kitur atneštos. Tai tos laisvės, lygybės ir brolybės mintys čia sėjančios tarp žmonių pražutį tada, kai jos yra atskirtos nuo jų iškėlėjo Kristaus; o būdamos vėl su juo sumegstos, šios idėjos reiškia aukščiausius žmonių idealus...

Kas jis buvo tas kalbėtojas? Tai buvo Emanuelis Keteleris, tuo metu buvęs kunigas-klebonas Hopsteno parapijos, gyvenamos neturtėlių mažajam, ir vietos gyventojų atsiųstas į Frankfurto parlamentą atstovu. Ši kalba prie karsto tai buvo pirmasis viešas Ketelerio pasirodymas.

Prieš žiūrėdami jo tolesnio viešo veikimo, pasipažinkime su šio, tuomet jau 37 metų amžiaus turėjusio, kunigo praeituoju gyvenimu.

* * *

E. Keteleris buvo kilęs iš žemesniųjų bajorų giminės, gyvenusios netoli Mūnsterio miesto, Vestfalijoje; šios rūšies bajorėliai buvo išaugę praeitais laikais iš aukštesniosios diduomenės tarnų ir darbininkų. Ketelerio tėvai, Fridrikas ir Klementina Keteleriai, buvo puikūs žmonės. Tėvas buvo gabus juristas, motina — sakant Šv. Rašto žodžiais — kūno ir dvasiniu atžvilgiu „stipri moteriškė“, rimta savo vaikų auklėtoja ir visuo-

met pasiaukojanti pavargėliams. Emanuelis buvo šeštasis jų kūdikis, gimęs 1811 m. per pačias Kalėdas (gruodžio mėn. 25 d.) ir todėl prie pirmojo vardo — Vilhelmas — dar buvo jam pridėtas antrasis vardas — Emanuelis, kuriuo jis daugiausiai ir vadinamas.

Eidamas savo tėvo pėdomis ir Vilhelmas-Emanuelis išėjo juridinius (teisių) mokslus, ir 1833—37 m. dirbo valstybės tarnyboje. Bet šis darbas jo netenkino, jis nuobodžiavo ir laukė karo su Prancūzija, turėjusio jį įstatyti į kitą darbą, kaip atsargos karininką. Tačiau 1837 m. lapkričio mėn. 20 d. kitoks įvykis pakreipė Ketelerį priešingon pusėn. Tą dieną pasaulinė valdžia išvežė nelaisvėn Kelno arkivyskupą už tai, kad jis nenorėjo perduoti Katalikų Bažnyčios. Keteleris tuomet pareiškė negalintis tarnauti tokiai valstybei, kuri reikalauja išsižadėti savo sąžinės ir paprašė jį paleisti iš tarnybos, ir pradėjo galvoti apie naujo pašaukimo pasirinkimą.

Nors visos apystovos jam rodžiusios į dvasinį luomą, tačiau jis prie to ėjo atsargiai, apgalvodamas, ir tik 1841 m. galutinai nusilėmė eiti į kunigus. Baigęs aukštąjį teologijos mokslą, buvo į kunigus įšventintas 1844 m. ir 1844—1846 m. vikaravo mažame Bekumo miestelyje. Čia jis gyveno griežtą, darbiningą gyvenimą, turėjo atviras akis pavargėlių bei ligonių kentėjimams ir skurdui, ir, kaip jo motina, patsai ieškojo tokių vietų, kur buvo reikalinga pagalba ir savo paties ranka mažino skausmus. Kadangi miestelio pavargėlių prieglauda toli gražu neatatiko savo uždaviniui, tai jis tol nenurimo, iki neatsiekė, kad miestelyje buvo įkurta ligoninė ir jai pakviestos gailestingos seserys. Kaip pats sakosi, šiai prieglaudai kiekvienas pagalys ir kiekviena plyta buvo jo suelgelauti.

1846 m. Keteleris paskiriamas klebonu į Hopstena, religiniu atžvilgiu visai apleistą parapiją. Kunigiškas pareigas jam čia dar daugiau sunkino materialinės nelaimės, kokių pridirbo užpuolęs jo parapiją badmetis

ir šiltinė. Bet Keteleris nepasibaisėjo jokios aukos. Jis slaugė ligonius ir dirbo be poilsio. Patsai sau neieškojo jokių ištaigumų; kas nuo jo paprasčiausio gyvenimo atlikdavo, tą išdalindavo pavargėliams. Jo uolumas davė puikių vaisių ir jis buvo labai patenkintas savo šiaja vieta. Užtat jam buvo skaudus smūgis, kai jį draugai prikalbėjo sutikt būti išrenkamu į Frankfurto parlamentą, prie kurios rinkimų apygardos buvo tekęs ir Hopstenas. Frankfurte Keteleris ir pradėjo savo viešąjį veikimą, priešais revoliucijos siautėjimus iškeldamas krikščioniškos socialinės politikos vėliavą.

* * *

Krikščioniško socialinio judėjimo pradų praktikoje jau reikštasi ir prieš Ketelerį, tiek Prancūzijoje, tiek Vokietijoje, bet nebuvo šio klausimo jama principiškai. Keteleris tai padaro pirmasis Vokietijoje, ir, būtent, 1848 m. savuose šešete advento pamokslų Mainco katedroj. Tuos pamokslus pasakyt Ketelerį buvo čion pakvietę po to, kai jis įvairiomis progomis Frankfurte ir Maince buvo pasižymėjęs kaip puikus kalbėtojas ir gilus protautojas šitais klausimais. Šiuose pamoksluose jis po vienas kito nagrinėjo krikščionybės šviesoj klausimus apie nuosavybę, laisvę, žmogaus paskyrimą, moterystę bei šeimyną ir Katalikų Bažnyčios autoritetą.

Revoliucingais 1848 metais visi išganymo laukė nuo valstybės konstitucijos pagerinimo ir politinių teisių praplėtimo. Tai buvo skaudus apsigavimas, kuri matė visi giliau žiūrintieji, ir kurių tarpe buvo ir Keteleris. Šią savo laikų klaidą Keteleris 1848.XII.3 d. pamoksle išreiškė tokiais paprastais, o bet gi tokiais aiškiais ir vaiždingais žodžiais:

„Broliai krikščionys! Negalima kalbėt apie dabarties laikus ir dar mažiau galima dabartinę būklę teisingai pažinti, kartas nuo karto negrįžtant prie mūsų socialinių san-

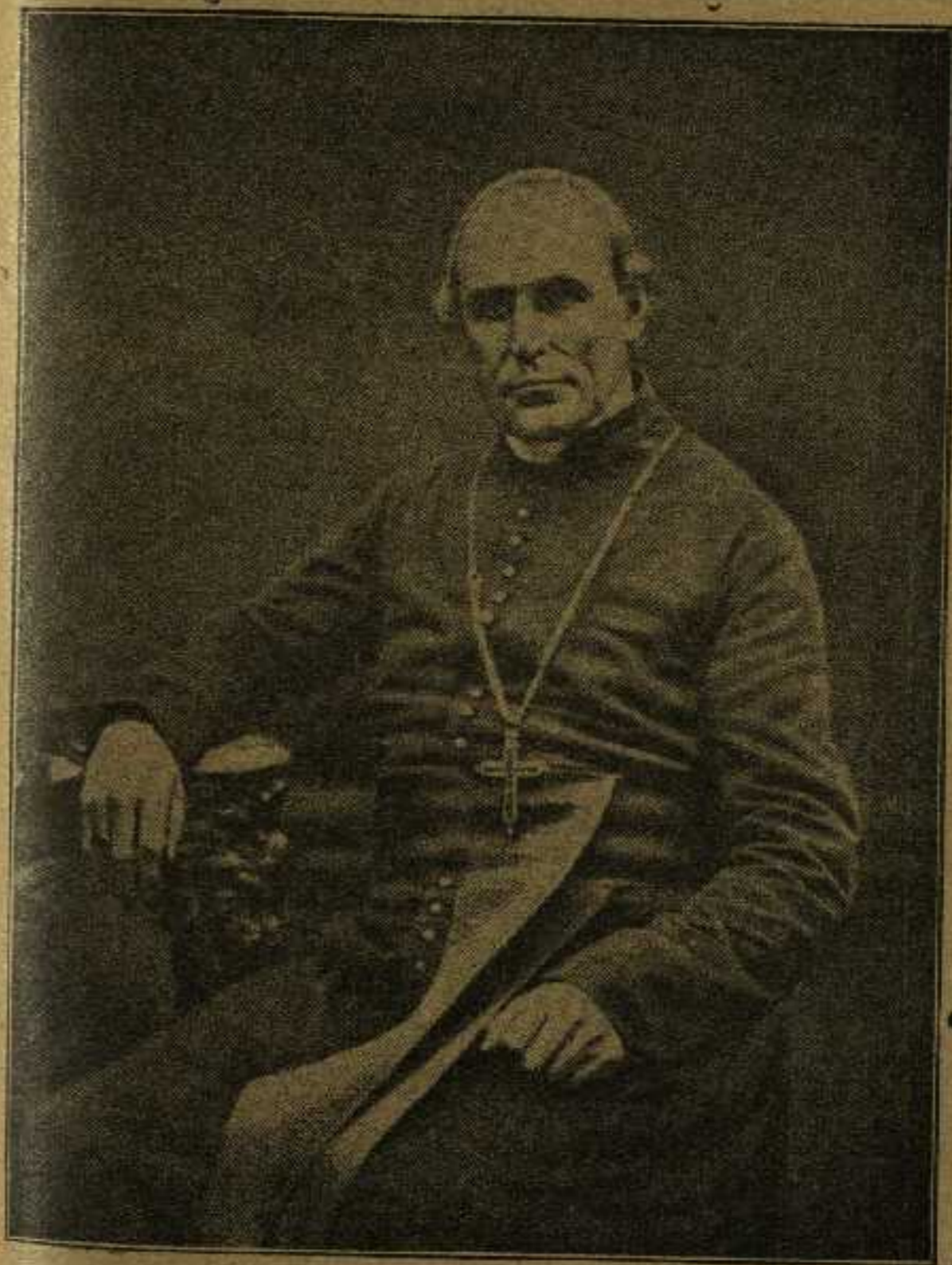
tykių ir ypač prie skirtumo tarp turtingųjų ir neturtinųjų, prie mūsų pavargusių brolių, prie būdų jiems padėti. Kad ir kokios didelės svarbos duosi politikos klausimams, valstybės gyvenimo išplėtojimui, tai betgi ne čia tikroji dabartinės būklės sunkenybė. Ir geriausia valstybės konstituciją (lytį) turėdami dar mes neturime mūsų pavargėliams darbo, dar neturime jiems drabužių, duonos, pastogės. Atvirkščiai, juo politikos klausimai daugiau artinasi prie jų išsprendimo, juo aiškiau darosi, ko daugelis vis dar nenori matyti, kad tai yra tik mažiausia mūsų uždavinio dalis, ir socialinis klausimas juo smarkiau stoja prieky, ir griežčiau reikalauja išsprendimo. Neturtingesnioji liaudis politikos judėjime milžiniškai dalyvauja tik todėl, kad maitinimosi atžvilgiu jos būklė yra be vilties ir nenatūrali. Tuo tarpu kai liaudies vadams ir suvedžiotojams didumoj terūpi nutverti valdžią, pavargusi liaudis laukia savo medžiaginės būklės pagerėjimo. Iki šiol liaudis dar tiki savo vadų pažadais; ji tikisi, kad nauja valstybės santvarka išvaduos juos iš slėgiančios būklės. Bet kai ji (liaudis) įsitikins klydusi, kai supras, jog nei spaudos laisvė, nei sąjungų teisė, nei rinkimų teisė, nei susirinkimai (mitingai), nei gražios kalbos, nei liaudies suverenumas negali alkanų pavalgydinti, nuogų aprėdyti, nuliūdusių paguosti, ligoniams pagelbėti, tai ji atkeršins savo suvedžiotojams ir nusivylusi išties ranką tvertis už kitokio gelbstančio inkaro. Rodosi, kad mūsų gyvenamų laikų istorija yra net pasistačiusi uždavinį įrodyti pasauliui, jog nė jokia valstybės lytis (=valstybė su kokia bebūt konstitucija) neįstengia pagrįsti žmonių gerovės ir jog tam reikalinga kita aukštesnė jėga...“

Argi šios Ketelerio mintys neįsidėmėtinos ir šiandien, ir mums, nepriklausomos Lietuvos valstybės piliečiams, kuomet esamu momentu smarkiai ginčijamasi, keist ar nekeist esamoji konstitucija, kuomet vieni iš-

ganymą mato konstituciją pakeitus, o kiti ją nelietus, atseit įsikandus laikantis esamos konstitucijos raidės? — Aukštesniąja jėga, įstengiančia žmonių gerove pagrįst, Keteleris laiko tik gilų persiėmimą Kristaus dvasia, kuri tik viena įstengia perdirbti žmogų iš pat vidaus. Apie jo paties pažiūras kalbėsime toliau.

Netrukus Keteleris paskiriamas Mainco vyskupu (1850). Apimdamas vyskupiškąjį sostą, jis ypač sveikino neturtinguosius ir patsai prisipažino prie neturto susirinkusių žmonių akivaizdoj: „Aš prisipažįstu, jog man uždėta pareiga vengti visokio pertekliaus, visokio ištaigumo įsitaisyme, ir viską, kas atliks iš vyskupiškos vietos įeigų, sunaudot gailestingiems tikslams“. Nuo šio pat laiko Keteleris per savo vienminčius-pagelbininkus pradeda kurti pirmąsias krikščioniškas socialines organizacijas, katalikų amatininkų ir smulkių žemdirbių sąjungas jų būviui gerinti. Taigi Keteleris, katalikų kunigas ir vyskupas, darbo žmonių būviu savo tėvynėj buvo susirūpinęs anksčiau, negu antikrikščioniško ir bedieviško socializmo vadai (Liebknecht'o ir Bebel'io Vokietijos socialdemokratų darbininkų partija savo amžių skaito nuo 1869 m.).

Anglijoje ir Prancūzijoje socializmas buvo pradėjęs reikštis jau 19-jo šimtmečio pirmojoje pusėje, o Vokietijoje persimetė tik vėliau. 1848 m. Vokietijos revoliucijoje socializmo styga dar vargiai buvo girdima. Tik 1862 — 64 m. pradėjo viešai veikti *Lassalle'is*, kuris kaip ir Marksas, 40-aisiais metais Paryžiuje buvo gaves nulemiančio pažadinimo iš Prancūzijos socialistų. Lasalio socializmas nors ir buvo bereligis, tačiau ne antireligiškas, kokiu paskiau išaugo Markso socializmas. Lasališkas darbininkų klausimo supratimas buvo paveikęs ir Ketelerį, tiksliai dėl priemonių tam klausimui išspręsti judviejų keliai skyrėsi. Tai rodo Ketelerio 1864 m. raštas „Darbininkų klausimas ir krikščionybė“. Rimtai ir nuoširdžiai darbininkų būklės pageri-

nimu susirūpinęs katalikų vyskupas Keteleris, prieš išleisdamas savo sakytajį raštą, nepalaikė sau nepri- tinkamu dalyku kreiptis į žydą Lasalį (rods, atsižvelgda- mas į savo turimą vietą, kreipėsi anonimiškai, t. y. nepasisakydamas, kas esąs), klausdamas kai kurių pa- tarimų darbininkų klausimais. Lasalis atsakė tik visai bendrai, pirmiau norėdamas žinot, kas yra paklausė- jas. Tuomet Keteleris kreipėsi reikiamų sau žinių gauti iš kitur, iš Prarcūzijos.

Apie Ketelerio santykius su Lasaliu paskiau buvo išplatinta daug pasakų ir šmeižtų, tokių, kaip kad Ke- teleris Lasalį apkrikštijęs, rūpinęsis jo vedybomis ir p.—Keteleris tuoj pareiškė Lasalio savo amžy niekuomet nematęs, niekuomet su juo nekalbėjęs, taigi negalėjęs jo nė apkrikštyt. — Keteleris taip pat buvo nepriėmęs vienos grapienės siūlymų susidomėt Lasalio vedy- bomis su taja mergina, dėl kurios paskui Lasalis (1864 m. IX. 15.) buvo tos merginos sužadėtinio Ra- kovičiaus užmuštas dvikovėje.

Kaip Lasalis, taip ir Keteleris, tarp kitų būdų dar- bininkams vaduot iš kapitalo vergijos, palaikė mintį reikiant patiems darbininkams kurti produktyvines aso- ciacijas (gamybos sąjungas), kitaip sakant, patiems steigti pabirkus. Tam reikiamųjų pinigų, Lasalio min- timi, turėjo suteikt valstybė, o Ketelerio — tai padaryti turėjo patys darbininkai savitarpio lėšomis. — Šian- dien aišku, jog abu — ir Lasalis ir Keteleris — šiuo at- žvilgiu klydo.

Nuo 1864 m. krikščioniškas darbininkų organiza- vimas Vokietijoje pradėjo vis sparčiau žengti pirmyn, taip jog šį judėjimą pradėjo pajust ir liberalai su so- cialistais. Marksas juokėsi iš Ketelerio „kokietaavimo“ su darbininkų klausimu, betgi 1869 m., atlankęs Reino kraštą, patsai gavo įsitikint, kad šią poziciją laiko užė- męs gerai ginkluotas priešininkas.

1869 m. liepos m. 25 d. paliai Offenbachą Kete- leris kalbėjo prieš didžiulę, bent 10.000 darbininkų mi- nią apie darbininkų padėjimą, jo siekimus, jo santy- kius su religija ir krikščionyste. Ši kalba paskui buvo atspausdinta. Šiuo laiku Keteleris parašė taip pat ir daugiau gražių raštų politiniais ir socialiniais klau- simais. Socialinį ir ypač darbininkų klausimą Keteleris nagrinėjo ir savo vyskupiškuose pamoksluose bei gro- matose. Jo paskutinioji gavėnios gromata kalba apie krikščionišką darbą, ir jo iš visa paskutinė gromata yra adresuota į Augsburgo darbininkus krikščionis. Sa- vo paskučiausiojo rašto apie tai, ar darbininkas kata- likas gali būt socialistinės darbininkų partijos narys, Keteleris nebesuskubo baigt, nes, grįždamas iš Romos, jis pakeliui susirgo ir po trumpos ligos, nukamuotas persidirbimo, išsiskyrė iš šio pasaulio 1877 m. liepos m. 13 d. viename Bavarijos vienuolyne.

* * *

Dirstelkime dabar, kaip Keteleris vertino darbinin- ką, kurią vietą žmonių visuomenėj jis darbininkui sky- rė, arba, kitaip sakant, kaip jis apie darbininką mano, kuriomis akimis į jį žiūri.

Darbininko žmogiška vertybė. 1864 m. vienas masonų laikraštis užsipuolė Ketelerį dėl jo vieno pa- mokslo, ir, su panieka pasijuokęs iš jo klausytojų, pri- dūrė, jog masonų sąjungai visai nerūpi sau narių ieš- kot iš laivų darbininku, samdininku ir mažžemių tar- po. Į tai Keteleris atsakė: „Mes negalim išreikšt, kaip giliai mus užgavo ir sujudino šis pasakymas. Tai yra praktikinis priešingumas tarp masonerijos ir Ka- talikų Bažnyčios. Mes su džiaugsmu prisipažįstame, jog kiekvienas laivo darbininkas, samdininkas ir ma- žžemis mumis tiek pat labai rūpi, kaip ir kiekvienas kunigaikštis ar karalius, jog mes žmogaus vertybę statom

daug aukščiau už tuos visus skirtumus, kurie žmones gali skirt nuo vienas kito, ir jog mes galime tik neišpasakomai apgailestaut tokį galvojimą, kuris turtinę pabirkantą stato aukščiau kaip neturtingą žemdirbį".

Kodel Keteleris padienius darbininkus ir mažžemius taip aukštai vertino, tatau jis plačiau pagrindo savame rašte apie darbininkų klausimą. Čia jis rašo: „Krikščionybė teikia žmogui sąmoningą turėjimą ir pilną naudojimąsi visomis pajėgomis. Tik krikščionybė sugražino jam atgal jo visą asmenybę. Pagonybė nepažinojo atskiro žmogaus vertybės. Graikai ir romėnai neturėjo supratimo apie visos kitos žmonių giminės vertybę (o tik apie savos tautos.). Bet ir savo pačių tautoj jie nevertino žmogaus.... (jie nevertino žmogaus moterų ir kūdikių; žmogus jiems teturėjo reikšmės kaip pilietis).... Apie darbininkų luomą su lygiomis žmogaus teisėmis pagonybė nebuvo girdėjusi. Tiktai krikščionybė savo mokslu vėl gražino visiems žmonėms jų asmeninę vertybę. „Pas mus, sako apaštalas, nėra svetimšalio, nėra žydo, ... nėra barbaro, ... nėra vergo, nėra laisvo, bet visa ir visame Kristus“. Toliau jis įrodinėja, kaip krikščionybė netik šią lygybę žodžiais paskelbė, bet ir kaip gyvendino, milijonus nelaisvųjų ir vergų ištraukdama iš jų to didžiausio pažeminimo ir paniekos, kai juos laikė lygiomis su gyvuliais. Tiems nelaimingiesiems, gyvulių vietoj laikomiems, žmonėms buvo sukraujamas ir visas darbas dirbti, nes laisvieji pagonys darbą laikė savęs pažeminimu. Tiktai Kristus vėl išaukštino ir darbą, ir darbininką. Krikščionybė darbą pašventino ir tuo būdu vėl sutaikino darbininką su jo sunkiu pašaukimu. Rods, naujoji ūkio tvarka vėl sutraukė ryšį tarp darbo ir žmogaus, darbą paversdama preke, su visais jo kainos sviravimais. Tatau ir vėl atvedė prie visuomenės santykių suirutės. Išsigelbėjimas iš to galimas tik ūkio centru imant ne prekę, bet žmogų, kaip Dievo vaiką.

Darbininko šeimyna. Kaip pačiu darbininku, taip Keteleris susirūpinęs ir darbininko moterimi bei vaiku, reikalaujamas gražinti darbininkui šeimyną, uždraudžiant moterų ir vaikų darbą pabirkuose. 1873 m. savo programoj jis sako: „Jei darbininkų luomui nebus gražinta krikščioniška šeimyna, tai nieko nepadės nė visos kitos priemonės jam padėti“. Vienoj kalboj 1869 m. jis taip skundėsi del vaikų darbo: „Vaikų darbą pabirkuose, rods, susiaurino, bet nevisiškai uždraudė. Aš šitai giliai apgailestavau ir matau, kad, taip padarant, medžiaginiai sumetimai čia nugalėjo didelius dorinius principus... Man nėra nežinoma, kuo tai manoma pateisinti, ir jog taip pat yra net pavienių, šiaip darbininkų luomui palankių darbuotojų, kurie tačiau vaikų darbą pabirkuose iki tam tikro laipsnio laiko leistinu. Pateisinimui nurodoma net į tai, kad esanti vaikų pareiga padėti savo gimdytojams ir darbą dirbt namie bei lauke... Betgi juk aiškus didžiulis skirtumas tarp šio vaiko darbo šeimynoj ir pabrکه. Pabrکه darbas jau pačiame kūdikių suardo šeimynos dvasią, kas jau, be kito ko, yra didžiausias darbininkų luomui pavojus. Vaikų darbą pabirkuose laikau baisia mūsų gadynės žiaurybe... Aš tai laikau pamaži vykdomu vaiko kūno ir sielos žudymu“. Ypač vyskupas įspėdinėjo nuo pavojų darbininkų dukteris, dirbančias pabirkuose. Darbininkų žmonoms Keteleris reikalauja išsaugot jų vertybę, jų kaip motinų, uždavinį, jų šeiminę nuovoką. Todėl darbininkui jis pirmiausia geidžia turėti dorą sužadėtinę, dorą moterį. Taip pat ir darbininko žmona pirmiau visa turi būt motina ir darbuotis darbininko laimei šeimos židiny. Todėl taip labai Keteleris apgailestauja ir ištekejusių moterų darbą pabirkuose, kuris iš pašaknių pakerta visą darbininko šeiminių gyvenimą, o tuo ir jo laimę.—Visus šiuos reikalavimus Keteleris paskiau įrašė ir į savo 1873 m. programą

Darbininko butas, apsauga ir pagalba. Keteleris nori, kad darbininkų šeimynos turėtų nuosavus, tiksliai įtaisytus, namelius su darželiu ir keletą žemės margų. Pigių ir sveikų darbininkams butų įtaisyimas Keteleriui buvo labai prie širdies. Tam reikalui buvo įkurta ir tam tikra nekonfesinė sąjunga.

Darbininkų apsaugos reikalą Keteleris karštai iškėlė vienoj savo kalboj 1865 m.; tos kalbos turinį buvo atpasakojęs laikraštis „Socialdemokratas“. Savo 1873 m. programoj Keteleris, reikalaudamas biržas apdėt mokesniais, suvalstybint geležinkelius, sumažint karo tarnybą, panaikint mokesnius nuo būtiniausių gyvenimo reikmenų, reikalavo ir *darbininkų apdraudimo įstatymais*, pabrėždamas, darbininkų luomą turint teisės reikalaut iš valstybės visokeriopos apsaugos: apsaugos sau, savo sveikatai, savo darbinei jėgai ir savo šeimai. Reikalavo 10 valandų darbo dienos, kaipo normaliai nustatytos įstatymo ir įstatymais įvestos pabriku kontrolės per darbo inspektorius.

Darbininkų klasės pagalbai Keteleris matė reikiant *steigti taupomas ir skolinamas kasas*. Ir darbininkų savitarpio pagalbą, darbą sustabdžius, streiko metu, Keteleris pripažino teisėta, kaip kad ir patį streiką. Keteleris nepraleido nepastebėjęs didžiausios svarbos darbininko gyvenime, kurios turi *nepajėgiančių dirbt darbininkų aprūpinimas ir darbininkų būrimasis į organizacijas*. Jis norėjo matyt darbininkus susiorganizuotus atskiromis profesijomis. Tokio susiorganizavimo pavojaus jis matė tik tenai, kame tokiose organizacijose įsigali liberalizmas, komunizmas ir ateizmas ir jas piktanaudžioja saviems tikslams. Šiaip jis visais darbininkų klausimais visuomet kreipiasi į visus darbininkus. Todel ir savo knygą apie darbininkų klausimą jis kreipė į visus, kurie stovi ant krikščionybės pagrindo; todel jis ir kalba apie palaimą krikščionybės apskritai, o ne specialiai Katalikų Bažnyčios.

Nors Keteleris nedvejojamai pripažino Lasalio nuopelnus Vokietijos darbininkams, tačiau, kaip sakyta, jų dviejų keliai išsiskyrė, kadangi Lasalis nenorėjo pripažinti privatinės nuosavybės, Dievo teisės ir apskritai nenorėjo nieko girdėt apie religiją. Ir toliau Keteleris kiekviena proga įrodinėjo liberalizmo bei socializmo frazių tuštumą ir klaidingumą. 1871 m. savo kalboj apie liberalizmą, socializmą ir krikščionybę jis socializmą vadina „vienu pragaištingiausių žmogaus dvasios paklydimų“. O savame 1877 m. projekte jis šiaip pareiškia, kodel kiekvienas savarankis, laisvę mylįs žmogus turi pasisakyt prieš priverstiną nuosavybės atsavinimą: juk tai būtų asmeninės laisvės sunaikinimas ir naujos vergų valstybės įkūrimas. Jis sako: „O jei ir tos visos fantazijos būtų tiesa, ir toj visuotinoj darbininkų valstybėj visi būtų sočiai maitinami, tai aš bevėlyčiau ramiai mano paties pasisodintas bulves valgyt ir mano paties užsiaugintų gyvulių kailiais rėdytis, bet *laisvę* turėti, ne kaip darbininkų valstybės *vergijoj* gyventi, nors būti gerai penimam“.

Nėra vietos plačiau kalbėt apie vyskupo Ketelerio tikrąjį draugingumą darbo žmonėms. Jis tikrai galėjo taip pasakyt, kaip kalbėjo į tūkstantines darbininkų minias paliai Offenbachą 1869 m.: Šie žodžiai „turėjo būti mano širdingiausios jums meilės ir mano jūsų interesuose šilčiausio dalyvavimo išreiškimas. Jūs iš čia matote, jog jums taip pat ir kaip katalikams seka plačiai prisidėti prie pastangų ir judėjimo darbininkų luome, neįžeidžiant jūsų religijos principų. Bet jūs drauge taip pat matote, jog visos šios pastangos yra tuščios ir veltui, jei jų pagrindo nesudaro religija ir dorovė“.

— Kitur Keteleris sako, jog „Kristus taip pat nori teisingo turtų paskirstymo, bet ne prievarta, o perkeičiant žmogaus vidų (t. y. vidujinį nusistatymą)“. Nes jei nepasikeis žmogaus vidus, tai mes tartum užsikrėtę neišgydoma liga, šliaužiosime užburtame rate, kadangi „dar-

bininkas, šiandien įgijęs galybės, jei jis bus be religijos, jau rytojaus diena pradės lėbaut ir užkraus sunkų darbą savo vakarykštiesiems buvusiems darbo bendrams“.

Kitur vėl sako: „Be religijos visi mes virstame egoistais (savimeiliais), ar būsime turtingi ar beturčiai, ar kapitalistai ar darbininkai, ir išnaudosime savo artimą, kai tiktai turėsime pajėgos tai padaryti“. „Pinigo galybė be religijos yra piktas dalykas. Bet tas pat yra ir darbininko galybė be religijos“.

Kurie buvo Ketelerio pastangų vaisiai darbo visuomenei? Tio vaisiai buvo labai puikūs, nors pats Keteleris jų jau nebelšvydo savomis mirštamomis akimis, kaip tai ir dažniausiai atsitinka. Antai, tik už keleto savačių prieš to kilnaus vyskupo mirtį jo giminaitis grafas Galen'as 1877.III.19 d. į visos Vokietijos seimą (Reichstag'ą)¹⁾ įnešė darbininkų apsaugos įstatymo projektą: tai puikus Ketelerio krikščioniškos socialinės politikos vaisius, nors jam nunokti buvo lemta tik ateity. — Po penkerių metų, 1882 m. Centro frakcija per grafa Hertling'ą vėl įteikė Vokietijos vyriausybei paklausimą, ar ji ketina pakeist esamus pabriku įstatymus taja prasme, kad sekmadienio darbas būtų panaikintas, moterų darbas sumažintas, uždraustas darbo laiko perdidelis ilginimas. To meto „geležinis Vokietijos kancleris“ Bismarkas atsakė į tai bendrai lyg pritariama šypsena, bet atskirus punktus griežtai atmesdamas. — Tačiau katalikiškasis Centras

¹⁾ Ši saja proga pastebėsime, jog 1871 m. Keteleris ir pats buvo sutikęs būti išrinktas Reichstago atstovu, tikėdamas būti naudingas darbo žmonėms ir Bažnyčiai; bet jo „laukimas, kad Vokietijos valstybė bus įkurta ant krikščionybės pagrindų... buvo visiškai paverstas niekais“ (taip jis rašė paskiau, 1873 m.). Tad ir šį kartą, kaip ir 1848 m., jis veikiai atsisakė nuo atstovo pareigų, gražindamas savo mandatą saviems rinkėjams.

tu nedavė save suklaidinti. Prasidėjus 1884/85 m. Reichstago sesijai, Centro vadai vėl įnešė pasiūlymą del darbininkų apsaugos įstatymo projekto, ir, nors dar keletą metų teko kovot, bet vis delto buvo laimėta. Tai buvo *Ketelerio principų laimėjimas*.

Kaipo baigiamasis akmuo darbininkų apsaugos įvairių įstatymų po ilgų kovų dar prisidėjo 1889.VI.22 d. invalidų bei senatvės apdraudimo įstatymas ir 1891.VI.1 d. darbininkų apsaugos novelė. — Šie visi įstatymai priėmė didelę dalį tųjų Ketelerio ir Centro reikalavimų, kurie pradžioj buvo išjuokiami. Ketelerio dalyvavimas šiuose laimėjimuose darbo žmonių apsaugai ir palaimai nėra ir negali būt niekeno ginčijamas. Vienas protestantų mokslininkas rašė 1884 m.: „Keteleris pirmiausia suprato šių dienų socialinių krizių toli siekiančią reikšmę“.

* * *

Čia keletu palaidų bruožų palietėme tik vieną didžio vyskupo Ketelerio darbų šoną, taji, būtent, kuris įdomiausias darbo žmonėms, ir kuriuo jis pasireiškia kaip tikras darbininkų vyskupas, tikras jų draugas.. Bet Keteleris yra dar ir kas daug daugiau. Tiktai apie tai kalbėt čia netenka nė pradėt, pirmiausia jau del vietos stokos. O ir Keteleriui, vien kaip darbininkų vyskupui ir draugui bent kiek pagrindingiau įvertint, reikėtų parašyt tokią knygele, kaip šits visas kalendorius. Todėl šiuo ir baigsime: tik baigdami, iškelsime dar vieną to didžio žmogaus bruožą, kuris jį parodo taip pat iš darbininkams įdomaus šono—tai, būtent, iš... *komunizmo šono*.

„Ką, vyskupas Keteleris—komunistas?!“—nustebės skaitytojas. Taip, jis *krikščioniškas* komunistas. Kiek jis visa širdimi biaurėjosi priverstinu, kruvinuoju, bedievišku komunizmu, kuris gyvendina tik naują vergiją, tiek jis buvo laisvu noru gyvendinamo, krikščioniško komunizmo šalininkas. Šioki komunizmą Ke-

teleris netik gyre žodžiais, bet ir praktikavo jį savojo kišeniaus ir savojo kūno sąskaiton.

Gailingus darbus, apie kuriuos jau girdėjome, jis praktikavo visur ir visuomet. O patsai gyveno labai paprastai ir asketiškai, darydamas tik kuo mažiausių ir būtiniausių išlaidų. Jo naminė apyvoka, jo aptarnavimas, jo maistas buvo paprasčiausi. Kietas šiaudikas su antklode ištisais dešimtmečiais buvo jo patalas. Jo miegamasis kambarys su kariškai paprasta lova nevieną lankytoją paskui privertė nusistebėti: Kaip? Ar tai toks buvo tauraus Mainco vyskupo miegamasis? — Sidabrinų indų jis niekad nebuvo turėjęs. Be paprastų baldų, drabužių ir knygų, jis nieko sau nesitaisydavo. Ekipažo nelaikė, didelių pietų niekuomet nerengė. Jo gyvenimo būdo kelis bruožus paduoda vienas protestantų pamokslininkas: „Kiek aukštai Keteleris brangino savo turimos vietos vertybę, tiek labai jis stengėsi gyventi paprastu gyvenimu. Apie jo grubius, storos odos batus veikia visi kalbėjo, o dar daugiau apie jo paprastą maistą. Vienas jį atlankęs dvasininkas, kurį jis, kaip ir visus pas jį atsilankančius savo pašaukimo reikalais, pasikvietė prie pietų, tikrai buvo tikėjęsis puikiai pavalgysias, bet mėsa ir vaisiai — tai jau buvo ir viskas; o vietoj butelio vyno, kurio Reino krašte nestinga ir ant padienio darbininko stalo, stovėjo indas su šulinio vandeniu“. Vėlesniais metais ant jo stalo stovėdavo ir vyno, ir jis pats jo šiek tiek išgerdavo sumaišęs su vandeniu.

Tačiau nežiūrint šio paprasto gyvenimo ir nepaisant vyskupiškų oficialinių ir privatių įeigų, jis nekartą buvo priverstas po keletą guldenų pasiskolinti iš savojo kapeliono akimirksnio reikalams, o mirdamas nepaliko jokio turto: viskas buvo pasidalinama su neturinčiais. Jiems užrašė testamentą ir visą savo namų skurdujų inventorių. Liberalų laikraštis „Kölnische Zeitung“ rašė Keteleriui numirus: „Beveik žodis žodim teisinga, jog didis kovotojas numirė bėdinas“.

Tuo būdu jis buvo išlaikęs savo pažadą, išreikštą per savo iškilmingą įžengimą į vyskupo sostą: „Iš tiesų, tarp jūsų aš sau nieko neieškau. Ką aš turėsiu numirdamas, tatau visiškai priderės jums ir jūsų neturtin-giesiems; o iki tol aš nenoriu nieko kita, kaip darbo ir trūso jums tarnaudamas“. Kas kitų lūpose būtų buvęs išpuikęs pasigyrimas, jis galėjo ramia sąžine iš-tarti: „Aš visą savo gyvenimą atidaviau pavargusiai liaudžiai tarnauti, ir juo aš ją labiau pažinau, juo la-biau aš ją pamilau“.

Taip tat gyveno ir mirė didis vyskupas kaip krikščio-niškas komunistas. Iškęs vėliavą šio krikščioniško komunizmo, kuris laisvu noru iš Kristaus meilės sau nieko nepalieka, o viską aukoja pavargusiai, kenčian-čiai, dirbančiai liaudžiai, šis didis socialinis vyskupas laimėjo savo gyvenimo kovą. — Kad buvo liberalų, socialistų ir visokių palaidamanių šmeižiamas ir ko-neveikiamas biauriausiais būdais — tai paprastas tokių didelių žmonių likimas. Tatau eina tik jų laimėjimams dar daugiau išaukštinti. O nuo dar skaudesnių persekiojimų, kurie jo laukė vadinamo Kulturkampf'o laikais (Bismarko politika), kuomet katalikų kunigai buvo iš-tremiami, vyskupai laikomi kalėjimuose, — nuo šių persekiojimų Ketelerį jau buvo išvadavusi mirtis.

Brangioji Tėvyne, Lietuva! Varginamoji Lietuvos valstybe! Kada tu iš savo tarpo susilauksi tokių žmo-nių, kaip Keteleris? Tikėk, susilauksi!

Kaunas, 1927. X. 28.

Prof. Pr. Dovydaitis.

P. S. Apie Ketelerį kitais atžvilgiais esu dar pasiketinęs parašyt Krikščionių Demokratų Partijos laikrašty „Krikščionis Demokratas“ (paskutinis šių metų Nr.) ir religijos bei doros mokslo ir visuomenės gyvenimo mėnesiniame laikrašty „Tiesos Kelias“ (taip pat šių metų paskutiniame N-ry). Tat Keteleriui susidomėjęs šio straipsnelio skaitytojas tenai ras dar vėl po pluoštelį žinių apie jį. Apie Ketelerio jaunatvę gal atspėsit dar parašyt moksleivių laikrašty „Ateitis“.

Pr. D.

Pasaulis ir jo tvėrėjas.

Apsidairęs žmogus aplink save mato begalę visokių stebuklų, nepaprastų dalykų. Štai aukštai skaišti saulutė taip šviečia ir šildo, kad negali atsigerėti; čia naktį nesuskaitomos daugybės žvaigždžių ir lyg jų valdovas mėnulis, nuolat keičias savo išvaizdą. Iš kur visa tai, kas tai per kūnai? Štai pasirodo debesėlis. Jis nuolat auga. Pagaliau pakyla vėjas, pradeda smarkiai lyti. Žaibai žaibuoja rodos po visą pasaulį, griaustinis be perstojos griaudžia, rodos, danguje kokia revoliucija pakilo. Už keliolikos minučių viskas praėjo ir saulutė savo šypsančiu veidu vėl žvelgia į žemele. Iš kur visa tai? Kas tai lietus, vėjas, žaibas, griaustinis? Mes skiriame šviesą nuo tamsos, girdime įvairius malonius ir nemalonus garsus, jaučiame šilumą. Kas visa tai yra? Paėmę magnetuotas žirkles, prikišę jas prie adatos, matome, kad adatą žirkles pritraukia. Miestai apšviesti elektros šviesa. Kas tai yra magnetas, kas tai yra elektra? Štai kurenasi pečius, rūksta dūmai. Iš kur tai? Kur dingsta malkos? Toliau, matome visą žemę pridengtą augalais. Milijonai milijonų įvairiausių gyvulių juda, gyvena žemėje. Visoje žemėje milijonai viešpatauja žmonių. Kas tai augalas, gyvulys, žmogus?

Štai kiek įvairių įvairiausių klausimų kyla žmogui apsidairius apie save.

Ir dažnai jis tų klausimų jokių būdu negali išspręsti. O juk jis nori rasti jiems atrakinimą.

Todel, kad bent da'inau patenkinus tą norą ieškoti tiesos, čia sekdami J. Nieseno veikalu „Welt und sein meister“ ir prisiziūrėsime arčiau tiems dalykams bei klausimams.

I. Pasaulio vaizdas.

Čia įeina visi vadinamieji dangaus kūnai: saulė, žemė, mėnuo ir žvaigždės.

1. Saulė.

Aušra. Rytų pakraštys raudonuoja, pasirodo ir pirmieji saulės močiutės spinduliai ir linksmi šypsodamiesi apjuosia visą margąją žemele. Visa gamta įgauna naują gyvybės kvapą.

Kaip iškilmingai rengiasi į poilsį pasaulis vakare saulei besileidžiant. Žmogų apima kažkoks neramumas, liūdesys, ilgesys ir poetas neiškenčia to neišreiškęs žodžiais:

Taip liūdna man kartais ant saulės laidos;
Tarytum šviesos spinduliuos
Palydžiu sapnus paskutinės maldos;
Lyg rodos ko trokštu, gailiuos!...

Šiandieninis mokslas apie saulę moko mus, kad ji yra karštas iki baltumo kūnas, kurs iš viršaus yra apsuptas gazais vadinamais fotosfera. Šioje fotosferoje yra daug tamsių vietų, vadinamų saulės dėmėmis. Saulė per 26 dienas apsisuka apie savo ašį iš rytų į vakarus. Jos skerspiūvis siekia 1.383.200 kilometrų, o paviršius apie 65 trilijonai kvad. km.

Garvežys, kūręs eitų į valandą $37\frac{1}{2}$ kilometro, norėdamas apie saulę apvažiuoti, turėtų važiuoti bemaž 14 metų. Į saulę galima būtų patalpinti 1.280.000 mūsų žemių. Tai gi didumėlis! Vidutinis jos nuotolis nuo žemės siekia 148.154.000 klm. Ji yra 328.000 kartus sunkesnė už žemės masę. O kiek mums ji gero daro! Teisingai ji vadinama mūsų dainose saulė — močiutė. Pirmiausia mums saulė teikia gaivinąčios šviesos.

Saulės karštis siekia 25.000 laipsnių. Jos šilimos kiekis, kurį mums kasmet duoda yra taip didelis, kad tuo pačiu laiku nuo jos galima ištirpdyti 30 mtr. storumo ledas. Saulė išduodama mums šilimą šiek tiek atvėsta, todėl lyg susitraukia ir tuo susitraukimu vėl atgauna paprastą karštį. Šalia šviesos ir šilimos saulė mūsų žemei dar duoda judesį. Kaip žemei, taip ir kitoms dangaus planetoms saulė daug gera daro. Gražiai apie saulę rašo garsus astronomas. P. Secchi. „Saulė yra vienintelis visokio judesio šaltinis. Saulė nevienodu įvairių vietų įkaitinimu daro tai, kad oras juda. Iš to atsiranda gaivinantis vėjelis. Ji pakelia vandenį aukštyn ir išlyja ant dirvų. Ji pradžia visų upių ir upelių. Ji varo malūno ratus. Be jos nebūtų upių, nebūtų debesų, nebūtų lietaus, kurs žemę atgaivintų, upes pripildytų. Be saulės nežaliuotų joks medis, žolelė ir t. t.“

Pagalčiau saulė savo padėtimi ant dangaus rodo mums laiką. Ji yra pasaulio laikrodis, kuris tiksliausiai rodo valandas ir minutes, dienas ir naktis, metus ir šimtmečius. Šis laikrodis nereikalauja taisyso bei užvedimo ir eina teisingai šiandien, kaip ir prieš tūkstančius metų.

Dabar pagalvok, skaitytojai, kas yra tas gudrusis laikrodininkas, kurs išrado ir nustatė šį laikrodį, drauge turint omeny, kiek šis laikrodis gera daro kai ir nieko bendra neturi su laiko matavimu! Be abejo, šis laikrodininkas yra begaliniai aukštos išminties ir begalinio gerumo esybė.

2. Žemė.

Žemė yra tai žmonių gyvenamoji vieta. Kad ir kituose dangaus kūnuose gyvena žmonės, iki šių laikų patirti neteko. Net artimiausiose mūsų žemės planetose Marse ir mėnulyje nepastebėta jokio pėdsako gyvų protingų esybių. Skaičius visos žemės žmonių

siekia 1600—1700¹⁾ milijonų. Žemės paviršius siekia iki 509950714 kv. km., iš kurių 146490765 kv. km. sudaro sausumą 363.459,949 kv. km. vandenį. Astronomija mus mokina, kad žemė yra saulės sistemos dalis, kuri drauge su kitomis planetomis bėga iš vakarų į rytus aplink saulę. Savo kelią apie saulę žemė apibėga per 365 dienas, 5 val., 48 min., 48 sek. Tai mes vadiname metais. Tas kelias panašus į kiaušinių—apvaliai pailgas — ir todėl žemė nevisumet vienodai yra nutolusi nuo saulės. Toliausis jos nuotolis nuo saulės yra 151 milijonas km., arčiausias — 146 milijonai km. Tai baisiai ilgas kelias. Keleivis, kurs galėtų į dieną nueiti 10 mylių, į saulę turėtų eiti 6000 metų. Greitasis traukinys nesustodamas turėtų eiti 300 metų: Antros kl. bilietas į saulę kainuotų 25000000 litų. Atžvilgiu į nuotolį žemės nuo saulės žemė užima trečią vietą. Baisu darosi pažiūrėti į planetų svorio skaitmenis. Žemė, nors ir mažiausia planeta savyje turi 1 trilijoną kub. km., gi 1 kub. kilmtr. vidutiniškai sveria 5600000000 kilogr., taigi visa žemė sveria 5900.000.000.000.000.000 (5 sekstalijonai ir 600 kvintalijonų) kilogr. Jupiteris 310 kartų, o saulė 330000 kartų sunkesnė už žemę.

Del įvairios žemės į saulės kelią padėties susidaro metų laikai ir įvairūs dienos ilgumai. Laike 24 val. žemė apsisuka aplink save. Iš čia susidaro diena ir naktis—saulės užtekėjimas ir nusileidimas. Žemė kaip gyvybės pripildyta panaši į didį sodą, kurio dalį sudaro žemės paviršius, antrą—žemės vidus ir trečią—vandenį. Sausumą sudaro kalnai ir slėnys. Jų begalinės viršūnės amžinai gieda mums sursum corda! kelkime širdis! Ir žmonės pradedant lauko piemenėliu, baigiant mokslinčiu, jei tik jie turi kibirkštėlę proto, visi atsako Habemus ad Dominum! Laikome pakėlę prie Viešpaties!

¹⁾ 1927 m. I. P.

Slėnyse ir lygumose susibūrę gyvena žemdirbiai ir šiaip žmonės; išauga miestai ir sodžiai.

Ir tamsioje žemės gilumoje, kur nei laukai, nei miškai nežaliuoja, neįeina saulės spindulėlis, yra papuošalų ir gyvybės. Čia glūdi turtai, kurie darbininko ranka iškeliami paviršium ir išnaudojami civilizacijai ir visuomenės gerovei.

Vandenys žemėje yra išsilieję pavidalais: šaltinių, upelių ir jūrų. Šaltiniai yra išsimėtę po visą žemę, net sausiausios tyrumos turi oazų ir šulinių. Šaltiniai panašūs į milijonus gražių siūlų, kurie upėmis susijungia į tvirtus ryšius. Ant upių pečių eina irgi smarkiausias tautų gyvenimas. Jos jungia sausumą su jūromis. Begalinis okeano platumas, jo judėjimas, jo neišmatuojamų vandenių galingumas daro nepaprastos įtakos į žmogaus ūpą. Kas nėra matęs jūros, anot Getes, tas neturi jokio supratimo apie pasaulį, apie didį, jėgą ir majestotą Dievo darbų tvarinioj ir mažumą žmogaus, kuriam nusizeminimas yra vienintelis gana padarymo stovis.

Bedugnė okeano gilybė ir stebuklingas bangavimas bangų, mummyse turi iššaukti Dievybės mintį; plakimo gilybė, sunkumas atpuolančių bangų, vandens putų ūžimas pripildo mus baime ir drebėjimu ir priverčia mus tyliai nusilenkti maldoje prieš dievišką, neapimamą Visagalybę.

3. Mėnuo.

Kiek poezijos mėnesienos naktį! Kaip žavėjančiai veikia į mūsų ūpą mėnesiena! Silpnos šviesos mirgėjimas mainosi su tamsiais šešėliais ir dvasingą šviesą. Štai jis pasislepia už debesų. Visur užviešpatauja tamsa. Čia vėl jis išeina linksmas, malonus ir savo sidabrine šviesa pripildo visą žemę. Ir vėl viskas atgimsta.

„Mėnulis šviečia. Pradalgiuos
Pakvipo šienas. Už rugių
Griežlė begriežia kanapėta.
Ant kalno snaudžia pušynai,
Kapuos sapnuoja milžinai,
Naktis graži, rami žvaigždėta“.

Mėnulis yra tai mūsų žemės palydovas; jis yra iš visų planetų arčiausiai mūsų žemės. Laike vieno mėnesio jis apsisuka apie mūsų žemę ir apie save. Vidutinis jo nuotolis nuo žemės 385080 km. Ar motos kulka galėtų nulėkti į jį per 7 dienas, o greitasis traukinys nueiti per 7 mėnesius. Taigi mes apie mėnulio paviršių daugiau žinome, negu apie kitų planetų. Jau paprasta akimi mes matome, kad nelygus jo paviršius. Iš čia atsirado visokių pasakų: „boba su naščiais“ ir t. t. Iš tikrųjų mėnulyje randasi daug kalnų. Jų skaičius iki 33000.

Jo padėtis atžvilgiu į saulę ir žemę sudaro jo įvairias fazes. Savyje jis yra tamsus, apvalus, pailgas kūnas. Jį apšviečia saulė. Kai jis stovi tarp saulės ir žemės, tai jis į mus yra atgręžęs tamsiąją pusę; tai jaunas mėnuo. Po kelių dienų vakariniame dangaus pakrašty jis pasirodo piaučiuo pavidale ašmenimis atsuktas į rytus. Kasdien augdamas jis parodo pirmą ketvirtį. Kai jis stovi priešais saulę tai mes sakome pilnatys, nes matome jį visą apšviestą. Po septynių dienų pasilieka tik paskutinis ketvirtis. Po kiek laiko lieka vėl piaučiuo tik ašmenimis nukreiptas į vakarus. Tai sengalis. Visos tos mėnulio ketvirtys sudaro mėnulio permainas, kurios apima 29^{1/2} dienas ir vadinasi sinodinis mėnuo. Kad mėnulis labai tikslingai eina, tai ir mėnesį paėmė žmonės kaip laiko mastą. Jis klauso nepamainomų, matematiškų įstatymų, o mes argi neprisiminsime apie stebuklingą ir neatmainomą įstatimdavėją ir laikų valdovą!

Savo tūriu mėnulis mažesnis už žemę penkiasdešimt kartų, paviršiu—penkiolika, svoriu—aštuoniasdešimt kartų. Nežiūrint to, jis daug turi įtakos į mūsų žemę. Jei jis pilnaty būdamas atsistoja tiesioje su saule ir žeme linijoje, tada žemė savo šešėliu jį apdengia ir jaučiamas mėnulio užtemimas. Saulės užtemimas esti tuomet, kai mėnulis jauno laikotarpy atsistoja tarp saulės ir žemės.

4. Žvaigždės.

Joks kitas reiškinys negali mus taip įtikinti Dieviškos tvėrimo galės didumu ir begalybe, kaip tie milijonai pasaulių, kurie žiūri iš viršaus į mus. Juose mes matome amžiną apveizdą ir tvirtą Viešpaties ranką. Šitokia daugybė pasaulių ir niekur nė mažiausio suklydimo, visur tobuliausia tvarka.

„Pažvelk į dangų ir suskaityk, jei gali, žvaigždes“ prieš keturis tūkstančius metų Dievas sakė Abraomui. Kaip Abraomas negalėjo, taip ir šiandieną ir išmintingiausi astronomai to Dievo reikalavimo negali išpildyti.

Su pagalba įvairių įrankių mes žinome daug žvaigždžių; bet aukštumoje ir gilumoje mirga nesuskaitomi milijonai žvaigždžių. Ateity bus, be abejo, dar daugiau surasta. Taip 1901 m. surasta žvaigždė Nova.

Sulig savo šviesos laipsnio žvaigždės skirstomos į pirmo, antro, trečio ir kt. dydžio. Sulyg akies grupavimu skiriamos žvaigždės į 100 įvairių paveikslų, kurių tarpe žinomesnės: mažoji meška (mažieji ir didieji grigo ratai), Orionas ir W formos Kassiopeja. Toliau žvaigždės skirstos į fikso žvaigždes, planetas, kometas, mėnulus arba palydovus ir kt. Tarp visos šios daugybės traukia žvaigždžių kelias. Šis dangaus žvaigždžių kelias yra milijonai saulių. Be to, danguje yra dar daugybės rūkų pavidalo dalykų. Šis gazų rūkas yra tai karšti gazai.

„Tepasidaro žiburiai dangaus tvirtumoje, teatskirią dieną ir naktį ir tebūna ženklai, ir tepažymi laikus ir dienas ir metus, ir tegul jie žiba dangaus tvirtumoje, kad apšviestų žemę. Kiek tūkstančių metų prabėgo nuo to Dievo balso suskambėjimo! Tikslingiausiai jos seka Galybės įsakymą stebuklingoje tvarkoje.

Kokia maloni tyła, šventa ramybė, jaudinanti sutikimą Dievo žvaigždžių maldykloje

II. Gamtos jėgos.

Į šį skyrių įeina šviesa, šiluma, garsas, elektra, magnetas, mechanika, chemija.

1. Šviesa.

Šviesa priklauso prie stebuklingiausių, gryniausių ir prakilniausių dalykų pasaulyje.

Kas gali suprasti šviesos esmę ir šaltinį? Čia buvo ir yra įvairių nuomonių. Vieni sakė, kad šviesa yra tam tikra medžiaga, kuri plinta panašiai į gėlių kvapsnį. Šiandieną veik visi yra įsitikinę, kad šviesa yra puikiausio taip sakant nemedžiaginio, visą pasaulį pripildančio etero bangavimas. Iš čia ir ta teorija vadinama Vibracijos (lot. vibrae — banguoti) teorija.

Didžiausias mums šviesos šaltinis—yra saulė. Kiek ji mums daro gera savo šviesa! Saulė ne tik šviečia ir šildo, ne tik daigina savo grūdus ir vaisius, žaliai nudažo augalų lapus; ji ne tik žaidžia milijonuose vandens lašelių; ji paslaptinai susisiekią ir su žmogaus vidu, su jo dvasiniu pakilimu, su jo prispaustu ar linksmu ūpu „Ji apreiškia stebuklingą prakilnybę sutvėrto pasaulio“ sako apie šviesą Novalis.

Svarbus šviesos šaltinis yra elektra, kuri anglimi ar metaliniais siūlais vadinamose degančiose lemposse vartojama šviesai. 1895 m. vokiečių profesorius Röntgen'as Würkberge rado naują paprastai akim nemato-

mos elektros šviesos ruši, kuri betgi per akimi nepermatomus daiktus lengvai pereina ir juose paslėptą pav. pinigą, raktą ir kt. portmanėtę, ar žmogaus kaulą atmuša fotografijos plokštelėje. Šie spinduliai vadinasi Röntgeno spinduliai. Didelės reikšmės jie yra mokslui ir medicinai (gydymui). 1896 m. A. H. Beegers išrado dar tobulesnius už Röntgeno spindulius. Tarp kitko jų ypatybė yra ta, kad įvairios medžiagos tų spindulių sutiktos, pradeda žiežirbomis žibėti.

Trikampėje prizmoje saulės šviesa, kaip ir elektros ir šviečiančios vielos šviesa galima išdėstyti į septynias žinomas vaivorykštės spalvas. Spalvos yra tai, kas dalykui suteikia harmoningą grožį. Tokiu šviesos išdėstymu gautieji spalvos bruožai vadinasi *spektras*.

Be to saulės šviesa veikia į kūnus dar chemiškai. Ir čia jos veikimas pasekmingiausiai apsieiškia fotografijoje, išrastoje 1838 m., kuri be galo daug patarnavo menui ir mokslui. Dangaus fotografija davė galimybės ant popierio sugauti begalinę daugybę žvaigždžių, jas registruoti ir kai kurias pastebėti naujas, kurių akimi negalėję būtų pastebėti. 1887 m. organizuotai dirbo daug astronomų fotografinio dangaus plano padarymui, kur turėjo tilpti iki 20 milijonų žvaigždžių. Kinematografas yra irgi ne kas kita, kaip patobulinta fotografija, kuri gali atvaizduoti įvairiausių gyvenimo nuotykius, gamtos reiškinius, laikų įvykius ir t. t.

Laužymu ir surinkimu spindulių mūsų akiai duodama galimybė „apsiginkluoti“, arti esančius daiktus padidinti, toli esančius — pritraukti. Mikroskopas ir teleskopas yra tai įrankiai kurių pagalba žmogus turi galimybę mažą ir didį pasaulį matyti ir gerėti. Ir visur pasirodo ta pati tvarka ir įstatymai, kurie visą pasaulį valdo.

2. Šilima.

Šilima — tai šviesos sesuo. Ji, kaip ir šviesa, yra etero judėjimas. Didžiausias šilimos šaltinis yra saulė, toliau — žemės šilima, judesys, kūnų spaudimas, stūmimas, cheminis kūnų susijungimas, ypač degimas, toliau elektra ir magnetizmas. Šilima yra dvejopa: spinduliuojamoji, kuri panašiai plečiasi, kaip šviesa ir perteikiamoji, kuri eina iš kūno į kūną.

Dvejopai šilima veikia į kūnus: ji pakeičia kūno talpą ir formą. Šaltyje kūnas susitraukia, o šilimoje prasitęsia. Pratešiantį šilimos veikimą matuojama termometro (gradusniko) laipsniais. Į kietus kūnus šilima gali taip paveikti, kad jie tampa skystais, ar net dujiniais kūnais.

Esminės įtakos šilima turi į mūsų atmosferos (oro) atmainas. Tai ji atlieka trejopu būdu: 1) ji įšildo žemę ir tuo pačiu orą. Iš to, oro susilyginimui, kyla vėjai. Šildant išgaruoja vandenys, kurie aukštumoje atvėsę krinta žemėn lietaus pavidalu. Iš to susidaro rūkai, debesys, lietus, sniegas, rasa, šalna. Be to, ji elektriškai sujudina eterą; iš to kyla audros. Vėjas ir audra didelės reikšmės yra sveikatai, klimatui, derliui, prekybai ir susisiekimui.

Stebuklingas, tiesiog, dalykas yra lietus. Milijonai kilogramų vandens pakyla aukštyn, kad paskiau palaistyti laukus, pripildyti upes, upelius ir šulinius. Jei vandens garai tiek atvėsta, kad net sušąla, tad iš vandens lašų susidaro snieguolės. Sninga. Neapsakomas grožis. Oras ramus, ramiai skraidžioja snieguolėlės. Stebuklingas padaras; kiekviena snaiguolė talpina savyje tūkstančius kristalų, žvaigždučių, adatėlių pavidalo. Tasai jų mirgėjimas apšviečia ilgas žiemos naktis. Kas augalams sniegas, tas vandens gyvunams ledas: geriausias dangtis nuo žiemos šalčių.

Iškilingų ir galingų vaizdų — įvyki suteikia mums gamta audroje. Audroje staiga susigrūda — susimuša debesys ir žemės paviršiuje esanti elektros jėga ore ir žemėje esančia įvairia temperatūra įgauna tokį įtempimą, kad atstatymas lygsvaros yra lydymas žaibo ir griaustinio. Audra naudinga yra gausingu lietumi ir tuo, kad išvalo orą. Taip, kad bendrai apskaičiavus, audra padaro daugiau naudos, negu nuostolių. Didelės audros dažnai esti lydimos krušos — ledu. Šie pastarieji ypatingai daug padaro nuostolių ūkininkams.

3. Garsas.

Garsas, kaip šviesa ir šiluma spinduliavimu plečiasi į visas puses. Bet yra ir skirtumė. Šviesa ir šiluma savo pradžia turi etero judėjime. O garsas prasideda materialiniame kūne ir juomi kokių jis tik būtų pavidalo: plinta, bet niekumet tuščia erdve. Ir garsas galima sumažinti, padidinti ar suskaldyti į tonus, kurie didelę turi įtaką į žmogaus ūpą. Kaip veikia į žmogų melodingas garsų sąskambis, sukeltas arfos stygų, lakštingalos, žmogaus balso, pijano klavišų! Kaip plaka širdis, kaip siela jaučia begalinį dangaus ir žemės draugavimąsi!

Tonai viešpatauja visoje gamtoje. Garso visur esama; ir liūdna ir nejauku, kur viešpatauja visiška tykla. Šiaurės kraštų tyrinėtojai savo kelionių aprašymuose sako, kad ten, kur be sniego ir pilko dangaus, nieko daugiau nėra, be galo slegia sielą ir ūpą absoliutė tykla. Ir taip visoje gamtoje, kur tik žmogus pridėjo savo ranką, viešpatauja graži harmonija, tonų sąskambis. Koks tikslingumas! Kaip akmenį įmetus į vandenį, pakyla apvalios bangos, kurios kaskart plisdamos ir sudarydamos didesnį ratą vis silpnėja, taip ir išdavus garsą oro bangos panašiu būdu plinta, kaskart sudarydamos silpnesnį garsą. Ir štai, šitose

tvarkos dėka, mes vienus garsus girdime smarkiau, kitus silpniau ir tuo atskiriame jų rūšis ir atskirus balsus.

Žmonių ir gyvulių balso ir klausos organai irgi pritaikyti garso įstatymams. Dvejopas klausos organų jutimas ir ausies grybelio stovis į abi puses duoda galimybes suprasti garso kryptį, kas viena ausimi būtų negalima. Kokia visur išmintis! „Ir kurs ausį davė, argi Jis turėtų negirdėti?“ Ir garsas skelbia Tėvėjo prakilnumą.

Kas tai dieviško esans pasirodo garsas žmogaus kalboje, kuri stebuklinga yra priemonė susikalbėti tarp savęs. Tik dėl to, kad tas stebuklas kasdien, nuolat kartojasi nebedaro į mus jokio įspūdžio, nebestebina mūsų.

1878 m. Edisonas išrado *fonografą*, kurio pagalba galima žmogaus balsas ir žodžiai užrašyti ir perduoti, kad yra reikalo ar noro.

4. Elektra

Tai be galo stebuklingas dalykas. Pirmas elektros reiškinius pastebėjo Theophrastus iš Lesbos. Bet tai buvo dar labai neaiškus klausimas. Gilbertas surado skirtumą tarp elektros ir magneto pritraukimo. 17 amžiuje jau buvo padaryta pirma elektromašina. 18 amžiuje pastebėta, kad esama dvejopos elektros: pozitivės ir negativės. Pagaliau 19 amžius įkinkė elektra į visus svarbesnius bei sunkesnius darbus. Dabar elektros srovė suprantama, kaip bangų pavidalo etero judėjimas.

Stebuklinga elektra yra ir savo veikimu. Kokią jėgą ji parodo audroje. Telegrafas tarnauja susisiekti. Žaibo greitumu žmogaus rankos rašytą mintį ji išnešioja po visą pasaulį. Nutiestos vielos ir žemės paviršiuje ir po vandeniu, per kalnus ir per tyrumas. Taip kad dabar visas pasaulis išrodo lyg nervų tinklą

aplempas. Didelės reikšmės yra 1897 m. išrastas telegrafas be vielos. Daug patarnauja ir telefonas, kurio pagalba žmonės vienas nuo kito toli būdami gali susikalbėti. Dar aiškiau tai atlieka mikrofonas, kuriuo galima net muziką perduoti į toli.

Didžiausios reikšmės turi elektros išnaudojimas elektrodinamiškoje mašinoje, kur vandens, turbino, garo, ar motoro jėga pirmiausia pakeičiama į elektrą, o paskiau vielomis perleidžiama į kitas vietas ir vėl paverčiama į mechaninę jėgą. Technikoje ir pramonėje ji yra didžiausios reikšmės, ypač jėgos perkėlime ir apšvietime. Taip elektra pasireiškia, kaipo naudingiausia žmonijos tarnaitė.

5. Magnetis.

Magneto vardas yra kilęs iš vieno miesto Magnėzija, kur senovėje buvo atrasta metalas, kuris traukė prie savęs geležies daleles. Jis buvo laikomas nežemiška jėga. Magnetis traukia ne tik geležį bei plieną bet ir kitus metalus p. nikelį, platiną ir kt.

Didelės reikšmės magneto suradimas turi žmonijai susisiekimui. Magneto adatėle naudojamosi kompasose kaipo kelrodžiu plačiose — berybėse jūrose ir nežinomuose kraštuose. Kur laivas nukryptų ar į šiaurę ar į pietus, ar į vakarus, ar į rytus, koks bebūtų oras, ar vėjas, magneto adatėlė lieka nepajudinta: nukrypusi į dangaus polius. Lygiai ir mūsų dvasia, nežiūrint jokių vietų, jokio ūpo, audrų pagundų ir t. t. turi būti nukreipta į savo polį — į Dievą.

Jo vartojimas kaipo kelrodžio glūdi tame, kad visa mūsų žemė yra lyg didelis magneto kamuolys, kurio pietų magnetas, kurs randasi šiaurės polyje, sulyg žinomuoju dėsniu: „vienvardžiai vienas nuo kito šalinasi, nevienvardžiai eina vienas prie kito pritraukia“ šiaurinę adatos polį. Jis yra galinga priemonė gamtininkui magneto reiškimams tirti.

6. Mechanika.

Visi gamtos reiškiniai remiasi judėjimu. Kaip kykla judėjimas, kokias jis sukelia ar suvaržo jėgas — to mus mokina mechanika. Pamatiniu mechaninės jėgos reiškiniu yra pritraukimas, kuriuo kūnai atžvilgiu į jų masės santykį vieni kitus veikia. Bendras kūnų pritraukimas veikia kaipo jėgų susijungimas, paviršiaus pritraukimo jėga ir masės pritraukimas. Joms priešingos jėgos yra išsiliejimas-ištyžimas, atstumimas ir atsparumas. Gravitacija pasireiškia sunkumu. O spaudimas paeina iš tam tikro sunkumo vadinamo svoriu. Didelės čia reikšmės turi trynimas.

Kiekviename kūne galima rasti tokia vieta taškų, kurioje sueina visas jo svoris, kad išlaikius lygsvarą; toks taškas vadinasi svorio centras. Jei mes tą tašką paremsime, tai visą kūną paremsime ir kūnas tuo tvirtiau laikysis, kuo platesnė bus svorio centro apačia.

Žmogus mechaninę jėgą įvairiausiais būdais išnaudoja. Kad kuo daugiausia laimėjus jėgų, kelio ir laiko, jis stato įvairiausias mašinas. Paprasčiausiomis mašinomis tarnauja:

a) įžulnioji plokštuma. Ja remiasi kūnų kritimas. Ją naudoja perkeliant važiną į laivus ir tt.

b) virbalas — tai dvilypė įžulnioji plokštuma. Ja naudojamosi, norint ką nors perdalyti p. peilis, piela; kirvis ir tt.

c) snaigas vartojamas p. knygas rišant.

d) dalba yra labai naudinga mašina. Pasakojama, kad Archimėdas kartą pasakęs: „Duokite man tvirtą dalbą ir anapus žemės gerą atramos tašką, o aš, sako, svoriu pajudinsiu žemę“.

Be šių paprastų yra dar sudėtingų mašinų. Žiūrėk, vanduo nieko gero rėdos negalėtų padaryti. O čia žmogus pastatė ratą, ir vanduo jam suka kitus ratus, mašinas, kuriomis gali atlikti įvairiausius darbus.

I skystus kūnus mechaninė jėga veikia šiek tiek kitaip, ir tai žmogaus naudai. Menkas skystų kūnų susikibimas, lengvas vandens dalelių atsiskyrimas pav. daro dėsnį, kad skysti kūnai susisiekiiančiuose induose stovi vienoje aukštumoje. Ta ypatybė žmogus pasinaudoja darydamas vandentraukius, fontanus.

Dujos tuo ypatingos, kad labai duodasi suspausti ir smarkiai plečiasi. Taip kūnai, kurie yra lengvesni negu jų vieta užimaš oras, kyla aukštyn p. šviečiamosios dujos; net daiktai šiomis dujomis pripildyti irgi kyla aukštyn, pav. balionai. Dujų spaudžiamoji jėga yra labai didelė ir ji gali būti išnaudojama visokiems reikalams. Šita jėga remiasi pučiamosios dūdos, siurbiamos išspaudžiamos pompos, gaisrininkų šliaukos ir tt. Oro spaudimui matuoti vartojamas instrumentas vadinamas barometru. Oro spaudimu remiasi ir mūsų kvėpavimas. Teisingai galėjo Getė pasakyti: „Kvėpavime yra dvejiopa malonė: orą įtraukiame ir išleidžiame. Dėkok Dievui, kai jis tave spaudžia, ir dėkok Jam, kai jis tave vėl atpalaiduoja.“

7. Chemija.

Kaip mechanika apima išviršinių kūnų stovį, judesį ir veikimą, taip chemija pasireiškia vidujinėmis kūnų ypatybėmis ir persimainymais. Kiekvienas kūnas susideda iš apčiuopiamos medžiagos. Jis yra pažįstamas iš ypatybių, nes kiekviena medžiaga turi tam tikras ypatybes. Žinoma, negalima visų kūnų nei jų ypatybių pažinti, nes medžiagų yra virš 60.000, o be to jie turi daug dar visai nežinomų ypatybių. Pamatinės kūnų ypatybės yra: dydis, išvaizda, svoris, tankumas, spalva, permatomybė, spindėjimas, degimas, tirpimas, skonis, kvapas ir tt. Žmogus negali medžiagos nei padaryti nei sunaikinti. Jei jis pav. sudegina poperio lakštą, tai dar nereiškia, kad jis sunaikino medžiagą; ne, tik ta medžiaga įgavo kitos formos, dujų ir kt.

Chemijos mokslą apie esmę ir sudėtį kūnų medžiagos galima suvesti į keturius sakinius: 1. Yra tam tikra pamatinė medžiaga, mažiausios dalelės arba atomai, kurie savo kiekiu jau nebegali būti dalinami nei savo ypatybėse keičiami. 2. Šie atomai daugely kūnų yra tarpiausiai tarp savęs susikibę. 3. Jie tik tada išsiskiria, kai kita medžiaga stipresnės giminystės šeima, kuri vienos dalies pritraukimą prie kitos pritraukia prie savęs sudarydama su juo naujų kūnų. 4. Cheminis susijungimas vyksta tik sulig tam tikro svorio santykiu. Taigi visumet jungiasi du ar daugiau atomų į vieną grupę ir tarp savęs susimiešia savo cheminiu pritraukimu ar giminyste. Tokia atomų grupė vadinasi molekula. Taigi molekula yra mažiausia savyje kūno dalelė, kuri mechaniškai nebegali būti dalinama, bet cheminiai dar gali būti išdėstyta į atomus. Didelės reikšmės turi atomai cheminiam prigimties susijungimui tirti. Tam imama pagrindas vandens atomas ir pasčiau žiūrima kokiais santykiais jis jungiasi su kitais elementais. Tuo būdu iš atskirų elementų mokslininkams pavyksta sudaryti įvairių kūnų.

Niekur taip aiškiai neiškyla tikslingumas, tvarka nuosaikumas, skaičius ir svoris kaip chemijoje. Pasižiūrėkime mes tik, kad begalybėje kūnų pasaulio gyvenime žaidžianti cheminiai nuolykiai, nors tik 80 pagrindinių medžiagų, kad visi kūnai kuriuos kur nors mes pasaulyje pastebime yra susijungimas tokių elementų, tada mes ne ką kitą galėsime daryti kaip su nusistebėjimu nusilenkti prieš Išmintį, Kuri tą viską sutvarkė.

8. Jėgų vienybė.

Visos šios paminėtos 7 jėgos tarp savęs jungiasi, sudarydamos laiptus nuo šviesos į tamsą, nuo laisvės į suvaržymą, nuo spinduliavimo iki veržimosi. Tamsios, besiveržiančios jėgos yra 1. Cheminis atomų

pritraukimas, 2. mechaninis kūnų dalelių pritraukimas, 3. magnetinis kūnų pritraukimas. Šios trys jėgos sueina į vieną elektrinį, srovinį plitimą. Elektros žaibas daro sieną tarp paminėtų aukščiau ir trijų sekančių. Šios yra: 1. šviesa, 2. šiluma ir 3. garsas. Šioms septynioms jėgoms galima pridėti dar aštuntą: gyvybę augaluose, gyvuliuose ir žmoguje t. y. organišką jėgą. Visos šios jėgos dirba sutartinai. Pavyzdžiui paimsime akmeninį anglį. Akmens angliai atsirado iš senovės suakmenėjusių medžių. Medžius augino saulė savo šviesa ir šiluma. Anglyse yra jėga, kuri duoda šviesą ir šilumą. Su pagalba šilimos vanduo galima paversti garais, kurie varo garo mašinas. Šios gali išduoti vėl elektrą, kuri teikia vėl šilumą ir šviesą ir t. t.

Kaip įvairios jėgos ir jų reiškiniai paeina iš vienos pamatinės jėgos, taip ši pamatinė jėga ima sau jėgos iš neišmatuojamos Tvėrėjo žodžio galybės. Jo valia yra jėga, kuri visą pasaulį apima ir saulę savo keliu varo. Jei jis rytoj nenorės, ji užges ir nustos judėjusi ir viskas užmirtų, kas turi kvapą, ir pasaulis sustinktų. Nesuprantamos, neapskaičiuojamos jėgos slenka per visą pasaulį ir visos jos yra Dievo galybė.

III. Prigimties gyvenimas.

Čia bus kalbama apie augalus, gyvulius ir žmones.

1. Augalai.

Augmenija žemę daro panašią į rojų, į Dievo sodą. Įsivaizduok žemę be augalų; ji būtų niūri, mirusi masė. Be augalų būtų negalimas ir gyvulių gyvenimas. Dar daugiau, be augalų negalėtų ir žmonės gyventi. Augalai yra nepakeičiama maisto priemonė, kuria gerasis tėvas savo tvariniją maitina. Daug yra tautų, kurių augalai yra veik vienintelis valgis p. arabams — datilio palmė, australiečiams — duonmedis,

europiečiams — javai ir t. t. Augmenija daug turi įtakos į žmones. Iš jos gaminamas valgis, aprėdalas. Augalai paskatina tuo būdu žmones uoliau dirbti. Augalai daug daro įtakos ir į žmogaus ūpą. Kaip malonų įspūdi daro marga, gėlėmis papuošta pieva, lietuvaitės—sesutės dailiai vedamas darželis!

Kaip namas yra pastatytas iš atskirų plytų ar sienojų, taip kiekvienas augalas yra sudarytas iš tokių plytų vadinamų *celėmis*. Tos plytelės — celės yra gyvos ir jos maitinasi, auga ir veisiasi, per jas maitinasi, auga ir veisiasi visas augalas. Kiekviename narvelyje (celėje) yra tam tikras skystimas vadinamas protoplazma. Protoplazmoje randasi permatomas branduolys — nuklens. Be to kiekvienas narvelis turi tam tikro skystimo, kurs nudažo augalus spalvuotai p. chlorofilo grūdeliai nudažo žaliai augalo lapus.

Taip. Narvelis yra ne tik cheminis dalykėlis, bet jis yra tikras chemikas, kurs tvarko visą augalo gyvenimą. Čia ir yra didžiausis gamtos stebuklas. Iš vieno mikroskopu tepastebimo pav. žirnio kiaušinėlio išeina tikras žirnis, o iš jo jau kelios dešimtys tokių. Pasodinę grūdą į žemę, tuojau pamatome, kad vieni daigeliai eina gilyn į žemę, tai šaknys, kiti lenda iš žemės — tai stiebas. „Iš kur žino daigas, kad jis ras maisto žemėje? Iš kur jis žino, kame yra žemės turtai?“ Tankiai gyslašaknis augalas ima sau maistą iš žemės. Kita dalis augalo — stiebas išlenda iš žemės ir auga į viršų. Stiebas išduoda šakas ir šakeles, kurios neša lapus, žiedus ir vaisius. O tų lapų įvairumas! Nors, nerasime visame pasaulyje, kad bent dviejų skirtingų medžių būtų vienoki lapai, bet ir tame skirtume matosi didelė tvarka ir tikslingumas. Niekur nerasime, kad pav. ant vyšnios augtų kriausių lapai, ar ant beržo ažuolo lapai. Lapai tarnauja augalams kaip maisto ir kvėpavimo organai. Jie yra sumaizgyti gyslelėmis, lyg nervais, kurie padeda tą darbą atlikti.

Augalams maitinantis lapais, svarbiausią vaidmenį vaidina dalis oro vadinama angliarūkščiu. Su pagalba lapų žalumo angliarūkštis saulės šviesai veikiant tampa priimtas, o rugštingamis išleidžiamas.

Koks gražumas ir įvairumas augalų žiedų savo forma, spalva ir kvapsniu. Svarbiausi žiedų užduotis vaisių sudarymas, palaikyti savo giminę. Tai atlikti jiems padeda įvairūs gyvuliai; vabzdžiai, žmogus, vėjas ir t. t. Mat augalų žiedai irgi yra dviejų giminių: vyriškos ir moteriškos. Ir štai įvairūs vabzdžiai belandžiodami, bitelės medučio beieškodamos, vėjas, išnešioja žiedų dulkeles nuo vieno prie kitų ir taip juos apvaisina.

Vaisius jau užbaigia grūdą ir padeda jį pasėti. Būtinai reikalinga, kad sėkla kuo toliausiai būtų išnešiojama. Todėl augalų sėklos — vaisiai turi vieni pav. šnipukus, adateles ir įsikybę į gyvulių kūnus toliausiai nukeliauna. Kitų sėklos esti apdengtos mėsa — maistu p. slyvų, obuolių ir t. t. ir jos esti paukščių, gyvulių ar net žmonių suvalgomos ir tuo būdu sėkla išnešiojama, lengvesnes — gi išnešioja ir platina vėjas.

Kiek gražios vilties duoda tikinčiam krikščioniui gamta! Įsisąmoninkim mes į augalų gyvenimą! „Ar augmenija yra negyva mašina, kuri užvesta dirba be jokios minties? Ar mes gyvename negyvame pasaulyje, ar dar yra ypatingas gyvybės įsakymas, kurs lygiai liečia tave, kaip ir pakelėje neužmirštuolę? Ar tu jauti amžiną tiesą, kuri ne aklais, mechaniniais, bet akylais, tikslingais įstatymais valdo pasaulį?“.

2. Gyvuliai.

Veltui stengtasi nustatyti griežtą rubežių tarp augalų ir gyvulių pasaulių. Vieni norėjo gyvulių skirtumą nuo augalų rasti judėjime, jo rūšyje, kiti tame, kad augalai susideda iš narvelių. Bet yra atsitikimų, kad ir augalai savystoviai gali judėti; ogi ir gyvulių

kūnas taipgi susideda iš narvelių. Bet iš tikrųjų gyvulys yra toks tvarinys, su kuriuo joki, kad ir tobuliausia, kokią tik žmogaus išmintis galėjo išmanyti, mašina negali susilyginti. Gyvulio kūnas panašus į mašiną, kuri maistu aprūpinta esti paskatinama į darbą. Priimtas maistas kūne sudega ir susijungia su įkvėpjamu rūkštingamiu. Tuo degimo procesu pasireiškia muskulų ir nervų veikimas.

Kad toks komplikotas organizmas galėjęs būtų pripuolamai pats atsirasti, su tuo sutikti būtų didžiausia kvailybė, sako mokslininkas. Jei visos gyvulių rūšys atsirado iš vieno ir tai paprasčiausio organizmo, tai kaip galėjo atsirasti tie tiek kompikuoti vidaus organai? Kaip atsirado pilvo liaukos? Kas sudarė ir taip tvarkingai sunarstė žarnas? Kaip susidarė jaknos ir jos įtaka į virškinimą ir t. t. Vienas tik gyvulių virškinimo organų apmąstymas įrodo jau buvimą aukštesnės esybės, kurios iveriamoji, galė suteikė tam aparatui esimą, veikimą ir tikslingą bendradarbiavimą.

Kita griežtai sutvarkyta sistema yra iš maisto kraujas sudarymas ir jo cirkuliacija (tekėjimas) arterijomis ir venomis. Kraujas apibėga kiekvieną ir mažiausią kūno dalelę, pašalindamas jame kas nereikalinga ir pridėdamas — sudarydamas kas reikalinga. Šiame darbe labai daug jam padeda kvėpavimas.

Rodos visai neprigulmingą sistemą išraizgytą visą organizmą sudaro nervų sistema. Kaip kraujas savo centrą turi širdyje, taip nervų sistemos centras yra galyos ir nugarkaulio smegenys. Bet abu šie centrai labai artimai bendradarbiauja. Nervų centrai — sistema negali apseiti be kraujo maisto, bet iš kitos pusės be nervų sistemos negali būti papenėta gerai jokia kūno dalelė. Nervai yra labai opūs, todėl savo centruose yra apsaugoti tam tikromis plėvėmis ar kaulu, kad nepakenktų koks nors sukretimas. Nervų išsišakojimas yra tobulas, simetrinis paralélizmas nepaprasto

meniškumo. Jos nepaprastai tvarkingai nueina į visas kūno daleles neperkirsdamos viena kitai kelio.

Visai skirtinas reiškinys gyvulių gyvenime yra instinktas t. y. prigimties linkimas. Kad tas linkimas yra meniškas, tai matome iš to, kaip gražiai pasidaro paukščiai lizdus, bitės korius ir t. t. Instinktą galima pavadinti mokslu, bet ne įgytu, o prigimtu. Todel pav. jaunas bites nereikia mokinti, kaip dirbti korius, jos jau pačios moka. Ir čia nėra jokios pažangos. Kokius darė prieš kelius tūkstančius metų, lygiai tokius pat daro ir dabar ir darys tokius pat po kelių tūkstančių metų.

Žmogus yra gyvulių viešpats. Vienus jų žmogus pasidarė naminiams, kitus persekioja, kaip priešus, kitus vartoja valgiui, jų plaukus, vilnas, kailius sunaudoja papuošimams, apsirėdymui. Tūkstančiai žmonių turi darbo — pragyvena žuvininkyste, medžiokle ir t. t.

3. Žmogus.

Žmogus savo prigimtimi yra tvarinijos vainikas. Šv. Augustinas sako: „Kiti tvariniai yra tik pėdsakai Dievo, gi žmogus yra Jo paveikslas“. Žmogus turi aukštesnį už gyvulio tikslą, ir paskyrimą. Žmogus kaipo Dievo paveikslas artimai yra susijęs su Dievu. Jis savo pradžioje ir tolimesniame gyvenime visiškai priklauso nuo Dievo. Taigi ir pradžioje žmonijos žmogus nebuvo paliktas vienas savo likimui, bet buvo globojamas Dievo. Kitaip ir negalėjo būti. Juk dabar mes išmokstame pav. kalbėti tik nuo kitų kalbančių, ką nors dirbti nuo dirbančių, o iš ko turėjo išmokti pirmieji žmonės, jei be jų daugiau žmonių nebuvo. Be abejo, juos turėjo išmokinti pats Dievas. Dievas tada jiems atstojo ir žemiškus tėvus.

Daig kalbama ir rašoma apie žmonių giminės senumą. Vieni sako, kad kaip žmogus gyvena ant žė-

mės praėjo jau 50 ar 100 tūkstančių metų, kiti sako— 300 ar 400 tūkstančių metų.

—400.000 metų.

Žmonijos senumą galima dalinai pažinti iš liekanų k. a. grabų, miestų ir gyvenimo liekanų, įrankių vartojamų namams parengti, valgiui gaminti, medžioti ir tt. Senovės įrankiai buvo padaryti iš akmens, paskiau dailinto akmens, vėliau iš vario, bronzos ir pagaliau iš geležies. Taigi skiriama 1) senasis ir naujasis akmens periodas, 2) vario ir 3) geležies periodai. Pirmajame periode—senajame akmens žmogus gyveno urvuose, kovojo su urvų lokiais ir liūtais, medžiojo zubrus, briedžius ir ožius, kurių kaulų smegenis vartojo valgiui. Ginklais vartojo peilį, ylą, ietį ir strėlas, kurie buvo padaryti iš nedailinto akmens, vėliau iš kaulo. Kailius vartojo apsirėdymui, dantis pasipuošimui. Naujesniame akmens periode įrankius žmogus vartojo jau dailinto akmens. Jis tapo jau sėslus, o ne bastūnas. Dirbo žemę, sėjo miežius, kviečius, linus. Turėjo naminių gyvulių; raguočių, kiaulių, avių ir ožkų. Gyveno olose ir polių trobesiuose ant vandens. Mirusiems į žemę buvo įkasama valgio ir gėrimo. Bronzos periode buvo išrasta varis ir jo mišinys su cinu. Iš javų jau pradeta sėti avižos ir rugiai. Mirusieji buvo laidojami labai papuošti ir valgyti bei gerti įdedama indais. Pagaliau prasideda mirusių kūnų deginimas. Įvedama bendros kapinės ir tuo prasideda mirusių garbinimas, kur eina ir per geležies periodą. Šis mirusių garbinimas yra tai ženklas, kad jau tada tikėta į anapusinį pomirtinį gyvenimą. Kaip paguodžiantis, yra žmogui tikėjimas, kaip jis kelia mintis prie Dievo, kaip pripildo sielą ilgesiu pomirtinio gyvenimo ir amžino susijungimo su Dievu! Atimk žmogui tikėjimą, o jis taps ne kas kitas kaip mėšlas dirvai tręšti. Jis taps menkesnis ir už gyvulį, nes jis turės kentėti be paguodos, šaukti be pagalbos ir, jei jis nematys šviesios dieneles, nusiminti ir mirti be vilties.

Tiesą mylįs, rimtas mokslininkas neranda tikėjime jokio prieštaravimo gamtos mokslui. Žymus mokslininkas K.z.v. Baer sako: „Sakoma, kad gamtos mokslai griaua tikėjimą. Neišmanėliai. Mąstymo galė ir tikėjimas lygiai žmogui yra prigimta, kaip ir ranka bei koja. Tikėjimas yra žmogaus ypatybė, kuri jį skiria nuo gyvulių. Jie negali mąstyti. Ar jį nemoka savo teisių apsaugoti? Kiekviena dvasinė jėga ten linksta, kur ji yra paskirta. Kvailybė būtų rankomis vaikščioti, o kojomis malkas kapoti. Argi tas bus išmintingesnis, kurs savo mintis, kreips ne ten, kur jos veržiasi“? Profesorius S. Reinke sako: „Jei mes Dievo nematome nei akimis, nei mikroskopu, nei teleskopu, tai dar nereiškia, kad jo nėra. Jei žmogus apanka, jis nemato ir visų kitų daiktų, bet tai nereiškia, kad jų nėra“.

Mes Dievą pažįstame iš jo darbų. Mes galime Dievą vadinti aukščiausiu gamtos įstatymu. Bet kai sakoma: nėra Dievybės dėl to, kad negali būti, tai yra jau mokslinė piktadarybė.

Gamtos mokslai žino tikslingume vadovaujančią, sau neprieštaraujančią, ne anarchinę Dievybę. Ji veikia savo įstatymais, kuriais gyvena augmenija ir gyvuliai. Jei ji mums kiek nesuprantama, tai nestebėtina, nes juk pav. mūsų protas irgi yra kas tai nesuprantamo, o tuo tarpu tikime, kad žmogus turi protą. Gi Dievas yra aukščiau visokio supratimo, kurio mes negalime nei aprašyti, nei suprasti, o matome ir jaučiame tik Jo darbus. Dievas pasireiškia gamtoje, kaip žmogaus dvasia elektro-dinaminėje mašinoje, telefone, telegrafe, muzikoje, stovyloje, dainoje, paveiksle. Kaip šie dalykai yra išraiška žmogaus (nes žmogus juos padarė), taip apgyventa gamta yra Dievo išraiška, per kurią jis kalba į mus.

Sekime mes jo balsą. „Visur ir visumet — ar ką pradėdami ar baigdami, pasisekus ar nepasisekus — atsiminkime didžiojo mokslininko Keplerio žodžius:

„Mano aukščiausias troškimas čia žemėje yra pačiame savyje užlaikyti Dievas, kurį aš radau pasaulyje.

Liesiškių Pranas.

25.X.1927.

Kaunas.

Darbininkų daina.

Sulaukėme laisvės žėruojančio ryto!
Tiek amžių mus slėgus praslinko naktis,
Ir pančiai vergijos nuo rankų nukrito.
Palaimintas pirmas aušros spindulys!

Vargų ir nelaimių praslinkus gadynei,
Ramybė ir laisvė vaikams Lietuvos,
Tikyba ir darbas, brangioji Tėvynė,
Brolybė pasauly — štai obalsiai mūs!

Šiandieną į viršų mes vėliavą keliam,
Ne kruvino keršto, pagiežos, kovos, —
Vienybėn! Pasaulis pajus mūsų galę!
Atremt mūsų priešus pakaks mums jėgos.

Te vėliava mūsų aukštai plevėsuoja,
Po ja mes sustoję laimėsime kovoj!
Palaimintas darbas „valio“! Tegyvuoja
Laisvi darbo žmonės vienybėj.

Liūdas Sakalinis.

Ligonių kasos.

1. Bendrai apie socialinį draudimą.

Išsižiūrėję į darbo žmonių išorinį gyvenimą pastebime dvi jo ryškias savybes, būtent: 1) labai skurdų materialinį aprūpinimą ir 2) to, kad ir menko, skurdaus aprūpinimo nepastovumą.

Juk niekas negins, kad darbo žmogus vos ne vos užsidirba sau šiaip taip pramisti ir šeimai pusbdžiai išmaitinti, odangstosi jis dažnai tik šiokiomis tokiais skarmalais. Bet šitokį menką aprūpinimą ne visada lygų darbo žmogus gali išsilaikyti. Štai jis susirgo, ar jam nelaimė atsitiko, ar neteko darbo, ar susidarė kitokios sąlygos, kurios atėmė iš jo menkutį uždarbį, — ir jis jau nebeteko savo aprūpinimo, jis jau ne tik paprastas beturtis, vargšas, bet dar daugiau: jis elgeta. Jo šeimai atėjo skurdo dienos, alkis ir šaltis.

Todel visai nenuostabu, kad šiandien patys darbo žmonės ir jautresnieji jų draugai daro visas pastangas, kad to nebūtų, kad dėl ligos ar kitų priežasčių nesvyruotų darbo žmonių ir tasai menkutis aprūpinimas, kurio darbo žmonės pasiekia tik per *sunkų darbą*. Darbo žmonių uždarbiui apdrausti, tiksliau tariant, jų aprūpinimui viename lygyje išlaikyti susidarė atskiras veikimas, vadinamas *socialiniu draudimu*.

Kadangi socialinį draudimą gali organizuoti atskiri asmenys ar tam tikros organizacijos, neišskyrus ir valstybę, tad, atsižvelgiant į jo *organizatorius*, socialinis draudimas gali būti—1) valstybinis, 2) savivaldybinis, 3) privatinis ir 4) komercinis (jei kas jį organizuoja biznio reikalais).

Nelygų vel plotas, kurį socialinis draudimas apima. Pavyzdžiui, gali būti suorganizuotas socialinis draudimas prie kokios dirbiuvės, k. a. Kaune prie Šmito ar Tilmano fabriko, tuo tarpu kitose vietose jo gali nebūti.

Todei atsižvelgiant į jo apimtą plotą, socialinis draudimas gali būti: — 1) vietinis, (jei tėra kurioj vienoj vietoj), 2) visuotinis (jei yra visoje valstybėje) ir 3) tarptautinis (jei apima kelias valstybes).

Be to, juk galima taip suorganizuoti socialinis draudimas, kad socialinio draudimo kasų nariais tebus kas nori, arba kad visi turi jais būti ir t. t. Todel, atsižvelgiant į *organizacijos pobūdį*, socialinis draudimas gali būti—1) laisvas (jei nariai draudžiasi neverčiami), 2) privalomas (jei nariai draudžiasi verčiami), 3) fakultativinis (jei kartą narys apsidraudė, tai jis turi būti apsidr. tam tikrą laiką) ir 4) pensinis (jei pati valstybė moka pensijas).

Pagaliau nelygu ir priežastis, dėl kurios darbo žmogus nustoja uždarbio arba, kitaip tariant, aprūpinimo. Pavyzdžiui, darbininkas gali nustoti darbo ir tuo būdu aprūpinimo dėl ligos, dėl nelaimės, dėl senatvės arba dėl paties darbo negavimo. Todel atsižvelgiant į pačią socialinio draudimo kilmę arba priežastį gali būti socialinis draudimas—1) ligai, 2) nelaimei, 3) senatvei, 4) mirčiai (našlių ir našlaičių draudimas), 5) gimdymui, 6) iuvalidiškumui ir 7) nedarbui.

Tuo būdu mes matome, kad socialinis draudimas gali būti įvairiai skirstomas, jis gali būti ir mišrus. Bet šiuo kartu mums ir bus gana kalbėti apie socialinį draudimą bendrai: mūsų uždavinys pakalbėti apie vieną jo *svarbiausią rūšį*, būtent: apie *draudimą dėl ligos*, arba, apie *ligonių kasas* (socialinį draudimą visą ar jo dalį atlieka tam tikros kasos).

2. Ligonių kasų istorija.

Ligonių kasų šaknų reikia ieškoti krikščionybės pirmuosiuose amžiuose. Senovės Romoje, spaudžiami ir persekiojami krikščionys, turėjo savo laidojimo ir susiėlpimo kasas. Panašių organizacijų (kasų) randame ir viduramžiuose. Bet šitos kasos neišaugo plates-

nėmis organizacijomis, priešingai, kurį laiką jos buvo visai nnykusios. Tik XVIII amž. vėl ima darbininkai kurti visą eilę įvairių kasų, jų tarpe ypač ligonių. Tai buvo laisvas, privatinis, vietinio pobūdžio socialinis draudimas. Jis ypačiai išbujojo Anglijoje, kuri ir šiandien laikoma laisvojo draudimo pavyzdžiu. Bet šiaip ar taip laisvas, privatinis, sudarytas atskirų organizacijų socialinis draudimas, ligai be paramos iš šalies, labai išbujot negali: jis tegali apimti pačius turtinguosius darbininkus — mažiau uždirbą nepajėgia sumokėti tam draudimui reikalingo mokesčio. Vadinasi, laisvas socialinis draudimas ligai negali aprėpti visų jo reikalingų žmonių. Todėl savaime aišku, laikui bėgant, prieita prie minties, kad draudimas ligai turi būti privalomas. Tokią mintį pirmieji įvykdė vokiečiai 1883 metais; jų pavyzdžiu privalomąjį draudimą ligai įsteigia austrai (1888 met.), Liuksemburgas (1901 m.), Norvegija (1909 m.), Serbija (1910 m.), Anglija (1912 m.), Rumunija (1912 m.), Rusija (1913 m.), Bulgarija (1918 m.), Lenkija (1920 m.), Graikija (1922 m.), Japonija (1922 m.), Latvija (1923 m.) ir Lietuva (1926 m. priimtas įstatymas, kurį seimui patiekė darbininkų organizacija (Darbo Feder.) ir kuris ypačiai teko smarkiai ginti darbininkų organizacijoms).

3. Pagrindiniai dalykai.

Kalbėdami apie ligonių kasas, apie jų įstatymą, ypačiai turime kreipti dėmesio į ligonių kasų 1) veikimo sritį (ekstensingumą), 2) teikiamą pagalbą (intensingumą), 3) lėšų sudarymą ir 4) organizaciją.

Kalbant dėl ligonių kasų veikimo srities, savaime suprantama, kad darbo žmonėms turi rūpėti, kad tos ligonių kasos būtų prieinamos ko didžiausiam narių skaičiui, kitaip tariant, kad jos pasižymėtų vadinamuoju *ekstensingumu*. O jos tokios bus, jei draudimas ligai bus valstybinis, visuotinis ir privalomas.

Pagalbos atžvilgiu ligonių kasos turi pasižymėti savo pakankama medicinos pagalba ligoje ir pašalpa pinigais, kitaip tariant jos turi pasižymėti vadinamuoju veikimo intensingumu plačia prasme.

Ligonių kasų lėšos turi būti sudarytos taip, kad jos pakeliamos būtų darbininkui, darbdaviui ir valstybei. Paprastai ligonių kasų lėšas sudaro darbininkų ir darbdavių įnašai. Bet yra tokių valstybių, kur prie ligonių kasų lėšų sudarymo prisideda valstybė (Anglija, Latvija, Norvegija...) ir net savivaldybės (Norvegija). Tačiau iš kitos pusės yra ir tokių valstybių, kur ligonių kasų lėšas sudaro tik darbininkų įmokėjimai (Rumunija).

Kai dėl ligonių kasų organizacijos, tai, žinoma, ji turi būti sutvarkyta demokratiškai, vadinasi darbininkams, darbdaviams ir valstybei turi priklausyti tinkama vieta kasų aparate. Niekas iš kasų dalyvių negali turėti daugiau, kaip po vieną balsą.

Pats kasų aparatas turi būti sudarytas taip, kad jam laikyti išeitų ko mažiausią pinigų ir būtų jis sudarytas ko paprasčiausiai.

4. Mūsų ligonių kasų įstatymo ekstensingumas.

Mūsų ligonių kasų įstatymas numato trejopą draudimą ligai, būtent: 1) privalomą, 2) laisvą ir 3) fakultatinį.

Privalomai turi apsidrausti ligai visi be lyties ir amžiaus skirtumo asmenys, kurie pasamdyti dirba arba tarnauja valstybei, savivaldybėms ar privatiems asmenims. Bet privalomas apsidraudimas neliečia 1) asmenų, kurie pasamdyti laikiniems darbams, kurie trunka ne ilgiau, kaip mėnesį (malkakirčių, šiaip jau padieinių darbininkų...), 2) asmenų, kurie uždirba mėnesiui daugiau kaip 400 litų 3) žemės ūkio darbininkų ir 4) valstybės tarnautojų, kurie apdrausti kitais įstatymais.

Laisvai gali apsidrausti kiekvienas asmuo, jeigu jis ne senesnis, kaip 50 metų ir jeigu neserga kokia neišgydoma liga, galinčia padidinti jo palinkimą ligai.

Fakultatyviškai gali apsidrausti žemės ūkio darbininkai. Jei žemės ūkio darbininkas nusprendė apsidrausti ligonių kasoj, tai ūkininkas ar apskritai darbdavys turi mokėti už jį tokį mokesį ir eiti tokias pareigas, kaip ir už privalomai apsidraudusį.

Tuo būdu matome, kad mūsų ligonių kasų įstatymas gali būti pritaikytas visiems darbininkams ir net nedarbininkams. Tiesa, privalomai apdraustųjų skaičius mūsų įstatymu nėra labai didelis, bet ateity, plėtojantis socialiniam draudimui, reikia tikėti, kad šitas trūkumas bus pašalintas; privalomai turės būti apdrausti visi darbo žmonės, kurie iš savo uždarbio negali atidėti tiek, kad ligos ištikti galėtų patys apsirūpinti. Tad yra tikslas, kurio darbo žmonės turi siekti.

Čia dar baigiant reikia pažymėti, kad nė vienoj valstybėje iš karto nebuvo privalomai apdrausti visi darbo žmonės. Pavyzdžiui, Vokietijoje 1883 m. išleistas ligonių kasų įstatymas apėmė tik mažą dalį samdomųjų darbo žmonių, tik vėliau to įstatymo veikimo sritis puvo praplėsta. Panašiai yra ir kitur. Taigi nenuostabu, jei Lietuvoj irgi iš karto privalomai neapdrausti visi samdomieji darbo žmonės

5. Mūsų ligonių kasų teikiamoji pagalba.

Mūsų ligonių kasų įstatymas numato dvejopą pagalbą, būtent: medicinos pagalbą, ir pašalpą pinigais.

Susirgusiems ligonių kasos nariams numatoma tokia medicinos pagalba:

1) pirmutinė medicinos pagalba ūmai susirgus ir staigiam nelaimingam sveikatai atsitikimui ištikus,

2) ambulatorinė medicinos pagalba,

3) gydytojo atsilankymas ligonio bute, jei ligonis negali pakilti iš lovos ir pats nuvykti pas gydytoją,

4) vaistai, tvarstomoji medžiaga ir gydymo reikmenys,

5) ligoninė su visu gydymu ir laikymu ir

6) moterims gimdymo pagalba namie ar gimdymo įstaigoje (ligoninėje).

Tokią pat medicinos pagalbą gali gauti ir ligonių kasos nario šeima, bet ne ilgiau kaip 13 savaičių.

Moterys-gimdyvės, jeigu jos buvo prieš gimdymą bent 6 mėnesius ligonių kasos nariais, gauna gimdymui visą medicinos pagalbą, žindymo pašalpą, vystyklams 50 litų ir dar kitų rūšių pašalpą. Gimdymui duodama 8 savaitės.

Gimdymo pagalbą gali gauti ir ligonių kasos narių žmonos.

Be medicinos pagalbos, ligonių kasos nariai, jeigu jie negali dirbti, dar gali gauti pašalpą nuo pusės ligi viso savo uždarbio didumo. Šią pašalpą jie gali gauti ne ilgiau kaip per 26 savaites. Bet ligonių kasos taryba gali šelpimo laiką pratęsti.

Tų vietų kasos nariams, kur nebus kasos gydytojo, už medicinos pagalbą gali būti atlyginama pinigais, kad patys nariai kreiptųsi į bet kurį gydytoją.

Šitas pat ligonių kasų įstatymas numato ir pašalpą laidotuvėms. Jei ligonių kasos narys miršta, tai jo šeima gali gauti laidotuvėms pašalpos, lygios to nario paskutiniam pagrindiniam dienos uždarbiui, padidintam nuo dvidešimt ligi trisdešimt kartų.

Tuo būdu matome, kad įstatymų numatoma pagalba yra visai pakenčiama, jeigu tik ją mokės atatinamos įstaigos gerai vykdyti.

6. Mūsų ligonių kasų lėšos.

Kad galima būtų teikti tokia stambi medicinos pagalba ir pašalpos pinigais, reikia nemaža lėšų. Mū-

sų įstatymu jos bus sudaromos iš darbininkų ir darbdavių įnašų ir valstybės tam tikru primokėjimu. Įstatymu darbininkai turėtų mokėti kas mėnuo ligi 3⁰/₁₀ savo uždarbio, beveik tiek pat ir darbdaviai. Koks⁰/₁₀ teks mokėti valstybei, tuo tarpu neaišku...

Be to, kasos savo pajamas gali padidinti, nors labai nedaug, iš įvairių savo kitokių pajamų. Bet tai tik smulkmenos, apie kurias tokiam trumpam rašinėlyj neverta ir kalbėt.

Su ligonių kasų lėšų sudarymu kitose valstybėse visaip yra. Jei visus kasos gaunamus įnašus pažymėsime 100, tai, pavyzdžiui, Vokietijoje, Austrijoje ir Liuksemburge, darbininkas moka 66²/₃ dalis, darbdavys — 33¹/₃, Čekoslovakijoje Vengrijoje ir Pietų Serbijoje — darbininkas moka 50 dalių, darbdavys — irgi 50; Lenkijoje — darbininkas moka 40 dalių, darbdavys — 60; Latvijoje darbininkas, darbdavys ir valstybė moka beveik po lygiai; Norvegijoje — darbininkas moka 60 dalių, darbdavys — 10, valstybė — 20 ir savivaldybės — 10. Bet yra ir tokių šalių, kur visus įnašus sumoka vienas darbininkas, pav. Rumunijoje; čia darbdavys tik surenka mokestį ir sumoka į kasą.

Geriausios darbininkams kasų lėšų sudarymo sąlygos yra Anglijoje. Ten darbininkas moka į ligonių kasą nuo 10 ligi 45 dalių, atsižvelgiant į uždarbio dydį, (juo kas mažiau uždirba juo progresingai mažiau ir sumoka į kasą), darbdavys nuo 33 ligi 66 dalių ir valstybė nuo 22 ligi 38. Finansinio sutvarkymo atžvilgiu Anglų kasos yra pavyzdingiausios.

Taigi, palyginę mūsų ligonių kasų lėšų sudarymą su kitų valstybių matome, kad pas mus ligonių kasos lėšos sudaromos darbininkų atžvilgiu gana pakenčiamai.

7. Mūsų ligonių kasų organizacija.

Mūsų ligonių kasų įstatymu numatomos steigti ligonių kasos kiekviename apskrityje. Vadinasi, mūsų kasos bus *teritorialinės*. Kadangi apskritis turi nemažą plotą ir daugeliui ligonių kasų narių bus sunku pasiekti pati kasą, tad apskrityje gali būti steigiami skyriai.

Visus ligonių kasos reikalus tvarko 1) ligonių kasos taryba, 2) ligonių kasos valdyba, 3) ligonių kasos revizijos komisija ir 4) ligonių kasos trečiųjų komisija.

Ligonių kasos taryba bus sudaroma iš dviejų trečdalių ligonių kasų narių atstovų ir vieno trečdaliu darbdavių atstovų. Demokratingumo principais ligonių kasos nariams turėtų tekti daugiau atstovų, bet įstatymo leidėjai tam demokratingumui nusikalto, paėmę pavyzdį iš Vokietijos, kur irgi šitaip sudaromos tarybos. Čekoslovakijoje jos dar mažiau demokratingos, nes ten ligonių kasų narių ir darbdavių yra per pusę. Kitose valstybėse taip pat nesilaikoma to demokratingumo. Matyt, praktikoje šitas idealas sunku tuo tarpu įvykdyti. Bet reikia turėti vilties...

Panašus atstovų santykis valdyboje ir revizijos komisijoje. Tik trečiųjų komisija kitaip sudaryta. Čia po lygiai įeina darbininkų ir darbdavių ir jie renka absoliutinę balsų daugumą patikimą pirmininką. Mat, kitaip ir būti negali; kitaip sudarytai trečiųjų komisijai, kuri sprendžia nesusipratimus, nieks nenorės pasitikėti.

Visus kasos reikalus atlieka valdyba, o vyriausias kasos organas yra taryba.

Kadangi mūsų ligonių kasos yra valstybinė, ne vietinė, organizacija, tad joms tvarkyti prie Vidaus Reikalų Ministerijos įsteigta Vyriausiojo Socialinio Draudimo Valdyba, kurią sudaro du valdžios atstovai, du darbininkų atstovai ir vienas darbdavys. Šita valdyba yra vyriausia ligonių kasų tvarkytoja.

Kadangi socialiniu draudimu bendrai ir ligonių kasomis skyrium yra suinteresuota ir valstybė, tad valdžia turi turėti jų tvarkyme irgi sveriamos reikšmės. Todel savaimė aišku, kad ligonių kasų vyriausia priežiūra priklauso Vidaus Reikalų Ministeriui.

Vakarų Europoj ligonių kasų aparatas yra sutvarkytas įvairiai. Puikiausias jis Vokietijoje, kur kiekviena rūšis darbininkų gali turėti savo kasas.

Baigiant reikia pažymėti, kad per didelis kasų smulkinimas tik silpnina kasas, pabrangina jų aparatą. Todel smulkios ligonių kasos nėra idealas...

Bendros išvados.

Kiek panagrinėję savo kasų įstatymą, matome, kad jis nėra blogas, kad palyginus su daugelio kitų valstybių panašiais įstatymais jis yra vienas iš pažangesniųjų. Bet vis dėlto jame yra kiek trūkumų, būtent: per mažas skaičius privalomai apdraustųjų, ir kiek per dideli mokesčiai patiems nariams. Apie smulkesnius jo trūkumus čia nekalbėsime: jie paaiškės įstatymą vykdant. O nuo jo vykdymo būdo, žinoma, daug labai pareis jo gerumas ar blogumas. „Geras gydytojas vienodai sėkmingai gydo šaltu ir šiltu vandeniu“ pasakė vienas rašytojas. Iš dalies tai tiesa, kuri galės būti patvirtinta ir ligonių kasų įstatymo vykdymu.

Mėgėjas.

Draugams darbininkams.

Jau teka mums laisvės aušružė rausva,
Vilioja ir žavi skaisti ateitis;
Jau pančius sutraukėm, tėvynė laisva!
Tad vyrai į darbą! atmerkime akis!

Nekelkim į viršų vėliavą raudoną,
Tai prakeiksmo ženklas! Ji mūsų krauju
Gausiai nudažyta; tai ženklas tironų —
Lenino ir Trockio, skriaudikų naujų!

Ne kerštą ir kraują mes rengiamės sėti,
Ne plieno galasti aštriuosius kardus,
Pūslėtos mūsų rankos ne kraujui yr lieti,
O sielos, ne „cilikų“ garbint vardus.

Mes turime Dievą — Pasaulio Tvėrėją,
Iš vargdienio sielos Jo nieks neišplėš!
Jisai mūsų Tėvas, Jis mūs užtarėjas.
Vienybė ir darbas mums laimę atneš!

Nereikia mums kardo, jei žodžio pakanka:
Vaikai juk mes esam laisvos Lietuvos!
Vienybėn tik, broliai, ranka gi į ranką.
Šiandieną mums laikas kitokios kovos!

Po vėliava Kristaus vienybėn, draugai!
Vienybė mums laimę duos mūsų Tėvynei:
Nuluš „cilikų“ ir ponų ragai,
Kur ruošiasi pervert mūs tvirtą krūtine

Darbininkas.

Šis tas iš Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos gyvavimo.

Darbo žmonių būklė ligi 1923 metų sausio mėn. 15 dienos.

Didi ūkiški rūpesčiai kamavo anuo metu visų luomų ir visų pašaukimų Klaipėdos Krašto gyventojus. Didžiojo karo perkūnija daug, labai daug sunaikino materialinių ir dvasinių krašto vertybių; ogi visiškas vokiečių markės susmukimas dar labiau nubiednino didžiąją gyventojų dalį, negu kruvinojo karo audros viesulai. Ogi be sąžinės, be dorovės sau'elė gobšų spekuliantų nematyta pralobė. Šalia visa to, atsiradęs krašte nedarbas, paastrėjęs būtų krizis, ir taip jau skurdžią darbo žmonių būklę, darė dar skurdesnę, dar nelaimingesnę.

O jeigu dar atsiminsime, kad tuo laiku bemaž visose krašto savivaldybėse ir autonominėse įstaigose sėdėjo ponai social'emokratai,—kurie, susibičiuliavę su didponiais—dvarionimis ir fabrikantais,—daugiau buvo užimti siundymu vienos tautos žmonių prieš kitą tautą, negu nedarbo pašalinimu ar bent jo pasėkų sušvelninimu; kuriems arčiau prie širdies buvo savųjų algų padidinimas, medžioklės pasismaginimai ir dienpinigių sumos, negu opiausieji darbo žmonių rūpesčiai ir reikalai, — tai iš tų duomenų galėsime susidaryti sau ano meto Klaipėdos krašto darbo žmonių būklės pilnutinį vaizdą. Tas vaizdas labai ir labai niūrus.

Klaipėdos krašto krikščionių darbininkų organizavimosi angoje.

Keleta šimtų metų atkakliai vokietinamas Klaipėdos krašto visuomenės kamienas—tikriausieji lietuviai—negalėjo neapsamanoti vokiškos, brutalaus materializ-

mo persunktos, kultūros samanomis. Savaiame tad suprantama, kad amžių vergovės pančiams nukritus ir susijungus atplėštajai tautos daliai su visu tautos kūnu, vergovės pasėkos tuo susijungimu dar nepanaikintos ir nuožmaus vokietinimo samanos nuo Klaipėdos krašto visuomenės lietuviškojo kamieno dar nenuvalytos... Atgaivinti gudraus vokiečio ilgų amžių atkakliomis pastangomis išniekintą, iškoneveiktą, numarintą ir palaidotą krašto lietuvių tautinę sąmonę, nelengvas darbas. Susipratusieji lietuvininkai, tariant tie, kurie 1923 m. sausio 15 dieną savo tėvynės meilės įdiegtu pasiryžimu ir pasiaukojimu šimtmečių vergovės pančius sutraukė, su dideliu susirūpinimu ieškojo būdų ir priemonių tautinei sąmonei pažadinti, buvusių viešpačių nualintam krašto ūkiui pakelti ir į didį vargą įstumtų darbo žmonių būklei pagerinti. O kad darbo žmonės, siekdami savo tikslų, savo reikalų teisingo patenkinimo, gali laimėti tik tada, kai jie eina į tikslą suglaustomis eilėmis, kai jie stato savo reikalavimus organizuotos darbo visuomenės vardu, tai dėl to šiuo metu ir Klaipėdos krašto krikščionių darbininkų susiorganizavimo uždavinys pasidarė ypač opus. Juo opesnis tasai uždavinys buvo dėl to, kad žymi krašto darbo visuomenės dalis, savu kailiu išmėginusi viešpatavusių krašte didponių bičiulių—socialdemokratų „malones“ ir pažinusi jų „susirūpinimą“ darbo žmonių reikalais, suprato socialistų pažadų veidmainingumą ir nieku gyvu negalėjo sutikti sąmoningai lįsti į darbo žmonėms pragaištingus socializmo žabangus. Reikėjo tad naujus organizavimosi kelius ir naujus principus pasirinkti. Ir jie buvo pasirinkti. Rods, pasirinktieji keliai nėra nauji, nėra naujai išgalvoti, ar išsvajoti. Tai gyvojo gyvenimo principai. Juosius Laisvosios Tėvynės darbo broliai jau anksčiau yra padėję savo organizuotojo veikimo pagrinde, ogi jie patys jau bemaž du tūkstančių metų, kai žmonijai paskelbti.

Kristus atnešė darbo žmonėms ne vieną tik dorovės, bet ir ekonominį išvadavimą. Jisai, duodamas tiek ponams, tiek vergams vieną ir tą pačią maldą: „Tėve mūsų, Kuris esi danguje...“, doroviniai sulygino visus žmones. Dievo akivaizdoje nėra nei vergų, nei ponų, tėra Dievo vaikai. Ogi tardamas neteisingai skaudžiamajam vergui: „Vertas darbininkas savo užmokeščio“, Kristus principe išsprendė painiausias socialines problemas. Ir tikrai šitie dieviškosios išminties padiktuotieji principai, stipriai organizuotos darbo visuomenės pastangomis įgyvendyti, sudarytų patenkinamas darbo žmonėms gyventi sąlygas ir užtikrintų dorą, žmonišką jų būklę. Va, dėl ko ir Klaipėdos krašto krikščioniškoji darbo visuomenės dalis, nusivylusi gražiais socialistų žadėjimais ir persitikrinusi jų darbų ir principų niekingumu, nedvejodama savo organizacijai pasirinko krikščionybės principus. Va, pagaliau, dėl ko, staiga pasigirdęs šūkis: „Krikščionys darbo žmonės vienykitės!“, taip skardžiai nuaidėjo per visą Klaipėdos kraštą.

Organizuoto darbo pradžia.

Pirmieji į tą šūkį atsiliepė Klaipėdos krašto geležinkelininkai. Įvykęs 1924 metų gruodžio mėn. 17 d. Klaipėdoje geležinkelininkų darbininkų ir tarnautojų susirinkimas, konkrečiai susipažinęs su Lietuvos Darbo Federacijos tikslais ir išnagrinęs jos įstatus, nutarė tais pačiais pagrindais įsteigti Klaipėdos krašte krikščionių darbo žmonių profesinę sąjungą, vardu Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos Geležinkelininkų Sąjunga.

Nuo geležinkelininkų neatsiliko ir kitų sričių darbininkai. Ir jie subruzdavo spiestis į krikščionių darbo žmonių profesinių sąjungų skyrius. Per trumpą laiką po minėtojo geležinkelininkų susirinkimo, būtent ligi 1925 metų sausio vidurio jau buvo susiorganizavę Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos skyriai visuose didesniuose centruose: Rusnėje, Šilutėje, Klaipėdoje ir kitur.

Savaime aišku, kad šuoliais bekylas Klaipėdos krašto darbo žmonių susipratimas ir jų, galingo šūkio sukeltas, telkiamasis į organizuotus krikščionių darbo žmonių būrius, negalėjo patikti nei aršiausiems krašto vokietininkams—didponiams, nei darbo žmonių piktiems suvedžiotojams—socialdemokratams. Pirmieji išsigando, kad, susitelkusi po krikščionių darbo žmonių vėliava, susipratusios krašto visuomenės didžiuma nepareikalautų jų dvarų išdalavimo tiems, kurie, iš tikro, kaip kurmiai kiaurą amželį pragyvena tą žemele berausdami, bevarpydami. O ponų socialdemokratų negrynoj sąžinėj sukilo baimingas nerimas ypačiai dėl to, kad toji organizuotoji krikščionių darbininkų pajėga paskelbė žūtbutinę kovą socializmo skiepijamai neapykantai, melui ir veidmainiavimui. Be abejo, besiorganizuojančių krikščionių darbo žmonių priešininkų legijonus ypač didino dar ir tas veiksnys, kad jie savo vėliavoj įrašė suvokietintų brolių tautinės sąmonės gaivinimo šūkį.

1925 metų sausio mėn. 10 d. Klaipėdoje įvyko pirmasis krikščionių darbininkų profesinių sąjungų skyrių atstovų suvažiavimas. Šis suvažiavimas priėmė organizacijos įstatus, išsprendė eilę dienų klausimų ir sudarė laikinąjį centrą su būstine Klaipėdoje. Centras nutarta įvardinti Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos Sekretoriatu. Pirmutinė šito sekretoriato pareiga buvo pasirūpinti organizacijos legalizavimu, tai yra jos įstatų įregistravimu teisme. (Visose kitose Lietuvos vietose organizacijų įstatus registruoja apskrities viršininkas). Rods, tai mažmožis. Tačiau pasirodė, kad ir šitas menkas formalumas ne taip jau pigu atlikti. Klaipėdos valsčiaus teismas, patyręs, kad Klaipėdos Krašto Darbo Federacija, dirbdama darbo žmonių labui, dirbs taip pat ir Lietuvos garbei ir laimei, visomis pastangomis kovodama su nelemto vokietinimo pasėkomis ir naujais tos rūšies mėginimais, nusistatė įstatų neregistruoti.

Ir tik vargais negalais, įsikišus Krašto Direktorijai ir Gubernatūrai, po trijų mėnesių įstatatai buvo įregistruoti ir paskelbti „Klaipėdos Krašto Valdžios Žiniose“ (Nr. 27, registr. 99.).

Krikščionių darbo žmonių organizacijos veikimas ir to veikimo sąlygos.

Jauną krikščionių darbininkų organizaciją Klaipėdos krašte laukė didelis ir sunkus darbas, tai I-jo Seimelio rinkimų kova. Rinkimų reikalams aptarti 1925 m. gegužės 3 dieną laikinasis Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos Sekretoriatas sušaukė organizacijos skyrių atstovų suvažiavimą. Suvažiavimas nusmaigstė tolimesnio organizacijos veikimo gaires, išrinko nuolatinį sekretoriatą, apsvarstė dienos reikalus ir galutinai priėmė vadinamąją Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos Organizacijos Deklaraciją. Šioji deklaracija, kaip pirmas viešas Klaipėdos krašto krikščionių darbo žmonių žodis ir ypač kaip organizuotos krikščioniškosios darbo visuomenės svarbiais gyvenimo klausimais nusistatymų pareiškimas, žemiau talpinama žodis į žodį:

Visų šalių krikščionys darbininkai vienykitės!

Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos Organizacijos Deklaracija.

BRANGIOS DRAUGĖS IR DRAUGAI!

Didžiosios Lietuvos darbininkai dar sunkiais darbininkų organizacijoms rusų valdžios laikais turėjo savo atskiras profesines ir savišalpos draugijas. Geriausių Lietuvos sūnų ir dukterų pastangomis iškovotoje ir apsaugotoje laisvėje organizuojasi visa Lietuvių Tauta. Darbininkai, bežemiai, mažžemiai ir visi kiti darbo žmonės, vieni pirmųjų susitveria į vieną krikščio-

niškų darbininkų organizaciją — Lietuvos Darbo Federaciją. Šioji organizacija jau septynerius metus paskmingai dirba darbo žmonėms naudingą darbą, taip vietoj, kaip ir seime. Dalyvaudama seime Lietuvos Darbo Federacija savo iniciatyva ir pastangomis praveda seime visą eilę darbininkams naudingų įstatymų, kaip tai: 8 val. darbo dieną, kompensacijos įstatymas, dvarų darbininkų reikalams rūpinti, švenčių ir poilsio, žemės reformos. Įnešta visa eilė į seimą įstatymų sumanymų: apdraudimo nelaimingais atsitikimais ir ligoje, pensijų ir t. t. nustatymas.

Nekalbant ilgiau apie šio darbo svarbą, užtenka vien priminti, kad tik vienas žemės reformos įstatymas dešimtis tūkstančių nelaimingų dvaro darbininkų, bežemių ir mažžemių bei karių padarė naujakuriais ir savystoviais šalies gyventojais.

Lietuvos Darbo Federacija kaip vedė taip ir toliau veda nepailstamą kovą už darbo žmonių gerovę, jų gyvenimo laimę ir džiaugsmą. Ši organizacija tuščiais pažadais neužsiima. Ji dirba darbininkams naudingą darbą šiais pamatais:

1. *Valstybės reikalai.* Mums Mažosios Lietuvos darbininkams, bežemiams ir mažžemiams svarbu turėti savoji valstybė, kurioje geriausia gali būti apsaugoti piliečių reikalai, todėl mes esame už demokratinę ir nepriklausomą Lietuvą, kuri sutvarkyta plačiais autonominiais pamatais, gali patikrinti darbo žmonėms geras ir pakenčiamas gyvenimo sąlygas. Draugai, mes šešis šimtus metų išgyvenome atskirti nuo mūsų tautos kūno, todėl mums prie savų papročių prisirišusiems reikalinga saugoti plačią autonomiją, ką mes manome gyvenime pravedti Klaipėdos Konvencijos pagrindais.

2. *Socialiniai ir ekonominiai darbininkų reikalai.* Darbininkas, bežemis ir mažžemis, proto darbo proletariatas yra lygių teisių, kaip vyras taip ir moteris, pilietis ir jam įstatymais patikrinama laisvė steigti sa-

vo draugijas, daryti susirinkimus ir suvažiavimus. Valstybė tur padėti darbininkams įstatymais praveisti jų socialinius reikalavimus kaip: 8 val. darbo dieną, šventų dienų poilsis, nakties darbo uždraudimas, mokslas nemokamai, moterų sveikatos ir motinystės apsauga, darbininkų draudimas, darbo sanitarinė ir inspekcinė apsauga, sveiki ir pigūs butai darbininkams, bedarbės draudimas ir t. t. ir t. t.

Ekonominėje srity darbo žmonėms turi būti patikrintas jų gyvenimas ir savystovumas. Vedama visur kooperacinė tvarka kovai su išnaudojimu ir kapitalizmu. Žemės santykiams pertvarkyti reikalinga žemės reforma Klaipėdos krašte. Šia žeme turi būti aprūpinti visi ją apdirbantieji, taip pat kariai—invalidai, bežemiai ir mažažemiai. Gaunantiems žemės reikia duoti tinkamą pašalpą jų ūkiams įsikurti ir inventoriumui išigyti.

3. *Tikėjimo srity* mes palaikome krikščionybę nežiūrint kurios būtų konfesijos. Mes pripažįstame lygią laisvę visiems tikėjimams, taip pat ir krikščionių konfesijoms. Sąžinės laisvė patikrinama.

4. *Organizacijos reikalai.* Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos organizacija yra autonominis vienetas ir veikia visai savystoviai. Klaipėdos krašto organizacija atstovauja vietos darbininkų, darbo žmonių reikalus ir jais rūpinasi. Bendruose valstybės reikaluose autonominė organizacija eina kartu su visa Lietuvos Darbo Federacija.

Mūsų pagrindiniai dėsniai, kuriais mes organizuojame darbo žmones į savo kovos būrius už geresnį gyvenimą, už darbininko būvio pagerinimą, nėra tušti žodžiai, nėra žemės rojaus pažadai, bet vien tas, kas yra darbininkui, bežemiui, mažažemiui, tarnautojui ir visiems darbo žmonėms naudinga ir reikalinga.

Mes esame įsitikine, kad mūsų organizacijos obalsiai ir mūsų vėliava, kurią mes iškeliam už darbinin-

ku gerą, bus išganinga Klaipėdos krašto darbininkų reikalams ir norams patenkinti.

Tegyvuoją Lietuvos Darbo Federaciją! Tegyvuoją Klaipėdos Krašto L. D. F. Organizaciją! Tegyvuoją susipratusių darbininkų vienybę!

Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos Sekretoriatas.

Pasirodžius viešumoje šitai deklaracijai ir šalia jos tūleriopiems atsišaukimams, kaip sakysime dėl pravedimo žemės reformos, dėl dvarų darbininkų, dėl įvedimo draudimo įstatymų žemės ūkio ir valdžios miškų darbininkams, — krikščionių darbo žmonių organizacijos priešininkai—didponiai ir socialdemokratai—stačiai ėmė siusti pykčiu bei apmaudu ir, iš kailio nerdamies, pradėjo nekultūringiausią, slykščiausią prieš ją ataką. Sitoji biauriai nešvanki ataka nesiliovė sulig Seimelio rinkimų pabaiga, ji uoliai buvo tęsiama ir toliau. Šitokioje aplinkumoje sėkmingai dirbti organizacijos darbas neįmanoma. Ir tikrai stebėtis reikia Klaipėdos krašto krikščionių darbo žmonių organizacijos gajumu! Nežiūrint be galo nepalankių ir sunkių organizacinio darbo apystovų, organizacija ne silpnėjo, bet augo ir stiprėjo. Tatai iškalbingai liūdią į 1926 m. sausio 17 dieną įvykusį skyrių atstovų suvažiavimą atsiųstų atstovų skaičius, būtent—suvažiavo net 79 atstovai. Tai jau gražus organizacijos, taip sakant, karininkų būrys. Šitas suvažiavimas tolesniam organizacijos veikimui turėjo didžiausios reikšmės. Pažymėtina viena jo priimta rezoliucija. Ji vaizdžiai piešia Klaipėdos krašto krikščionių darbininkų organizacijos veikimo aplinką. Va, jinai: „Kl. kr. D. F. skyrių atstovų suvažiavimas vienbalsiai pripažįsta, kad visi darbdaviai persekiodami D. F. narius, nesivaduoja nei teisėtumu, nei žmoniškumu. Valdiškos (vokiškos) įstaigos, ar jų agentai taip pat palaiko darbdavius prieš D. F. narius.

Suvažiavimas pripažįsta, kad to persekiojimo priežastis yra ta, kad D. F. aiškiai gina darbininkų reikalus.

Kovai su šituo piktu darbininkų persekiojimu suvažiavimas pripažįsta reikalinga ko greičiausiai susiorganizuoti visiems Klaipėdos krašto darbininkams krikščioniškas darbininkų sąjungas.

Suvažiavimas paveda sekretoriatui tuojau organizuoti darbininkus sulig jų profesijomis ir išdirbti tarifus miško, lauko ir kitų profesijų darbininkams.

Suvažiavimas, protestuodamas prieš darbdavių persekiojimus ir prieš valdžios agentų pataikavimą darbdaviams, pareiškia, kad jei tas persekiojimas nesiliaus, tai darbininkai griebsis griežčiausių priemonių apgynimui savo teisių.

Suvažiavimas taip pat pripažįsta, kad ir socialdemokratai, eidami su darbdaviais, prisideda prie darbininkų persekiojimo. Socialdemokratai, susijungę su darbdaviais (einheitsfrontas), yra pardavę Klaipėdos krašto darbininkų reikalus. Suvažiavimas perspėja visus Klaipėdos krašto darbininkus, kad iš socialdemokratų pusės yra didžiausias pavojus ekonomiškams ir dvasiniams Klaipėdos krašto darbininkų reikalams.

Todel kiekvieno krikščioniškai nusistačiusio darbininko pareiga yra išeiti iš socialdemokratų organizacijos ir stoti į krikščioniškas darbininkų sąjungas ir kovoti su visais darbininkų priešais: su didponiais ir su jų bernais socialdemokratais.

Į I-ąją seimelį daugiausia pakliuvo tų grupių žmonių, kurios gražiausių žadinių krašto visuomenei žadėjo. Deja! Žadiniai žadiniais pasiliko, o seimelio vokiečių didžiama, besivaduodama Berlyno šovinistų vokiečių nurodymais, vietoj kraštui naudingą darbą dirbusi, bergždžiai žmonių sudėtus pinigus aikvojo savo algoms ir dienpinigiams tų provakatorių,

kurie vežė į Ženevą provakacinius skundus Lietuvos garbei kitų šalių akyse teršti. Patekę į seimelį socialdemokratai, vietoj tramdyti neteisėtus, priešvalstybinius didponių vokiečių žygius, vietoj rūpintis darbininkų reikalais ir pildyti duotuosius rinkikams pažadus, susibičiuliavo su dvarionimis ir fabrikantais ir pastarųjų nelemtas pastangas visomis keturiomis rėmė. Klaipėdos krašto krikščionių darbo žmonių organizacija tuojau po seimelio rinkimų numatė jo darbų kryptį ir jo pastangų pasekas. Tą teisingą I-jo seimelio įvertinimą ji paskelbė visuomenei savo atsišaukimu į rinkikus.

Į II-ąją seimelį krikščionių darbo žmonių organizacija savo atskiro kandidatų sąrašo visai nestatė. Tam buvo įvairių priežasčių, bet svarbiausia tai toji, kad rinkimų dieną didponiai ir socialdemokratai tyčia parinko tuo laiku, kada pats darbymetis ir darbo žmonių dalyvauti rinkimuose yra be galo nepatogu. Tačiau šitas seimelio rinkimuose nedalyvavimas dar nereikia Klaipėdos krašto krikščionių darbo žmonių organizacijos pasitraukimo iš kovos lauko už darbo žmonių reikalus bei gerbūvį ir už visos lietuvių tautos garbę. Nieko panašu! Kas šitaip galvotų, skaudžiai apsiriktų. Organizacijos darbas paskutiniu metu kaip tik dar intensyviau eina visu plačiu baru. Klaipėdos krašto Darbo Federacijos Sekretoriatas susirūpinęs Darbo Tarybos įsteigimu. Šitos tarybos bus pareiga atstovauti visokeriopus darbo žmonių reikalus visose valdžios ir visuomenės įstaigose.

Artimoj ateity numatoma iš pašaknų reformuoti pats organizacijos susitvarkymas ir organizacinis darbas pasukti nauja kryptimi, naujomis vėžėmis.

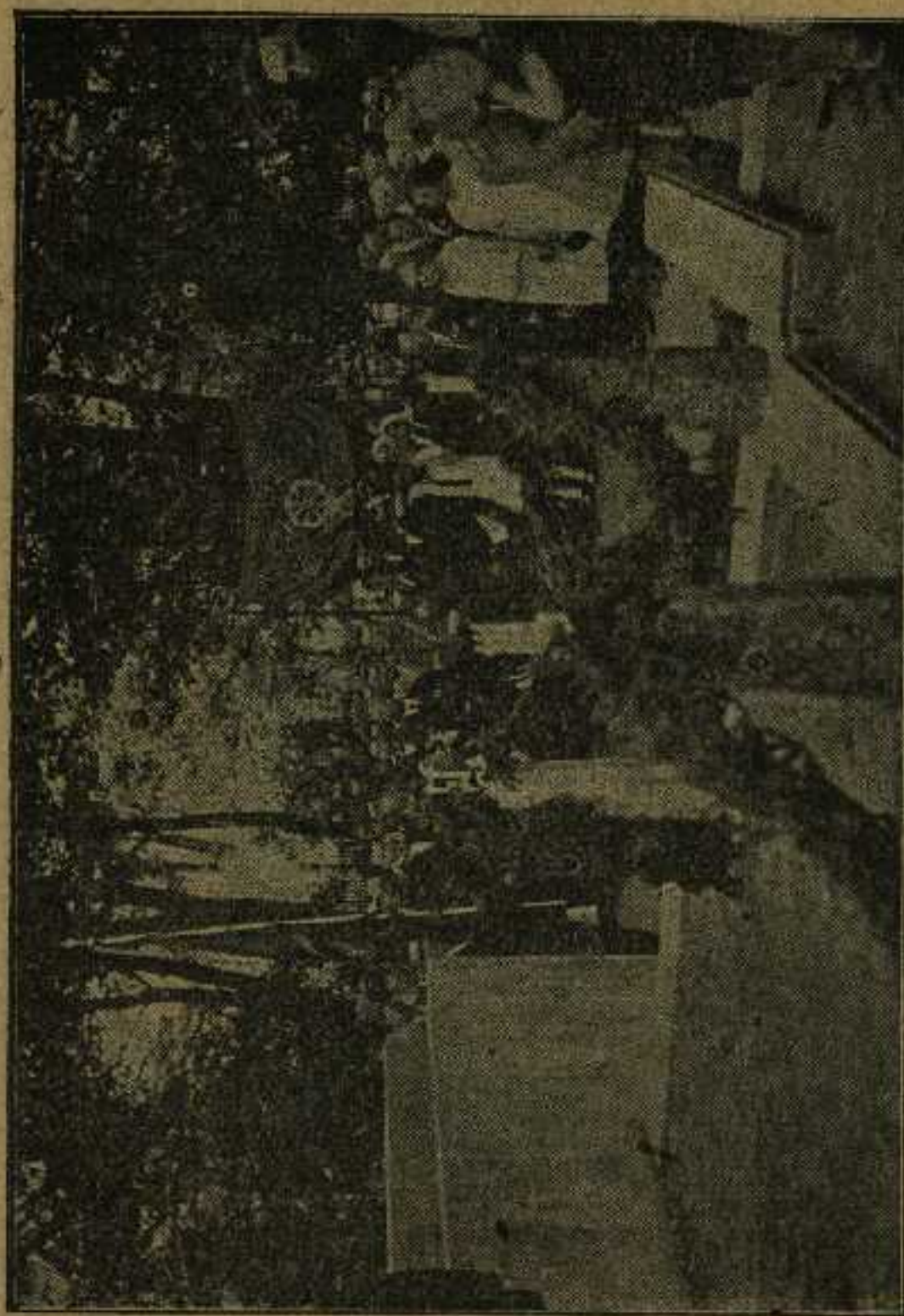
Nors ir ujama ir persekiojama Klaipėdos krašto krikščionių darbo žmonių organizacija, tačiau vis giliau ir giliau leidžia savo šaknis darbo visuomenėje ir jos, tegu sau dar ir lieknas liemu, vis stiebias ir tvirtėja, sudarydamas darbo broliams jaukią užuvėją. Reikia tikėti,

kad jau nebe už kalnų ir tas laikas, kada galingos krikščionių darbininkų profesinės sąjungos, glaudžiai jėgas sutelkusios vienoje Darbo Federacijoje, privers noromis — nenoromis skaitytis su teisingais darbo žmonių reikalavimais kiekvieną krašto valdžią, vistiek ar ją sudarytų didponiai, ar jų bičiuliai socialdemokratai. Geriausias tam laidas yra amžinai nerimstančio žmogaus proto pastangos surasti tiesą ir tikrąjį kelią į gerbūvį. Gyvoji tiesa tėra Kristaus dieviškame moksle, o tikrasis kelias tėra krikščionybės principais grįstas. Ir Klaipėdos krašto darbo žmonės pasieks savo tikslų tik šituo keliu eidami, vadovaujant tiems pasišventusiems darbo apaštalam, kurių visų čia neišvardinti, kurie tačiau su tikru pasiaukojimu darbo žmonių labai krikščionių darbininkų organizavimo darbą dirbo sunkiausiose būklėse.

Lietuvos Darbo Federacija, Klaipėdos Krašte.

Tiktai nepamanykite, kad šitame rašinyje dėstysiu Lietuvos Darbo Federacijos idėjos plėtojimąsi Klaipėdos krašte. Ne, ne. Šituo atveju aš norėčiau aprašyti tą gražų visos Lietuvos federantų susitikimą Klaipėdoje 1927 m. liepos mėn. 10 ir 11 d. žemės ūkio parodos metu. Iš visų Lietuvos kampelių federantų ekskursijos vyko į Klaipėdą parodos pamatyti. Jau kelionėje buvo gražios progos įvairių Lietuvos kraštų federantams susipažinti ir išsikalbėti, tačiau tiktai pačioje Klaipėdoje susitiko visos Lietuvos federantų šei-

L. Darbo Federacijos ir L. Mažazemių ir Naujakurių Sąjungos ekskursija 1927 m. liepos mėn. 10 d. Klaipėdoje su Klaipėdos krašto federantais uždeda vainiką ant kapo — paminklo žuvusiems už Klaipėdos Krašto laisvę.

myna. Čia jie drauge nakvojo, drauge parodą lankė, drauge pergyveno keletą gražių ir iškilmingų valandų. Paminėtinas aplankymas žuvusiųjų už Klaipėdos krašto laisvę kapų. Gražiai susitvarkiusi, skaitlinga darbo žmonių minia, pačių darbininkų orkestro lydima, rimtai slinkdama į laisvės karžygių kapus pareikšt.

jiems pagarbos ir meilės padedant prie jų paminklo gyvų gėlių vainiką, darė gilaus ir didelio išpūdzio viso miesto gyventojams. Gatvės, kuriomis ėjo federantai, buvo pilnos visokio amžiaus, visokių tautų ir tikybių žmonių, lydėjusių federantus iki pačių kapų.

Prie laisvės karžygių paminklo išpuodingai prabilo vienas seniausių Klaipėdos krašto lietuvių darbuotojų, Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos Sekretoriato garbės narys drg. Skėrys. Šitoji žcmė, — sakė jis, — yra gausiai suvilgyta mūsų bočių krauju. Mūsų vakarų krašto priešai per ištikus šimtus metų teriojo ir žudė mūsų tautą, steigdamies mūsų laisvuosius protėvius pavergti. Už viską galingesnė tėvynės meilė teikė jiems patvarumo ir jėgos toje nelygioje kovoje už tautos laisvę ir gyvybę. Deja. Likimo lemta buvo šitai žemei atsidurti priešo naguose.

Prasidėjo liūdni ir tamsus metai. Mūsų kalba begėdiškiausiai buvo persekiojama, mūsų tautos gyvybė brutaliai žudoma. Tačiau laisvės valanda atėjo.

Engėjų galybės sostai griuvo, vergovės pančiai sutrupėjo. Ir šiandien, štai, šitas miestas ir šitas kraštas garbingųjų tėvynės sūnų pasiaukojimu išvaduotas. Jūs gi, Broliai, amžinuoju miegu užmigusieji, kurie savo gyvybę paaukojot už Klaipėdos krašto laisvę ir lietuvių tautos garbę, ilsėkitės ramybėje kol išauš didžioji prisikėlimo diena, o šitas prie Jūsų kapo mūsų padėtas vainikas tepasako Jums, kad mes tuo ženklu me vien tik pagarbą ir meilę Jums pareiškiam, bet drauge prisiekiam Jūsų pavyzdį sekti ir šventąją tėvynės meilės pareigą sąžiningai išpildyti. Taip kalbėjo drg. Skėrys. Padėjus prie paminklo vainiką, keletą žodžių tarė L. D. Federacijos vadas dr. K. Ambrozaitis, o paskum galingai suaidėjo Tautos Himno garsai.

Iš kapų visi dalyvavusieji federantai, kurie galėjo dar ir sekančiam dienai pasilikti Klaipėdoje, aplankė Klaipėdos krašto federantų suvažiavimą. Gana

didelė salė buvo pilna darbininku. Visu veiduose pastebimas džiaugsmas, pa iryžimas ir energija dirbti, kad iškovojus sau ir tėvynei geresnę ateitį.

Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos Sekretoriato garbės narys ir žymus jos veikėjas DOVAS SKĖRYS.

Federacijos vadas dr. K. Ambrozaitis daro platų pranešimą, nušviesdamas mūsų organizacijos principus, pasaulėžiūrą, jos tikslus ir uždavinius, nurodydamas podraug kelius bei priemones tiems tikslams pasiekti. Nesugriaunami krikščionybės principai, kurie sudaro Lietuvos Darbo Federacijos pasaulėžiūros pagrindą,

dr. Ambrozaičio pranešime buvo taip aiškiai ir ryškiai nušviesti, kad kiekvienam klausytojui pasidarė suprantama, jog tų principų įgyvendymas yra vienintelis ir tikras darbo žmonių būties pagerinimo laidas. Tų principų šviesoje darėsi visai aiški ir Darbo Federacijos taktika, bei jos siekimai dabartiniu metu. Šita taktika buvo visų dalyvių vienbalsiai užgirta, o Klaipėdos krašto sekretoriui ir posėdžio prezidiumui pavesta šitą nutarimą paskelbti plačiai motyvuotoje revoliucijoje.

Neregėtas entuziazmas apėmė visą salę, kai po dr. Ambrozaičio kalbos prabilo klaipėdietis senelis Skėrys. Šitas, daug savo amžiuje matęs ir pergyvenęs darbininkas, priminė susirinkusiems tuos sunkiuosius laikus, kada Didžiąją Lietuvą spaudė maskoliaus letena, o Klaipėdos kraštą — vokiečio jungas. — Šitokioms galybėms išdraskytą ir pavergtą Lietuvą spaudžiant — sakė dr. Skėrys — nebuvo jokios vilties išsivaduoti. Bet Galybių Viešpaties valia kitaip nulėmė. Spaudusios Lietuvą galybės subirėjo ir, štai, šiandien, mes, lietuviai, krikščionys darbininkai turime laimės, laisvi būdami, vienas kitam paduoti brolišką ranką ir tai ne vien tam, kad širdingai ją paspaustume, bet ir tam nekuomet daugiau tų rankų nebepaleistume, o vienas antram varge ir nelaimėje padėdami, kurtume naują, laisvą, krikščionišką gyvenimą. Šitas yra didžiausios reikšmės dalykas. Ši diena, kada pirmą kartą broliškos meilės ir vienybės nuotaikoje susitinka Didžiosios ir Mažosios Lietuvos darbininkų — krikščionių minios ir susirenka ne kam kitam, tik krikščionišką meilę ir vienybę pareikšti bei sustiprinti — sakė jisai — privalo būti pažymėta Darbo Federacijos gyvenime.

Tą pasakęs, dr. Skėrys paskelbia įvykusį Klaipėdos krašto federantų nutarimą išrinkti dr. K. Ambrozaitį Klaipėdos Krašto Darbo Fed. garbės pirmininku ir įteikia jam pačių darbininkų puikiai padirbtą garbės

Lietuvos Darbo Federacijos ir L. Mažųjų ir Naujakurių Sąjungos ekskursija Klaipėdoje 1927 m. liepos mėn. 11 d. su Klaipėdos krašto federantais plaukioja laivu po plačiąją jūrą.

lapą, papuoštą tautinėmis spalvomis, visokiais darbo simboliais ir ažuolo lapų vainiku.

Didžiausios ovacijos kyla salėje. Visi sustoja, džiaugsmingai spaudžia rankas vieni antriems ir vėl suskamba didingas mūsų tautos himnas.

Posėdžiui pasibaigus, visi eina lankyti pajūrio ir kitų gražių Klaipėdos vietų. Tik sūtemomis visi linksmi, dainuodami liaudies daineles, darbininkai grįžta į savo buveinę.

Pirmadienį, liepos 11 d., ekskursantai grupėmis lanko parodą. Nuo paties ryto iki 12 valandai tęsiasi parodoje išstatytų žemės ūkio bei pramonės dalykų apžiūrėjimas. Visokios karuselės, balaganai, saldainiai, alus ir kiti greta parodos susikūrusieji vertelgų bizniai, netraukia ir nesuvilioja federantų. Jie lanko ir žiūri tiksliai tą, kas verta pamatyti ir pažinti. Gyvuliai, žemės ūkio gaminiai, o ypač visokios mašinos ir patobulinti darbo įrankiai ypatingai rūpi mūsų ekskursantams. Buvo susitarta lygiai 12 valandą iš parodos vykti į jūros krantą, kad išvažiuotų pasižiūrėti ir pasigėrėti plačiosiomis jūromis. Laivas buvo paruoštas sutartam laikui, tačiau daugybė mūsų draugų nesuspėjo dar visos parodos apžiūrėti. Del to į jūras teisplaukiame tik apie pusę antros po piet.

Nepaprastai gražus oras, tyli ir rami jūra, tarytum nori suteikti nuvargusiam darbo žmogui progą pasilsėti ir pasidžiaugti begalinėje savo platybėje. Nematyti ir nepažįstami jūros vaizdai, kurie primena žmogui Pasaulio Kūrėjo galybę, vilioja mūsų ekskursiją vis tolyn ir tolyn į plačiasias jūras, bet laikas bėga nepaprastai greitai. Reikia grįžti atgal į krantą, dabar jau savo mylimon Klaipėdon, kad pasisvečiavę, pasidžiūgę, kūną ir sielą atgaivinę, išvažinėtume po visą plačiąją Lietuvą, kur mūsų kasdieniniai darbai ir rūpesčiai laukia.

Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos Geležinkelininkų Sąjunga.

Krikščionių darbininkų profesinių sąjungų organizavimo ideją į Klaipėdos kraštą atnešė geležinkelininkai. Jie pirmieji Klaipėdos krašte suprato krikščionybės principų svarbumą siekiant dorą darbo žmonių gyvenimo sutvarkymo. Jie pirmieji šitame krašte pradėjo sunkiausiose sąlygose krikščionių darbo žmonių organizacijos darbą dirbti.

Ir tasai jų darbas nebuvo bergėdžias, jis jau yra davęs Klaipėdos krašto geležinkelininkams visai apčiuopiamos naudos. Čia negalima nesuminėti Klaipėdos krašto Darbo Federacijos Geležinkelininkų Sąjungos pastangų laimėjimo del 10 procentų savivaldybės mokesčių panaikinimo. Tasai mokestis buvo sunki našta gaunamam krašto tarnautojų atlyginimui. Kl. Kr. D. F-jos Geležinkelininkų Sąjungai per visos Lietuvos Geležinkelininkų Sąjungos vadus pavyko įtikinti vyriausybę del to mokesčio neteisingumo. Tų pastangų pasėka buvo ta, kad šiandien jau toji našta krašto tarnautojų nebeslėgia.

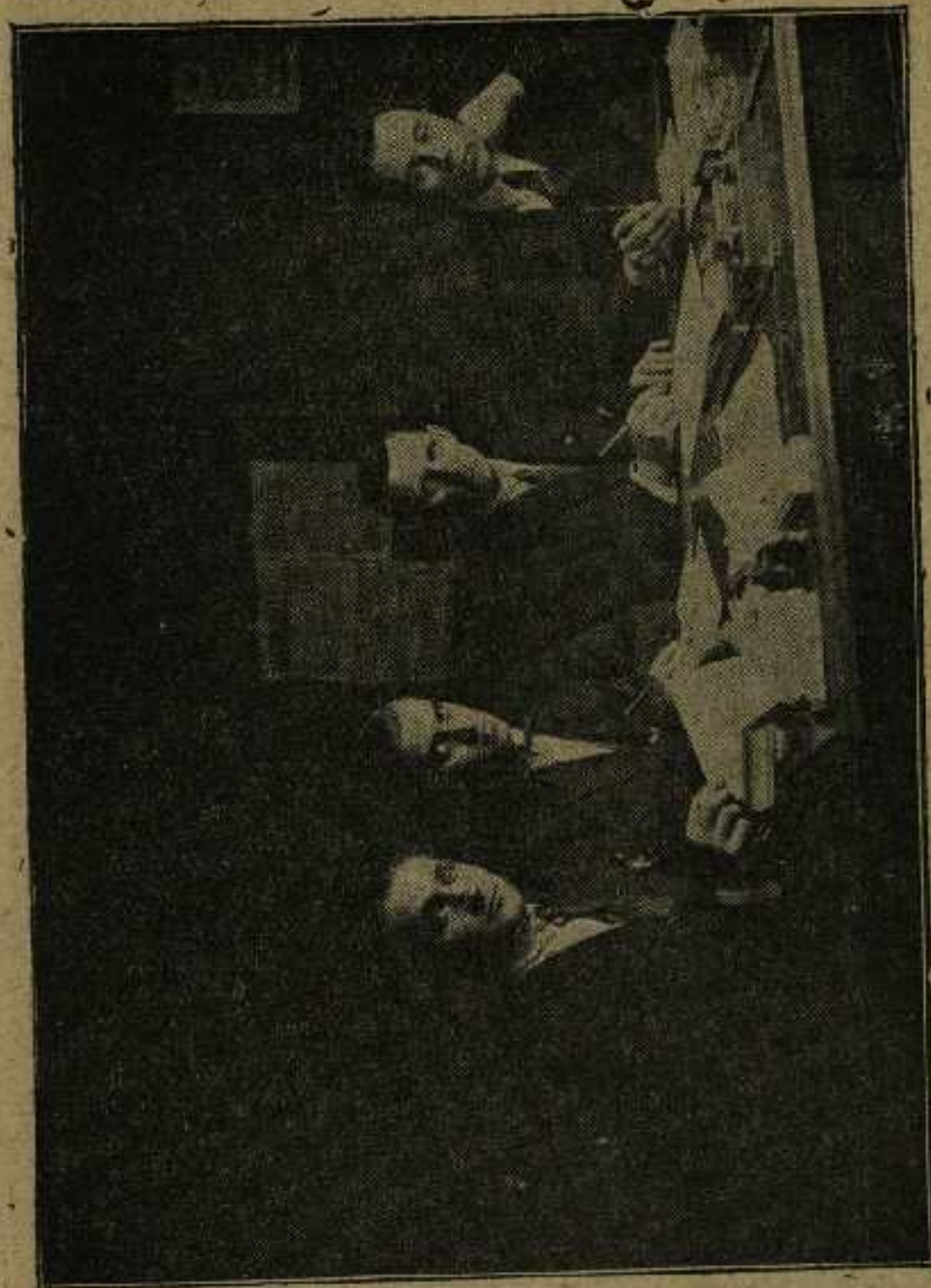
Nemažesnis Sąjungos laimėjimas yra ir del darbo dienų ruožo dirbtuvėse palikimo. Geležinkelių Valdybos įsakymu buvo užsimota Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Radviliškyje palikti tiksliai po 5 savaitės darbo dienas tose dirbtuvėse, ogi Virbalyje ir Mažeikiuose netgi tik po 4 dienas. Krikščionių Geležinkelininkų Profesinės Sąjungos pastangomis šito parėdymo įgyvendymas buvo sustabdytas. Galima būtų dar daugiau šitos organizacijos geležinkelininkų labai padarytų darbų surašyti, bet pasitenkinsime ir taja pora pavyzdžių, nes jau ir tie turi įtikinti kiekvieną sveikai galvojantį geležinkelininką, kad krikščionių geležinkelininkų profesinė Sąjunga sėkmingai dirba naudingą ir produktingą darbo

žmonėms darbą, kovodama už jų socialinius ir ekonominius reikalus. Besirūpindama profesiniais geležinkelininkų reikalais, sąjunga drauge dirba ir bendram darbui žmonių labui.

Klaipėdos Krašto Darbo F-jos Geležinkelininkų Sąjungos trejų metų veikimui suprasti padės ir šitie iš jos veikimo teikiami statistikos duomenys, būtent: sąjungos valdyba per tuos trejus veikimo metus yra padariusi 38 posėdžius, suruošusi dvejų Naujų Metų iškilmingus sutikimus ir įvairių sukaktuvių progą—8 šventes ir sušaukusi Klaipėdos krašto geležinkelininkų kongresą; sąjungos atstovai yra dalyvavę 6 Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos skyrių atstovų suvažiavimuose, 3 visos Lietuvos Darbo Federacijos skyrių atstovų suvažiavimuose ir 2 visos Lietuvos geležinkelininkų konferencijose; sąjungos skyriai yra padarę 34 susirinkimus (paprastus, nepaprastus ir metinius).

Krikščionių geležinkelininkų profesiniam susipratimui ugdyti Sąjunga leido, pačių geležinkelininkų redaguojamą ir prirašomą, laikraštį „Geležinkelietį“.

Ne be to, žinoma, kad Kl. Kr. D. F-jos Geležinkelininkų Sąjunga siaučiant 1926 metais Lietuvoje raudoniesiems „profsojūzams“ nebūtų turėjusi pergyventi savo, taip sakant, katakombų laikus. Socialistams Lietuvoje viešpataujant ir valdžios įsakymų pavidalu skelbiant socialistinių „profsajungų“ įstatus su privalomomis tarnautojams rekomendacijomis, visoms krikščionių darbininkų profesinėms organizacijoms teko pergyventi persekiojimo ir terorizavimo dienas. Neišvengė to ir Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos Geležinkelininkų Sąjunga. Jos nariai buvo terorizuojami, jos vadai buvo grasinami paliosavimu iš tarnybos ir t. t. ir t. t. Ir jeigu net šitokiuose darbo apystovose sąjunga išsilaikė, neapsnūdo, tai šiandien, kada raudonoji socializmo letena laisvosios tėvų žemelės jau nebeslėgia, kada visų sričių krikščionys darbo žmonės

Klaipėdos Krašto L. Darbo Federacijos ir L. Geležinkelininkų Sąjungos veikėjai. Iš kairės dešinėn: 1) B. Abromavičius, 2) J. Jankauskas, 3) C. Krasauskas ir 4) J. Petraitis.

turi laisvas rankas savo organizaciniam darbui dirbti, yra gražios vilties, kad ir Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos Geležinkelininkų Sąjungos veikimas geležinkelininkų labui ir visų darbo žmonių gerovei bus dar gyvesnis ir dar intensingesnis.

Kaip reikia ūkininkauti.

I. Žemės dirbimas.

1. Del ko dirva turi būti puri.

Dirva turi būti puri del to, kad į ją lengviau galėtų įeiti oras, nes trūkstant dirvoje oro, augalai negali augti, nyksta ir žūsta. Be to dirva turi būti dar ir del to puri, kad augalų šaknys galėtų dirvoje lengvai kerotis platyn ir gilyn.

Vienok dirva turi būti puri ne tik tada, kai joje javai auga, bet ir tada, kai pasėtų javų nėra. Juo ilgiau dirva pasilieka puri ir lengviau į ją gali oras įeiti, juo derlingesnė ji darosi ir juo daugiau susidaro augalams maisto. Mat, įeinęs į dirvą oras padeda žemei vėdintis, suardydamas kietąsias žemės daleles ir paleisdamas iš jų augalams reikalingą maistą. Del to kiekvienas žemės dirbėjas turi rūpintis, kad jo dirva būtų kiek galima puresnė ne tik tada, kai joje auga javai, bet ir tada, kai dirva neapsėta.

Visiems žinoma, kad pagret daug kartų apsėjama ir maža tręšiama žemė nusialina, nustoja našumo, menką derlių teduoda, bet, keleta metų padirvonavusi, darosi vėl našesnė. Juo ilgiau tokią žemę dirvonuoja, juo derlingesnė ji pasidaro. Del ko? Juk dirvonai trąšų iš niekur negauna. O tai del to, kad ir dirvonuojančią žemę oras nenustoja veikęs, bet savo darbą daro, susmulkindamas ir atpalaiduodamas maistingąsias daleles, kurių yra pačioje žemėje ir kurios tik tuo būdu darosi prieinamos augalų šaknims. Per kelerius metus dirvonuojančioj žemėj tokių maistingųjų dalelių prisirenka gana apščiai ir tuo būdu dirva pasitaiso.

Bet susigulėjusi dirvonų žemė yra kieta ir oro į ją maža teįeina, del to ir vėdinasi ji labai iš lėto, o kai dirva išarta, puri — ji vėdinasi daug lengviau.

Žinoma, jei dirva visai skurdi (liesa) labai maža joje tėra tokių dalelių, kurios besivėdindamos paleistų augalams reikalingo maisto, tai ir jos purenimas našumui maža tepadės. Tačiau tokios liesos žemės dažniausiai būva smėlynės, kurios ir nepurenamos visuomet purios, taigi netenka rūpintis jų purenimu.

Molynės ir daug molio turinčios žemės labai turtingos tokiomis dalelėmis, kurios besivėdindamos paleidžia augalų šaknims reikalingo maisto. Tokioms sunkioms dirvoms labai svarbu, kad galėtų lengvai pakliūti į žemę oras, nes tada jų našumas žymiai kyla. Tokios dirvos labai greitai supuola ir susiguli. Norėdami, kad jos visuomet būtų purios, turime jas rūpestingai dirbti.

2. Kuriuo metu arimas reikia arti.

Dirvą reikia arti tada, kai žagrė gali žemę smulkiai trupinti ir ji darosi puri. Ardami molyne dirvą tuo metu, kai ji jau perdaug įdžiūvusi, suariame labai negražiai, vagos sulūžta dideliais grumstais, kurie pasakum sutrupinti yra sunku. Jei dirva perdaug drėgna šlapia, tai ariant ji limpa prie plūgo ar žagrės, veliasi, o išdžiūvusi pasidaro kieta ir sunkiai suakėjama. Taigi, kad dirva pasidarytų puri, reikia arti tada, kai ji nelabai sausa ir neperdaug šlapia.

Kietoms molynėms ir daug molio turinčioms dirvoms arti geriausias tas laikas, kai jos tiek jau pradžiūsta, kad paimta nuo dirvos ir sugniaužta rankoje žemių sauja nelimpa prie rankos, bet atgniaužta taip pat nesuyra, o sulimpa į kamuoliuką.

Jei dirva per šlapia, tai reikia palaukti kol ji pradziūs arba jei per sausa ir nepatogi arti, tai reikia arimas atidėti, kol lietus atlis.

Tiksliai pasirinkti patogus arimo laikas yra labai svarbu, nes nuo to pareina tolesnis jos įdirbimas, ypač kai dirva kietos rūšies — molyne arba prie molio. Del

to rūpestingai reikia nužiūrėti tinkamiausias drėgnumo atžvilgiu laikas dirvai arti. Negerai daro tie artojai, kurie į tą reikalą maža dėmesio kreipia.

3. Kuriuo metu ir kuriuo būdu akėjimas reikia akėti.

Dirvą akėjame tam, kad padarytume ją puresnę, suardytume paviršiumi pasidariusią pluta, išnaikintume piktžoles ir išlygintume dirvos paviršių.

Akėti reikia tuo metu, kada dirva bus tiek pra-
džiūvusi, kad akėjant nelips prie akėčių. Bet nepriva-
to dirva būti ir per sausa, nes akėčios per sausą žemę
paverčia dulkėmis, per daug susmulkina, o nuo lietaus
tokia dirva supuola ir paviršių pasidaro kieta pluta.

Prideramai išakėtoje dirvoje neturi būti didelių
grumstų, bet ji neturi būti ir smulki kaip dulkės. Že-
mė turi būti sutrupinta smulkiomis žirnių didumo kruo-
pelėmis. Į tokią dirvą lengvai gali įeiti oras ir dėl to
ji greitai ir gerai vėdinasi, o nuo lietaus nepasidaro
plutos.

Kad labiau supurinus ir geriau išnaikinus piktžo-
les, reikia dirvą akėti išilgai ir skersai.

Smėlynės ir kitos lengvosios dirvos reikia akėti
sunkiomis akėčiomis. Tokioms dirvoms akėti labai
tinka spyruoklinės akėčios. Čia reikia pastebėti, kad
spyruoklinės akėčios labai gerai naikina piktžoles, ypač
varputį.

Sunkiosios dirvos — molynės ir molynės su smė-
liu — sunkiomis akėčiomis galima tik tada akėti, kai
jos gerai giliai įdirbtos ir nėra jose didelių grumstų.
Bet jei dirva grumstuota, tai sunkiomis akėčiomis ji
nepatogu akėti. Tokią dirvą reikia akėti lengvomis
akėčiomis, kurių dantys (akėtvirbaliai) negiliai lenda į
žemę. Beakėjant arkliai reikia greitai varyti, kad akėčios
šokinėtų ir tokiu būdu daužytų grumstus.

Daugelis mažazemių, naujakurių ir, apleičiamai, žem-
dirbių įpratę dirvą akėti ne tuoju suarus, kol ji dar

drėgna ir gerai akėjama, bet kurį laiką praleidus, o
tuo tarpu dirva išdžiūsta ir labai blogai suakėjama.
Kiekvienas žemės kurmis turi atsiminti, kad akėti dir-
vą reikia tuoju suarus, kol žemė dar nesuspėjo iš-
džiūti ir kol ji akėčiomis lengvai sutrupinama.

4. Dirvų volavimas.

Dirvos yra voluojamos, kai norima: 1) sudaužyti
grumstai, 2) suardyti pluta, 3) išlyginti dirvos paviršius
ir 4) labiau prispausti prie žemės apata trąša, mėšlas
arba lubinas.

Grumstams daužyti vartojami sunkūs, rantuoti,
špižiniai volai (velenai), kurie labai gerai tą darbą at-
lieka, bet yra brangūs ir ne visiems įperkami. Galima
grumstai sutrupinti ir lygiais, nerantuotais volais, jei
grumstai nėra per daug dideli ir kieti. Volas kai ku-
riuos grumstus sutrupina, o kai kuriuos įspaudžia žė-
mėn. Tada juos lietus geriau sumirko ir akėjant jie
lengviau suyra. Gulėdami paviršiuje, neišpausti į žemę
grumstai nuo lietaus labai mažai teišmirksta, nes lie-
taus vanduo nuo jų greitai nubėga. Todėl toki grum-
stai labai sunku akėčiomis sutrupinti.

Pasidariusiai dirvos paviršiuje plutai ardyti var-
tojami rantuoti arba dantuoti volai. Pastarieji, jei turi
tankius ir aštrius dantis, labai tinka ir grumstams
trupinti.

Paviršiumi išlyginti dirva voluojama javus pasėjus,
kad paskui geriau būtų valyti, ypač kai javų valymas
atliekamas mašinomis. Jei dirvos paviršius neišlygin-
tas ir pasitaiko neišpaustų į žemę grumstų bei akme-
nėlių, tai kertamųjų mašinų peiliai labai greitai atšimpa,
o pataikę į akmenuką ir visai sugenda, išsimuša.

Kartais yra labai naudinga voluoti dirvą, įtrėsus
ją mėšlu arba žaliu lubinu, kad tos trąšos labiau pri-
sispaustų prie žemės ir geriau pūtų. Toksai volavimas
labai naudingas ypač tada, kai mėšlo ar lubino daug
įdėta į dirvą.

5. Kaip reikia pūdytas dirbti.

Juodasis (kuriame nieko nesėjama) pūdytas tur̃ būti dar iš rudens suartas. Rudens arimas labai naudingas, nes tuomet dirva labiau vėdinasi, daug piktžolių išnyksta ir nuo šalčio suarta dirva geriau suyra.

Del ko rudenį suarta dirva geriau vėdinasi yra aišku kiekvienam, kas atsimena, kad dirvai vėdinti reikia oro, o nesuarton dirvon to oro maža tepakliūva.

Suarus dirvą rudenį, daug piktžolių išnaikinama tuo būdu, kad didžiama jų diegų, sėkliukų ir šaknelių, kurios gulėjo giliai žemėje ir del to negalėjo sudygti dirvą beariant išverčiama į paviršių ir čia, gavusios oro ir saulės šilumos, sudygsta. Šalčiams atėjus, visi jų diegai pražūsta. O jei dirva nebus iš rudens suarta, tai gulėjusios gilumoje piktžolių sėklelės, išsiars į paviršių ir sudygs pavasarį, o tada sunku bus jas išnaikinti.

Jeigu yra laiko, tai patariama dirvą rudenį net du kartu arti: pirmą kartą — negiliai, tuojau nuėmus vasarojų, o vėliau, kai pasirodys piktžolių diegai ir supus vasarojienos, antrą kartą giliai suarti. Tokiu būdu ariant iš rudens du sykiu dar daugiau bus išnaikinta piktžolių o dirva, būdama ilgesnį laiką puri, dar geriau vėdinsis.

Labai gaila, kad daugeliui mūsų krašto žemės dirbėjų iš rudens du kartu arti dirvą pūdymui neužtenka laiko. Bet vieną kartą pūdymui dirvą iš rudens suarti būtinai reikalinga. Tam turi užtekti laiko. Jei dirva vieną kartą iš rudens teariama, tai reikia arti pilnu gilumu ir kiek galima anksčiau, kad piktžolės suspėtų išdygti dar šalčiams neatėjus.

Suartą dirvą nėra reikalo rudenį akėti, nes ir didžiausi bei kiečiausi grumstai, šalčiams užėjus, patys suyra. Reikia atsiminti, kad ir nedera žiemai dirvą akėti, nes tada ji labai supuola ir susiguli, ypač sunkioji molynė dirva.

Pavasarij, kai tik dirva pakankamai pradžius, reikia ji lengvomis akėčiomis suakėti, kad išlyginus jos paviršių, ir išvežti mėšlas, kuris tuojau reikia iškrauti ir kiek galima greičiau negiliai aparti. Jei dirva lengva smėlynė, tai geriau mėšlas krėsti ne anksti pavasarį, o vėliau, maž—daug apie birželio vidurį, nes tokioje dirvoje mėšlas greitai supūsta ir anksti aparus maistingųjų sulčių dalį lietus iš jo išplauna ir nuėša gilyn į podirvį.

Jei mėšlas išvežtas ir apartas anksti pavasarį, kas daroma molynėje dirvoje, tai vasarą reikia dirvą dar du kartu arti; pirmą kartą — nelabai giliai, prasliskus kokioms šešioms savaitėms po to, kai mėšlas apartas, o antrą kartą—pilnu ariamojo sluoksnio gilumu ne vėliau kaip dviem savaitėm prieš sėsiant žemkenčius, kad dirva suspėtų tuo tarpu suslūgti.

Lengva smėlynė, vėlai mėšlu įtręšta, dirva pakanka suarti vieną sykį iki bus sėjami žemkenčiai.

Prieš kėčiant mėšlu smėlynę dirvą nėra reikalo arti, bet akėti reikia būtinai keleta sykių, kad išnaikintume atsiradusias joje piktožoles. Akėti reikia sunkiomis akėčiomis, geriausia spyruoklinėmis.

Tarp vieno ir antro arimo dirvą reikia keletą kartų akėti, kad ji visumet būtų puri ir kad naikintųsi piktžolės.

Nereikia leisti piktžolėms dirvoje išbujoti. Jos turi būti akėčiomis naikinamos kol dar jaunos, nes augdamos jos iščiulpia iš žemės daug maistingųjų sulčių, o paskum suaugusios daug sunkiau išnaikinti.

Pasidarius dirvos paviršiuje plutai taip pat tuojau reikia akėti, nes pluta kliudo orui įeiti į dirvą ir neduoda vėdintis.

Dirva reikia akėti ne vien tam, kad ji vėdintųsi ir būtų puri, bet ir tam, kad ji neįdžiūtų. Yra patirta, kad nors viršutinis dirvos sluoksnis, būdamas purus, pats greitai išdžiūsta, bet neleidžia išdžiūti po juo gu-

lintiems gilesniems sluoksniams. Vieno ar dvejų colių storumo viršutinis dirvos sluoksnis yra apatiniams sluoksniams tartum apdangalas, kuris net didžiausiame sausmetyje neleidžia dirvai galutinai įdžiūti, jei tasai apdangalas yra purus ir palaidas. Priešingai, jei viršutinis sluoksnis yra kietas, supuolęs, tai jis ir pats greitai išdžiūsta ir, nelyginant koksai knatas, ištraukia drėgmę iš gilesnių dirvos sluoksnių. Tada sausais metais visas ariamasis dirvos sluoksnis labai įdžiūsta, o sausa dirva nesivėdina, kietėja, nesuirsta.

Lietuvoje daug naudingiau juodojo pūdymo visai nelaikyti ir paversti jį žaliuoju. Žalioasis pūdymas dirbamas sekanciu būdu.

Anksti pavasarį pūdymui skirtasis laukas įkrečiamas mėšlu ir tuojau apsejamas vikių ir avižų mišiniu (7—8 pūdai vikių ir 4—5 pūdai avižų į hektarą). Sėkla įdirbama akėčiomis. Galima mištinys pasėti iškratydam mėšle ir drauge su mėšlu plonai aparti. Mištinys reikia pauti, kai vikiai tik pradeda žydėti, arba prieš patį žydėjimą. Nupiovus vikių mišinį, dirvą reikia kuo greičiausiai arti, o paskum akėti, neleidžiant suželti piktžolėms ir pasidaryti plutai. Antrą kartą ji paprastai nebeariama, kol bus pasėti žiemkenčiai. Į vikių ir avižų mišinį dažnai pridedama dar žirnių, peliuškų (smėliažirnių), o molynėse dirvoje kartais ir pupų.

Jei dirva sunki, molynė, tai, mišinį nupiovus, dirva reikia tučtuojau suarti, o mištinys džiovinti kur nors kitur. Reikia žinoti, kad iš po vikių mišinio dirva labai gerai įsidirba, jeigu ji išariama tučtuojau vikius nupiovus; o jei porą dienų palaukus, tai dirva sausu metu kietai sudžiūsta ir išarta palieka daugybę didelių grumstų.

Lengvoje dirvoje to neatsitinka ir dėl to tokia dirva nėra reikalo ypatingai skubiai arti.

Žaliąjį pūdymą, vikius nušienavę, privalome būtinai įtręšti fosforinėmis trąšomis (superfosfatu, kaulamiltčiais ir t. t.), nes kitaip gausime menkesnį žiemkenčių derlių.

Jei laikome juodąjį pūdymą ir krečiame jį mėšlu, tai vistiek reikia pridėti ir fosforinių trąšų. Sėjant pūdyme vikių mišinį, tas reikalas dar didesnis. Jeigu juodame pūdyme barstoma rugiams zuperio 2 maišai į hektarą, tai po vikių reikia berti ne mažiau kaip 3 maišai.

6. Kaip dirbti dirvą vasarajui.

Nuvalius žiemkenčius javus, vasarajui dirvą būtinai reikia suarti rudenį. Geriausia išarti tuojau javus nuėmus. Jei laikas ir oras leidžia, tai patariama vėliau rudenį dar antrą kartą suarti. Jei iš rudens bus ariama du kartu, tai pirmąjį kartą reikia arti plonai, o antrą — visu ariamojo sluoksnio gilumu.

Jei vasarajus sėjamas po dobilų, tai dobiliena privalo būti taip pat rudenį suarta. Po vienmečių dobilų dirva labai lengva dirbti, o jei dobilai buvo dvejus ar trejus metus, o dar su motiejukais, tai tada dirva būva sužėlusė ir tenka stačiai plėštinys plėsti.

Dobiliena reikia arti tučtuojau, kai tik dobilai nušienauti. Geriausia net nelaukti, kol dobilai išdžius. Juos reikia žalius nuvežti į kitą vietą ir tenai džiovinti, o dobiliena tuo laiku arti. Dobilienoms akėti labai tinka lėkštinės (randalio) akėčios. Jomis arimas reikia akėti pirma išilgai o paskui skersai. Dobilienoms dirbti nėra geresnio būdo, kaip lėkštinėmis akėčiomis.

Jei vasarajui skirtoji dirva smėlynė ir pirmąjį kartą iš rudens anksti suarta, tai pavasarį prieš vasarajaus sėjimą galima antrą kartą išarti. Tuo atveju reikia arti skersai pirmojo arimo.

Jei dirva sunki molyne ir rudenį vėlai suarta, tai pavasarį antrą kartą geriau nearti, o tik lėkštinėmis akėčiomis gerai išakėti ir sėti vasarojū. Sėklai pridengti galima vartoti lėkštines, arba paprastosios akėčios. Kai dirva pavasarį neariama, o tedirbama vienomis akėčiomis, tai naudingiausia vartoti drapakas arba spyruoklinės akėčios, kurios giliau įleidžia žemėn savo nagus ir geriau ją išpurena, bet čia labai svarbu, kad beakėjant nebūtų atverstos velėnos, jei dirbama dobi-liena arba plėšimys. Tuo atveju, kai dirva velėnuota, nei drapako, nei spyruoklinių akėčių geriau nevertoti, o dirvon leisti lengvesnes stačiais virbalais akėčias.

Įvairūs naudingi patarimai.

Patarimai teismo reikalais.

Kaip rašyti prašymus ir skundus.

Prašymus ir skundus taikos teisėjui dėl smurto asmeniui (sumušimo) ar dėl garbės įžeidimo gali parašyti kiekvienas išsilavinęs darbo žmogus. Nuodugnaus įstatymų mokėjimo čia nebūtinai reikia, o užtenka tik sumaniai ir trumpai bei aiškiai surašyti visos bylos aplinkybės, kada tas ar kitas atsitikimas įvykęs, kas tatai matė, iš ko tas kilo ir ko skundėjas nori. Tos rūšies skundai daug-maž šitaip išrodo:

Utenos apskrities II nuovados Taikos Teisėjui.

Uršulės Paukštytės, gyvenančios Užpalių miestely su Adolfu Ridiku gyven. Karklinių sodž. Užpalių val. Utenos apskr.

SKUNDAS.

Š. m. gegužės mėn. 16 d. po pamaldų įvyko Užpalių jaunimo pasilinksminimas su šokiais. A. Ridikas

reikalavo, kad aš su juo šokčiau. Aš mandagiai atsakiau, tada jis mane įžeidė nepadoriu žodžiu — „pasileidėlė“.

Prašau kviesti ir paklausti šiuos liudininkus: Jona Gilių ir Antaną Rupeikį, abu iš Užpalių miestelio ir kaltininką patraukti teismo atsakomybėn už įžeidimą iš Baudžiamojo Statuto 530 str.

1927 m. gegužės 21 d.

U. Paukštytė.

Šitos rūšies bylose ir apeliacijos skundas nesunku parašyti. Atatinkamai parašius antraštį ir savo adresą, toliau rašoma:

APELIACIJOS SKUNDAS.

1927 m. lapkričio 18 d. p. Aleksoto nuov. Taikos Teisėjas nubaudė mane areštu trimis mėnesiais už sumušimą Jono Bolvočiaus.

Tuo sprendimu esu nepatenkintas, nes 1927 m. spalio 5 d. Jonas Bolvočius mane skaudžiau sumušė negu aš jį, tuo būdu aš jam tik atsilyginau, už tai prašau Apygardos Teismo, panaikinus Aleksoto nuovados Taikos Teisėjo sprendimą, palikti mane nebausta. Kad tikrai skundėjas palietė mano kūno neliečiamybę pi masis, tai žino sekantieji liudininkai (išvardyti, nurodant kur gyvena), kuriuos prašau paklausti po priesaika.

P. Jakubauskas.

Daug sunkiau parašyti ieškomasis prašymas civilinėse bylose. Šitos rūšies prašymus rašant reikia gerai pagalvoti apie ieškinių pagrindą ir prašymo deramą formulavimą. Pirmasis ieškomasis prašymas — tai pagrindas visai bylai. Kaip gražiai pastatytas rūmas griūva, jei menkas pamatas, lygiai taip, kartais po ke-lerių bylinėjimosi metų, marinama arba nutraukiama byla vien dėl to, kad netinkamai buvo ieškomasis prašymas surašytas. Už tai rašant tokius prašymus:

1) nereikia per daug įvairių dalykų maišyti, pavyzdžiui ieškoti pinigų ir drauge prašyti uždėti globą ir t. t.,

2) visumet reikia įkainoti ieškinį, nes jei ieškinys neįkainotas, teismas turi gražinti prašymą atgal,

3) jei byla eina dėl žemės, tai reikia nurodyti ribežius, — iš kur prašoma priteisti žemę,

4) jei darbininkas prašo atlyginimo dėl nelaimingo atsitikimo (ar vaikai bei našlė žuvusiojo), tai turi būti pristatomas darbo inspektoriaus aktas apie nelaimingą atsitikimą, jei yra — tai ir gydytojo liudymas ir, be to, nurodyti, ar kartinė pašalpa prašoma, ar mėnesinė, ar metinė pensija, kiek darbininkas laiko dirbo ir kiek gaudavo paskutinį laiką atlyginimo,

5) jei darbininkas duoda teisman darbdavį dėl kompensacijos, tai reikia nusipirkti „Vyr. Žinių“ 61 Nr. ir tenai perskaityti apie kompensaciją įstatymų pakeitimą. Negali kompensacijos ieškoti prekybos įmonių darbininkai. Jie gali ieškoti kompensacijos tik tuomet, jei įrodys, kad yra toksai vietos įprotys, kuriuo einant — atleistas be kaltės darbininkas gauna atlyginimą kaip ir pramonės darbininkas. Jei tokį paprotį darbininkas įrodys liudininkais, ar kitaip, tai gali ir prekybos darbininkas, sakysimė, pardavėjas, krautuvės pasiuntinys ir t. t., gauti kompensaciją.

Prašymų ir skundų padavimo tvarka.

Prašymai paduodami tam taikos teisėjui, kurio rajone gyvena skundžiamasis arba atsakovas; bylose dėl vekselių — arba sulig gyvenamosios atsakovo vietos, arba sulig pinigų mokėjimo vietos; bylose dėl ieškinių, kurie kilo iš sutarties bylos užvedamos sulig sutarties pildymo vietos.

Skundai yra įvairios rūšies: atskirieji skundai ir skundai priežiūros tvarka (teism. tvark. įst. 250 str., kuriems nenustatytas laikas), paduodami dėl teismų organų veikimo. Pirmieji 7 dienų laikotarpy per tai-

kos teisėją, o antrieji — aukštesniajam teismui tiesiog. Apeliacijos skundai ir kasacijos skundai visumet duodami per tą teismą, kurio sprendimas skundžiamas; apeliacijos — mėnesio laikotarpyj, o kasacijos — 2 mėnesių laike. Skundai dėl butų skyrių sprendimų taikos teisėjui duodami per butų skyrius 2 savaitių laike, o dėl taikos teisėjų — kasacijos skundai duodami tiesiog Vyriausiajam Tribunalui — 2 savaitių laike.

Teismo mokesčiai.

Bylose dėl nelaimingų atsitikimų darbininkai teismo mokesčių nemoka ir nereikalinga pristatyti neturto teisės liudymas.

Piliečiai, kurie prašo priteisti kompensacijos, algos; uždirbto atlyginimo, ar alimentų (už prigyventus pavainikius kūdikius) turi pristatyti prie prašymo teismui liudymus apie tai, kad jie nei kilnojamą, nei nekilnojamą turto neturi, neturi nei kitokio pelno šaltinio, iš kur galėtų sumokėti teismo mokesčius, be to, šeimos sąstatas pažymėti. Nuo beturčių su tokiais liudymais jokių mokesčių neimama. Piliečiai, kurie nėra beturčiai, turi mokėti teismo mokesčių 5% ieško kainos ir dar nuo kiekvieno prašymo lapo ir pridėjamųjų į bylą dokumentų po 2 litu.

Jei prašoma priteisti, t. y. pareiškiamas civilinis ieškas baudžiamosioj byloj, tai jokio mokesčio teismas neima.

Atskiri skundai ir šiaip skundai, paduodamieji civilinėse bylose, apmokami tik po 2 litu už lapą, o kasacijos skundai apmokami žyminiu ženkle 5 litų ir, be to, užstato 50 litų, užstato pinigai įnešami į to teismo depozitą, kuris skundžiamas. Nuo užstato nepaliosuojama ir baudžiamosiose bylose.

Kurios palaikų dalys tenka tiesioginiams įpėdiniams.

Miestuose ir seniau jau tiek sesers tiek broliai gaudavo po lygią palaikų dalį, bet ūkiuose žemės palikimas ir visas esamas tenai turtas dalinamas kitaip. Jei turto palikėjas miręs prieš valstiečių 1906 metų įstatymą, valstiečių turtas dalinamas tarp įpėdinių taip, kaip vietos įpročiais iš seno nustatyta. Jei palikėjas mirė ir paveldėjimas atsidengė po 1906 m. iki 1912 m. birželio m., tai dalys skiriamos taip: nekilnojamojo turto sesers ir našlė ar našlys gauna po keturioliktąją dalį, o kilnojamojo—po septintą dalį. Jei paveldėjimas atsirado po 1912 m. birželio iki 1922 m. tai moters ir našlys gauna nekilnojamojo turto po septindalį, o kilnojamojo turto po ketvirdalį, visą likusiąją dalį gauna lygiomis vyrai.

Jei tėvai ar artimiausieji giminės bus mirę po 1922 m., tai turtas dalinamas šiaip: sesers ir broliai gauna lygias dalis tiek kilnojamojo tiek nekilnojamojo turto, o našlys ar našlė gauna ketvirtą dalį o likusioji dalis tenka vaikams, gi jei vaikų nepaliko, tai našliui ar našliai tenka nuosavybėn ketvirtą dalis tiek kilnojamojo tiek nekilnojamojo turto, gi likusios 3 dalys pasilieka naudotis iki gyvos galvos arba iki ištekant arba vedant. Reikia žinoti, kad Suvalkijoje šitie nuostatai netaikomi. Tenai veikia vadinamas Napoleono kodeksas ir palaikai jau senai dalinami lygiomis tiek sūnums, tiek dukterims.

Samdymo sutarčių sudarymas.

Kiekvienas pilietis gali sudaryti samdos sutartį, išskyrus nepilnamečius vaikus (2202 str.). Vaikai gali būti samdomi tik jų tėvams ar globėjams sutinkant. Negalima priversti žmona ar vaikai sudaryti samdos sutartį, jeigu jie patys nesutinka. Tėvams nedraudžia-

ma atiduoti vaikus be jų sutikimo mokytis mokslo metu. Negalima imti darbininkų darban, jei jie neturi pasų (2204 str.).

Ne pas notarų rašytos samdos sutartys žyminiu mokesčiu neapmokamos.

Draudžiama daryti samdos sutartis ilgesniam laikui negu 5 metams (2214 str.). Samdymo kaina einant 2218 str. turi būti nustatyta darbdavio ir darbininko susitarimu ir sutartyje pažymėta, bet jei sutartyje kaina nebus pažymėta, tai galima algos kiekį įrodinėti liudinių parodymais, žinovais ir t. t.

Pavyzdžiai samdymo sutarčių įstatymu nėra nustatyti. Kaip surašyti samdos sutartis, kuriuo pavyzdžiu—priklauso nuo susitarusiųjų šalių (2224 str.). Samdymo sutartys pramonės įmonėse daromos atatinkamose samdos knygutėse.

Darbdavio bei darbininko pareiga ir atsakomybė.

Einant civilinių įstatų (X. t. l. d.) 2228 str. ir 1229 str. samdytojas su samdininku turi pasielgti sąžiningai; jis gali iš jo reikalauti tik sulygto darbo; jis turi darbininkui mokėti savo laiku ir teisingai; jis turi jį užlaikyti tinkamai. To įstatymo 2238 str. kalba apie tai, kad pirmiau, negu išeis samdos sutarties terminas, samdininkas negali atsitraukti nuo darbo, bet ir samdytojas negali atstatyti terminui nepasibaigus. Jei darbdavys pirmiau, negu sutarties terminas išeis, numirs, tai jo pareigos pasibaigia. Jei sutartyje nurodytą darbą pasiims dirbti mirusiojo įpėdiniai, tai įpėdiniai, kurie paveldėjo turtą, atsakys ir už algą darbininkui.

Pastojęs dirbti, tarnauti ar mokytis žmogus turi būti ištikimas, klusnus ir gerbti šeiminingą bei jo šeimą. Samdininkas be samdytojo (šeimininko) sutikimo neturi teisės dirbti svetimiems. Jei samdininkas padarytų savo šeiminingui nuostolių, tai jis turi juos atlyginti. (2230, 2231, 2233, 2234 str. str.).

Jei darbininkas paėmęs iš šeimininko pirmyn pinigų, susirgs, ar dėl ko kito netikėtai negalės už juos atidirbti, tai išgijęs turi atitarnauti savo skolą (2239 str.).

Darbdavys atsako už samdininko veiksmus einant 2235 str., kuris kalba, kad už padarytą tarnų veiksmis žala atsako jų šeimininkai tik tada, kai žala įvyko be dirbant tuos veiksmus, kuriuos dirbo šeimininkui įsakius.

Atlyginimas nukentėjusiems nelaimingais atsitikimais.

Šitoj srity Lietuvoje veikia senas rusų įstatymas. Išleistas 1903 m. birželio m. 2 d. Žinoma, šitas senas įstatymas dėl atlyginimo nukentėjusiems nelaimingais atsitikimais darbininkams, tarnautojams ir jų šeimos nariams yra savo amžių atgyvenęs ir toli gražu negali patenkinti mūsų laikų gyvenimo. L. Darbo Federacija, gyvai jausdama ir suprasdama tą didelį reikalą atatinamo šitos srities įstatymo, dirbdama darbo žmonių labui, buvo patiekusi seimui atatinamo įstatymo sumanymą. Ir ne L. D. Federacijos kaltė, jei Lietuvos darbo žmonės ligšiol neturi draudimo nelaimingais atsitikimais įstatymo. Neturint to, kas turėtų būti, tenka remtis tuo, kas yra. Veikiantis įstatymas nustato, kad fabriku ir pramonės įmonių savininkai turi atlyginti darbininkams ir tarnautojams (be amžiaus ir lyties skirtumo) už nustojimą ilgiau kaip 3 dienoms galimumo dirbti. Jei dėl nelaimingo atsitikimo darbininkas mirtų, tai atlyginami jo šeimos nariai ir tolesnė giminės, kuriuos jis išlaikė. Įmonės savininkas gali išvengti atlyginimo už nelaimingą atsitikimą tik tuo atveju, jei jis įrodys, kad nelaimingo atsitikimo priežastimi buvo paties nukentėjusio pikta valia ar stambus neatsargumas, nepateisinamas paties darbo apystovomis.

Atlyginimas mokamas pensijos ir pašalpos pavidalu. Žuvusio dėl nelaimingo atsitikimo našlė gauna pensijos ligi gyvos galvos vieną trečdalį jo algos. Žuvusio dėl nelaimingo atsitikimo vaikai, jei motina gy-

va, gauna pensijos ligi 15 metų šeštą dalį algos, jei ir motina mirus — ketvirtą dalį.

Apie nelaimingą atsitikimą reikia tučtuoju pranešti policijai ir darbo inspektoriumi. Gavus protokolo nuorašą reikia kreiptis į teismą. Tokias bylas galima kelti teisme per dvejus metus nuo dienos nelaimingo atsitikimo ar mirties. Bylos laiku nekėlus, galima nustoti ir to, kas įstatymu numatyta.

Darbo inspektoriaus pagalba darbininkams.

Darbo inspektoriams uždėta pareiga tvarkyti santykius ir ginčus kilusius tarp darbdavių ir darbininkų ir, aplamai rūpintis, kad pramonės įmonėse ir kitur būtų vykunami darbo įstatymai, bei taisyklės, ypač krepiama dėmesio į moterų, mažamečių ir jaunuolių darbininkų darbo, sveikatos ir gyvybės apsaugą. Darbo inspekcijos įstatymas paveda inspektoriams organizuoti taikos kameras darbdaviams su darbininkais taikinti ir sudaryti panašiams ginčams spręsti trečiųjų teismus. Sudarant trečiųjų teismus trečiųjų užrašą, kaip išimtis iš bendrųjų įstatymų, vietoj taikos teisėjo bei notaro, tvirtina darbo inspektorius, kas labai palengvina taikos būdu ginčus išspręsti.

Duodama darbo inspektoriumi pareiškimą surašyti nereikia nei didelio mokslų, nei tam tikro sugebėjimo. Tai gali atlikti kiekvienas, kas moka rašyti, kiekvienas raštingas žmogus.

Kas neatsilygina už gautąją žemės reformos įstatymu žemę.

Už gautąją žemę neatsilygina:

1) kariai, kurie savo noru stojo į Lietuvos kariuomenę, — neatsižvelgiant į tai ar jie moka ar nemoka žemės ūkio darbo dirbti, kurie ištikimai yra tarnavę kariuomenėje ir dėl sužeidimo ar nustojimo sveikatos yra iš jos visai paleisti, be to, ištikimai kariuomenėje

tarnavusių ir nukautų ar dėl sužeidimo ar šiaip dėl karo aplinkybių mirusių karių šeimos;

2) šauliai ir partizanai, kurie dalyvavo kovose dėl Lietuvos nepriklausomybės ir nebuvo teismo bausti;

3) žuvusių kovose karių, šaulių ir partizanų šeimos.

Kiekvieno naujakurio ūkiui kurti duodama iki 90 kietm. medžio nuo 27 iki 40 stm. drūtumo. Be to, gavusiems žemę naujakuriams, duodama paskola sėklai ir inventoriui įsigyti.

Naujakuriams duotos paskolos pinigais ar natūra laikomos neprocentinėmis paskolomis dešimt metų; jos pradedamos mokėti ne vėliau kaip po penkerių metų paskolą gavus. Už duotas natūra paskolas kariai atsilygina: a) už gautą po 1923 m. miško medžiagą — davimo laiko taksos kaina, o už sėklas — po trisdešimt centų kiekvienam rugių kilogramui.

Miestų darbininkams ir kitiems tarnautojams žemės duodama skaitant 50 litų hektarui, išmokėtinai per 36 metus.

Laikas parceliuojamųjų dvarų darbininkams ir nuomininkams naudotis dvarų trobėmis.

Dvarų darbininkai ir nuomininkai, gavę žemės, turi teisės naudotis tais trobėmis, kuriais jie naudojami ligi žemės gavimo dienos, kol pasistatys savo trobėsius, bet ne ilgiau kaip trejus metus. Gavusiems žemės prieš 1926 m. rugpiūčio 14 d., ne anksčiau kaip vieneriais metais, treji metai skaitomi nuo žemės gavimo dienos, o gavusiems žemę anksčiau, negu vieneri metai prieš 1926 m. rugpiūčio 14 d., ši teisė turi būti teikiama dar dvejiems metams, skaitant nuo 1926 m. rugpiūčio 14 d. Dvarų darbininkai ir nuomininkai už naudojamus trobėsius jų savininkui atsilygina kiekvieną mėnesį pinigais — 3 litus, arba darbu — 1 dieną.

Pastaba. Šis įstatymas neliečia butų, paliekamų darbininkams neliečiamos normos. (80 ha.). Butai skiriami darbdaviui su darbininkais susitarus. Susitarimui neįvykus, butus skiria žemės tvarkytojas.

Kaip rašyti laiškus.

Mes turime siekti bent vidutiniai išsilavinusių kitų kultūringų kraštų darbo žmonių gyvenimo. O kad, bent ligi šiolei, daugeliui darbo žmonių mokyklos mokslas buvo sunkiai prieinamas, o gi tam tikra dalis suvis neturėjo galimumo įsigyti mokyklose reikiamų kultūringam darbininkui bendrų žinių, tai turime mokyti kiekviena proga, pasak žmonių patarlės — amžių gyvenį — amžių mokykis.

Jei žodžiu ką nors nemandagiai ar netinkamai pasakysi, tai nors ir pastebės kas, tačiau veikia pamirš. Bet jeigu kas negera bus parašyta laiške, tai tas laiškas gali duoti jį parašiusiam kartais visai pikty pasėkų. Jis gali ne vien tik sukompromituoti tą žmogų, bet atsiduręs teisme, visai nemalonių vaisių duoti. Vadinasi, nesutūrėtas pasikarščiavimas visai dora žmogų gali įklampyti ir visai nekaltam gali kliūti vien dėl to tik, kad neapgalvojo ką daras.

Išsilavinusį darbo žmogų tas ir skiria nuo neišprusinto neišlavinto, kad jis yra mandagus ne tik su savo draugais, bet ir, apamai, su visais žmonėmis. Ypačiai reikia mandagumo rašant skundus ar prašymus.

Rašant kuriuo nors reikalu aukštesniam, aukštesnio postovio asmeniui reikia iš kalno jo atsiprašyti už gaišinimą. Tos rūšies laiškas gali šitaip išrodyti

DIDŽIAI GERBIAMAS TAMSTAI!

Labai atsiprašau, kad išdrįsau parašyti Tamstai šį laiškėlį. Atsiprašau už varginimą. Negalėdamas asmeniškai pas Tamstą atvykti, sumaniau parašyti šį laišką kaip savo geram patarėjui, kuriuo buvote tarnaujant

pas Tamstą Rusijoje. Ar negalima būtų Kaune rasti man kokio nors darbo. Tamsta, tikiuos, manęs nepamiršote, kai aš pas Jus karo metu tarnavau, tikiuos, atsimenat mane esant specialistą šoferį.

Malonėkite man atsakyti šituo adresu: Linkuvos paštas, Pabalių valsčius, Gaižūnų kaimas.

Su didžiausia pagarba *Jonas Sabas*.

1927 m. rugsėjo 27 d.

Rašant laišką sau lygus ar dar žemesnio postovio žmogui reikia taip pat labai mandagiai ir švelniai rašyti. Apskritai, ką rašant reikia stengtis rašyti kuo trumpiausiai ir kuo aiškiausiai reikšti mintis, kad tas, kas skaitys, baskaitydamas daug laiko nesugaištu ir lengvai galėtų suvokti tai, kas norima raštu pasakyti. Trumpai—drutai sako priežodis. Jis ypač dera atsiminti kas nors rašant.

Siunčiant kurį nors raštą (laišką, skundą ar prašymą) paštu adresas reikia rašyti ne pašeliu, bet rašalu. Adresas turi būti aiškiai parašytas, nes jei laikanešys neperskaitys adreso, tai jis gali laiško visai neįteikti adresatui. Siunčiant laišką kam nors Lietuvos gyvenančiam ar esančiam geriausiai adresas šitaip užrašyti:

M. M.

p. Antanui Gailiūnui

Gedimino g. 15 nr. b. 10.

KAUNAS.

Norint užsitikrinti, kad siunčiamas laiškas tikrai bus adresato gautas, galima siųsti vadinamą registruotą („apdraustą“) laišką. Šitos rūšies laiškai nemetami pašto dėžutę, bet įteikiami pašto tarnautojui įregistruoti. Registruoto laiško bet katroje voko (konverto) pusėje būtinai turi būti užrašytas žodis „Registruotas“. Tokiais atvejais geriausia adresą rašyti kaip aukščiau pa-

sakyta ir arba viršuj, arba apačioj įrašyti ir pabraukti dar ir tas žodis „Registruotas“.

Norint kad registruotą laišką adresatas gautų staziai pašto įstaigoj, tai šalia adreso reikia pažymėti: „Išduot adresatą pakvietus“.

Norint kad registruotas laiškas, nesuradus adresato, grįžęs atgal būtų gautas siuntėjo, reikia užrašyti voke ir savo adresą (siuntėjo).

Registruotas laiškas negali sverti daugiau kaip 2 kilogramus.

Pinigų ir siuntinių siuntimas paštu.

Norint pasiųsti kam nors paštu pinigus reikia nusipirkti pašto įstaigoje atatinkamą pašto perlaidos blanką (lakštelį) ir jį atatinkamai užpildyti. Šitame perlaidos blanke yra šiek tiek vietos ir atviram laišku parašyti. Užpildžius perlaidos blanką reikia užlipdyti pašto ženklas. Pašto ženklų reikia daugiau ar mažiau atsižiūrint į siunčiamos sumos didumą. (Žiūrėk „Pašto tarifas“.).

Panašiai kaip pinigai siunčiami paštu ir siuntiniai (pakietai). Norint pasiųsti siuntinį reikia taip pat pašte nusipirkti tam tikrą blanką ir jį deramai užpildyti. Pats siuntinys turi būti atatinkamai suvyniotas (įpakvuotas) ir jame turi būti aiškiai parašytas adresas to, kam siuntinys siunčiamas. Šalia adresato adreso kiek smulkiau reikia parašyti ir savo adresas.

Pagalba nelaiminguose atsitikimuose.

Apmirusių atgaivinimas. Apmirusiu vadinama toks žmogus, gyvybės ženklai kurio galima pastebėti tik nuodugniai ištyrus arba suteikus jam atatinkamą pagalbą, t. y. atgaivinus apmirusį.

Jeigu tikrų mirties požymių nėra, bet manoma turint reikalą tik su apmirusiu, tai reikia neatidėliojant imtis gaivinti apmirusis.

Nežiūrint apmirimo priežasties, tuoj reikia ligonis nurėdyti arba bent visi drabužiai atsegioti, o jei tas negalima greitai padaryti, tai suardyti per siūles, ar perplėšti. Toliau ligonis nunešamas į kambarį su grynu, šviežiu oru, o vasarą stačiai laukan. Čia tuoj burna išvaloma nuo gleivių ir kitų pašalinių dalykų ir stengiamasi iššaukti kvėpavimą, apipurkščiant veidą ir krūtinę šaltu vandeniu, erzinant nosies gleivių plėkšnelę plunksnos šereliais, prikišant prie nosies lekiančiojo spirito, tarkuotų krienu, stipraus acto ir t. t. Galūnes šildoma pridedant prie jų kaitintuvus, butelius su karštu vandeniu, sušildytas ir į rankšluosčius įvyniotas pytas ir t. t.

Jeigu kvėpavimo visiškai nėra, tai nieko nelaukiant, pradedama dirbtas kvėpavimas. Apmirusis pirmiausia guldomas kniupščias (po krūtinę padedama kokių nors drabužių), paskui iš lengvo paverčiamas ant šono ir nugaros (oras įeina į plaučius) ir pagaliau, staiga paverčiamas vėl kniupščiu (oras išeina). Paguldžius apmirusį ant nugaros, po mentėmis dedama sulankuotų drabužių, kieta pagalvė ir t. t.; rankos imamos aukščiau alkūnių ir lygiai keliamos iki pat galvos; tuomet krūtinės ruimas prasiplečia ir oras įeina į plaučius; paskui abi rankos šiek tiek prie jos ir pilvo prispaudžiamos; tuo metu oras išeina. Taip kartojama apie 18 kartų per minutę, t. y. kiek kartų per minutę žmogus normingai kvėpuoja. Kad oras galėtų laisvai įeiti ir išeiti, reikia ligonis išžiodinti ir daboti, kad liežuvis nenudribtų į ryklę.

Apsiautus krūtinę žemiau spenių iš vieno šono vienu rankšluosčiu, iš kito kitu, lygiai traukiama už abiejų rankšluosčių galų; krūtinė susispaudžia ir oras išeina; atleidus rankšluosčius krūtinė išsiplečia ir oras įeina į plaučius.

Jei paimti už galo liežuvį ir lygiai traukyti apie 18 kartų per minutę, tai tokiu būdu kvėpavimas irgi gali atsirasti.

Jei gaivinimas sekasi, tai pirmiausiai atsiranda kraujo tekėjimas (pradedama veikti širdis), o jau paskui ir normingas kvėpavimas. Kraujo tekėjimui padeda kūno trynimasis ir šildymas.

Kada ligonis jau pradeda atsigauti ir gali nuryti, jam duodama jaudinamųjų vaistų: vyno, Gofmano lašų, etero, kamparo, stiprios kavos ir t. t. Gaivinti reikia atkakliai, kartais net keletą valandų.

Skenduolio atgaivinimas. Nuvilkus skenduolio drabužius, pašalinus iš burnos smėlį ir gleives ir ištraukus liežuvį, trumpam laikui galva nuleidžiama žemiau liemens ir suspaudžiama apatinieji šonkauliai, kad vanduo išbėgtų iš kvėpuojamosios gerklės; tai atlikus tuoj nurodytais būdais daroma dirbtas kvėpavimas, o taip pat, kaip jau pasakyta, trinama kūnas. Atgaivintajam duodama vidun jaudinamųjų vaistų.

Kadangi žinoma atsitikimų, kad skenduolis net valandą išbuvęs po vandeniu, visgi pasisekė atgaivinti, tai šitais atsitikimais niekad nereikia nustoti vilties.

Liaudyje priimta skenduolius supti, bet toks būdas jokios naudos neduoda ir todėl neprivalo būti vartojamas.

Sušalusio atgaivinimas. Sušalusį įnešama į nekūrentą kambarį, visas jo kūnas apdedamas sniegu ir atsargiai juo trinama, kol kūnas nepasidarys valkus. Toliau daroma dirbtas kvėpavimas nurodytu būdu, erzinama nosies gleivių plėkšnelė ir daroma erzina moji klizma iš vandens su druska ir muilu.

Pasirodžius gyvybės ženklams ligonis nunešamas į šiltesnį kambarį ir duodama jaudinamųjų vaistų.

Nugaravusio atgaivinimas. Jeigu malkos, anglis ir t. t. sudega nevisai, tai pasidaro smalkės; pakvėpavęs oru, kuriame yra smalkių, žmogus jaučia didelį

galvos skaudėjimą, užimą ausyse, galvos svaigimą silpnumą, darosi pikta, paskui užėina kankinantis ilgesys, darosi trošku, trauko mėšlungis, ligonis nustoja sąmonės.

Nugaravusis išnešamas laukan, jo galva dedama aukščiau liemens ir apliejama šaltu vandeniu arba šlapinama koku nors šaltu skystimu; krūtinė apšlakstoma šviežiu vandeniu ir negaišuojant pradedama dirbtas kvėpavimas.

Tuo pat metu trinamas kūnas ir erzinama nosies gleivių plėkšnelė tuo ar kitu jau nurodytu būdu. Naudinga padaryti erzinamoji klizma.

Pasikorėlio atgaivinimas. Perpiovus kilpą, pasikorėlis atsargiai nuimama. Daroma dirbtas kvėpavimas (stengiamasi tai atlikti gryname ore). Galva reikia padėti kiek aukščiau, kūnas trinti, apšlakstyti ir apskritai reikalinga vartoti visi būdai, kuriais gaivinama užtroškūsis.

Pagalba perkūno trenktam. Be dirbtojo kvėpavimo ir jaudinamųjų vaistų, šiuo atsitikimu dar kūnas laistomas šaltu vandeniu, vyniojamas į šlapias drobules, arba vietoje to apmirusis apkasamas šviežia žeme.

Saulės arba šilimos trenkimas reiškiasi tuo, kad kaitinant saulei, nuo didelio kraujo į smegenis atplūdimu, žmogus ima jausti labai didelį nuovargį, norą gerti ir apalpsta. Iš pradžios ligonis jaučia galvos skaudėjimą, galvos svaigimą, didelį nusilpnėjimą ir jei tuo metu jam pagalbos nesuteikiama, tai jis krinta be sąmonės, pulsas darosi labai silpnas ir dažnas, kvėpavimas paviršutinis ir dažnas, lėliukės išplėstos, kartais trauko mėšlungis.

Saulės trenktas reikia nunešti į pavėsį, nuvilkti arba atsegioti drabužius, duoti gerti arba stačiai įpilti į burną šalto vandens, krūtinę ir galvą laistyti šaltu vandeniu; daroma šalta klizma, o prie širdies ir blauzdų pridedama garstyčių popierius; jei reikia, daroma dirbtas

kvėpavimas ir duodama jaudinamųjų vaistų (kamparo etero).

Apalpinimas. Apalpinimu vadinama staigus sąmonės nustojimas, pareinąs nuo to, kad smegenyse staiga pritrūksta kraujo. Apalpinimai apskritai dažnai būna pas žmones mažakraujingus, sunkiai sirgusius, nustojusius daug kraujo ir t. t. Toks ligonis nuo ilgo stovėjimo, o ypač troškiamame kambaryje ir apsirengęs ankštais drabužiais, labai greit apalpsta: širdis ima veikti silpnai, ligonis labai išbąla, rankos ir kojos atšąla, ausyse ūžia, akys aptemsta, išmuša šaltas prakaitas ir ligonis nustoja sąmonės.

Gulint kraujo į smegenis atbėga daugiau ir ligonis paprastai atsigauna. Vadinasi, susirgusis reikia pirmiausia paguldyti, kojas truputį pakelti, greitai nuvilkti varžančius drabužius, išnešti laukan (jei galima) arba langus atidaryti, duoti uostyti lekiančiojo spirito, acto, krienu ir t. t., šlakstyti šaltu vandeniu veidą ir krūtinę, sušlapinti smilkinius šaltu vandeniu, odekolonu, eteru, rankas ir kojas trinti šepetiais ir toliau gelbėti kaip ir kitais apmirimo atsitikimais. Vidun duodama valeriano ir Gofmano lašų, vyno.

Nusinuodijimas spiritu. Nusinuodijimas spiritu galima pažinti iš einančio iš burnos kvapo. Nusinuodijęs nustoja sąmonės, jutimo, pas jį pastebimas silpnas pulsas, gargaliuojantis kvėpavimas, lėliukių susiaurėjimas, šaltas prakaitas ir apskritai viso kūno atšalimas, kartais mėšlungis. Gydymas: pirmiausia reikia pravemdyti (kutenant liežuvio šaknį arba vemiamuoju vaistu—ipekakuana), arba išplauti skilvys, ir įpilti į jį stiprios kavos; toliau, prie galvos dėti šaltas kompresas arba ledas, o galūnės šildyti šildytuvais, padaryti šalta erzinamoji klizma ir trinti visas kūnas. Naudinga taip pat pridėti garstyčių popierius prie tuštymo ir krūtinės. Duodama lekiančiojo spirito uostyti, o taip pat ir vidun po 10—15 lašų su vandeniu kas 15—20 minučių,

Strichninum nitricum (0,002) po oda, jaudinamųjų vaistų; duodama kvėpuoti deguonimi; po oda leidžiama fiziologinio tirpinio; duodama gerti karšta kava ir selterio vanduo.

Nusinuodijimas karbolio rūkštim. Nusinuodijus *karbolio rūkštim* (iš burnos ir vėmalai kvėpia karbolio rūštim, šlapimas tamsiai—žalios arba net juodos spalvos) plaunama skilvys, geriausia kalkių cukraus tirpiniu (50,0 į litrą vandens), duodama aptraukiamųjų vaistų, ypač aliejinių (migdolų aliejaus arba alyvos, pieno) ir ledo gabalėlių; nuodui surišti duodama kalkių vanduo, kalkių cukrus (*Calcaria saccharata*), ištirpinus vandenyje ir *Natrii sulfurici* (15,0—30,0) į stiklinę vandens.

Nusinuodijimas fosforu (degtukų galvelėmis). Nusinuodijus *fosforu* skauda pilvas, vėmalai atsiduoda česnaku ir žiba tamsoje, atsiranda geltligė. Gydymas: plaunama skilvys mangano rūkšties kalio tirpiniu (1:1000), arba duodama vidun to paties tirpinio; jei skilvys plauti negalima, duodama vemiamojo vaisto (*cuprum sulfuricum*, 2% tirpinys po valgomą šaukštą kas 3 minutes iki vemsiant); vidun duodama degtos magnezijos valgomais šaukštais, arba neišvalyto terpetino po 1,2—2,0 keletą kartų želatinos kapsulėse arba su gleiviniu skystimu. Negalima duoti pieno, aliejaus ir apskritai ko nors aliejinio.

Nusinuodijimas jodu. Nusinuodijus *jodu* pastebima kosulys, sloga, sunkus kvėpavimas, iš nosies ir plaučių bėga kraujas, išberia odą. Gydymas: duodama krakmolo nuoviras, kiaušinio baltymo, pieno, degtos magnezijos su vandeniu (1:8) stikleliais sodos.

Nusinuodijimas grybais. Nusinuodijus *nuodingais grybais* užėina vėmimas, viduriavimas, diegliai, seilėtekis, mėšlungis. Gydymas: kuo greičiausiai prašalinti nuodus: tuo tikslu plaunama skilvys, duodama vemiamųjų ir vidurių paleidžiamųjų vaistų, daroma klizma

su ricinos aliejumi. Toliau duodama vyno, kavos, etero, atropino ir strichnino (po 0,001 po oda): jei ligonis klajoja — dėti ledo prie galvos, esant stipriam žarnų suerzinimui ir psichiniam sujaudinimui, naudinga duoti opijaus preparatų.

Nusinuodijimas mėsa ir žuvimi. Patirta, kad mėsos ir žuvies produktuose, o ypač konservuose, jei jie nešvariai ir netaisyklingai sutaisomi, kartais pradeda veistis tam tikros bacilos (*bacillus botulinus*); jos labai greitai veisiasi ir gamina tiek kenksmingus nuodus, kad suvalgius tokių maisto produktų, iš pažiūros kartais niekuo nesiskiriančių nuo gerų, galima labai pavojingai, o kartais net mirtinai nusinuodyti už kokios paros nusinuodijusis ima vemti, atsiranda stiprus pilvo skaudėjimas, širdies silpnumas ir regėjimo sutrikimas: viduriai iš pradžios neveikia, paskiau gi darosi laisvi.

Kitos rūšies nusinuodijimas mėsos produktais atsitinka valgant nesveikų gyvulių mėsą, o ypač sergančių kraujo pūlingumu, pūvingumu ir panašiomis ligomis; tokioje mėsoje taip pat esama tam tikrų bacilų.

Nusinuodijusis mėsos produktais visų pirmiausia gydomas taip, kaip ir bet koks aštrus skilvio ir žarnų sutrikimas: plaunama skilvys ir žarnos, duodama vemiamieji ir vidurių paleidžiamieji vaistai; paskui jau gydoma atskiri ligos reiškiniai; širdies silpnumas — jaudinamaisiais vaistais, jei esama priepuolių, panašių į cholera — leidžiama fiziologinio druskos tirpinio ir t. t.

Kaip įtaisyti perkūnsargis.

(Naudotasi „Liet. Ūkin.“ kal.).

Kiek kasmet perkūnas Lietuvoje padaro nelaimių ir nuostolių sunku ir apsaukti. Todėl beveik kiekvienas ūkininkas galvoja, kaip nuo tos nelaimės apsisaugoti. Vieni iš jų tik aimanuoja ir dreba, kai perkūnas ima griauti, o kiti rimčiau nori apsisaugoti ir stato vidury

kiemo perkūnsargį ant aukšto stulpo. Bet ir pasistatęs tokį perkūnsargį ūkininkas abejoja ar gelbės, nes žino, kad buvo atsitikimų, esant ir tokiam perkūnsargiui, visgi perkūnas į trobą mušė ir sudegino. Todėl čia duodama žinių, kaip gerai įtaisyti perkūnsargis.

Perkūnsargis būna ant namo arba pavidale vieno iešmo 1—2 metrų aukštumo arba pavidale reketėlio. Iešmas turi būti ne trumpesnis 1 metro, o reketėlio spinduliai ne trumpesni 30 cm. Iešmai arba reketėliai vienas nuo kito privalo stovėti ne toliau 15—20 metrų. Pavyzdžiui, jeigu namas turi 15 metrų ilgumo, tai ant tokio namo reikia statyti 2 iešmu arba reketėliu.

Iešmas statomas ant aukščiausios stogo vietos, tai yra ant kreigo, ant bokšto, ant kamino ir taip toliau.

Nuo iešmo ar reketėlio, kurie ore elektrą sugauna, eina geležiniai elektros laidininkai, kurie sugautą elektrą turi nuleisti į žemę. Laidininkai ne tik nuleidžia iešmų ar reketėlių elektrą, bet ir patys daug iš oro paima elektros ir nuleidžia žemėn. Todėl laidininkus veda aukščiausiomis namo vietomis: kreigu, per kaminius, gėveliais ir namo galų stogo kraštais. Jeigu namas stovi galais į vakarus ir rytus, tai visados į žemę leidžia vakarų gale, nes iš tenai daugiausia ateina audrų, tai ir laidininkų tenai turi būti daugiausia.

Jeigu namo stogas status, tai pakanka vieno laidininko ant vieno stogo kreigo. Bet jeigu stogas platus ir lėkštas (ne statesnis 35°), tai dar ties stogo viduriu, lygiagrečiai su kreiginiu laidininku, nutiesti šoninius laidininkus ir juos visus namo gale sujungti.

Visi sujungimai turi būti kuo geriausi. Geriausia būna suvirinti. Jeigu suveržiama sraigtais ir muterkėmis, tai reikalinga, kad susisiekimio plotas būtų ne mažesnis 10 kv. cm.

Jeigu stogas yra iš lengvai degamos medžiagos (šiaudų, medžio), tai laidininkai reikia padėti ant 40

cm. aukštumo medinių atramų. Jeigu stogas turi gėvelius, tai laidininkus nutiesia gėvelių viršūnėmis.

Jeigu laidininkus reikia kur užlenkti ar užsukti, tai negalima daryti staigaus užlenkimo, bet kiek galima reikia užlenkimą daryti mažesni ir ne taip staigų — sulenkti pavidale puslankio.

Laidininkas reikia nuleisti į žemę tokio gilumo, kur visados būna drėgna, dar geriau įleisti į šulinį ar prūdą.

Kad didesnis būtų susisiekimas su žeme, tai ant galo laidininko prikabina varinę ar geležinę plokštelę (skardą) apie 1 kv. metro didumo. Varinės pakanka 1,5 milimetro storumo, o geležinė cinkuota apie 3 milimetrų storumo. Po skarda reikia pakloti molio sluoksnis su nedideliu įdubimu, kad vanduo geriau laikytųsi, o iš viršaus geriau užpilti akmeninių anglių pelenais arba medžių angliais, kurie gerai patraukia drėgmę ir dėl to sluoksnis prie plokštelės visados būna drėgnas.

Vieton plokštelės galima užkasti į žemę ir tinklą (sieta) iš cinkuotos 4 mil. storumo vielos su akelėmis apie 100 kv. mil. didumo. Galima užkasti ir geležies didesni gabalą, pavyzdžiui bėgių galą ir panašiai.

Bet geriausia yra laidininką prinituoti prie geležinio stiebo ir jį įkalti į žemę. Stiebas turi būti apie 2 metrų ilgio. Jei vieta sausa, tai tada jau reikia stengtis laidininką nuvesti į šulinį, ar į kūdrą.

Jeigu kas stato perkūnsargį ne ant namo, o ant aukšto stulpo, tai atminkite, kad toksai perkūnsargis apie save apsaugos plotą tikrai 10 metrų tolymo. Kas stovi toliau, tasai namas ar jo dalis yra dideliame pavojuje.

Kiekvieną pavasarį ir po kiekvienos didelės vėtros reikia perkūnsargis apžiūrėti ar gerai sujungtas su žeme, ar sujungimai neatsipalaidavo. Dar geriau, jeigu koks specialistas (nors ir telefonistas) patikrintų ar tikrai gerai viskas sujungta ar perkūnsargis gerai veikia.

Šitaip įtaisytu perkūnsargiu jūs būsite taip pat nuo nelaimės apdrausti, kaip geriausioje apdraudimo draugijoje.

Dar reikia pridėti, kad audros metu prie perkūnsargio laidų negalima prisilytėti, nes elektra gali nukrėsti. Todėl, kad kas netyčia jo nepaliestų reikia jį per kokius 3 metrus nuo žemės apmušti lentomis, tai yra iš 3 lentelių sukalti lovelis ir laidas juomi apvožti.

Kaip užsilaikyti perkūnijos metu? Nelįsk po aukštu medžiu, po šieno kupeta, nestok po telegrafo stulpu, po kryžium, nes grįaustinis dažniausia trenkia į aukštus daiktus.

Nebėk, bet ramiai eik ar net atsigulk perkase, griovy. Nelaikyk prie savęs geležinių įrankių (šakių, dalgių, šautuvo), nes jie pritraukia žaibą.

Namuose užsidarinėk duris, langus, užgesink ugnį, nes dūmai traukia prie savęs žaibo srovės.

Troboj nelaikyk gyvulių: šunų, kiaulių, avių. Neik arti prie vandens.

Kaip uogienės (konfitūrai) virti.

(Iš „Liet. Ūk.“ kal.)

Bendri nurodymai.

Verdant uogienes, visų pirma reikalingas atsidėjimas ir stropumas. Del menko neapsižiūrėjimo verdant ar cukraus nenutaikymo, paskui uogienės esti netikusios ir greitai genda.

Uogienėms virti reikia imti uogos šviežios, surinktos gražią dieną, nepernokusios ir neperdaug žalios, švarios. Del to jos reikia visumet išrinkti, išskiriant nesveikas, apskritai virti netinkamas.

Kad būtų žinia, kiek reikės dėti cukraus, uogos visumet reikia pasverti.

Paskui reikia turėti tinkami virti ir sudėti indai. Be galo taip pat svarbu, kad uogos nepaliktų nedaviriosios, arba kad nepervirtų. Be to, beveik į visas uogas,

pradedant virti tinka įpilti arbatinį šaukštelį iš citrinos išspaustos sunkos, kuri uogienei priduoja gražią spalvą.

Kaip virti vyšnios.

Pirmiausia išimti kaulėliai, stengiantis kuo mažiausiai sutrinti uogos mėsas. Atsverti, užpilti atsvertu kiekiu cukraus ir taip palikti per naktį stovėti. Rytą vėl paimti atsverti cukraus tiek kilogramų (su užpiltu ant nakties), kiek buvo kilogramų uogų, užpilti tą cukrų pasidariusia per naktį ant vyšnių sunka, švaria ranka užpylus nedideliu kiekiu vandens gerai nuplauti išimtus iš vyšnių kaulėlius, kad ant jų jokių mėsų neliktų (mat, prie kaulėlių būna pati brangiausioji, aromatingiausioji, stiprinanti uogos mėsų dalis) užpilti ir tą skystimą ant cukraus, tik žiūrėti, kad jo nepasidarytų daugiau kaip po pusę stiklinės ant kilogramo, paskui cukrų užvirinti, nugraibyti iškilusius nešvarumus, putas ir po kokių 5 minučių atsargiai lygiai per visą verdamąjį indą sudėti uogas. Paskui ne ant labai smarkios ugnies virinti tol, kol sunka sutirštės tiek, kad paėmus sunkos arbatiniu šaukštuku palengva pilant du lašai nulašėtų, o trečias jau pakibtų. Išvirimo žymės yra dar tokios: uogos nugrimsta, o viršun iškyla sunka, išimta šaukšteliu uoga be sunkos susitraukia, o paleista sunkon, vėl jos prisigeria. Kada jau maždaug nujaučiame, kad virti gana, nuimti nuo ugnies, sukratyti, paskui dar gerai įdėti išimtų iš kaulėlių branduolių, vėl truputį pavirinti, nuėmus nuo ugnies supilti į kokį nors akmeninį dubų indą ir duoti ataušti. Kada atauš, supilti į tam tikras stiklines bonkas (slojus), uždėti stačiai ant uogienės iškirptus vaškinės popieros rutuliukus, užrišti ir padėti sausoje, vėsioje ir nesaulėtoje vietoje. Be to, reikia atsiminti, kad verdant jokių būdu uogų, kaip kokios košės maišyti negalima, galima tik su visu verdamuoju indu sukratyti, o šaukštu tik paviršium iškilusias putas nugraibyti.

Kaip virti avietės.

Išrinkti uogas, kad nebūtų supelijusių, subirusių, pernokusių, vaiskočius atsargiai išimti. 1 klg. aviečių reikia imti $1\frac{1}{4}$ klg. cukraus. Ant 1 klg. cukraus užpilti po stiklinę vandens, uždėjus ant ugnies paleisti cukrų kaip aukščiau pasakyta, sudėti uogas užkaisti ant didelės ugnies, kad smarkiai užvirtų, pakratyti su indu (tik nemaišyti) atsargiai pridėdant atbulą šaukštą nuvalyti putas, tik nevartyt uogų. Nuvalius putas, vėl uždėti ant ugnies ir iš lėto virti tol, kol uogos pasidarys lyg permatomos, sunka sutirštės tiek, kaip aukščiau pasakyta. Verdant dažniau sukratyti indą, atsargiai nugraibyti putas, baigiant virti įdėti arbatinį šaukštelį citrinos sunkos, paskui supylus į akmeninį dubų ar šiaip emaliuotą indą ataušinti, supilti į bonką, užrišti, kaip nurodyta aukščiau, kalbant apie vyšnias ir padėti vėsioj, sausoje, nesaulėtoje vietoje.

Kaip virti braškės.

Uogas išrinkti, nuvalyti nuo vaiskočių, atsverti, kiekvienam kilogramui uogų paimti $1\frac{1}{2}$ klg. cukraus, dalį cukraus užpilti ant uogų ir palikti ant nakties. Ryta, ant likusio cukraus kiekvieno klg. užpilti po stiklinę vandens, uždėjus ant ugnies paleisti, (užvirinti) nugraibyti putas, paskui lygiai po visą verdamąjį indą sudėti uogas, įpilti šaukštelį citrinos sulčių, virti iš pradžių ant didelės ugnies, o paskui ant mažesnės, tankiai pakratant indą, valyti putas, kol išvirus, t. y. kol uogos pasidarys permatomos ir sunka pakankamai sutirštės. Paskui elgtis taip, kaip ir su kitomis uogomis.

Kaip virti serbentos.

Gerai išnokusias uogas nuvalyti nuo kotelių ir žiedelių likučių, jei nešvarios, nuplaut ir duot ant sieto nusivarvėt, atsargiai, kad per daug nesutrynus uogų, plunksnele iškrapštyti iš vidaus sėklas. 1 klg. serbentų

imti $1\frac{1}{2}$ klg. cukraus. Ant cukraus užpilti šalto vandens (nedaug) ant ugnies cukrų paleisti užvirti, kol paviršiuje pasirodys daugybė mažyčių pūslelių, sudėti uogas į pasidariusią nuo kaulelių sunką, 1 šaukštelį citrinos sulčių ir virti, kaip aukščiau nurodyta, t. y. nuolatos sukratyti, šaukštu nemaišyti, putas nugraibyti, virti kol išvirus. Išvirus elgtis taip, kaip nurodyta su kitomis uogomis.

Kaip virti agrastos.

Agrastas virimui paprastai ima nenunokusias, bet galima imti ir nunokusias, tuomet uogienė gardesnė... Uogas gerai nuvalyti. Valant uogas dėti į kuo šalčiausią vandenį, gerai su ledais. Paskui užvirinti vandens su vyšnių lapais, išimtas iš šalto vandens uogas užšutinti tuoj karštu vandeniu, duoti ne ilgiau 2 min. pastovėti, paskui išversti ant sieto, perpilti 3—4 kartus šaltu vandeniu, paskui vėl karštu vandeniu užšutinti ir vėl 3—4 kartus perpilti vandeniu. 1 klg. uogų imti 1 klg. cukraus. Sirupą iš cukraus išvirt kaip ir kitoms uogoms. Paskui nukėlus nuo ugnies sudėti nuvalytas nuo vyšnių lapų agrastas ir dažnai sukratant taip palaikyti kokias 5 minutes. Paskui uždėti ant silpnos ugnies, dažnai sukratyti, neduodant užvirti ir tik kai uogų odėlė pradės raukšlėtis, duoti didesnę ugnį ir dažnai sukratant, nugraibant atsargiai putas, virti, kol sunka sutirštės kaip aukščiau pasakyta, uogos pasidarys permatomos. Išvirus elgtis taip, kaip ir su kitomis uogomis.

Del kvapo galima įdėti pilant uogienę į stiklinį indą kokio nors kvepiamo aliejaus, nes pati uogienė jokio kvapo neturi.

Kaip virti spalgenos (spanguolės).

Šitos uogos labai rūkščios, todėl reikia imti $1\frac{1}{2}$ klg. cukraus į 1 klg. uogų. Uogos perrinkti, išplauti duoti nutekėt, kiekvieną uogą spilkute subadyti, kad

verdant visos lauk neišsprogintų, išvirti sirupą, kaip kitoms uogoms, ir virti ant nedidelės ugnies, taip, kaip kitas uogas. Del kvapo įdėti truputį sutrintos vanilijos, ar citrininės odelės. Išvirus elgtis kaip su kitomis uogomis.

Kaip virti slyvos.

Slyvos gera virti dėl to, kad 1 gorčiui uogų užtenka 1 klg. cukraus.

Uogas nuvalyti, numazgoti, nušluostyti, išimti kaulelius, tik, kad mėsos nesusitrintų. Išvirti sirupą imant stiklinę vandens klg. cukraus, duoti gerai praušti iki pakenčia ranka, užpilti uogas ir leisti stovėti per naktį. Rytą nupilti sirupą, virint nugraibant putas, kol sutirštės, karštoku vėl užpilti slyvas, duoti stovėti iki atauš, paskui nupylus sirupą vėl jį virinti nugraibant putas iki sutirštės, tada vėl stačiai verdančiu užpilt uogas, vėl duoti ataušti, vėl nupylus sirupą virinti, kol sutirštės kaip reikiant, tada jau sudėti uogas, įdėti vanilijos ir virti kaip kitas uogas, kol išvirus. Išvirus elgtis kaip su kitomis uogomis.

Kaip virti bruknės.

Uogas išrinkt, išvalyt nuo šiukšlių, nuplaut ir duoti nusivarvėti. Paimti kiekvienam gorčiui 1 klg. cukraus, užpilti tiek stiklinių vandens, kiek kilogramų cukraus, išvirti sirupą, įdėti supiaustytų nuluptų su išimtais viduriais grūšių ar saldinių obuolių po vieną gorčių kiekvieniems dviem gorčiam bruknių ir virti, kol grūšios bus permatomos, reiškia išvirusios. Paskui grūšias iš sirupo išimti, sudėti į jį bruknes ir virti kokį pusvalandį, jei uogos sultingos, didelės — ilgiau; kada išvirus, t. y. kada keliose vietose kartu virs, vėl sudėti grūšias ir virinti kokias 5 minutes, įdėjus pomarančių odelės dėl kvapsnies. Iš karto supylus į akmeninį, ar molinį palivotą indą, laikyti neužrišta, kol atauš. Tuomet ant viršaus pasidaro odelė ir dėl to jos ilgai negesdamos gali stovėti.

Jeį tokia odelė nepasidaro, užlieti paviršių avies lajum, ar uždėti rutuliu vaškinio popieriaus.

Kad uogienės tikrai gerai nusisektų, vienu receptu ne visai pakanka. Čia daug reiškia ir šeiminingės patyrimas. Šiaip, kaip matėme, uogoms nereikia gailėti cukraus, kad neišeitų negraži košė, verdant nemaišyti, uogas atatinamai išrinkti, išvalyti ir nepervirinti, arba nedavirti.

Įvairūs mažmožiai.

— Kad išėmus vaisių dėmes iš spalvotų drabužių, reikia vartoti boraksą su amonija, arba kamparą. Patrinti dėmes prieš mazgosiant.

Išimti vaisių bei konservų dėmes iš lininių staltiesių, reikia tuojau užpilti krakmolo miltais ir palikti taip valandai laiko, paskiau išmazgoti šaltame vandenyje.

Kitas būdas išimti dėmes iš lininių drabužių, užpilti glicerinos ir palikti porai valandų — lai pastovi. Paskiau išmazgoti šiltame vandenyje su muilu.

Žolės, kavos, arbatos ar vaisių dėmes iš lininių bei drobinių drabužių galima išimti patrinant dėmes su sviestu, paskiau išmazgoti su šiltu vandeniu ir muilu.

— Šokolado ir kakavos dėmes galima išimti šiaip: pamirkyti drabužius šaltame vandenyje per naktį, paskiau užpilti karštu vandeniu ir mazgoti; galima vartoti ir boraksą, kuris taipgi gelbsti.

— Raudono vyno dėmes galima išimti šiaip: užberti druskos ir paskui užpilti karštu vandeniu. Kitas būdas vyno dėmes išimti — pamerkti jas į verdantį pieną ir toliau virinti, kol dėmės pranyks.

— Žolės dėmes reikia patrinti su šviežiu sviestu bei taukais, paskui išmazgoti paprastu būdu.

Iš spalvotų drabužių žolės dėmes galima dar šiaip išimti. Išmazgoti drabužį alkolyj arba amonijoje ir vandenyje, taipgi galima dėmę pamirkyti į gliceriną, parafiną, paskiau išmazgoti paprastu būdu.

— Kraujo dėmes reikia pamerkti į žibala, po kiek laiko išmazgoti šaltame vandenyje. Galima pamėginti pamerkti į amoniją, paskui išmazgoti drungname vandenyje.

Kraujo dėmes iš drabužių, kurių negalima mazgoti, galima šiaip išimti: paimti gabalą krakmolo, pavilgyti vandenyje ir uždengti dėmę, lyg su tiršta koše. Kuomet krakmolas džius, išnyks ir dėmė.

— Virtų svogūnų skystimas gražiai valo misinginius daiktus.

Fortepijonų klavišiai gražiai galima nuvalyti alkoholiu arba terpentinu.

Kad peilis gražiai ir lengvai riektų šiltą duoną, reikia pirm rieksiant jis gerai ant ugnies pašildyti.

— Skintos gėlės ilgiau užsilaikys nesuvytusios, jei bus sukaišiotos į žalią bulvę.

— Drabužiai (skalbiniai) lengviau ir gražiau prosysis, jei bus sudrėkinti šiltu, ne šaltu vandeniu.

— Purvo užtėškimas nuo drabužio geriausia imti pinigą (centą) kraštu, palengva skutant. Nagu skutant užtėškimą galima pagadinti siūlas ir tuojau toj vietoj gali pasidaryti skylutė.

— Sieniniai laikrodžiai geriausia yra valyti šiuo būdu: paimti vatos kiaušinio didumo, pavilgyti žibale ir įdėti į laikrodžio dėžę taip, kad netrukdytų jam eiti. Po dviejų, trijų dienu apdulkėjus vata išimti ir nauja įdėti.

— Stiklinė boliukė, įdėta į indą, kuriame verdama pienas, neduos indui prisvilti ir automatiškai pienu maišys.

— Visi žino, koks „skanus“ yra ricinos aliejus. Imant į vidurius jis nebus taip aitrus, jei bus įspausta kiek citrinos ar orendžio sunkos.

Skruzdėlių naikinimas.

Vasarą kartais kambariuose atsiranda skruzdėlių, nuo kurių nieko negalima paslėpti, nes mažiausias

plyšelis joms pakankamai platus kelias prie valgomųjų daiktų. Tarp daugelio būdų lengva yra skruzdėles naikinti šiaip: paimti nemažą kempinę („gubką“) kiek galima su didesnėmis skylėmis (gaunama aptiekose ir krautuvėse) gerai ją su muilu išplauti, paskui drėgną apibarstyti cukrumi ir padėti ton vieton, kur skruzdėlės lankosi. Kai jų prilys pilna kempinė, tada kempinę imesti į verdantį vandenį. Paskui išplovus šiltam vandeny vėl apibarstyti cukrumi ir padėti. Tuo būdu galima visas išgaudyti.

Guminių apsiaustų užlaikymas.

Guminių lietaus saugojamų apsiaustų niekad nereikia džiovinti šiltoje vietoje, nes tada jie pasidaro kieti ir nelygūs.

Žuvies kvapo panaikinimas.

Iškepus žuvį, keptuvė atsiduoda žuvies kvapu, kuris galima panaikinti šiuo būdu: pirmiausia reikia keptuvę gerai išplauti, paskui įpilti uksuso ir virinti keletą minučių. Uksusas panaikins visą žuvies kvapą ne tik iš keptuvės, bet ir iš visos virtuvės.

Dažų kvapo panaikinimas.

Pavasarij ir vasarą būna dažomi kambariai, kurie ilgai atsiduoda dažų kvapu; jį galima pašalinti tuo būdu: pripilti šalto vandens ir pastatyti kambary. Vanduo reikia mainyti kas trys ar keturios valandos. Vanduo sugeria dažų kvapą.

— Nauja šluota, kuomet prieš vartosiant būna pamerkta į sūdytą vandenį ji du syk ilgiau laiko. Sūrus vanduo padaro šluotos šerius tamprus, diržingus.

— Nauji skardiniai indai prieš vartosiant reikia gerai šviežiais taukais ištepti ir pečiuje iškaitinti. Tada jie nerūdys, nežiurint, kaip tankiai bus vandeny vartojami.

— Ankštos odinės pirštinais lengviau drėgdasi užmauti ant rankos, kai jas truputį pašildai.

Būdas kandims naikinti.

Sugeriamas popierius pamirkytas į terpentinę ir prisegtas prie žieminių drabužių apsaugos juos nuo kandžių.

Cinamonas taip pat naikina kandis. Užtenka cinamono pabarstyti po kaurais ir taip pat palikti. Be to cinamonas priduoja kambariams malonaus kvapo.

— Labai naudinga šeimininkei turėti virtuvėje sugeriamo popieriaus. Pasitaikius ką nors palieti ant staltiesės ar kitokio drabužio, užuot trynus tą vietą skuduru, kuris tikrai praplečia dėmę, reikia tuojau uždėti sugeriamą popierių. Pavyzdžiui, paliejus pieno ir uždėjus sugeriamą popierių, tas sugeria savim visą pieną taip, kad nei žymės nelieka. Jeigu pasitaiko kada palieti kokių vaisių skystimo, sugeriamas popierius taip pat daug gelbsti ir neduoda tam skystimui išsiplėtoti.

— Galvos švarumas daug priklauso nuo švarių šukų. Del to šukas reikia dažnai išplauti. Bet dažnai plaunamos šukos pasidaro minkštos. Kad nesidarytų jos minkštos, reikia po kiekvieno plovimo jas pamirkyti vandeny sumaišytam su alūnu.

— Paliejus taukus ant grindų, reikia užpilti juos šaltu vandeniu. Vanduo neduoda taukams susigerti į medį ir palengvina jų nuvalymą.

— Niksterėjus ar suspaudus sąnarį patariama plaut labai sūriu vandeniu.

— Dantims plauti mes perkame visokių miltelių, košelių. Bet įspaudus kiek citrinos lašų į paprastą vandenį ir plaunant tuo vandeniu, dantys bus švarūs.

— Vilnoniai drabužiai visumet reikia plauti minkštame vandeny. Jeigu vanduo yra kietas, reikia į jį įdėti borakso arba amonijaus, kuris vandenį suminkštins.

— Kilimų valymas. Kilimai labai gerai valo uksusu. Išdulkinus, išvalius kilimą, patiesti jį ant grindų ir uksuse suvilgyta medžiaga nušluostyti. Uksu-

sas bevalant greitai pajuosta, todėl jį reikia dažnai mainyti. Išvalius uksusu spalvos atsinaujina ir atrodo gražiau, negu jį valant amonijum.

— Žiurkių naikinimas. Reikia paimti gipso, sutrinti į miltus ir, sumaišius su miltais, padėti toje vietoje, kur yra įsiveisę žiurkės. Prie tų miltų reikia padėti kokį plokštų indą su vandeniu. Žiurkės, priėdę miltų su gipsu, labai nori gerti. Atsigėrę tuojau dvesia.

— Geriausias būdas prusokams — tarakonams išnaikinti yra boraksas, kuris jiems yra stiprus nuodas, o žmogaus organizmui jis visai nekenksmingas. Norint išnaikinti tarakonus, reikia padaryti mišinį iš vienos dalies kakaos, dviejų dalių krakmolo ir aštuonių dalių borakso; pabarstyti tuo mišiniu visas vietas, kur yra tarakonų ir tikrai jie išnyks.

Kai kas sako, kad geras oūdas — išdėlioti šviežių agurkų žievių, kurios taip pat esą nuodai tarakonams.

— Būdas mediniams indams valyti. Pirėgusios statinės, kibirai valomi tuo būdu: ištirpyti vandeny šviežias kalkes, padaryti iš jų tirštą košę, ją ištepti vidurį medinio indo ir pastatyti ore. Už kelių dienų kalkes numazgoti, smėliu ištrinti, gerai išplauti, dar šiltu vandeniu perplauti (į vieną kibirą vandens įdėjus 3 šaukštus našatiro, „štinkt spirit“), pagaliau gerai išskalauti grynu vandeniu.

— Svogūno kvapas. Po lupimo ar piaustymo svogūnų, rankos ir peilis labai atsiduoda svogūnų kvapu. Geriausias būdas svogūnų kvapui nuo rankų pašalinti — paleisti kraną šalto vandens ir pakišus po juo rankas ir peilį palaikyti keletą minutų. Šaltas vanduo ištraukia svogūnų kvapą.

— Mazgojant salotus, kopūstus, ar kitas žemėtas daržoves reikia į vandenį įdėti puodukas druskos. Tada žemės eis į dugną ir lapai pasiliks laisvi nuo jų.

— Mazgojant labai purvinas rankas pamėgink priemūilo pridėti truputį cukraus. Cukrus priduoda muilui stiprumo.

— Baltos lėkštės padėtos karštan pečiun greitai paruduoja. Jų rudumą galima pašalinti pamerkus lėkštes į vandenį sumaišytą su boraksu.

— Dažant drabužius raudonai arba ružavai reikia tuoju nudažius, pamirkyti drabužis terpentine. Tada drabužio spalva ilgiau laikysis.

— Lygios dalys aliejaus ir kalkinio vandens vartojama nudegimams gydyti.

— Aluno milteliai stabdo kraujo tekėjimą.

— Amonijaus spiritas (šaukštukas į pusę stiklo vandens) atgaivina apalpusį. Amonijaus vanduo neitralizuoja rūkštis. Penki lašai į pusę stiklo vandens duoda nusinuodijus rugštimi.

Kelionė į Kauną.

(Monologas).

Scena paprasta. Netoli suflerio būdelės kėdė. Uždangai pasikėlus įeina pro duris kaimietis apie 50 metų amžiaus. Vienoj rankoj nešasi dumblais aptaškytą krepšeli, kitoj kaimišką lazda. Pro duris eidamas kalba:

Tai tau ir devintinės! Tai tau ir Kaunas! Tai tau „rasapublika“ ir dimokratija! Tegu visi ten kur galą gauna. Oi, oi, oi. Na tik jūs pamanykite, netekti savo locnos pypkelės ir kapšelio savo sostinėj, tai ne juokai. Oi, oi, oi... (atsisėda į kėdę). Daugiau į Kauną nei su pyragu manęs nenuvilios, nei boba neprikalbės... Et, kvailas, kad važiauvau. Susirinko aną vakarą, mūsų kaimo naujakuriai, girdi, Jonai, tu turi mūsų reikalais

važiuot Kaunan. Ką, girdi, tu sumanus vyras, gali visur prieiti, pakalbėti. Važiuok, sako ir gana. Aš ir šiaip ir taip stengiausi atsikalbinėti. Ką padarysi, bloga vienam atsikalbėti ir sutikau. „Ot, bravo vyras!“ sušuko keli vyrai. Sumetė man 25 litus kelionei ir prašė rytoj rytą išvažiuoti. Ant rytojaus, jau anksti boba prižadino mane. Manau jau tik ne prieš gerą ruošia. Gal, po šimtais, užsiprašė „kavaliėrius“ pas save del to nori, kad aš važiuočiau. Manau audamasis batus. „Na gana, eik valgyti ir marš, o ne, tai pavėluosi“. Šiaip taip apseves, prisikirtau kopūstų visai dienai. Į krepšį boba įdėjo duonos kampa, lašinių bryzą ir kelis virtus kiaušinius. Jau buvau beeinąs, žiūriu mano batai biau-rūs, negi į sostinę su tokiais važiuosi, reikia su šepėčiu kelis kartus pertraukti. Įbėgau į virtuvę ir skubiai nuo lentynos griebiau tepalą. Ogi, tik užt į puodą kopūstų. O kad juos velniai paimtų, tuos kopūstus ir tą tepalą. Dar šokau keikti bobą už ką per anksti nukaitė puodą nuo „mašinos“. „O tu, runge, dar keiksi be reikalo, greičiau laukan!“ suriko boba ne savo balsu. Manau, ne pyragai, su boba pradėt ginčus ir skubiai griebes krepšį išsprukau pro duris. „Tik „kvarbų“ plevėsa parvežk!“ sušuko boba virtuvėj. Šuns uodegos, ne „kvarbų“, pikčiurna tu, manau skubėdamas. Skubu, bet taip pat nenoromis, taip atgal lyg kas traukia. Išeinu į kalną o gi žiūriu garlaivys jau netoli. Na brolau, bėgsiu kiek įstengsiu ir „cū“ bėgti. Bėgu ir vis keikiu bobą už tai, kad prikusė važiuoti. Už kvailą galvą, kojoms nepakajus, pamaniau ir nė nepasijutau, kaip guliu ant pilvo žemėje. Tai jau „sugriešijau“ manau ir pūkšdamas keliuosi ir pagriebęs išriedėjusius lašinius, duoną dedu į krepšį. Kapt už kiaušinių, o kad jie prapultų, kai košė pasidare. Spyriau (rodō) koja į juos iš pykčio ir vėl pradėjau bėgti. Nieko daugiau neatsime-nu. Nežinau nė kaip patekau į garlaivį. Krepšį pastačiau toliau, kad neįkristų į vandenį, o pats atsisėdau

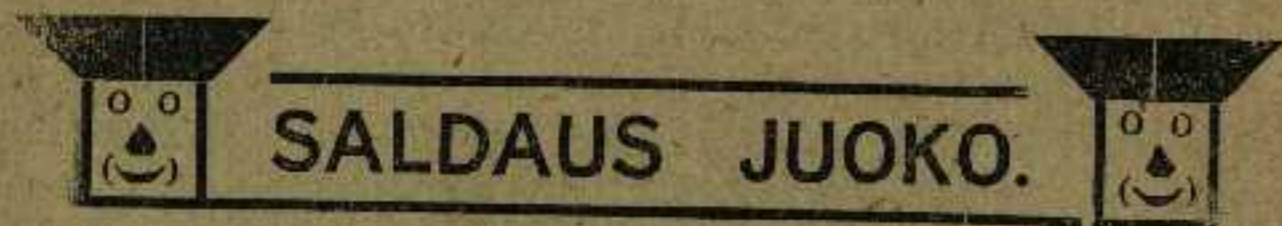
ir su rankove pradėjau šluostyti nuo kaktos prakaitą. Mergos tuoj pradėjo juoktis į mane žiūrėdamos. Kotos mergos juokiasi, pamaniau papykęs. Atsisuku, ogi toks mažas šunytis, juodas kaip velniuks įkišęs galvą į mano krepšį jau pietauja. O kad tu kur supleškėtu-mei, surikau, o jis nei krust ėda ir gana. Na jei tu neklausei žodžio, tai aš tave kitaip pamokysiu. Kapt iš kišenės kapšą pilną tabokos ir nusitvėręs už šniūrelio, kaip drošiu šuniui per paslėsnį, tai šis cypdamas keliais „kūliais“ apsirito. Dabar ir akių nenuleidau nuo šuniuko ir krepšio, mat, pabijojau, kad likusius lašinius nesubaigtų. Ir šiaip taip pasiekiau Kauną. O tu, svieteli, kaip čia puiku. O jau tų žmonių malonumas. O ypač vaikai, vis prisilysdami prašo, kad duotumei panešti. Duok dar tu man aš galiu dar tavo panešti. Manai, kad aš toks „slabnas“ pasakiau vienam pusberniui, kuris norėjo mano krepšį panešti. Einu toliau į miestą pasidairydamas, o tų „autobūsų“, tik duoda vienas pro kita, be jokio sustojimo. O tokie dideli, kaip mūsų bulvinė. Einu skersai gatvės, sustojau ir sakau, užsirūkysiu pypkele. Vos spėjau įsikasti pypkę, kaip vienas ponas, kad jis kur kiaurai žemę nueitų, taip smarkiai eidamas užkliudė su šikšniniu kapšu, kad mano pypkę nusimovusi nuo cibuko nukrito, o kapšas išpuolė iš rankų. Užpakalyje išgirdau baisų balsą lyg vieko. Grįžt, žiūriu „autobū-sas“. „Traukis, tėvai, suvažinės!“ suriko policijantas baltomis pirštinaitėmis. Praūžė pro šalį, kaip „oštapietas“. Nespėjau nė atsipeikėti iš to išgąščio, kaip pamaciau mano pypkės tik šukeles, o kapšą suplotą ir ir sugrumdytą baloje... Oi oi... negaliu neprisiminti tą valandą... tik prieš vinčių taip buvau susigraudinęs. Stoviu tada cibuką vieną įsikandęs, lyg švilpuką, ir manau, tai tau ir „rasapublika“ ir „dimikratija“ ir lygybė. Pasilenkiau ir net verkdamas paėmiau likusias „žes-teles“ nuo pypkės ir suplotą varvantį kapšą (rodo šla-

pią kapšą ir pypkės žestis). Tik pamanykit, 20 metų kaip ji man tarnavo, o čia atvažiavau ir nér su minu-te... oi oi (atsidūsta). Įsidėjęs: cibuką, žestis ir kapšą šlapią kišenėn einu toliau. O iš ko ir ką rūkysiu?! Šitokios mintys sukosi galvoje. Einu keikdamas visus ir dairausi į krautuvių langus. Ogi, paukšt, ir susidūriau su tokia ponia. Jos šikšninis kapšas iš pažastos papt ant žemės. Kad pažiūrėjo į mane baltomis akimis, aš net sudrebėjau. Na, kur tau nebijosi: akys baltos, lūpos raudonos, lyg kad tėtis iš knygų rodydavo vel-nius su tokiomis lūpomis, o burną su baltkvarbėmis išsimaliavojusi. Manau ar nevertėtų ir man kvarbų nu-sipirkus savo bobutę nukvarbuot, ot būtų graži, o ta-da maloniau prisiglausti. Cha, cha cha! — pergarsiai nusijuokiau ir tik nesugriuvau. Žiūriu poni vienoj pu-sėj stovi, o šuniukas kitoj, o aš viduryje apžergęs šniū-relį. O kad juos bala paimtų, tas madas, tuos šniu-ukas su toms poniaims. Einu toliau. Vėl sutinku ponią su šuniuku kitą ir taip kelias. Del ko tos ponios šu-niukus vedžiojasi pamaniau. Ir paklausiau apie tai vie-no ponačio. „Mat, sako, senos mergos, kurios neište-ka, tai į vietą vyro įsitaiso šuniukus ir vadžiojasi“. Pasakė ir nuėjo. Jaugi, kad šiaip. Bet ką šuniukas gali vyrą atstoti? Kur vyras, tai vis vyras! Taip galvo-damas susiradau šiaip taip „Darbo Federacijos biūrą“. Ten pakalbėjęs, nuėjau pasiklausinėdamas į Lietuvos banką. O tu, brolyti, tai namas, kaip pusė mūsų kai-mo. O tų raštininkų?!—neduok, Dieve, kiek. Įėjau ir au-sis turėjau užsiimti. Tik pyška, traška, rodos, namas griūva. Vis tik langiukai, langiukai ir tai parašyta. O tų žmonių eina ir eina. Iš kur jų tiek ir yra, manau sau. Einu ir aš prie vieno langelio. Ten ką tai para-sė, liepia eiti prie kito ir taipėjau kol visus apėjau. Atlikęs banko reikalus, išėjau į gatvę, ką čia manau reikia nupirkti. A, beje, juodkvarbės. Nors buvau ža-dėjęs nupirkti, bet vėl pasiilgau ir širdis atsileido. Nu-

Pirkau juotkvarbės ir nuėjau į garlaivį. Atsisėdau ant suolo, sakau, dabar papietausiu. Lašinius pasidėjau—nugriaužti šuninko, sakau išsiimsiu duonos ir valgysiu. Tik duoną beimdamas su alkūne kumšt ir lašiniai pliumt į vandenį. O, tai tau ir po pietų. Nevalges, sutaškytas štai „autobūsų“, netekęs pypkės važiuoju namo. Eisiu namo; o kaip noriu rūkyti, net seilė varva pažiūrėjus į kapšą (žiūri išsiėmęs kapšą). Tegu tas miestas prasmenga, aš nevažiuosiu į jį. Jis suėdė mano pypkę, lašinius ir prikorojo kapšelį. Oi oi oi... (atsidūsta eidamas). Visur gerai, bet namie su boba pypkę susėdus dumti geriausiai.

(Išeina. Uždanga nusileidžia).

Švyturys.

Lietuvos judošių maršas.

(Gaida, kaip laidotuvių maršo).

Neliūskim, draugai,
Nepražus pinigai,
Nes Trockis mums auksu mokėjo:
Mes „dirbom“ karštai
Ir slaptai ir viešai
Už pinigus kur tik galėjom...
Nors keikia šiandieną
Mus liaudis visa,
Kad pardavėm brolių ne vieną:
Mums brangiai mokėjo,
Ar to negana? —
Už pinigus kerštą mes sėjom.
Mes „rojų“ tamsiems
Siulėm darbo žmonėms
Ir džiaugėmės auksu brangiuoju!
Del aukso krūvos.

Tad vaikų Lietuvos,
Ir ėjom keliu kruvintuoju.
Kalėjimuos kentė
Del mūsų kiti,
Bet mums tai mažiausiai rūpėjo
Mes kvietėm rusus
Nuo „buožių“ vaduot mus —
Mums auksas maskolių žėrėjo.
Ir vaikai Lietuvos
Daug kentėjo biednos —
Už laisvę nevienas jų krito...
O pašvaistėms gaisrų.
Ne viena iš naktų
Liepsna kruviną nušvito.
Prie gaisro šviesos
Nuo aušros lig aušros
Linksmi vynu taurės skambėjo
Už pinigus tuos
Kas iš mūsų nepuotuos,
Kur kruvinos rankos mokėjo?..
Ir žodžiu ir kardų,
Nuolat keičiant vardus,
Mes rusams nemaža padėjom.
Tarp tamsiųjų minių,
Suklaidintų žmonių,
Mes kruviną sėklą pasėjom!
Vienok neilgai
Uliavojom, draugai! —
Mūs siekius greit vargšai pajuto.
Ir „komuna“ čionai
Nepriėjo visai,
O Trockis iš pykčio pasiuto.
Tad į darbą, draugai,
Nes kitaip pinigai
Prapuls, kur mums Trockis žadėjo...
O jei „dirbsim“ šėyrai,
Tai sulauksim tikrai
Laikų, kokius mes jau regėjom...
Mes sažinės „laisvę“
Suprantam gerai,
Kam norim ją galim parduoti...
Ir kam mums jinai,
Jeigu bus pinigai? —
„Griekus“ mūsų kiti gal rokuoti.
Laisvės vaikas.

Vaistas nuo galvos skaudėjimo.

Jauna panelė: Ponas gydytojau, man galvą skauda. Kas reikia daryti?

Gydytojas: Reikia ištekėti. Tada vyrui ims galvą skaudėti

Čia yra, bet užtat čia nieko nėra.

Traukinyje, tarp kit ko, važiuo studentas ir žydas. Vagone buvo trošku. Studentas norėjo atidaryti langą. Matyt langas buvo per stipriai įstatytas, kad studentas to padaryti neįstengė. Pamatęs žydėlis, priėjo ir langą atidarė. Po to kreipėsi pasidžiudamas į studentą: „Čia“, sako, rodydamas į galvą, „pas Tamstą yra, bet už tai čia—parodė į rankas—nieko nėra“. Studentas jautėsi esąs ižeistas ir nutarė žydui atkeršyti. Kiek palaukus, jis priėjo prie esančio vagone stabdžio ir norėjo jį rankeną patraukti, tačiau to padaryti, nudavė neįstengias. Žydėliui parūpo ir čia savo jėgomis pasirodyti. Žydėlis rankeną patraukė ir... traukinys sustojo. Už bereikalingą traukinio sustabdymą konduktorius išreikalavo iš žydo pabaudos 50 litų. Kuomet šis, aimanuodamas, pinigų užmokėjo, studentas drauge su kitais ėmė gardžiai juoktis. „Daug pas Tamstą čia yra, —tarė studentas, rodydamas žydui į rankas, bet —parodė į galvą—deja, čia nieko nėra“.

Geras sargas.

Vienas dvarininkas nusamdė savo sodui sargą. Sykį dvarininkas jį paklausė:

— Na, Jonai, ar tu nebijai čia vienas budėti ir sergėti?

— O ko aš bijosiu?! Kai pajuntu, kad kas nors prie sodo artinas, bėgu į šiaudus pasislėpti“.

Vis, mat, giminė!

Agota (žiūrėdama pro langą):—Mama, ana tetulė ateina.

Motina: Ar nelabasis ją čia neša!

Agota: Mamyte, bet neša ryšulį!

Motina: Tai bėk greičiau, pabučiuok į ranką; vis, mat, giminė...

Iš pirmo pamatymo.

— Kaip tu, dukrelė, tą Juozelį galėjai pamylėti iš pirmo pamatymo?

— Iš pirmo pamatymo, mamyte, lengviau pamylėti, nes kai gerai išžiūri, tai ir nepatinka.

Šių dienų dukrelė.

Rozė: Ar gera jūsų dukrelė? ar moka gražių darbelių?

Agota (atsidususi): Ach, kūma, duok jau šventą „pakajų“... Verpt nė trukt, aust nė stukt, duonos minkyt—tėvas šokiuose—kaip vėjas...

Žiopliai.

Važiuoja snausdamas vieškeliu kaimietis ir vis užkliudo už telegrafo stulpų.

— Ot, žiopliai tie inžinieriai, kad taip sustatė stulpus, jog ratai kliūva.

Grasina.

Motina.—Kodel tu nerėki, kai Jonas tave bučiuoja?

Duktė.—Kaip aš rėksiu, kad jis man grasina.

Motina.—Kaip jis tau grasina?

Duktė.— Jis sako, jeigu aš rėksiu, tai jis pas mane daugiau nebeatėsis.

Pirmas gramofonas.

Edisonas išrado daug įvairių mašinų, tarp jų telefoną ir gramofoną. Vieną kartą jį paklausė:

— Ar tai Tamsta padarė pirmą kalbančią mašiną iš geležies?

— O, ne,—nusijuokė garsusis išradėjas—pirmą kalbančią mašiną padarė daug anksčiau ir ne iš geležies, bet iš Adomo šonkaulio...

Žydo motina.

„Ui, kad aš seniau turėjį ožką, tai buvo ne ožka, ale močė. Pas man buvo 9 bernai 8 mergai su valca po diendaržį smetoną graibai. Rytą būdavo, kada aš miegi, ji su ragu bar, bar, bar ir šaukdavo: „Jankel, kelk duok man svarą šiena aš tau duosiu gorčą pieno. Aš verki visą dieną ant tai atsiminįs. Oi vai, tai buvo ne ožka ale močė“.

Svyturys.

Niekur nežus.

Žydė giriasi, kad jos vyras niekur nežūsiąs.

— Ui, girdi, mano pats nei ugnį neskęs, nei vandeny nedegs, nei gyvą jam niekas pažaus, nei negyvą nušaus...

Jonas (į lėkų). — Žiūrek, lėkau, juk tu atžagariai balną uždėjai!

lėkus.—Niu, o ką tu žinai, į kurią pusę aš josiu?

Vaiko nuoseklumas.

Vaikas.—Mamyte, nupiešk man paveikslėlį.

Motina (kuri pudruojasi ir tepa savo veidą). — Juk aš, mano vaikuti, nemoku.

Vaikas.—Del ko gi tad, mamyte, kasdien pieši ir tapai ant savo veido?

Vargšas, atėjęs į vaistinę, nusipirko vaistų ir klausia:

— Kaip dažnai aš tuos vaistus turiu priimti?

— Tris kartus į dieną po valgiui—jam atsako.

— O jeigu aš tik vieną kartą valgau į dieną?

Kartais ir sutartis pražūtinga.

Vienas dvarininkas didelis formalistas, niekad nesamdydavo tų tarnų, kurie atsisakydavo raštu padaryti sutartį, ką turės daryti. O daryti turi tai, kas parašyta sutartyje. Vieną kartą šiam dvarininkui prisėjo samdyti vežėją („furmoną“). Jam nurodė vieną dvare esantį kumetį, kuris savo gudrumu nieko beveik neveikdavo ir ponui įtikdavo. Šis kumetis padarė sutartį, ką turės daryti vežėju būdamas. Kartą juodu važiavo žiemos metu, išilgai upės rogemis ir atsitiko nelaimė. Ledas lūžo ir arkliai pasinėrė. Vežėjas išsoko ant ledo. Jis žiūri, jog jo ponas šaukdamas maudosi leduose. Jis vietoj gelbėti poną išsiėmė sutartį, ir žiūri, kad joje nėra parašyta, jog ponui skęstant privalo gelbėti. Ponas ir prigėrė. Kada buvo tardomas, jis pasakė rodydamas sutartį: Mudu su ponu suderėjova, kad tik tą man reiks daryti, kas parašyta šitoj sutartyje. Kadangi sutartyje to nebuvo parašyta, aš turėjau teisę negelbėti. Ir vežėjas liko teisingas.

Svyturys.

Per jungtuves.

Kunigas (į jaunąją): Ar nebuvai pasižadėjusi kitam?

Jaunoji: Buvau, kunigėli, pasižadėjusi, bet neėmė blaurybės!

Mokytojas: Pasakyk man ką nors apie dangaus kūnus.

Mokinys: Pons mokytojau, danguje kūnų nėra, yra tik dūšios.

Nenori...

— Ar norėtum, Jonel, būti mokytoju, klausia motina sūneli.

— Oi ne, motut...

— Kodėl, vaike?

— Patsai tingiu mokytis ir kitų nenorėčiau varginti...

Laikas—pinigai.

— Ir matai kur sulindę bevėpso vanagai, juk laikas—pinigai, kad jus kur nelabasis, barasi, karčiamoj senius bobos suradę.

— Ir kiek čia tų trijų valandėlių, o šit dešimtį litų kaip matai sumokėjau... Na, ištiesu, laikas — pinigai, kad tave kur paibelis, balandėli,—gerinas glamonėja įkaušęs senis Laurynas.

A. R.

Vienas komunistas įkalbinėdamas krikščionį rašytis prie jų komunos sako: „Žinai, kad greitai laiku visas pasaulis pereis į komunistų valdžią; mes to tik ir trokštame!“

Krikščionis. „Velyk Jūs trokštumet proto, kurio Jums, komunistams tiek daug trūksta!“ *Vaskonių Kazys.*

Čigono komedija.

Leina čigonas į gričią, ir sako šeimininkei: „Žinai, poniute, aš mačiau komediją!“ Šeimininkė: „Tai kokia ten buvo komedija?“ Čigonas: „Gi viena moteris išbuvo 1/2 valandos užsimerkus!“ Šeimininkė: Tai ir aš galiu ne tik pusę, bet ir visą valandą išbūti. Šeimininkė užsimerkė, o čigonas tuo laiku paėmęs paltį lašinių išėjo pro duris. *Vaskonių Kazys.*

ĮVAIRENYBĖS.

Moterų valstybė.

Žinomas anglų keliauninkas Robertas Frisberie neseniai Londone laikė paskaitą apie vieną Didžiojo vandenyno salą. Sala labai įdomi gyventojų sudėtimi. Joje gyvena tik 146 žmonės, kurių tarpe — 136 moterys ir 10 vyrų. „Kai aš aplaukiau į tą salą“ pasakojo keliauninkas,—„mane apsupo keliolika puikių, pusnuogių moterų. Visos ginkluotos ir labai rūščiai šaukdamos, mane areštavo. Aš ne tiek jų bijojau, kiek man buvo įdomu, ką jos su manim padarys. Atvedė mane pas „karalių“. „Karalius“ — gražus, baltas vyras, su puikia juoda barzdele. Jis kažin ką nesuprantama pasakė moterims ir paskui griežtai jas visas išvijo. Palikus tik vienam su „karaliu“, didžiausiam mano nustebimui, „karalius“ prabilo į mane angliškai, klausdamas ar aš taip pat suprantu angliškai. Koks buvo jo džiaugsmas, kada jis sužinojo, jog aš anglas! Jis tuojau puolė prie manęs, ėmė bučiuoti, spausi... Išsikalbėjome.

„Karalius“ — Irlandietis. Į šią salą pakliuvo Didžiojo karo metu. Jį taip pat pagavo salos moterys ir dėl nepaprastai gražios jo barzdos apšaukė jį savo „karaliu“.

Nedidelėje saloje vyrų visai maža, dėl to juos laiko lyg dievaičius. Vyras nieko nedirba, tik guli ant jūros kranto ir lošia kortomis, iš medžių žievės padarytomis. „Mums, vyrams, būti čia nebloga—kalbėjo „karalius—tik kad būtų bent kiek čia ramybės... Musų gyvenimo laimę nuodija didžiausios intrigos ir moterų barniai dėl vyrų. Ir aš turiu griežtis griežčiausių priemonių tiems vaidams pašalinti. Didžiausia bausmė, kurią paskyriau vienai moteriškei, tai kad uždraudžiau visus metus matyti vyrą...“

Paklaustas keliauninko, ar nenorėtų grįžti Irlandijon, laimingas 136 moterų valdovas atsakė, kad kol kas grįžti nenorįs; gal už metų ar dviejų esą ir grįšias.

Mūsų mokyklos.

Pradžios mokyklų 1926 m. buvo arti 2300. Gimnazijų — 44 iš kurių 31 — valdžios, kitos — privatinės. Iš jų gimnazijų: lietuvių — 13, lenkų — 3, žydų — 12, vokiečių — 1 ir rusų — 2. Visose gimnazijose 1926 m. pabaigoje mokėsi 14.488 mokiniai — 8117 berniukai ir 6322 mergaitės. Progimnazijų yra 7 lietuvių ir 1 žydų, visos privačios, lanko 853 mok. Vidurinių mokyklų yra 68, iš jų valdžios 44, kitos privatinės. Lietuvių rankose vidurinių mokyklų yra 50, latvių — 1, žydų — 15 ir vokiečių — 1; lanko 6842 mok. — 3873 bern. ir 2969 mergaitės. Specialių mokyklų yra 8 aukštesnės ir 6 vidurinės bei 2 buhalterijos kursai. Iš aukšt. spec. mokyklų 5 komercijos, 2 muzikos ir 1 meno mokyklos. Vidurinės: 3 berniukų stalių amatų ir 3 mergaičių namų ūkio mokyklos. 5 specialinės aukštesniosios ir 4 vidurinės mokyklos laikomos vyriausybės, kitos privatinės. Specialinėse mokyklose mokėsi 1820 mokinių: 1017 bern. ir 803 merg.

Bendrai visose 135 aukštesnėse mokyklose 1926 m. pabaigoje mokėsi 24.014 mokinių. 1925 m. mokyklų buvo 126, mokinių — 24.600; reiškia, mokyklų padaugėjo 9, mokinių sumažėjo 586 asm.!

Mokytojų seminarijų yra 10, valdžios 8 ir privatūs 9 mokytojų kursai. Kursus lankė 714 asmenų, 365 vyr. ir 349 mergaitės.

Liet. Universitetą lanko 3000 su viršum studentų ir keli šimtai Dotnuvos Žem. Ūkio Akademija.

Kiek ilgai tinka veislei naminiai gyvuliai.

Arkliai. Eržilai 4—15 metų. Kumelės 4—12—20 metų. Vienas eržilas gali per metus apeiti 40—100 kumelių, bet partina teleisti iki 60. Mituliai jau gali apvaisinti kumeles, bet taip anksti juos prie kumelių leisti yra nenaudinga.

Galvijai. Buliai tinka veislei 1½—2—7 metų, karvės 1½—10 metų. Vieno buliaus užtenka 50 karvių. Virš 50 karvių nepatariama leisti vienais ir tais pačiais metais.

Avys. Avinai vaisingi 1—6 metų, avys 1—8 metų. Vieno avino pakanka 40 avių.

Kiaulės. Kuiliai tinka veislei 1—5 metų, kiaulės 1—5 metų. Vieno kuilio užtenka 40 kiaulių.

Vištos, kalakutai. Patinai tinka veislei 1—4 metu taip pat ir patelės. Vieno patino užtenka 12 patelių.

Kiek išgeriame ir surūkome?

Statistikos duomenys rodo, kad visoje Lietuvoje 1926 m. išgerta degtinės — 4.600.000 ltr. ir alaus — 7.800.000 ltr., o 1925 m. buvo išgerta — degtinės — 5.200.000 ltr., alaus — 8.500.000. Išsina, kad 1926 m. išgerta kiek mažiau, kaip 1925 m. Bet vis dėlto kiekvienai galvai išsina po 2 litru degtinės ir po 3 litrus alaus. Tabako pirktinio surūkyta: 1925 m. 740.000 kigr., o 1926 m. — 875.000 kilogramų. Taigi tabako rūkymas per vienerius metus padidėjo daugiau kaip 100.000 kigr.

Žinotinos valstybės įstaigos.

Seimas, Seimo g-vė.
Respublikos Prezidento Kanceliarija, Vilniaus g-vė Nr. 3.
Ministerių Kabinetas, Duonelaičio g-vė Nr. 42.
Valstybės Kontrolė, Gedimino 27.
Vidaus Reikalų Ministerija, Laisvės alėja 9.
Piliečių Apsaugos Departamentas, Laisvės alėja 9.
Savivaldybių Departamentas, Laisvės alėja 9.
Užs. Pasų Skyrius, Laisvės alėja 9.
Užsienių Reikalų Ministerija, Daukanto g-vė 13.
Teisingumo Ministerija, Tolstojaus g-vė Nr. 1.
Vyriausiasis Tribunolas, Laisvės alėja 63.
Kauno Apygardos Teismas, Laisvės alėja 63.
Švietimo Ministerija, Duonelaičio g-vė 13.
Žemės Ūkio Ministerija, Kęstučio g-vė 15.
Žemės Reformos Valdyba, Kęstučio g-vė 15.
Miškų Departamentas, Kęstučio g-vė 15.
Žemės Tvarkymo Departamentas, Kęstučio g. 15.
Finansų Ministerija, Duonelaičio g-vė 53.
Lietuvos Bankas, Duonelaičio g-vė 53.
Valstybinio Apdraudimo Įstaiga, Mickevičiaus g. 5.
Kredito Įstaigų ir Koperatyvų Inspekcija, Duonelaičio g-vė 53.
Susisiekimo Ministerija, Kanto g-vė 17.
Geležinkelių Valdyba, Kanto g-vė 17.
Pašto, Telegrafo ir Telefono Valdyba, Laisvės alėja 74.
Krašto Apsaugos Ministerija, Gedimino g-vė Nr. 19.
Mobilizacijos Skyrius, Gedimino g-vė Nr. 19.
Žemės Bankas, Laisvės alėja 13.

Kiek kam reikia pirkti pašto ženklų.

I. Vidaus korespondencija.

Paprasti laišakai: už kiekvienus 20 gramų arba jų dalį 25 ct.

Vietos laišakai: už kiekvienus 20 gramų arba jų dalį 15 ct.

Atvirieji laišakai (atvirukės): paprasti 15 ct., su atsakymu 30 ct., vietos 10 centų.

Banderolės: a) spaudiniai už kiekvienus 50 gramų 5 ct. (galutinis svarumas 2 kilogramu); b) reikalų raštai — ligi 150 gramų 25 ct. ir už kiekvienus sekancius 50 gr. — 5 ct.; c) prekių pavyzdžiai — ligi 100 gr. 10 ct. ir už kiekvienus sekancius 50 gr. — 5 ct. (galut. svarumas 2 kilogr.).

Kiekvieno siuntinio apdraudimas — 25 ct.

Perleidimas pinigų perlaidomis paštu: ligi 25 litų — 25 ct., nuo 25—100 litų — 50 ct., virš 100 litų už kiekvieną 100 litų arba jų dalį — 25 ct.

Už perleidimą pinigų perlaidomis telegrafu be pašto rinkliavos imamas dar pridedamasis telegrafo mokestis, ligi 300 litų kaip už 20 žodžių telegramą, virš 300 litų kaip už 30 žodžių telegramą.

Už vertybinius laiškus mokestis susideda: iš svarumo rinkliavos už kiekvienus 20 gramų arba jų dalį 25 ct. Apdraudžiamoji rinkliava imama nuo sumos arba vertybės: ligi 100 litų 25 ct., už kiekvienus sekancius 100 litų — 10 ct.

Siuntiniai: už persiuntimą pašto neįkainotų siuntinių mokestis imamas pagal svorį: ligi 1 kilogramo 50 ct.; nuo vieno kilogramo ligi 3 kilogramų — 75 ct.; nuo 3 ligi 5 kilogramų 100 ct.; daugiau 5 kilogramų už kiekvieną sekantį kilogramą 25 ct. Už įkainotus siuntinius be to imama dar apdraudžiamoji rinkliava kaip už vertybės laiškus. Galutinis svarumas 20 kilogramų.

Už persiuntimą korespondencijos uždėtu mokesčiu be bendro mokesčio imama: ligi 25 litų 25 ct., virš 25 litų už kiekvienus sekancius 25 litus bei jų dalį 10 ct.

Visokios rūšies valazios ir savivaldybių korespondencija siuntinėjama nemokamai.

Karių laišakai karo metu paduoti karo lauko pašto įstaigose, kurios yra fronte, siunčiami nemokamai, jeigu ant jų (vokų) bus padėtas karinis antspaudas. Visose kitose vietose tokius laiškus mokama po 15 ct. už kiekvienus 20 gramų.

II. Užsienio korespondencija.

Paprasti laišakai: ligi 20 gramų — 60 ct., už kiekvienus sekancius 20 gramų — 30 ct.

Atviri laišakai (atvirutės): paprasti 36 ct., su atsakymu 72 ct. Už kiekvienus 50 gr. — 12 ct.

Reikalų raštai: ligi 150 gr. — 60 ct., už kiekvienus sekancius 50 gr. — 12 ct. (galutinis svarumas 2 kilogramu).

Prekių pavyzdžiai: ligi 100 gr. — 24 ct. už kiekvienus sekancius 50 gramų — 12 ct. (galutinis svarumas 500 gr.).

Pastaba: Laiškams į Vokietiją, Latviją ir Estiją tas pats tarifas.

Telegrafo tarifas.

Nuolatinis mokestis kiekvienai telegramai (telegr. kortai) 50 ct. Už kiekvieną telegramos žodį siunčiamos iš vieno miesto kitan 25 ct. Už kiekvieną vietinių telegramų žodį 5 ct. Už skubotą telegramą mokama tris kartus tiek, kiek imama už paprastos telegramos siuntimą su tiek pat žodžių, t. y. už žodį 75 ct. Už telegramos įteikimą per atskirus pasiuntinius tiems adresatams, kurie gyvena už miesto, imamas avansinis mokestis nuo 1 kilometro po 25 ct., bet ne mažiau 1 lito už telegramą.

Kokio didumo naujieji metro matai.

Matai, saikai ir svarai.

Ilgio matai: 1 kilometras = 1000 metrų, 1 metras = 10 decimetrų arba 100 centimetrų, 1 decimetras = 10 centimetrų, 1 centimetras = 10 milimetrų. Kilometras lygus beveik 1 varstui (= 0,937 varsto). Metras beveik pusė sieksnio (= 0,468 sieksnio). (Centimetras virš $\frac{1}{3}$ colio (0,393 colio).

Plotų arba ketvirtainiai matai: 1 kv. kilometras = 100 hektarų (ha). 1 hektaras = 100 arų, 1 aras = 100 kv. metrų, 1 kv. metras = 100 kv. decimetrų, 1 kv. decimetras = 100 kv. centimetrų, 1 kv. centimeras = 100 kv. milimetrų.

1 hektaras = 2196,72 kv. sieksnio (2197 s.) = beveik 1 dešimtinė (0,915 dešimtinės) arba 10 dešimtinių sudaro 11 hektarų, 10 lietuviškų margų (po 1600 kv. sieksnių) sudaro $7\frac{1}{4}$ hektarų, 10 suvalkiečių margų (po 300 prentų) sudaro $5\frac{1}{2}$ hektaro, t. y. į hektarą eina beveik du margu.

Tūrio arba kūbiniai matai. 1 kūb. metras = 1000 kūb. decimetrų. 1 kūb. decimtras = 1000 kub. centimetrų. 1 kūb. centimtras = 1000 kūb. milimetrų.

Saikai. 1 kilolitras = 1000 litrų arba = 10 hektolitrų. 1 hektolitras = 100 litrų arba = 10 dekalitrų. 1 dekalitras = 10 litrų. 1 litras = 10 decilitrų = 100 centilitrų = 1000 mililitrų.

1 litras = beveik $\frac{1}{10}$ kibiro (0,081) beveik pusantros degt. vonkos (1,626).

Svarai: 1 metrinė tona = 1000 kilogramų = 10 metrinis centnerių (kvintalų), 1 metrinis centneris (kvintalas) = 100 kilogramų. 1 centneris (pas mus vartojamas) 50 kilogramų. kilogramas = 1000 gramų.

1 kilogramas = $2\frac{1}{2}$ rusiškiems svarams = 2 metriniam (vokiškiems) svarams. 1 centneris = virš 3 pūdų = 125 rus. svarams = 100 vokiškų svarų.

GALVOSUKIAI.

1. Vieną žiemos vakarą apie mane sėdėjo kambaryje ypatinga draugija. Buvo tai 1 senelis, 2 tėvai, 2 motinos, 4 vaikai, 3 sūnėnai, 1 brolis, 2 sesers, 2 sūnūs, 2 dukterys, 2 vedę vyrai, 2 ištekėjusios moterys, 1 uošvis, 1 uošvė ir 1 marti. Iš viso tebuvo tik 7 asmenys. Kaip tai suprasti?

2. Kaip sudėli (surašyti) skaičiai 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, kad jų suma sudarytų 100?

3. Kaip parašyti 100 be nulių ir tai keturiais, šešiais ir aštuoniais skaitmenimis?

4. Viena sekundė yra tai visai maža laiko dalelė, kad rodosi greit galėtum pragyventi ir trilioną sekundžių. Adomas gyveno 930 metų. Klausiamo: 1) ar Adomas pragyveno trilioną sekundžių. 2) Jei nepragyveno, tai kelis kartus jis turėjo būtų senesnis kad trilioną sekundžių pragyvenus.

5. Geraširdis, kurs norėjo sušelpiti 13 elgetų, turėjo tik 12 litų. Jis norėjo visiems duoti po 1 litą, išskyrus vieną, kurs dar galėjo dirbti, bet tas turi išeiti, lyg tas netyčia nieko negautų taip. Kaip tai gali įvykti?

6. Dvi draugės valgė kiaušinius. Viena tarė antrai: „Duok man vieną, tada aš turėsiu lygiai su tavimi“. Antroji atsakė: „duok tu man vieną, tai aš turėsiu du kartu daugiau už tavo“. Kiek kiaušinių turėjo kiekviena?

7. Tėvas pirkė obuolių ir riešutų po lygiai štukų, kad galėtų Kalėdų šventėse apdovanoti vaikus. Pirmiausia jis davė kiekvienam vaikui po 12 obuolių ir dar jam liko 18. Paskiau kiekvienam po 15 riešutų ir pasiliko dar 15. Kiek jis pirkė obuolių ir riešutų, ir kiek jis turėjo vaikų?

8. Susitiko du mokytoju.

Pirmas: Kolega, kiek jūs dabar turite savo mokykloje vaikų?

Antras: Šeštadalis mano vaikų serga, 11 padeda savo tėvams dirbti lauke, 7 vietiniuose atlydinuose ir iš tų, kurie dabar yra mokykloje 20 rašo ir 17 skaičiuoja.

Pirmas: Tvirta mokykla, bet aš turiu keturiais vaikais daugiau. Kl. kiek vaikų turėjo mokykloje kiekvienas?

P. Botagas.

Greitomis peržiūrėjus, pastebėtų klaidų atitaisyimas.

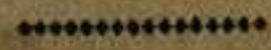
Pusl.:	Eilutė:	Yra parašyta:	Turi būti:
21	1 iš viršaus	šešeilai	šešėliai
"	3 "	garsaine bešaukia	garsai nebešaukia
26	10 iš apačios	vienijančią	vienijantį
27	3 "	susiėjęs	susijęs
28	2 "	pirmasis	pirmaujamas
30	21 "	apsaugoto	apsaugojo
"	17 "	darbininkais	darbininkiškais
31	9 iš viršaus	samdymas	samdiniams
34	3 "	ateitį pažvelgus	ateitį pažvelgus
"	14 "	vis dėl to	vis delto
37	5 "	galinti	įgalinti
"	1 iš apačios	susiėje	susiję
38	16 iš viršaus	turėtis	turėtų
39	3 "	nė gamybos	nei gamybos
"	14 iš apačios	į įstatymą	į įstatymų
40	9 iš viršaus	jaunesniams	jaunesniems
"	13 iš apačios	saugojimas	saugojamas
41	1 "	kodidžiausios	ko didžiausios
42	8 "	išsemiamos	išsemiamas
42a	18 iš viršaus	žmonių pagerėjimą	žmonių būklės pagerėjimą
"	9 iš apačios	šakas	sakos
42b	12 iš viršaus	elgimasi	elgimasi
"	15 iš apačios	įgyvendinti	įgyvendyti
"	10 "	darbo rūšių	darbo vaisių
43	4 "	paskelptąją	paskelbtąją
44	6 iš viršaus	įgyvendintas	įgyvendytas
"	11 "	visumą	visuma
"	12 "	vieneta	vienetą
45	6 "	Gindamas	Gindamos
"	7 "	santykių	santykiams
"	10 iš apačios	tvarkai(?)	tvarkai

Pusl.:	Eilutė:	Yra parašyta:	Turi būti:
45	4 iš apačios	forma(?)	forma
46	14-16 "	Profesinių sąjungų veikimas kopertyvinių organų taikymo darbuose ir darbo teismų sprendimai patikrinami	Profesinių sąjungų veikimas, korporatyvinių organų taikymo darbuotė ir darbo teismų sprendimai patikrinami
46	3 iš apačios	mastu	mastu
47	10 "	darbėmis darbininkas žmogus	darbėmis (darbininkas žmogus)
49	9 iš viršaus	bendradarbingumo	bendradarbiavimo
50	11 "	įstaigų(?)	įstaigų
54	apačioje	2 ¹ / ₄ motr.	1 ¹ / ₄ moteries.
66	7 iš viršaus	geriausia	geriausiai
67	11 iš apačios	už vyrus	kaip vyrai
99	11 "	pabikuose	pabrikuose
130	9 iš viršaus	odangstosi	o dangstosi

.....

TURINYS.

	Pusl.
1. Lietuvos Himnas — — — — —	19
2. 1928 metams (eilės), <i>Bronius Rimša</i> — — — — —	21
3. Lietuvos Darbo Federacija, <i>K. Nakauskas</i> — — — — —	23
4. Mano gimtinė, <i>F. Žylis</i> — — — — —	25
5. Papartelio žiedas, <i>Skrajūnas</i> — — — — —	33
6. Pasaulio ūkio programa — — — — —	35
7. Italų valstybės darbo konstitucija — — — — —	43
8. Darbo Konstitucija — — — — —	44
9. Apie visą pasaulį, surinko <i>Pr. Kulys</i> — — — — —	50
10. J. M. (eilės), <i>F. Šimonis</i> — — — — —	65
11. Šių dienų moterų darbininkų klausimai, <i>Darbininkė</i> — — — — —	66
12. Pirmoji pažintis (eilės), <i>P. Balandėlis</i> — — — — —	70
13. Alkolis ir darbininkų reikalai, stud. <i>J. Labokas</i> — — — — —	71
14. Artojėlio ilgesys (eilės), <i>Antanėlis</i> — — — — —	74
15. Gamta, mokslas ir tikyba, <i>K. P. Maželis</i> — — — — —	74
16. Lėk, dainele (eilės), <i>Skrajūnas</i> — — — — —	78
17. Kuris kaltas? <i>Pr. Balandėlis</i> — — — — —	78
18. V. E. Ketteler'is—darbininkų vysk., Prof. <i>Pr. Dovydaitis</i> — — — — —	88
19. Pasaulis ir jo Tvėrėjas, <i>Liesiškių Pranas</i> — — — — —	106
20. Darbininkų daina, <i>Liūdas Sakalinis</i> — — — — —	129
21. Ligonių kasos, <i>Mėgėjas</i> — — — — —	130
22. Draugams darbininkams (eilės), <i>Darbininkas</i> — — — — —	139
23. Sis tas iš Klaipėdos Kr. Darbo Federacijos gyvavimo — — — — —	140
24. Lietuvos Darbo Federacija Klaipėdos Krašte — — — — —	150
25. Klaipėdos Krašto Darbo Federacijos Geležinkelininkų Sąjunga — — — — —	157
26. Kaip reikia ūkininkauti — — — — —	160
27. Įvairūs naudingi patarimai — — — — —	168
28. Kelionė į Kauną (monologas), <i>Švyturys</i> — — — — —	198
29. Saldaus juoko — — — — —	202
30. Įvairenybės — — — — —	207
31. Žinotinos valstybės įstaigos — — — — —	209
32. Pašto tarifas — — — — —	210
33. Telegrafo tarifas — — — — —	211
34. Kokio didumo naujieji metro matai — — — — —	211
35. Galvosukiai — — — — —	212
36. Klaidų atitaisymas — — — — —	214

Seniausias ir kultūringiausias
JUOKŲ ir SATYROS
mėnesinis laikraštis

„GARNYS“

Juokus visi mėgsta, bet ir bijo jų.

Mėgsta pasijuokti iš kitų, bet bijo, kad kas iš šalies jų pačių nepajuokytų.

„GARNIO“ TIKSLAS — NE KRĖSTI KVAILUS ŠPOSUS, BET JUOKAIS TAI SYTI ŽMONIŲ GYVENIMĄ, PAMOKANT JUOS, KAIP TURI ELGTIS, KAD NEBŪTŲ JUOKINGI.

„GARNIO“ kaina: visiems metams tik 6 lit., pusei metų 3 lit. 50 ct. Užsieniuose 1 dol.

„GARNIO“ redakcijos adresas:

K A U N A S, Rotušės aikštė 6 Nr.

Jeji nori žinoti,

kas yra įdomaus Lietuvos gyvenime, kas naudinga kiekvienam lietuviui katalikui,

T A I S K A I T Y K

„VIENYBĖ“.

„VIENYBĖ“ tarnauja bažnyčiai ir tėvynei.

„VIENYBĖ“ rūpi dora ir šviesa.

„VIENYBĖ“ duoda kas savaitę įdomių politikos žinių.

„VIENYBĖ“ aiškiai pagal katalikų mokslą gvildena šalies sutvarkymo, ūkininkų, darbo žmonių reikalus.

„VIENYBĖ“ duoda daugybę žinių iš Lietuvos, iš užsienio ir iš viso pasaulio.

„VIENYBĖ“ rašo apie svarbiausius gyvenimo reikalus ir atsakinėja į klausimus.

„VIENYBĖ“ 1928 m. skaitytojams, užsisakiusiems ją visiems met. ir išsiuntusiems ligi š. m. gruodžio 25 dienos 6 litus, duoda dovanai KAUNO KALENDORIŲ 1928 METAMS, kuris bus išsiuntinėtas su pirmuoju 1928 m. „Vienybės“ numeriu.

„VIENYBĖ“ savo platintojams duoda dovanų.

SURINKĖS:

J. Geručio

5 metines prenumeratas gaus: Planetos ir žvaigždės,
Dr. A. Vileišio

15 „ „ gaus pirmąją ir: Limpamosios ligos,
Kuprano

25 „ „ „ pirmąsias ir: Man šviečia saulė,
Byro

35 „ „ „ „ ir: Dievo akivaizdoje,
Schützo

40 „ „ „ „ ir: Misijonoriaus romanas,
Rymeikio

45 „ „ „ „ ir: Katechetiškus pamokymus,

50 „ „ „ „ ir: 1928 m. sieninį kalendorių.

Wadlnasi, platf., surinkęs 50 met. pren., gaus 7 knyg. už 12 lit. 26 ct.

Platintojai, naudokitės proga gauti dovanoms!

„VIENYBĖ“ pigiausias lietuvių laikraštis: Lietuvoj, Latvijoje, Estijoje ir Vokietijoje: met. 6 lit., pusm. 3 lit., 3 mėn. 2 lit. Kitur užsien. dvigubai.

Adresas: „VIENYBĖ“, Kaunas, Rotušės aikštė 6.

Turėkite galvoj,

kad Lietuvos Darbo Federacijos Biūras dovanai teikia visiems darbo žmonėms visokeriopais reikalais patarimus, nurodymus, informacijas.

Atvykusieji iš provincijos į Kauną, Biūre gali sužinoti reikiamos įstaigos adresą ir gauti naudingų patarimų kitais rūpimais dalykais.

Biūro adresas šitas:

Kaunas, Nepriklausomybės aikštė 2a.

Biūras dirba nuo 8 val. ryto ligi 2 val. po piet ir nuo 5 val. vakaro ligi 6 val. vak., išskyrus sekmadienius ir šventadienius.

Lietuvos
Darbinin-
kų Ar-
telis

„Darbininkas“

ko
sąži-
nin-
giausiai
atlieka
visose Lie-
tuvos gele-
žinkelių sto-
tyse visus pa-
krovimo ir iš-
krovimo darbus.

**PREKYBININKAI
ir PRAMONININKAI!**

Jūs geriausiai žinote, koki
be galo svarbų vaidmenį
Jūsų darbo srity vaidina

sąžiningumas.

Pavesdami siunčiamųjų ar gauna-
mųjų prekių pakrovimo ar iškro-
vimo darbus atlikti I-sios Kauno
Lietuvių Darbininkų Sąjungos
įsteigtam

Lietuvos Darbininkų Arteliui

„Darbininkas“.

Jūs galite būti visai ramūs ir tikri,
kad tie darbai bus tinkamai atlikti.

„VILNIAUS“ SPAUSTUVĖ

K a u n e, Nepriklausomybės aikštė 2 nr.

Telef. 776

Telef. 776

Spausdina knygas ir žurnalus.

Bankams ir visoms įstaigoms:

knygas, kvitus, orderius, vokus,

blankus, dienynus ir visa kita.

Vakarų rengėjams: kvietimus,

programas, afišas ir bilietus.

Jungtvių ir vizitines korteleles

atspaudžia trumpiausiu laiku.

spausdina knygas
Pigios kainos.

Sąžiningas darbas.

„VILNIAUS“ spausd. Kaune, Nepriklausomybės aikštė 2, tel. 776.

Karo cenzūros leista.

NEGIRDĖTA NAUJENA!

Na, tik paklausyk!

I. KĄ DUODA „DARBININKAS“
1928 m. SAVO ŠKAITYTOJAMS.

1. 52 laikraščio sąsiuvinius, kuriuose
skaitytojas ras:

a) įvairiausių jam naudingų žinių iš
mokslo, politikos, religijos, doros,
blaivybės, darbininkų gyvenimo sričių,

b) įvairiausių gražių pasiskaitymų, at-
sitikimų, apysakų, eilių, dainų, mo-
nologų, juokų ir t. t.

c) visokių patarimų ūkio, teismo, darbo
ir t. t. srityje.

d) atsakymų į pačių skaitytojų paklau-
simus.

2. Keturis trimėnesinius iliustruotus prie-
dus su gražiais naudingais skaitymais.

3. Veltui „Darbo Žmonių Kalendorių“
tie, kurie iki kovo 31 d. užsimokės už vi-
sus metus.

4. Knygų loterijos bilietą, kuriuo galės
išlošti nuo 2 iki 5 litų vertės knygų. Išloš
daug, nes kas trečias bilietas pilnas.

Loterijoje dalyvauja ir pusmetiniai skait.,
bet išloštos dovanos gauna tik pusę.

Metams kalnoja 8 lit., 1/2 m.—4 lit., 3 mėn.—2 lit.

Adresas: Kaunas, Nepriklausomybės aikštė 2a.

II. Platintojams:

1. Surinkęs 5 metinius „Darbininko“ skaitytojus, pats gauna visiems metams veltui.

2. Surinkęs 15 metinių skaitytojų, veltui gauna 3 egz. visiems metams ir jų pavardės bus paskelbtos „Darbininke“ kaip platintojų.

3. Surinkęs ne mažiau, kaip 25 metinius skaitytojus, dalyvauja „Darbininko“ platintojų loterijoje, kurioje:

vienas	laimės	dovaną	150	litų	vertės,
du	„	„	75	„	„
šeši	„	„	25	„	„
dešimt	„	„	15	„	„
dviešimt	„	„	10	„	„

Taigi, viso 39 dovanos 500 litų vertės.

4. Surinkęs 35 ir daugiau metinius skaitytojus, dalyvauja loterijoje ir, be to, jų fotografijos ir gyvenimo aprašymai bus atspausdinti „Darbininko“ prieduose šalia kitų garsių žmonių.

Platiniojai, sukruskiškė!

Nesigallėsite vargo, laimėsite dovanų ir garbės!

„Darbininkas“ kainuoja metams tik 8 lit.,
pusei metų — 4 litai, 3 mėnesiams — 2 litai.

ADRESAS:

**Kaunas, Nepriklausomybės aikštė 2a,
„DARBININKUI“.**